

V

Vačka [stč.], nč. = váček, hebr. *chárít* = kabelka, peněženka [Iz 3,22]. Ve 2Kr 5,23 je totéž hebr. slovo přeloženo výrazem pytel.

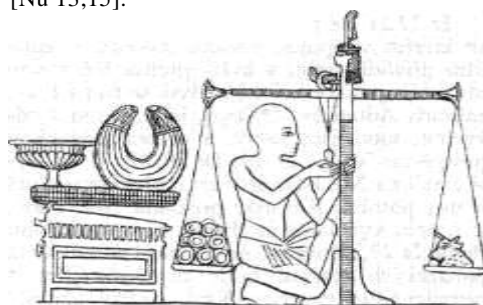
Vada. Jde většinou o tělesnou v-u [hebr. *múm*], jež vylučovala člověka z levitské a kněžské služby [Lv 21,17n.21.23], na př. slepota, kulhavost, nerovnoměrná vyvinutost a znetvořenost některých údů a pod. Rabíni vypočítávali později 142 vad, jež vylučovaly z kultické služby. Také obětní zvířata musela být bez vady [Lv 22,20,23; Nu 19,2; Dt 15,21; 17,1], t. j. dokonale vyvinutá [hebr. *támím* — celý, neporušený, bezvadný, Ex 12,5; 29,1; Lv 1,3; 3,1; 9,3; 22,21 aj. *Poškvrna]. Rovněž cizozemec nesměl nic přinášet k oběti. Už to, že nepatřil k vyvolenému lidu, bylo pokládáno za v-u [Lv 22,25]. V Dn 6,4 je tak přeloženo aram. *š'chítá* = nešlechtné jednání. *Přijemnost. *Příhodný. *Vzácný.

Váda, vaditi se. *Hádati se, hádka. *Svár. Kral. tak překládají ve SZ-ě tři hebr. výrazy, z nichž *rib* označuje právní spor [Gn 26,20.22; Př 3,30; Jr 2,29], *rágaz* = rozčilovati se, rozpalovati se hněvem [Gn 45,24] a *násá* = chytiti někoho za vlasy, rváti se [Ex 2,12; Lv 24,10], prudce se hádati [Nu 26,9].

O Mesiáši se v Mt 12,19-ve vztahu k Iz 42,1-4 praví, že se nebude přítí [Kral. „vaditi“, řecky *erizein*] se svými odpůrci, což pisateli evangelia vysvětluje, proč Ježíš odešel z místa, kde působil jako lékař, a přísně nakázal zastupům, aby ho nerozhlašovali. Chtěl se tak vyhnout sporům s farizeji. Pavel po zprávách, jež obdržel, se bojí [2K 12,20], aby po svém návratu do Korintu nenašel mezi údy sboru mezi jinými zly také „vady“ [řecky *eritheia* = podlé sobectví, hledající jen vlastní prospěch a neschopné tužby po vyšších věcech; Žilka překládá: „osobní zaujatost“, Hejčl: „sobectví“,

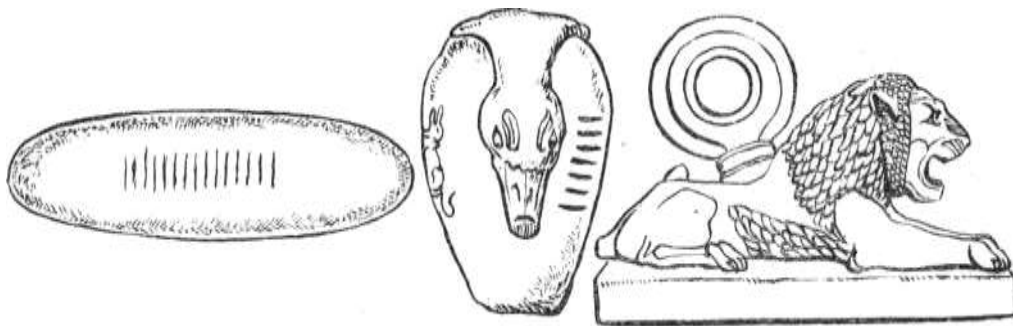
Škrabal: „prchlivost“. Slovníky udávají, že jde o smýšlení nádeníka, jemuž neběží o nic jiného než o osobní prospěch]. Na služebníka Páně se podle 2Tm 2,24 nesluší „vaditi se“, t. j. libovati si v boji [řecky *machesthai*], ani pouštěti se do slovíčkářských hádek [řecky *logoma-chein*, 2Tm 2,14], jež jednak rozrušují, jednak podporují ješitnost, vyvolávají odpor a vedou ke stranictví ve sboru [sr. 1Tm 6,4].

Vafsi, otec Nahabia z pokolení Neftalíмова. Byl vyslán jako zvěd do země Kananejské [Nu 13,15].

Vázení zlata (kotoučky na levé misce). Závaží na pravé misce má formu býčí hlavy. Vlevo zlatá nádoba, mísa a náhrdelník. Podle nástěnné malby z hrobu v Thebách.

Váha, váhy. 1. Staří Izraelci znali váhy [hebr. *moznajim* = dvě misky vah, Jb 6,2; 31,6; Ž 62,10; Př 16,11; Iz 40,12.15; 46,6 a j.] i závaží [hebr. *eben* = kámen, Lv 19,36, kde Karafiát přesněji než Kral. překládá: »Váhu spravedlivou, kámen spravedlivý«]. Pokud nebylo ražených peněz, odvažovalo se stříbro a zlato v určitém poměru za zboží [Jr 32,10].

Babylonská závaží. 1. Kamenné z krevele. Patnáct čárek udává váhu (patnáct šekelů?). 2. V podobě kachny (královské lehčí). 3. V podobě lva (královské těžší).

Váha, váhy [1167]

SZ zdůrazňoval povinnost mít správné v-y i závaží jako podmínku trvalého pobytu v zaslíbené zemi [Dt 25,13-16; Př 11,1; 20,10.23]. Falešné v-y a falešná závaží jsou prohlašována za ohavnost Hospodinu [Lv 19,35n; Ez 45,10; Oz 12,7; Am 8,5; Mí 6,11], neboť v-a i závaží patří Hospodinu [Př 16,11]. Nejstarší závaží byla kamenná. V *Lachisu [Lákíšu] bylo nalezeno závaží o váze 10.515 g s hebr. nápisem *nésef*. Jiná závaží tamtéž nalezená vážila od 9.280 do 10.210 g. Na dvou závažích byl nalezen nápis *beka*. Jedno vážilo 6.150 g, druhé 6.095 g. Na jiných dvou byl nápis *pim* [? = *pajim* = duál od *pé* = ústa, označení dvou třetin šekelu, lotu. Viz níže! Podle hebr. textu 1S 13,21 platili Izraelci Filištinům po jednom *pimu* za broušení radlice, motyky, vidlí a seker]. Vážily jeden 8.130 g, druhý 7.805 g. Většina z nalezených tu závaží pochází z konce sedmého a počátku šestého století př. Kr. Zdá se, že v Palestině v různých dobách a na různých místech byla v oběhu různá základní závaží a že také závaží téhož jména na jednom místě měnila svou základní váhu pod mezinárodním vlivem. Je také možné, že v témže kraji platily zároveň různé váhové normy. Nápisy na závažích měly být patrně jakýmsi cejchem, zárukou jejich pravosti a spolehlivosti. Bylo nalezeno mnoho závaží neoznačených.

Základem starověké váhy v Orientě a také u Izraelců byla hřivna [hebr. *kikkár*, což značí kulatý, bochníčkovitý předmět, kotouč, řecky *talanton*, ve SZ-ě překládáno výrazem *centněř], jež se dělila na 60 min [hebr. *mane*, z akkádského *manú*, egyptské *manó*; Kral. libra, 1Kr 10,17; Ezd 2,69; Neh 7,71n], mina měla 50 šekelů [Kral. *lot, 2S 14,26]. Šekel se dělil na 20 zrn [hebr. *gerá* = akkádské *girú*, Kral. peníz, Ex 30,13; Nu 18,16; Ez 45,12, ‚halěr‘ Lv 27,25; Nu 3,47]. Podle Ez 45,12 měla mina [libra] 20+ 25+ 15 = 60 lotu. Zdá se, že tu šlo o theoretickou reformu, přízpusobenou babylonskému počítání, anebo že byl činěn rozdíl mezi hřivnou jako závažím [jež prý měla 60 min po 60 šekelech] a hřivnou peněžní [60 min po 50 šekelech]. Ostatně

Codex Alexandrinus na tomto místě čte něco jiného: »Pět šekelů je pět, deset šekelů deset, a 50 šekelů bude vaše mina«. Je to výzva k tomu, aby v-y byly poctivé a řídily se normálním závažím, chovaným ve svatyni [‚lot svatyně‘, Ex 30,13, ‚v-a svatyně‘, Ex 38,24.26]. Podle 1Pa 23,29 bděli nad správností závaží a měř levitě právě tak jako v Egyptě kněží.

V Babylonii měla hřivna 60 min, mina 60 šekelů. Rozeznávala se však v-a královská a v-a obecná. Královská sloužila k vyměřování daní a poplatků porobených národů. Rozeznávala se těžší a lehčí. Těžší měla podobu ležícího lva o váze 60,6 kg, lehčí podobu sedící kachny o váze 30,3 kg. Lidová hřivna byla také dvoji: těžší o váze 58,93 kg, lehčí 29,46 kg. V Babylóně byla však nalezena i závaží jiné v-y, což souviselo patrně se střídáním různých národů a kultur na tomto území, nehledě ke zvláštěm různým krajů. Není tedy divu, že různí badatelé udávají každý jiná čísla. Nadto se vážilo jinak zlato a jinak stříbro. Poměr zlata ke stříbru byl v Babylonii a v celé přední Asii průměrně 13.33:1, v Řecku 12:1.

U Izraelců můžeme s uvedenými výhradami uvést tento přibližný přehled. Při zlatě činil

1 šekel =	16,37 g
1 mina = 50 šekelů =	818,5 g
1 hřivna = 1 centněř =	
60 min =	49,11 kg

Při stříbře

1 šekel =	14,55 g
1 mina = 50 šekelů =	727,5 g
1 hřivna = 1 centněř =	
60 min =	43,65 kg.

Tyto číslice se týkají t. zv. těžké váhy. Lehká v-a měla právě polovinu těžké v-y. Nutno ovšem mít na paměti, že obecná v-a se měnila podle hospodářských a politických okolností. V Ras Šamra [starověkém Ugaritu na pobřeží Středozemního moře přímo proti Kypru] byla nalezena závaží ze 14. stol. př. Kr. o váze 470 g [babylonská mina měla tehdy 505 g a 491,14 g, egyptská 437 g]. Izraelci podléhali

Kamenná závaží nalezená v Medinet-el-Beida u Ras Šamra v Sýrii. Ukazují egyptský vliv na krétsko-kyperskou kolonii v starém Ugaritu. Největší kámen se rovná eg. mině, druhé jsou její zlomky.

[1168] Váhavý-Válčení

nejvíce vlivu Feničanů, kde šekel vážil do 4. stol. př. Kr. 28,60 g, ve 4. stol. pod vlivem poklesu ceny zlata pouze 26,30 g. Standardní zůstala pouze v-a lotu svatyně, již se užívalo k vážení chrámového poplatku, jakož i potřeb chrámových [Ex 30,23n; 38,24n; Lv 27,25]. Sr. Bič I., str. 204nn.318, kde je uvedena průměrná v-a nalezených lotu 11,47 g. Za dva stříbrné šekely bylo lze koupit 1 skopce nebo 24 l pšenice nebo 48 l ječmene [Lv 5,15; 2Kr 7,16]. Ve 2S 14,26 se v hebr. textu nemluví o váze obecné, nýbrž královské [viz Karafiátův překlad!].

Pokud jde o v-u peněz [nejstarší peníze byly perské dareiky], vážil zlatý dareikos 8,38 g. Stříbrný šekel 5,6 g. Jeden dareikos = 20 stříbrných šekelů [lotů]. Vlastní peníze měli Zidé teprve od doby Makkabejské, kdy Antiochus Sideset povolil Šimonovi Makkabejskému vlastní mincovnu. *Peníze.

2. V obrazném smyslu se mluví o v-ách ve vztahu k údělu a hodnotě člověka. Tak Jb 6,2 je přesvědčen, že jeho hořekování a bída by se ukázaly těžší nad mořský písek, kdyby byly položeny na v-y. V pozadí tohoto výroku je názor, že Bůh odváží každému míru jeho utrpení a životních osudů, k níž nikdo nemůže přidat ani od ní ubrat [sr. Jb 31,6]. Bůh váží činy člověka a jeho hodnotu [Z 62,10 v překladu Zemanov: »Jen vánek jsou prostí, též významní na vážní misce vystupují vzhůru, jsou dohromady lehčí než vánek«]. Podle Iz 40,15 mají národové hodnotu prášku na Božích vážkách. Boží soud je u Dn 5,27 představován jako vážení na váze. Tento obraz přešel do představ o posledním soudu jak v apokryfických knihách sz-ích, tak v křesťanské literatuře až do středověku a reformace. Ve Zj 6,5 třetí ze čtyř apokalyptických jezdců drží v ruce v-u. Jezdec je symbolem drahoty a hladu a předzvěstí přicházejícího soudu [sr. Lv 26,26; Ez 4,16].

Váhavý [Př 19,15] = nedbalý.

Vahab, místo dnes nezjistitelné polohy na amorejském území někde poblíž Arnonu [Nu 21,14], snad také jméno některého z králů moabských.

Vajezata [staropersky ‚syn vzduchu‘], jeden z desíti synů Amanových [Est 9,9], kteří byli vyhlazeni Zidy.

Váhy. *Váha.

Val, násep buď z hlíny nebo z kamení, jímž byla obkloповána starověká sídliště na obranu proti lidem a zvířím, zvláště pak města, jež byla chráněna nejen zdmi, ale i v-y z udušaného jílu až 20 m vysokými. Mezi v-em a zdmi byl příkop [Iz 26,1; Pl 2,8; Na 3,8]. Také při obléhání byly nepřítelům zřizovány v-y, aby tak bylo zabráněno přísunu do města i úniku z něho [L 19,43]. *Násep. *Válčení.

Válčení, válčiti, válečník, válečný, 1. Ve starém Orientě a zvláště u Izraelců jako později u mohamedánů bylo válčení náboženskou záležitostí. Izraelci vedli ‚boje Hospodinovy‘ [Nu 21,14], Hospodin zástupů byl ‚Bohem vojsk Izraelských‘ [1S 17,45], jeho přítomnost v boji byla někdy symbolisována truhlou úmluvy [2S 11,11, sr. 1S 4,3nn]. Proto se nehodil k boji každý. Jen ten, kdo se posvětil [Joz 3,5] a prošel čistými obřady, stal se ‚posvěceným [t. j. zasvěcenem] Hospodinovým‘ [Iz 13,3], aby se mohl zúčastnit boje. Bojovníkům byl zakázán i styk s ženami [1S 21,5, sr. 2S 11,11], aby si uchovali kultickou čistotu k boji. Každé tažení bylo připraveno modlitbou a obětí [1S 7,8n; 13,9n; 2Pa 20,5-12], takže ‚vyzdvihnout válku‘, vyhlásit boj je vyjádřeno v hebrejštině slovy ‚zasvětit válku‘ [Jr 6,4; Jl 3,9]. Možná, že i mazání štítů olejem bylo víc kultickým počínáním než jen zvládnutím a vyhlazením kůže, aby nepřátelské šípy snadněji odskakovaly [Iz 21,5, sr. 2S 1,21]. I vojenský tábor byl podroben přísným požadavkům kultické čistoty [Dt 23,14]. K zajištění pravého okamžiku k zahájení boje bylo třeba ‚dotazovat se Hospodina‘ ať skrze los [Sd 1,1; 20,23,27n; 1S 14,37; 23,2; 28,6; 30,8] nebo skrze proroka [1Kr 22,5nn, sr. 2Pa 18,5nn; Ez 21,21]. Také v době Makkabejské bylo tažení zahájeno modlitbou a posty [1Mk 3,47nn]. Vypovídat formálně válku nebyvalo obyčejem. Vojsko bylo zásobováno jednak dobrovolnými potravinovými dary [2S 17,27nn], jednak rekvisicemi [Sd 20,10]. Vyzvědači zjišťovali postavení, početnost, popřípadě připravenost či nepřipravenost nepřátel [Joz 2,1; Sd 1,24; 7,10n; 1S 26,4]. Také zajatci byli v tom směru vyslyšáni [Sd 8,14; 1S 30,11-15]. Vojsko bylo ubytováno ve *stanech, zvláště při delším obléhání [2S 11,11; 1Kr 20,12-16]. V 1S 26,5,7 čteme o vozových hradbách [*Šance]. Krátce před bitvou kněz nebo vojévůdce povzbuzoval lid ujištěním Boží přítomnosti a pomoci. Ti, kteří byli bázlívi nebo si právě vystavěli dům a ještě se do něho nenaštěhovali, ti, kdo založili vinici a ještě z ní nesklízeli, dále ti, kteří se zasnoubili a ještě nedošlo ke sňatku, byli odesláni domů [Dt 20,2-9; 2Pa 20,14-20; sr. Sd 7,3]. Sr. Bič I., 320, který tato nařízení spojuje s prastarými náboženskými představami, podle nichž každý, kdo podnikal něco z uvedených případů, byl ve vztahu k jiným božstvům nebo k démonům a tak se stával pro Hospodina nečistým. Rovněž v ustrašenosti byl viděn protibožský prvek.

Taktika boje byla jednoduchá. Vojsko stálo proti vojsku v souvislé linii, takže nakonec muž stál proti muži. Někdy k bitvě ani nedošlo: obě strany si vybraly zápasníky, kteří vzájemnou potyčkou měli boj rozhodnout [1S 17; 2S 2,14]. Na dané znamení posvátnými polnicemi [Nu 10,9] spustili vojáci válečný pokřik [Joz 6,5; 1S 17,52] a vrhli se na nepřítel [Sd 7,20n; sr. Iz 42,13; Jr 4,19; Ez 21,22; Am 1,14]. Juda Makkabejský místo divokého křiku zavedl zpěv žalmu [2Mak 12,37, sr. 2Pa 20,21n]. Hlavně šlo o to překvapit nepřítel nepřipraveného [Gn 14,15]. Bývalo zvykem rozdělit vojsko ve tři skupiny, jež se

snažily obklíčit nepřítele [Sd 7,16,20; 1S 11,11; 2S 18,2], jindy na dvě [1Kr 20,27] nebo i čtyři [Sd 9,34]. Někdy byl takticky předstírán útěk, zatím co zálohy zůstaly ukryty, aby nic netušícího nepřítele, jenž se dal vylákat k pronásledování, napadly ze zadu [Joz 8,2-7.15nn; Sd 20,36n]. Složitější taktika je líčena ve 2S 10,9-11; 1Kr 22,31. V pozdější době vyniklo zvláště taktické umění Judy Makkabejského. Při pronásledování nepřítele se neznalo slitování. Jeho zničení bylo výrazem prokletí Hospodinova [*Proklatý]. Vše muselo být spáleno. Byla to vlastně oběť, při níž vše připadlo Hospodinu [1S 15,9nn; Joz 7,24nn], i zajatci. Ležení poraženého nepřítele bylo zničeno a oloupeno, dopadení vojáci pobiti nebo zmrzačeni [Joz 8,23-29; 10,22-27; Sd 1,6; 1S 11,2] a oloupeni [Sd 8,21nn; 9,45; 1S 31,9; 2S 12,31; 2Kr 15,16; 2Pa 20,25]. Není divu, že se bitevní vřava stala přímo i obrazem dne Hospodinova [Sof 1,14nn], dne soudu. Dt 20,13n však nařizuje, aby byly uchovány ženy a děti. Ty byly prodány do otroctví. Někdy bylo dovoleno, aby se válečná kořist rozdělila mezi bojovníky, při čemž velitelé obdrželi větší a lepší část [Sd 8,24nn; 1S 20,26nn]. Také ti, kteří museli hlídat ležení a nemohli se zúčastnit boje, byli poděleni stejným dílem jako bojující [1S 30,24n; sr. Nu 31,27]. Ale i při tom aspoň část kořisti byla donesena do svatyně [Nu 31,50nn], jiná část byla rozdělena kněžím a levitům [Nu 31,26-30]. Konec boje i pronásledování a drancování byl vyhlášen válečným rohem [2S 2,28; 18,16; 20,22]. Na poražený „národ“ byly uvaleny těžké poplatky [2Kr 3,4]. Vracející se bojovníci byli vítáni tancujícími a zpívajícími ženami [Ex 15,20nn; Sd 5,1nn; 11,34; 1S 18,6; 2Pa 20,26nn]. Některé žalmy, které později byly zpívány při novoroční slavnosti nastolení Hospodinova, vznikly asi při takových příležitostech [2S 22,1nn]. Zvláště v době Makkabejců se stalo zvykem zpívat žalmy při návratu z boje [1Mak 4,24]. Rozumí se, že navrátilí se bojovníci se museli podrobit novému kultickému očišťování spolu se svými rouchy i zbrojí [Nu 31,19nn].

O obléhání města viz heslo *Obléhati.

V nejstarších dobách nebylo stálého vojska ani velitelů z povolání. Došlo-li k válce, byl velitelem ten, kdo stál v čele lidu v době míru [Gn 14,14n]. V době nebezpečí se spojovalo několik kmenů ke společné akci. Teprve v době královské se začalo s organizací vojska [1S 13,2; 14,52]. David si vytvořil svou tělesnou stráž [1S 22,2; 23,13; 2S 8,18], Šalomoun zřídil vojenské posádky po celé zemi [1Kr 10,26], takže staří náčelníci kmenů byli zatlačeni do pozadí a vojevůdci se stali nejspolehlivější příbuzní královi [1S 14,50; 2S 2,18; 19,13]. Vojenské povinnosti pak podléhal každý schopný muž od dvaceti let výše [Nu 1,3]. Kněží byli od vojenské služby osvobozeni [Nu 1,47]. Ex 18,25 naznačuje vojenskou organizaci. Jednotlivé oddíly měly své korouhve [*Korouhev]. Pokud se týče zbraní, čteme o meči a *praku [1S 17,40; 1Pa 12,2], o *lu-

Válčení, válčiti [1169]

čištích [2Pa 26,11nn], *pavézách, štítech, kopích a oštěpech [2Pa 14,8]; některé izraelské kmeny vynikaly v ovládnutí určitého druhu zbraní [na př. Sd 20,16]. Jisto je, že v době královské se vyskytuje už i válečná jízda, ač v hornaté Palestině měla menší význam [2S 8,4; 15,1; 1Kr 9,19]. Brnění a kovové krunýře se ujaly patrně až za krále Uzíaše [2Pa 26,14]. Viz o tom podrobněji u Biče I., 323n. Na vojenský výcvik naráží Iz 2,4.

2. Představa Hospodina jako válečníka [Ž 24,8] stojí v pozadí téměř všech válek starého Izraele. Hospodin [válečných] zástupů učinil z Izraelců svůj lid tím, že porazil Egyptány [Ex 15,1-18; Dt 4,34]; udržuje tento lid tím, že bojuje za něj a učí ho boji [2S 22,35; Ž 144,1], Izrael je jeho vojsko [Ex 12,41], vítězství Izraelova jsou vítězství Hospodinova, takže někdy to vypadá tak, jako by nebylo rozdílu mezi nepřáteli Izraelovými a nepřáteli Božími [Dt 7; Sd 5]. Ale už 1S 4,3nn varuje před tímto ztotožňováním. Ale teprve proroci táhli jasnou linii mezi nepřáteli Izraelců a Božími. Odpadne-li Izrael od Hospodina, stává se Bůh sám jeho nepřítelem a bojuje proti němu [Iz 63,10; Jr 21,5] buď skrze proroky [Jr 1,10-19] nebo prostřednictvím cizích národů, kterých užívá jako metly [Iz 10,5n; Jr 25,1-9,27; Ez 21,2-23]. Tak se válka stává trestem za neposlušnost a nevěrnost a ti proroci, kteří v takových okolnostech předpovídají bezpečnost a vítězství, jsou prohlašováni za falešné proroky [Jr 28; Ez 13,8-16]. Válka je prorokům zlo [Jr 4,19n], zvláště jde-li o boj mezi Izraelem a Judou. Krásným příkladem je vypravování o proroku Odedovi [2Pa 28,9nn]. Proroci vyhlíží dobou Božího kralování, kdy lidé »zkují meče své v motky a ostupy své v srpy«, »kdy nepozdvihne národ proti národu meče, a nebudou se více učit boji« [Iz 2,2-4; Mí 4,1-4], kdy budou vypleněny válečné vozy a i válečná lučiště [Za 9,9n], kdy budou i nástroje Božího hněvu pokořeny [Iz 10,12-15; Jr 51; Ez 38-39] a lid Boží vysvobozen od všech nepřátel [Iz 49, 22-26; 59,17n]. Konečná spása, dosažená vítězstvím Hospodina a jeho Mesiáše, bude dobou pokoje a vlády Boží nad pravým Izraelem [Ž 110; Iz 9,1-8; Dn 7-12; Za 14]. Dokonce i v přírodě nastane pokoj [Iz 11,6-9; 65,25]. Někdy je líčen konečný boj Hospodinův s nepřátelskými silami baryami mythologickými, jako boj s chaosem, Ž 104,6nn; Iz 27,1 nebo světla s temnotou [Jb 26,10-13]. Válečné konflikty na zemi jsou líčeny jako předzvěst tohoto konečného kosmického boje Hospodinova.

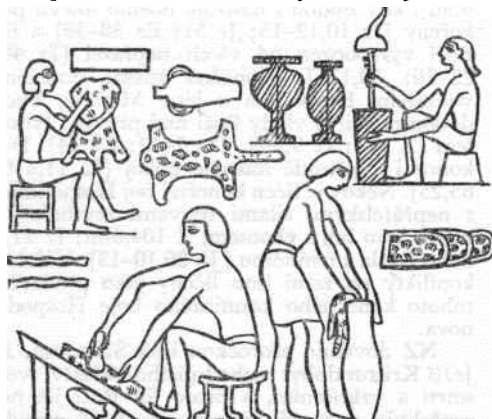
NZ dovršuje prorockou linii SZ-a tím, že Ježíš Kristus dobyl rozhodujícího vítězství svou smrtí a vzkříšením, a proto lid Boží již nepotřebuje a nemá zápatit pro Boží pravdu pozemskými zbraněmi. Válka není prostředkem k utvrzení království Božího [Mt 26,52; sr. J 18,36], nanejvýš znamením posledních

[1170] Valchář-Vasti

časů. Zničení Jerusalema je chápáno jako soud Boží nad nevěrným Izraelem, který zavrhl Mesiáše [Mk 13,3-13; L 21,10-24; 13,34n; 19,41nn; 23,28nn]. Boj věřícího je duchovním bojem proti zlu všeho druhu [Mt 10,34nn; Ef 6,12-20]. Vždyť právě Ježíš sama sebe prohlašuje za bojovníka proti ďáblu [Mt 12,22nn; Mk 3,20nn; L 11,14nn, sr. Iz 49,24n; L 10,18; 13,16]. Tento boj vyvrcholil na kříži, kde se Ježíš utkal s plnou mocí hříchu a smrti. Proto prohlašuje radu Petrovu, aby se vyhnul kříži, za satanské pokušení [Mk 8,33]. Teprve na kříži a vzkříšením proměnil svůj odpor proti zlu v konečné vítězství nad ním [J 12,31; 16,33; Sk 26,18; Ef 2,2nn; Ko 1,13; 2,15]. Satan byl vítězstvím Kristovým svržen s nebe, aby na omezený čas bojoval proti svatým [Zj 12,7-12]. Je tedy i život věřícího bojem [*Bojování. 1Tm 1,18], ale bojem víry [1Tm 6,12; 2Tm 2,3nn; 4,7] nikoli proti tělesnému nepříteli, ale proti duchovním silám zla [Ef 6,12nn, sr. 1K 2,6nn]; v tomto boji má věřící jistotu vítězství, protože sdílí vítězství Ježíše Krista [1J 2,13n; 5,4n; 1K 15,57; Ř 8,37; Ef 6,10-20; 1Pt 4,1; 2K 10,3nn], který stojí za bojem svého lidu [Zj 19,11-16] až do konečného vítězství [Zj 17,14; 20,7-10; 2Te 2,8nn].

Valchář [2Kr 18,17; Iz 7,3; 36,2] se zabýval čištěním látek, jež právě vyšly ze stavu. Zbavoval je mastných a jiných nečistot namáčením do vody, do níž přidával minerální soli [hebr. *neter*, Kral. sanitr, Pf 25,20; Jr 2,22] a soli rostlinné [hebr. *bórit*, Kral. mýdlo, Jr 2,22; Mal 3,2]. Látky ve vodě šlapali nohama a po vylouhování proklepávali holemi. V bibli mají někdy jméno *bělič [Mal 3,2; Mt 9,3], protože se zabývali i bílením pláten a oděvů. Svě řemeslo prováděli za městem pro zápach, který jejich práce šířila.

Pole v-ovo u Jerusalema leželo u silnice a na konci struhy hořejšího rybníka [Iz 7,3; 36,2] tak blízko města, že bylo odtud jasně

Valcháři. Nástěnná malba z Theb ukazuje zpracování lehartých kůží'

slyšet vyslance assyrské, volající na krále a lid shromážděný na hradbách jerusalemských [2Kr 18,17]. Podle starších badatelů leželo toto pole poblíž jaffské [joppenské] brány záp. od Jerusalema [viz obrázky Jerusalema, str. 290]. Jiní badatelé se domnívají, že pole v-ovo leželo někde na severu nebo sv, odkud se obyčejně útočilo na město. Ještě jiní pak soudí, že struha, o níž se v textu mluví, byl tunel, spojující gihonský pramen s rybníkem Siloe, a že pole v-ovo jest hledati v údolí Kidron [Cedron].

Válka. *Válčení, válčiti.

Vaniáš, syn Baniúv. Na naléhání Ezdrášovo propustil svou pohanskou manželku [Ezd 10,36].

Vápenice [Gn 19,28; Ex 19,18], *pec na pálení vápna.

Vápenný, vápno. Palestinské hory se skládaly většinou z vápence a křídly. Pálením vápence ve vápenicích vzniká kysličník vápenatý [vápno], sloužící ve stavitelství k přípravě malty a k bílení [Dt 27,2; Ez 13,10; 22,28; Am 2,1; sr. Gn 11,3; Mt 23,27; Sk 23,3]. Juda měl dokázat své pokání tím, že rozmetá své pohanské oltáře v hromadu bezcenného a bezvýznamného vápence a nebude už vztyčovat ašery [Kral. ‚háje‘] ani sluneční sloupy [Iz 27,9]. K Iz 33,12 připojují Kral. poznámku: »Vypálené vápno, totiž které se snadno rozsypá; tak ti národové sem i tam se rozprchnou a rozptýlení budou«. Podle hebr. textu se spis vyjadřuje myšlenka, že národové soudem Božím se stanou místem pro pálení vápna.

Varhany. Hebr. *'ugáb*, které Kral. v Ž 150,4 překládají výrazem v., tlumočí jinde jako nástroj hudební [Gn 4,21], muzika [Jb 21,12], píšťalka [Jb 30,31]. Šlo o píšťalu nebo dvě píšťaly, spojené na společný přívod vzduchu, t. zv. šalmaj. Bylo-li píšťalek více, dalo se mluvit o primitivních varhánkách, do nichž se foukalo. Skutečně nejstarší v., o nichž máme zprávu, měly 8, nejvýše 15 píšťal [2 oktávy]. Podle tradice zavedl v. do křesťanských chrámů teprve papež Vitelianus [657-672].

Varovati se, míti se na pozoru [Gn 31,24; Ex 10,28; 19,12; Dt 6,12; Mt 6,1; 7,15; 16,6; Mk 12,38; L 21,34; 2K 8,20], odvracet se, odstupovati [Jb 1,8; 2,3; 1Tm 6,5], zavrhovati, pohrdati, štítiti se, pošmívati se [Ž 36,5], odvrátiti se, vyhýbat se [Ř 16,17], chrániti se [2K 11,9], zdržovati se [1Te 5,22 v překladu Hejčlové: »Toho, co je jakkoli zlé, se zdržujte«, odmítati [2Tm 2,23].

Vaření, zeleninový pokrm [Dn 1,12.16], něco uvařeného [Ag 2,13].

Vasni. Podle 1Pa 6,28 nejstarší syn Samuelův, snad totožný s Joelem ve v. 33 [sr. 1S 8,2]. Zdá se však, že text byl porušen. Jméno Joel vypadlo a ze slova *ha-šení* [= druhý] vzniklo omylem *vašni*. Podle syrského překladu znělo místo takto: »Prvorozený Joel a druhý Abiáš«.

Vasti [staropersky ‚toužebně žádaná, milovaná‘, novopersky ‚krása‘], manželka perského krále Asvera, jež byla zapuzena, protože se nechtěla ukázat rozjařeným královským

hostům při hostině v Susan ‚ve své krásě‘ [Est 1,3,9-2,1]. Podle Herodota byla manželkou Xerxovou [= Asverovou] Amestris, dcera Otanesova. Byla-li V. totožná s touto královnou, musela být opět uznána za ženu Xerxovu po bitvě u Mykale r. 479 př. Kr. [podle Herodota]. Nezapomeňme však, že kniha *Ester nepodává kronikářský záznam, takže nelze očekávat, že by její obsah mohl být ověřen nějakým historickým dokladem.

Vášeň, řecky *pathéma*, zavrženíhodné naruživosti, pod nimiž člověk trpí Ga 5,24, jež ho ovládají, zotročují [sr. Ř 7,5.14.25] proti jeho vůli, kdežto ‚žádosti‘ označují to, čemu se člověk dobrovolně oddává. O těch, kteří patří ke Kristu, t. j. těch, kteří se dali pokřtiti [sr. Ř 6,1-11] a žijí v obecnství se zmrtvýchvstalým Kristem, platí, že své tělo ukřižovali i s jeho vášněmi a žádostmi, t. j. byli osvobozeni od své tělesnosti, tělovosti [*Tělo]. Pavel tuto skutečnost prohlašuje za něco, co se už stalo a není teprve úkolem křesťanovým.

Vav [— hřeb], šesté písmeno hebr. abecedy, jímž začíná každý hebr. verš šestého oddílu Ž 119 [v. 41]. Jeho číselná hodnota je 6.

Vázati [se], o vázání snopů [Gn 37,7], přivazování beránků k rohům oltáře [Ž 118, 27], obvazování ran [Iz 3,7]. Ž 73,4 praví o nešlecheticích, že »nebývají vázání až k smrti«. Je tak přeloženo hebr. *charsób* = těsná pouta [sr. Iz 58,6, kde je totéž slovo přeloženo výrazem *svazek], přeneseně útrapy. Žalmistovi se zdá, že nešlechetníci nebývají svírání nemocemi, bídami a neštěstím, které by přivedly jejich smrt. N.

V Žd 13,9 je tak přeloženo řecké sloveso *peripatein* [= procházeti se, kráčet, chodit], v přeneseném smyslu o mravně-náboženském způsobu života, na př. chodit v světle, ve tmě a pod. ve smyslu žiti podle světla, podle tmy. Pisatel Žd tu má na mysli židovské předpisy o pokrmech. Kdo žije podle nich, kdo se jimi váže, nic tím nezíská. Ve 2K 5,14 je tak přeloženo řecké *synechein* [= »dohromady držeti«, snad s významem »svazovati«, ano i »donucovati«, »pudití«. Není vyloučen ani význam »držet v mezích«. Ale je také možné, že toto slovo má jen prostý význam »spojovati«. Podle toho lze výrok 2K 5,14 chápat rozličným způsobem. Jednou možností je vyjet z toho, že Pavlovi bylo jeho odpůrci předhazováno, že má sklon k extatickému *blouznění [Kral. ‚nesmyslní jsme‘, 2K 5,13; Škrabal: »Jestliže jsme tedy v (jakém) blouznění, to pro Boha«. Sr. 1K 14,18; 2K 12,1nn; Mk 3,21]. Pavel odpovídá, že tyto své extatické stavy drží v kázni, kdykoliv jde o činnost ve sborech [1K 14,19]. Je-li u vytržení, je to jen soukromá záležitost mezi ním a Bohem. Pracuje-li však ve sboru, je vždy ‚při smyslech‘, rozumný. Důvodem k tomu je láska Kristova, která ho drží při smyslech jako v poutech, aby neupadal do extase. Poněkud jinak lze tato slova v souvislosti s v. 13 chápat asi takto: extatické zkušenosti jsou určeny jen Bohu, jsou něčím zcela intim-

Vášeň-Vážiti [1171]

ním mezi Bohem a apoštolem, nejsou určeny k tomu, aby se jimi apoštol »doporučoval« [v. 12], aby o ně opíral svou zvěst. Srozumitelné projevy jsou však určeny sborům. Zajisté ne k osobní chloubě apoštolově, nýbrž k tomu, aby vedly posluchače k víře a tím i k radostnému pochopení zvěstovatele, k tomu, aby se jím »chlubili«. Tak se v nesobeckém vyřízení zvěsti a v jejím ochotném přijetí a pochopení uplatňuje ta jednota, k níž svazuje lid Boží obětující se láska Kristova. - Hejčl a Škrabal podle Vulgáty chápou uvedené řecké sloveso ve smyslu ‚pudití‘: »Vždyť láska Kristova nás pudití«, mocně k tomu vede. XX

Vazba, vše, co je nějak dohromady vázáno, propleteno. V Ž 74,5 jde o spletené větve stromů, tedy o houštinu [v Gn 22,13 je totéž slovo přeloženo výrazem trní, u Iz 10,34 ‚houšť‘]. Kral. v Poznámkách slovo vazba vysvětluje: Husté spojení. Gesenius-Buhl poznamenává, že Ž 74,5 je nejasný. Zeman překládá: »Jako když se v lesní houšti sekýrami vysoko rozháni, tak se nyní jeví bušící do jeho řezby vesměs palicí a kladivý«. Žalmista popisuje ty, kteří ničí nádherné chrámové řezby. Připadají mu jako ti, kdo bezhlavě sekají houštiny v lese [sr. Jr 46,22].

V. u Ju 6 znamená pouta, okovy.

Vázení. Kral. toto slovo vsunují jak v 1Kr 7,47, kde jde o zjišťování váhy nádob, jež byly slity v jílovité zemi na rovinách jordánských, tak v Žd 10,29, kde jde o oceňování krve Kristovy. Žilka překládá: »Oč horšího trestu myslíte bude uznán za hodna ten, kdo šlape po Synu Božím, kdo za něco všedního pokládá krev smlouvy, kterou byl posvěcen, kdo se vsmívá Duchu milosti?«

Vážiti, o vážení vody nádobou, upevněnou na vahadle [*Navážiti, str. 478, kde je obrázek], což bývalo úkolem žen [Gn 24,11; Ex 2,15; J 4,7.15] nebo otroků [Dt 29,11; J 2,9]. Při vážení, k němuž se scházeli lidé v určitou dobu z celé obce, bývaly vyměňovány novinky [Sd 5,11]. ‚V. a vylévati vodu před Hospodínem‘ [1S 7,6] je výrazem pro obětní úlitbu vody, jak tomu bylo zvykem o podzimní novoroční slavnosti, kdy se v procesí putovalo ke gihonskému prameni, odkudž se voda nosila do chrámu a vylévala k oltáři. Měla se tak zajistit potřebná vláha a životní síla, jejímž zdrojem prý byla voda [viz Bič II., 162n]. Jde o zbytek bálismu, v němž šlo o zemní božstva. Kral. v Poznámkách připomínají, že někteří vykladači 1S 7,6 vztahují vylévání vody na veliký pláč lidu a vážení vody na studnici srdce. Jiní myslí na očišťování podle předpisů Zákona. Iz 12,3 mluví o radostném vážení vody ze studnice spásy v době mesiášské [sr. Iz 8,6; Jl 3,18; sr. J 7,37n]. Iz 12 byl zpíván o zmíněné už novoroční slavnosti při procesí od pramene gihonského do chrámu.

V. ve smyslu zjišťovati váhu Iz 46,6, ve smyslu hodnocení, ocenění, 1S 26,24; Př 5,21. ‚Nevážiti‘ = pohrdati [L 18,9]. Ga 4,14 pře-

[1172] Vážiti si-Vděčnost

kláda přesněji a srozumitelněji Škrabal: »Vy jste mnou - přes tu překážku pro sebe na mém těle - nepohrdli ani mnou neopovrhli«. Žilka: »Vy jste mnou nepohrdli pro můj tělesný stav, ač byl pro vás pokušením, a neodvrátili jste se ode mne s ošklivostí« [doslovně: neodplivli jste přede mnou].

Vážiti si, bráti zřetel, ohled na někoho [1S 25,35; 2Kr 3,14], vysoce si ceniti [1S 26,24; Jb 7,17; 36,19; sr. L 7,2], pokládati za něco významného [1Kr 10,21; Iz 13,17; Oz 8,12], dbáti na někoho [Ž 144,3], býti sobecky vypočítavý [Př 23,7: »Jak on je sobecky vypočítavý ve své mysli, tak on: Jez a pij, dí tobě, ale jeho srdce není s tebou«]. V hebrejštině je užito různých sloves pro každý z těchto obrátů.

Recké *dokimazein* [= zkoumati, vyzkoušeti, přijmouti za osvědčené] je v Ř 1,28 užito ve smyslu ‚pokládati za nutno, uznávati za hodno‘. Žilka překládá: »A poněvadž neuznávali za hodno poznati Boha, uvrhl je Bůh v nehodné [adokimos - to, co se nemůže osvědčit, zavrženíhodné] smýšlení, takže činili věci nezáležitém Jejich smýšlení nemohlo obstát před soudem Božím.

Vážky. *Váha, váhy.

Vážnost, vážný. K Jb 29,24 poznamenávají Kral., že to, co překládají výrazem ‚vážnost‘, zní v hebr. textu ‚světlo mého obličej‘. Hebrejščina tak označuje přátelství, přízeň [sr. Př 16,15 o králi; Ž 4,7; 44,9; 89,16 o Bohu]. Hrozný překládá přesněji: »Díval-li jsem se vlnidně, neklesali na mysli«.

V NZ-ě je tak přeloženo pět různých výrazů, jež označují úctyhodnost [Tt 2,2.7], spořádanost, slušnost [1Tm 3,2], úctu [Žd 12,9], bázeň [Žd 12,28, sr. Př 18,14, kde je v LXX užito téhož reckého výrazu *eulabeia*, sr. dále Jr 5,22; F 2,12].

Vcele, včele, zcela, celou summou [Nu 5,7, sr. Lv 6,5].

Včela. Palestina byla označována za zemi, ‚oplývající mlékem a strdí‘ [Ex 3,8]. *Střed. Dařilo se tam tedy jistě v-ám [hebr. *d^eboral*], jež žily dívoce ve skalních rozsedinách [Dt 32,13; Ž 81,17] a v dutých lesních stromech [1S 14,25], zvláště v Judstvu [Ez 27,17; sr. Mt 3,4]. V Palestině žila t. zv. v. africká [*Apis fasciata*] se žlutými proužky na zadečku. Nevíme, jak staří Izraelci včelařili. Snad se tomu naučili už v Egyptě, kde bylo včelařství vyvinuto od nejstarších dob. Úly bývaly velmi prosté. Podobaly se slaměnému košíku obrácenému dnem nahoru. Byly vymazány hlínou. Dnes jsou v Palestině v užívání rourovitě úly, pletené z proutí, dlouhé asi jeden metr. Byly známy už v římské době.

Podle Iz 7,18; Za 10,8 bylo možno vylákati v-y z úlu pískáním [*Moucha. *Šeptati] a tak nerušeně vybrati med. Bylo to dráždění včel, jež sloužilo prorokům za obraz vydráždění nepřátelského vojska [Iz 7,18; sr. Dt 1,44; Ž 118,12].

Včera, včerejší. O Kristu se v Žd 13,8 praví, že je tentýž včera i dnes i na věky. Pisatel epištoly vyzývá čtenáře, aby vzpomínali na své kazatele, kteří v minulosti skončili svůj život jako mučedníci, a povzbuzuje k následování jejich víry poukazem na Ježíše Krista, který těmto kazatelům dával sílu v minulosti [včera], dává sílu dnes, t. j. v současnosti, a bude dávat sílu vždycky jako velekněz, který vykoupil věřící z hříchů, smrti a z moci ďáblovy, ustavičně se za ně přimlouvá a znovu přijde, aby přinesl konečnou spásu.

V očích Božích jsou lidé jako den včerejší, který zapadl, tedy jako něco, co pominulo a nemá významu [Jb 8,9; Ž 90,4].

Vdání, vdátí se, vdávati se, původní význam vzdátí se, vydati se. *Manžel, manželka, manželství.

Vdechnutí, -ý. O Písmu se praví ve 2Tm 3,16, že je ‚vdechnuté od Boha‘ [*theopneustos* = duchem Božím prodchnuté, dýchající Božím duchem, naplněné Božím duchem]. Chce se tím říci, že Bůh vdechl životodárnou pravdu Písmu, tak jako vdechl v chřipě člověka dchnutí života [Gn 2,7] a jako ‚dchnutí Všemohoucího‘ [Kral. *nadšení] činí lidi rozumnými [Jb 32,8]. Pisatelé Písma, Boží proroci byli puzeni Duchem sv. [2Pt 1,21]. Právě proto, že je Písmo prodchnuté životodárným duchem Božím, »je užitečné k učení, k osvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti, aby byl člověk hotový Boží člověk a pohotový ke každému dobrému dílu« [Žilkův překlad 2Tm 3,16n]. Je příznačné, že výraz *theopneustos* se nevyskytuje v klasické a pozdější řečtině, leda výjimečně ve spisech, jejichž autory byli Židé. Řečtina užívá jiných výrazů, jež označují oblast pohanského věštění a pohanských mystérií. Ze 2Tm 3,16 užívá neobvyklého výrazu *theopneustos*, ukazuje na snahu odlišit se od pohanské terminologie, jež předpokládá vytržení mysli. Teprve hellenistická teologie chápala toto místo ve smyslu pohanské inspirace. Athenagoras si představoval Ducha jako flétistu, jenž užívá proroka za svůj nástroj. Ale NZ v souhlase se SZ-em mluví o tom, že Bůh ‚ukázal‘, ‚řekl‘ své poselství prorokům, kteří pak napsali to, co viděli a slyšeli. Nebyli pouhým perem v rukou Božího ducha. Vidíme je ostatně přímo při myšlenkové práci, jak se snaží vystihnout přiměřenými slovy to, co mají na mysli [sr. 1K 7,10.12.25.40]. *Bible, str. 74b.

Vděčnost, vděčný. Vlastnost člověka, který se cítí zavázán díky a projevuje je slovy i činy [2S 16,17; 2Pa 32,25; sr. Ž 116,12; L 17,12-18]. Kó 3,15 označuje pokoj Kristův, t. j. spásu Boží v Kristu, jejíž podstatou je smíření, pokoj s Bohem, za předmět v-i věřícího. Neboť jenom ten, kdo s důvěrou přijímá tento Boží dar, kdo si vědom, že nic není sám ze sebe, může jednak okoušet tento pokoj, jednak přijímat další Boží spasitelné dary.

Někdy má výraz v-ý, vděčně význam našeho rád, s radostí [Sk 21,17], milý [Gn 45,16], libý, příjemný [Jr 31,26, sr. Př 3,24].

Vdova. Žena, která úmrtím ztratila manžela, byla předmětem zvláštní úcty a péče u starých Izraelců, i když byla odkázána vlastně jen na laskavost příbuzných [nejstaršího syna, jemuž prvorozenské právo to nařizovalo a majetkové poměry to dovolovaly] a milosrdenství bližních. V. totiž nedědila po zemřelém muži a často se musela vracet do domu svého otce [Gn 38,11; Lv 22,13]. Nosila zvláštní šat [Gn 38,14.19], odkládala ozdoby a neobčerstvovala obličej olejem [sr. Judit 10, 3n; 16,8]. Už to, že Bůh byl prohlašován za manžela a zvláštního příznivce vdov a otce sirotků [Dt 10,18; Ž 68,6; 146,9; Př 15,25; Jr 49,11], bylo podnětem milosrdné péče o v-y [Iz 1,17; Jr 7,6; 22,3n; sr. Jb 22,9n; Ž 94,6; Iz 1,23]. Zvláště Dt pamatuje ve svém zákonodárství na v-y, stavic je na roveň levitům a sirotkům [Dt 14,28n; 16,11nn; 24,17-21; 26, 12n; 27,19] a hrozí Božím soudem těm, kdo s v-mi zacházejí nelaskavě [sr. Ex 22,22nn; Za 7,10nn; Mal 3,5]. V době makkabejské dostávaly vdovy i část válečné kořisti [2Mak 8,28] a jejich peníze byly ukládány v chrámě, aby byly lépe chráněny [2Mak 3,10]. Nezástal-li z manželství dědic, měl podle *levitárního práva pojmouti v-u bratr zesnulého manžela. První syn, který se zrodil z takového manželství, byl pokládán za syna zesnulého manžela [Dt 25,5nn]. Zdá se, že v době Ježíšově zastávaly v-y nějaké pomocné místo v chrámě [L 2,37] jako pomocnice levitů.

Ježíš vytýkal zákoníkům, že přivádějí na mizinu domy vdov pod záminkou dlouhého modlení [Mk 12,40]. Nevíme přesně, co se touto výtkou myslí. Zdá se však, že si zákoníci dali platit za svou duchovní i jinou péči a snad i za své modlitby, ač podle předpisů měli to konat zdarma. První křesťanská církev pečovala o v-y [Sk 6,1; Jk 1,27]. Ve sborech, které spravoval Timoteus, se o v-y, jež jsou označeny jako „pravé“, t. j. skutečné, starala církev, jestliže neměly nikoho, kdo by o ně pečoval [1Tm 5,3n.16]. Předpokladem byl věk nejméně šedesáti let, pouze jediné provdání a dobrá pověst o jejich činnosti ve sboru [1Tm 5,9n]. Zdá se, že to byla obdoba chrámových vdov z doby Ježíšovy a že se tu setkáváme s počátky zřízení, jež mělo význačnou úlohu v církvi ve 2.-4. stol. Byl to jakýsi vdovský řád, jehož povinností bylo sloužit církvi, dozorati na ženy sboru a zvláště pečovati o v-y a sirotky. Synod v Laodiceji r. 364 tuto instituci zrušil.

Večer, začátek izraelského dne [*Den. Lv 23,32: »Od v-a až do v-a držeti budete sobotu svou«]. I soboty a svátky začínaly původně v-em, takže o právě předešlém odpoledni se mluvilo jako o dni včerejším [viz stereotypní: »A byl v. a bylo jitro, den první atd« v Gn 1]. V. začínal západem slunce, přesněji východem první hvězdy. Odtud povstalo rčení „svítalo na den“ [Mt 28,1]. Při východu slunce a v. [doslova „mezi dvěma večery“, „k večerou“, t. j. když se slunce počalo klonit k západu], měl být obětován beránek [Ex 29,41], a to tak, aby ranní beránek hořel celý den a v-ní celou

Vdova-Večeře [1173]

noc. Byla to t. zv. oběť ustavičná [Nu 28,10]. „K večerou“ byly zapalovány i lampy ve svatyni [Ex 30,7n] a o velikonocích zabíjen i beránek [Ex 12,6].

Večeřou, stč. = k večeru. *Večer. *Hodina.

Večeřadlo, podle tradice v jz Jerusalemě [Sioně] mezi bránou Siónskou a Východní [viz mapku na str. 290], kde Ježíš krátce před svým utrpením slavil se svými učedníky poslední večeři [*Večeře Páně, Mt 26,18-29; Mk 14, 14n; L 22,12.14; J 13,4n], spojenou s umýváním nohou. Šlo patrně o místnost v soukromém domě, jež bývala propůjčována Židům, kteří byli návštěvou v Jerusalemě o velkých svátcích. Tradice klade do tohoto v-a i shromaždiště učedníků po zmrtyvýchvstání Kristově. Zde prý byl zvolen Matěj na místo Jidášovo, zde také prý o letnicích byli učedníci naplněni Duchem sv. [Sk 2,1n]. Záhy došlo nad v-em ke stavbě nádherné basiliky, jež však byla Saraceny v 11. stol. rozbořena. R. 1348 vystavěli františkáni na domnělém místě bývalého v-a a basiliky nový chrám, který však byl r. 1551 proměněn v mešitu.

Večeře byla v Palestině hlavním denním jídlem. Staří Izraelci jedli obyčejně jen dvakrát denně, ráno a večer [Ex 16,12; 1Kr 17,6], nepočítáme-li lehoučkou snídani, skládající se z několika oliv nebo jiného ovoce. Hodovat za jitra bylo považováno za zvrácenost [Kaz 10, 16]. První denní jídlo, skládající se z chleba, ovoce nebo mléka, bylo požíváno kolem poledne, kdy žár slunce nutil k odpočinku od práce [Rt 2,14], ale i toto jídlo bylo lehké [chléb namočený v lehkém víně s trochou pražmy nebo chléb s kusem ryby, J 21,13]. Jen mimořádní hosté, které bylo třeba uctít, dostávali i v poledne maso a víno [Gn 18,1-8; 43,16, sr. 1Kr 20,16]. Teprve za večerního chladu po západu slunce, když byla polní práce dokončena [L 17,7], zasedalo se k hlavnímu jídlu, t. j. v-i [L 14,17; sr. Gn 19,1-3; Ex 12,18]. Za nejstarších dob se sedávalo při v-i na bobku kolem kulaté kůže rozprostřené na zemi s mísou pokrmů tak, jak to dělají dodnes Arabové a Turci. Teprve později se lehávalo na polštářích [žíněnkách] kolem nízkého stolu [Est 1,6; 7,8; Ez 23,41; J 21,20]. U každého stolu byly obyčejně tři žíněnky, seřazené tak, aby čtvrtá strana stolu byla volná pro obsluhující služebnictvo, jež donášelo pokrmy. Na každé žíněnce ležely obyčejně jen tři osoby šikmo ke stolu, podepřené o levý loket, zatím co pravá ruka byla volná ke brání pokrmů. Při tomto uspořádání hlava toho, jenž ležel uprostřed anebo po pravém kraji, byla blízko prsou toho, jenž ležel za ním [J 13, 23; 21,20]. *Stůl. Někdy se zúčastnily i ženy takového stolování [1S 1,4; Jb 1,4], ale po pravidle jedly odděleně.

Izraelci a Řekové právě tak jako dnešní Arabové si umývali před v-i ruce [Mt 26,23] v připraveném umyvadle [nebo umyvadlech].

[1174] Večeře Páně

Farizeové z toho udělali záslužné kultické obmývání [Mt 15,2; Mk 7,1-13]. Před zahájením v. byla pronesena modlitba [Mt 14,19; 15,36; 26,26; Sk 27,35, sr. 1S 9,13]. Kus chleba, namáčený do mísy s polévkou nebo omáčkou, sloužil místo lžice [J 13,26]. Z Dt 8,10 se vyvinula děkovaná modlitba po jídle. Slavnostnější v. byly pořádány při žních a vinobraní, při stříhání ovec [1S 25,6nn], o narozeninách [Gn 40,20; Mt 14,6], v den obřezání nebo odstavení dítky [Gn 21,8], při příchodu přátel [2S 3,20; sr. 2Kr 6,23], při svatbě [Gn 29,22] nebo uzavírání smluv [Gn 26,30] a pod.

Byl-li pozván host, žádala slušnost, aby se nejprve zdráhal. Teprve po druhém pozvání měl povinnost přijít [Mt 22,3], a to v nejlepším šatě, obyčejně bílém [Kaz 9,8] a snad i navoněném [Am 6,6]. Králové prý posílali pozvaným i roucho, v kterém měli přijít. Bylo tedy urážkou, když host v tomto rouše nepřišel [Mt 22,11]. Každý host byl uvítán polibkem [L 7,45] a dána mu příležitost, aby si opláchl nohy a ruce [Gn 18,4; 19,2; L 7,44; J 2,6]. Někdy byly nohy hostovy osvěženy i vonným olejem [J 12,3, sr. L 7,38]. Účastníci mívali na hlavách i věnce [„koruny“, Iz 28,1; Kniha Moudrosti 2,7n]. Někdy byl ustanoven i správce hostiny, pečující o plynulost v., o pořádek [Sir 32,1n; J 2,9n] i o zábavu při v-i, jako o hudbu [Iz 5,12; Sir 32,5n], zpěv [2S 19,35; Am 6,4nn], tanec [Mt 14,6; L 15,25] a j. [Sd 14,12]. Herodot připomíná zvláštní zvyk při v-ích bohatých Egyptanů. Model mrtvoly v rakvi byl nošen kolem večeřadla se slovy: »Popatř na to, pak pij a raduj se, neboť až umřeš, budeš jako toto« [sr. 1K 15, 32].

Poněvadž v. u starých Izraelců měly kultický ráz [*Hody], je nasnadě, že se stala také obrazem eschatologické v. jako konečného radostného obecenství s Bohem a Kristem [Iz 25,6; L 14,16nn.24; Zj 19,9; sr. Mt 8,11; 26, 29; L 22,29n a Zj 3,20]. Opakem této v. je ‚v. velikého Boha‘ ve Zj 19,17 [sr. Iz 34,6nn; Jr 46,10; Ez 39,17nn; Sof 1,7], k níž jsou zváni draví ptáci, aby zničili vojsko Antikristovo [sr. Mt 24,28; L 17,37].

Večeře Páně. *Lámati chléb. *Večeře Páně.

1. [Přehled a předběžný rozbor nz zpráv].

a) O poslední večeři Ježíšově je ve všech synoptických evangeliích [Mt 26,26-29; Mk 14,22-25; L 22,15-20] a u Pavla [1K 11, 23-25] zpráva v hlavních rysech souhlasná. Uprostřed večeře, která byla jedením *beránka velikonočního [sr. Mk 14,12-16 a paralely], Ježíš rozlomil chléb a podal jej učedníkům se slovy »toto jest tělo mé«. Potom jim podal kalich se slovy, z nichž jsou shodně podány jen nejzákladnější prvky: vztah ke krvi Ježíšově a ke smlouvě [Mt-Mk: »toto jest krev má smlouvy, vylévána za mnohé«; L-1K: »tento kalich je novou smlouvou v mé krvi«]. Tato

základní stavba zprávy je v podrobnostech více nebo méně doplňována a obměňována. Výrok při chlebu je u Mk uveden slovem »vezměte«, u Mt »vezměte, jezte«. V 1K je zase doplněn slovy »kteréž jest za vás« [L: »kteréž se za vás dává«]. Výrok při kalichu je u Mt doplněn slovy »na odpuštění hříchů«. Důležitým doplňkem je výzva »to číňte na mou památku«, kterou připojuje L k výroku o chlebě, 1K k oběma výrokům. Nadto pak L přináší ve v. 15-18 úvodní oddíl, v němž Ježíš celý hod výslovně vztahuje na jedné straně k jedení Beránka, na druhé straně k budoucí plnosti království Božího, a v němž se už také mluví o kalichu, jež Ježíš podal učedníkům, aby jej rozdělili mezi sebou; L mluví tedy o dvojím kalichu. Naproti tomu přinášejí Mt a Mk výrok o pití z vinného kmene v budoucím království Božím teprve na závěr celého oddílu. V 1K se výhled na budoucí dovršení objevuje jen v podobě zmínky »dokud nepříjde«, obsažené teprve ve v. 26.

b) Je zřejmé, že se tyto zprávy přirozeně rozestupují do dvou skupin. Jednu tvoří Mt a Mk, druhou L a 1K. Literárně nejstarší je zpráva 1K. To ovšem nevylučuje možnost, že některý evangelista, nejspíše Mk, zachytil starší podobu podání, i když psal později než Pavel. Obě skupiny se liší zejména stavbou výroku o kalichu a připojením či nepřipojením výzvy k opakování hodu na památku Páně. To vše se však týká toliko obvyklého znění L. V důležitém rukopise D, patřícím k t. zv. západnímu typu textovému [viz str. 512], zpráva L končí však uprostřed v. 19, takže slova »kteréž se za vás dává«, a výzva k opakování »na památku« jsou tu vynechány. Někteří badatelé mají za to, že tento t. zv. kratší text L je původní, kdežto v. 19b-20 že jsou dodatkem, vsunutým do evangeliijního textu podle 1K. V tomto případě by zpráva L podávala velmi osobitý a poněkud nezvyklý obraz poslední večeře. V oddílu 15-19a, pojmem-li jej jako jednotný celek, je velice zdůrazněn výhled na budoucí [eschatologické] dovršení, kdežto smrt Ježíšova se tu jeví spíše jen jako pouhé přechodné utrpení, které bude překonáno radostným příchodem království Božího. Není tu výslovné zmínky o spasitelném významu smrti Ježíšovy. Mimo to se v této podobě podání o poslední večeři mluví dříve o kalichu než o chlebu: stejné pořadí ostatně nalézáme i 1K 10,16. Není však nikterak jisté, že tento kratší text L je vsutku původní. Vše ukazuje k tomu, že verše 15-18 a 19-20 původně tvořily dva menší, poměrně samostatné oddílky, takže 15-19a nelze považovat za zcela jednotný organický celek. Vskutku, v. 19a, kdyby neměl pokračování v 19b-20, trčel by jaksi do prázdna a byl by vlastně nesrozumitelný. Je proto pravděpodobné, že delší text L je původním zněním, jak vyšlo z ruky evangelisty. Protože však v tomto »delším textu« se mluví o dvojím kalichu, působilo to rozpaky pozdějším opisovačům a revisorům textu, kteří byli z bohoslužebného řádu církve zvyklí

jen na jeden kalich. Některé rukopisy syrského překladu nesou stopy snahy zbavit se této odchylky od tradičního rituálu tím, že byla škrtnuta první zmínka o kalichu ve v. 17. Jiný obdobný pokus vedl asi k dnešnímu »kratšímu textu«, kde je s mnohem menší obratností škrtnut druhý kalich. - Ať je tomu jakkoli, jisté je, že se zprávy o poslední večeři shodují jen v nejzákladnějších rysech, že však je obtížné, ne-li nemožné zjistit podle nich doslovné znění slov Ježíšových. Nepřekvapuje to, považíme-li, že všechny zprávy o příbězích, činech i výrocih Ježíšových byly dlouho uchovávané toliko ústním podáním. Nadto evangelistům nezáleželo na historickém zpravodajství ve smyslu jakéhosi protokolárního záznamu, nýbrž na tom, aby podali zřetelné svědectví o smyslu a dosahu slov i počínů Páně a aby tak sloužili zvěsti, volající k osobně zavazující víře. Je proto správnější soustřediti se na vystižení tohoto zvěstného záměru jednotlivých typů evangelijního svědectví a nedáti se mást a zdržovat nezodpověditelnou a v posledu nepodstatnou otázkou po přesném doslovném znění slov Ježíšových.

c) Tato povaha evangelijního svědectví vysvitne zvláště zřetelně při podání čtvrtého evangelisty. I J vypravuje o posledním večeření Ježíšově s učedníky za jeho pozemského života, a dokonce mu věnuje oddíl velice rozsáhlý [kap. 13-17]. Uvádí přitom některé momenty, které i synoptici zařazují do své zprávy o poslední večeři, na př. označení zrádce Jidáše J 13,21-30, sr. Mk 14,18-21. Není tedy pochyby, že chce vypravovati o témž večeru jako Mk 14 a paral. Tím pozoruhodnější je, že se ani slovem nezmiňuje o podání chleba a kalicha. Místo toho vypravuje 13,1-16, jak Ježíš na znamení své vykupitelské lásky umyl svým učedníkům nohy. Ve v. 8 se naznačuje, že tento úkon není pouhým symbolem, nýbrž účinným poskytnutím účasti na vykoupění dobytým Ježíšem, že tedy má jakousi svátostnou povahu. Je tu ještě jedna významná odchylka od synoptiků: podle J poslední večeře není jedením beránka. Vždyť židovští předáci v den soudu nad Ježíšem, který přece následoval po poslední večeři, zdráhají se vejít do úřadovny Pilátovy, aby se pobytem v tomto pohanském domě neposkvřili a neznemožnili si tak jísti toho dne večer beránka [18,28]. Čtvrtý evangelista tedy datuje ukřižování Ježíšovo o den dříve než synoptici. I když lze uvést jisté skutečnosti, podírající historickou možnost tohoto datování, hlavním důvodem Janovy odchylky není snaha o chronologickou přesnost, nýbrž theologická myšlenka, že Ježíš sám je pravým velikonočním beránkem [sr. J 1,29.36; 1K 5,7], který umírá na kříži za poledne dne přípravy na hlavní den *velikonoční [J 19,14], tedy právě v té chvíli, kdy byli v chrámě zabíjeni beránci, určení k paschálnímu hodu v nastávající noci. Obdobný důvod vedl i k tomu, že J při vyprávění o poslední večeři nemluví o podání chleba a kalicha. Není to proto, že by mu byl hod chleba

Večeře Páně [1175]

O a vína neznámý nebo nedůležitý. Vždyť k vyprávění o sycení zástupů v kap. 6. připojuje dlouhé oddíly, jimiž zcela zřetelně prosvítá poukaz na tento svátostný hod [zvl. v. 51-58]. Podobně příběh proměny vody ve víno v Káni [2,1-11] a ještě zřetelněji slova o Ježíšovi jako o pravém vinném kmeni [15,1nn] jsou pravděpodobně záměrnými poukazy na víno jako druhou složku v. P. Čtvrtý evangelista je však zřejmě toho přesvědčení, že tento svátostný hod je plnou skutečností teprve od té chvíle, kdy Ježíš smrtí na kříži dokonal [19,30] své vykupitelské dílo. To je patrně smyslem zprávy jinak těžko srozumitelné, že z otevřeného boku Ježíšova vyšla krev a voda [19,34]: je to symbolické označení obou svátostí, stolu Páně a křtu. Předtím tu byly jen přípravy, předobrazy, prorocké zvěsti svátostí. Takovým předobrazem bylo podle J i sycení zástupů, ale také i sama poslední večeře Ježíšova s učedníky měla jen podobný vlastně jen přípravný význam. Proto J v jejím rámci umísťuje jen umývání nohou, které je vrcholným, ale přece toliko předběžným předobrazem svátostného stolu Páně.

d) Pozornosti zasluhují také ty oddíly evangelii, v nichž se sice nevypravuje o poslední večeři Ježíšově s učedníky, v nichž se však o jeho dřívějším stolování mluví způsobem, z něhož prosvítá vztah k v-i P. Nejvýznamnější je příběh o nasycení mnoha tisíců několika chleby a rybami, jež v evangeliích čteme celkem šestkrát [Mt 14,15-21; 15,32-39; Mk 6,35-44; 8,1-10; L 9,12-17; J 6,1-15]. Už to samo o sobě ukazuje, že tento příběh měl pro evangelijní podání mimořádný zásadní význam, vysvětlitelný nejlépe tím, že byl chápán jako předobraz v. P., která je slavena v církvi Kristově po jeho smrti a oslavení. Tento význam příběhu je nejjasněji patrný v J 6, kde je na něj navázána řeč o jedení těla a pití krve Ježíšovy, stejný vztah je však naznačen i v synoptických zprávách tím, že se o Ježíšových úkonech mluví slovy, která jsou příznačná pro zprávu o poslední večeři: požehnal [po př. dobrořečil nebo díky učinil], lámal, dal učedníkům. Tato shoda ve výrazech jistě není náhodná a neúmyslná. Podobná, ač méně výrazná shoda je i Mk 2,26, kde se o Davidovi praví, že nejen sám jedl chleby, nýbrž i dal těm, kteří s ním byli. Tím snad má být naznačeno, jednak že David směl porušit rituální předpis jakožto Pomazaný Hospodinův, jednak že učedníci Ježíšovi jakožto lid pravého, byť zatím skrytého Mesiáše už nyní žijí v předjímce království Božího, a proto i jejich nejprostší pokrm, dokonce i požívání vydrolených obilních klasů, je předobrazem radostného hodu království Božího, pro nějž neplatí zákonná omezení, určená pro starý věk. [Sr. Mk Mk 2,18-20 o zrušení postu v radostném období přítomnosti Ženichovy.]

V souhlase s tím se v evangeliích několikrát klade velký důraz na Ježíšovo stolování. Ze-

[1176] Večeře Páně

jména jeho stolní obecnství s »publikány a hříšníky«, t. j. s lidmi vymykajícími se z přísných předpisů zákonických, je na jedné straně předmětem ostré kritiky se strany farizejské, na druhé straně však je právě projevem nejvlastnějšího poslání Ježíšova. Přišel proto, aby právě tyto nemocné uzdravil, aby právě tyto hříšníky vyhledal a pozval k návratu do otcovského domu. Když s nimi stoluje, nejen toto pozvání dotvrzuje, nýbrž přímo provádí jejich návrat do pospolitosti lidu Božího. Právě při stolování s hříšníky se nejnázorněji uplatňuje jeho plnomocné poslání odpouštění hříchů [sr. Mk 2,7nn] a přinášení tak království Boží, jehož základem nejsou zásluhy lidské spravedlnosti, nýbrž slitování Boží [srovn. Mk 2,14-17 a paralely; L 15]. Také o budoucí plnosti království Božího mluví Ježíš často jako o »stolování s Abrahamem, s Izákem a s Jákobem« [Mt 8,11; srovn. podobnoství o velké hostině Mt 22,1-14; L 14,16-24]. V tomto osvětlení se Ježíšovo stolování s učedníky i s jinými pozvanými jeví jako předjímka budoucí radostné pospolitosti všech, kteří budou z nezaslouženého milosrdenství Božího přijati do jeho království. Odtud radostnost Ježíšova stolování, která u nechápavých odpůrců vzbuzovala zlovolnou kritiku [Mt 11,19].

Není proto překvapující, že se obnova obecnství Ježíšova s učedníky po jeho smrti a vzkříšení podle několika svědectví uskutečnila při jejich společném stolování. Výslovně je to řečeno v řeči Petrově Sk 10,41, ale naznačeno je to asi i Sk 1,4, kde je patrně třeba čísti s některými rukopisy »když s nimi pojedl [sůl]« místo »shromáždil je«. Nadto čteme L 24,35, že učedníci jdoucí do Emaus poznali vzkříšeného Pána v lámání chleba, při společném stolování, které je ve v. 30 líčeno slovy, používanými při zprávách o poslední večeři [vzav chléb, dobrořečil, a lámaje podával jim]. Podobný význam má i zpráva o Ježíšově jedení s učedníky L 24,41-43, již je velmi podobno vypravování J 21 o setkání vzkříšeného Pána s učedníky u jezera Tiberiadského, i když tu ve v. 5 a 9 není zcela jasně řečeno, že i Ježíš sám s nimi jedl. V obou případech se jedí jiné pokrmy než chléb a víno [ryba a plást medu, po př. ryba a chléb]. Přesto nelze popřít vztah těchto zpráv k v-i P. Jde o to, že se setkání se vzkříšeným často dala právě při stolování, a na druhé straně bylo společné stolování učedníků po vzkříšení chápáno jako obnova a pokračování stolního obecnství s Ježíšem za jeho pozemského života.

e) Také »lámání chleba«, o němž čteme Sk 2,42.46, je třeba chápat jako obnovu a pokračování obecnství s Ježíšem při stole. Odtud i radostnost [»potěšení« v. 46] tohoto hodování, odtud i jeho souvislost s obecnstvím [»společnost« 2.42], které se projevvalo konkrétní pospolitostí setkání, tím, že v prvotním sboru nikdo nebyl nucen [2,44n; 4,34n]. Vždyť péče

o vdovy a jiné potřebné se v tomto sboru projevovала právě »přisluhováním stolům«, t. j. obstaráváním společného stolování jeho údů [Sk 6,1-2]. Nebyla to pouhá dobročinnost jako druhotná a snad vedlejší složka sborového života, nýbrž něco velmi ústředního a podstatného. Je to patrné z toho, že o tuto službu pečovali nejprve sami apoštolé, že se i potomní ustanovení sedmi mužů k této službě událo s modlitbou a vzkládáním rukou [6,6] a že se Tito mužové neomezovali jen na technické úkoly spojené s organizací stolování, nýbrž od počátku činili mocné skutky a zvěstovali v moudrosti Ducha slovo Boží [6,7-10]. Z toho vychází najevo, že stolování prvotního sboru bylo zároveň projevem bratrské péče a solidarity učedníků, pokračováním společného stolování s Pánem nyní oslaveným a neviditelně přítomným a patrně také předjímkou obecnství s ním i všech navzájem v budoucí plnosti království Božího. Podobnou povahu mělo jistě i lámání chleba v Troadě [Sk 20,7.11] : i tam šlo o hod obce Kristovy s neviditelným Pánem. Zajímavé je také, že i o jídle, k němuž Pavel zve spolucestující na lodi ke konci nebezpečné plavby [Sk 27,33-36], ve v. 35 se užívá slov, charakteristických pro podání o poslední večeři. Nemá se tím zajisté říci, že ono jídlo bylo v-i P. v plném slova smyslu. Má se však patrně naznačit, že záchrana z bouře, o níž Bůh dal apoštolovi předem ujištění [v. 24], je znamením a příslibem mnohem podstatnější záchrany čili spásy, k níž jsou všichni voláni jeho zvěstí, a proto že i jejich posílení společným pokrmem před ztroskotáním a záchranou je pozváním k budoucímu učednictví, k němuž bude patřit i účast na stole Páně.

Souvislost společného stolování sborového s v-i P. je třeba předpokládat i v příběhu zaznamenaném Ga 2,11-13: Petrovo přerušení stolního obecnství s křesťany pohanského původu bylo proto tak zavržitelné, že v sobě zahrnovalo i přerušení obecnství v. P. a tím i porušení jednoty církve Kristovy.

f) V ostatních nz spisech není mnoho výslovných a zřetelných zmínek o stole Páně. Vlastně jen 1K 10,16-22, kde účast na stole Páně je stavěna do protikladu proti účasti na pohanských bohoslužebných hodech, označených za stůl démonů. Kalich a chléb stolu Páně jsou tu prohlášeny za účastenství na krvi a tělu Kristovu, což bylo v dějinách církve východiskem staletých rozhovorů a sporů o vztah »živlů« chleba a vína k podstatě těla a krve Páně. Bylo to z velké části nedorozumění, jak se ukáže výkladem v oddílu 3. a) tohoto článku. - Dále se o v-i P. jedná v 1K 11,17-34, kde se mluví o závadách při slavení stolu Páně v korintském sboru; součástí tohoto oddílu je zpráva o poslední večeři [v. 23nn], uvedená již v bodu a). Často se usuzuje, že zde Pavel učinil prvý krok k odloučení v. P. od společného stolování, určeného ke skutečnému nasycení všech údů, čímž se v. P. nakonec proměnila v pouhý symbolický kultický úkon. Snad to

opravdu bylo konečným dějinným účinkem Pavlových slov. Jeho vlastním úmyslem však nebylo odloučení v-i P. od skutečné bratrské pospolitosti sboru, nýbrž právě naopak brániti nebratrskému, sobeckému počínání některých, zejména zámožnějších údů sboru, kteří pokrmy z domu přinesené hned jedli, nečekajíce, až se všichni sejdou a nesdílejíce se s druhými, nýbrž s okazalostí hned sami pro sebe pojídajíce své hojně jídlo. Není nutno chápat v. 34 v tom smyslu, jako by apoštol obecně a zásadně zapovídal skutečné syčení při společném stolování věřících a jako by chtěl v-i Páně omezit na pouhý symbolický náznak. V souvislosti s v. 33 je pravděpodobnější, že mu šlo jen o to, aby se se začátkem společného hodu počkalo, až se všichni sejdou, a aby se ti, kteří nečekání omlouvali vyhladovělostí, proti tomu zabezpečili tím, že doma napřed něco pojedí. - Ostatní výroky Pavlovy o jídle [na př. 1K 8; R 14,17] jsou řečeny v souvislostech, které znemožňují uváděti je do přímého vztahu k v-i P. Jde při nich o otázku jedení masa, které nějak přišlo ve styk s pohanskou bohoslužbou, po př. o asketické [vegetářské] názory některých údů sboru, nikoli o řád a způsob společného stolování církve s Kristem. - Jinak se najdou již jen ojedinělé poukazy nebo nářky na stůl Páně. Tak na př. zmínky o eschatologické večeři se Synem člověka, po př. s Beránkem Zj 3,20; 19,9. Snad sem patří i zmínky o jedení ze dřeva [stromu] života Zj 2,7; 22,2.19, jakož i slova o oltáři, z něhož křesťané mají právo jísti Zj 13,10. S jakousi nejistotou lze sem zařadit i nářkovou zmínku o »zakušení« [lépe »okoušení«] daru nebeského Zj 6,4; téhož slova »okusiti« je totiž užito o »pojedení« Pavlově při »lámání chleba« v Troadě Sk 20,11.

2. [Starozákonní pozadí]. K plnému pochopení významu v. P. je třeba připomenouti si některé sz motivy, na které nz svědkové navazují.

a) Předně je třeba upozornit na obětní hostiny, při nichž účastníci podle staroorientálních představ prožívali bezprostřední radostné obecnství navzájem i s božstvem. V tomto smyslu lze chápat výrok Dt 12,7 o jedení před Hospodinem a zákonný předpis Lv 7,6.15, aby »veliký pohlaví mužského mezi kněžskými« jedl obět v chrámě. Nemluví se tu o účasti všech Izraelců při obětní hostině, snad proto, aby byly omezeny orgiastické výstřelky, které byly při staroorientálních obětních hodech obvyklé, v Izraeli však byly pokládány za nepřipustné pohanství [srovn. hodování a hry při modlářském kultu »telete« Ex 32,6!]. Tím se také nejlépe vysvětlí, proč v SZ je ku podivu málo zpráv o obětních hodech - snad jen 1S 2,13-16; 9,13.22n. Jinde SZ motiv obětní hostiny zakrývá nebo jej přesouvá do eschatologické budoucnosti [Iz 25,6; 65,13; Ez 39,17]. Lze ovšem uvést důležitou výjimku: po potvrzení smlouvy sinajské pokropením lidu krví obětních volků [»krev smlouvy« Ex 24,8, sr. Za 9,11] Mojžiš, jeho

nejbližší druhové a starší izraelští vstoupí před Hospodina, vidí Boha izraelského a potom jedí a pijí [Ex 24,9-11]. Při této ústřední události sz zvěsti je tedy výjimkou upuštěno od zásady neviditelnosti Boží i od nepřízně k obětním hodům. Hradba mezi Bohem a člověkem z Boží vůle zřízená je prolomena tam a tehdy, kdy Hospodin ze svého milostivého rozhodnutí uzavírá s lidem smlouvu.

b) Smlouva je založena na Hospodinově mocném činu vysvobození Izraele z Egypta [»Vyjití«]. Tento základní spasitelný skutek byl připomínán zvláštním každoročním obřadem, zřízeným v noci před Vyjitím, jedním *beránka velikonočního. Ať už byl prapůvod tohoto úkonu jakýkoli - badatelé myslívají na nějaký pastýřský ritus - v rámci sz podání je jeho posláním připomínati, ano zpřítomňovati dějinný čin Vyjití. To je i smyslem slova »na památku« Ex 12,14; památka tu nebyla pouhou vzpomínkou, nýbrž každý hodovník byl při jedení ztotožněn s pokolením Izraelců v Egyptě, jedl s nimi chléb trápení, měl podíl na radosti Vyjití.

c) *Smlouva je základem existence Izraele, avšak její konkrétní uskutečnění, ať už jde o smlouvu s Abrahamem, s Mojžišem nebo s Davidem, nelze v rámci SZ pokládati za plně uspokojivé a definitivní. Proto vrcholná místa prorocká poukazují na její budoucí dovršení. Tak Jr 31,31n ohlašuje příchod nové smlouvy, která nebude již založena na vnějším donucovacím zákonu, nýbrž na vnitřním pochopení a souhlasu, na milosti a odpuštění Hospodinovu [sr. i Ez 34,25; 37,26]. Druhý Izaiáš pak zvěstuje smlouvu, kterou přinese, ano již sám bude *Služebník Hospodinův [Iz 42,6; 49,8]. Jeho vrcholným činem bude utrpení, v němž vylije na smrt duši svou a ponese hřích mnohých jako zástupce přestupníků [Iz 53, zvl. v. 11-12]. Všecky tyto motivy jsou v pozadí poslední večeře, zejména slov, která byla vyslovena při podání chleba a kalicha.

d) Významné jsou oddíly, v nichž se mluví o kalichu, jež Hospodin nalévá [Z 23,5], jež má ve své ruce [Z 75,9], ano jímž sám ješ [Z 16,5] a jež člověk bere z jeho ruky [Z 116,13; Jr 25,15.17]. Může to být kalich spásy [Z 116,13, sr. 16,5; 23,5] i kalich hněvu a trestu [Iz 51,17-22; Jr 25,15-17.28; srov. Z 11,6]. Vždy jde o kalich, jež Hospodin podává, t. j. o milostivý či trestný úděl, jež určuje. Podobně je tomu ostatně ještě také Mk 10, 38-39; 14,36; J 18,11; Zj 14,10; 16,19. Nikde tu není obsah kalicha odtrhován od svého poslání býti nositelem svrchovaného soudu Božího. Důraz není kladen na podstatu látky v kalichu obsažené, nýbrž na akt rozhodnutí Božího.

3. [Povaha a smysl v. P. podle NZ].

a) Z dosavadního rozboru [bod 1] i ze sz pozadí [2] vychází najevo, že poslední večeře Ježíšova byla v první řadě pokračováním a vyvrcholením pospolitosti stolu, ke kte-

[1178] Večeře Páně

rému Ježíš zval za svého pozemského života a který byl radostnou předjímkou hodu budoucího Království. V tomto Ježíšově stolování s jeho lidem se na nové úrovni uskutečňoval cíl starověkého pospolitostního obětího hodu, který je protimodlářským rigorismem SZ zatláčován do pozadí, ale jehož motivy jsou stále živé v izraelské tradici, zejména eschatologické. Stůl Páně prvotní církve je obnoven a pokračováním tohoto eschatologicky zaměřeného stolování s Ježíšem. Je to doloženo také tím, že eschatologický výhled zaujímá v evangelijních zprávách o poslední večeři tak významné místo. Základní myšlenka stolu Páně v nejstarší církvi je velice prostá: Ježíš, pravý Mesiáš Izraele a oslavený Služebník Hospodinův, je skutečně, byť neviditelně, přítomen při stolování svého lidu. Je přítomen jako ten, kdo mu svou obětí otevřel vstup do království Božího a kdo jej spojil v nejužší jednotu a životní solidaritu. Zároveň pak jako ten, kdo v čas Bohem stanovený přijde, aby zjevil plnost Božího království a zval svůj lid k sobě. Proto je stolování jeho obce v prvé řadě hodem radosti z jeho přítomnosti, radostného očekávání jeho příchodu i radostného vzájemného obecenství ve všech věcech. Proto bylo původně skutečným sycením shromážděného sboru, v jehož rámci se dostává nutné obživy všem. Nepřekvapuje proto, že podle některých zmínek byly při tom pravděpodobně požívány rozmanité pokrmy [viz svrchu bod 1 d]. Při skutečném sycení bylo možno a podle okolností nutno používat různých potravin. Není však pravděpodobné, že označení »lámání chleba« ve Sk je dokladem toho, že nejstarší v. P. byla »pod jednou«, jak se někteří domnívají. Tento výraz navazuje na nejtypičtější znak staroorientálního jídla, zejména jeho počátku. Mohl proto dobře označovat celé stolování prvotních sborů bez ohledu na to, z čeho se skládalo. Hlavní důvod, proč bylo tohoto výrazu užito prvokřesťanským sborem, spočívá však jistě v tom, že se jím v celém nz podání popisuje hlavní Ježíšův počin při poslední večeři. Kalich tím však vyloučen není.

b) Vyvrcholení stolního obecenství Ježíšova s učedníky při poslední večeři se podle synoptického podání stalo při hodu *velkonočního beránka. Při té příležitosti byl právě tomuto hodu dán zvláštní význam. Ježíš navázal na ustálený již obřad, při němž se vedle beránka jedl nekvašený chléb s hořkými bylinami na památku soužení v Egyptě a chvatného odchodu a pil se čtyřmi kalich vína na znamení radosti. Vyjítí. Odsunul však vlastní jedení beránka do pozadí, do středu postavil chléb a kalich a slovy při tom pronesenými uvedl všecko do vztahu k své nastávající smrti, a tak dal celému hodu nový smysl. Nejde už o památku a zpřítomnění Vyjítí z Egypta. Na místo toho vstupuje nový, konečný skutek Božího vysvobození, jímž je právě Ježíšova smrt na kříži. Slova při chlebu a kalichu

vykládají význam této smrti: oběti pravého Služebníka Hospodinova, jeho vylitím duše za mnohé se uzavírá nová, definitivní smlouva Boží s člověkem, jejímž srdcem je odpuštění hříchů, a tak se tvoří nový lid Boží, jemuž je určeno v království Božím stolovati s pravým Mesiášem a pít s ním nový plod vinného kmenne. Podáním chleba a kalicha dává Ježíš učedníkům účast na této oběti svého těla a krve, jež otvírá vstup do nové smlouvy, do nového věku království Božího.

c) Toto výslovné spojení s obětí kříže jakožto otevřením cesty do království Božího je nepochybně podstatným odlišujícím motivem poslední večeře, který není se stejnou výrazností obsažen v ostatních zprávách o pospolitosti Ježíšova stolu. Někteří badatelé přikládali tomuto rozdílu dvojího druhu zpráv o Ježíšově stolování tak veliký význam, že vytvořili domněnku o dvojitě odlišném typu v. P. v prvotní církvi. Na jedné straně prý byl hod radostné předjímky budoucího království Božího, jakým bylo stolování pozemského Ježíše i navazující na ně společné hody jeruzalémského sboru. Na druhé straně byl prý stůl Páně v misijních sborech Pavlových, který byl jednostranně navázán jen na poslední večeři Ježíšovu - nikoli na jeho dřívější stolování s učedníky - a který se zcela soustřeďoval na připomínku Ježíšovy smrti. Směřoval prý k tomu, aby se stal pouhým náznakovým obřadem, dávajícím podíl na nadsvětském životě oslaveného Pána a odloučeným od skutečného stolování věřících, které sytí a uskutečňuje životní jednotu sboru. Toto rozlišení je však z největší části umělou konstrukcí, které přepíná a navzájem izoluje motivy, které jsou v celém nz podání spojeny v úzkou jednotu. Radostný hod církve, předjímající plnost království Božího, opíral se všude o vítězství Ukřižovaného; proto je ve všech nz zprávách vztažen k vydání Ježíšova těla a vylití krve. Na druhé straně Pavel nečiní ze stolu Páně jen ujištění individuálním podílem na užítku Ježíšovy smrti a neodtrhuje jej od životní pospolitosti Kristova lidu. Jak jsme naznačili již v odd. 1 f, jde v 1K 11,17nn naopak o to, aby shromáždování u stolu Páně nebylo sboru »k horšímu« [v. 17], t. j. aby »roztržky« [18] vznikající ze sobecké bezohlednosti některých údů nemařily sám základní smysl v. P. jakožto zdroje stále obnovovaného obecenství lidu Kristova. Důraz na smrt Ježíšovu v. 23-26 není v rozporu s ostatním podáním o poslední večeři; je-li přece o něco silnější než jinde, je to asi proto, že v Korintu hrozilo nebezpečí hrubého zneužití radostného výhledu se stolem Páně spojeného [»jiný se přepil« v. 21].

d) Jaký je však smysl slov, že chléb je *tělem Páně a kalich jeho krví smlouvy, po př. novou smlouvou v jeho krvi? Jsme z tisícileté tradice zvyklí přistupovat k této otázce tak, jako by tu zřejmě šlo o poměr »živlů« chleba a vína k podstatě přirozeného nebo ještě spíše nebeského těla Kristova a jeho krve. Utvrzuje nás v tom i znění 1K 10,16, kde

se o kalichu a chlebu říká, že jsou »společností« čili obecenstvím krve a těla Kristova. I mnozí novodobí badatelé měli za to, že zde apoštol - snad pod vlivem soudobých hellenistických mystérií [sr. *Řekové I d, str. 826b; *Tajemství] - vidí v chlebu a vínu jakési nadpřirozené pokrmy, dávající tajemnou účast na nebeské podstatě těla a krve oslaveného Pána. Překážkou takového pojetí je však už sama prostá skutečnost, že se v Pavlových slovech a vůbec nikde v nz podání o poslední večeři nemluví o vínu, nýbrž vždy jen o kalichu. A o něm právě Pavlovo znění neříká, že je krví, nýbrž že je novou smlouvou v Kristově krvi. Pozornost je tu obrácena na událost uzavření smlouvy ve smrti Ježíšově. Krev, o které je tu řeč, je krev vylitá. Jde tu o obrazné označení konkrétní smrti Ježíšovy na kříži, nikoli o tajemnou podstatu nápoje obsaženého v kalichu. Navazuje se tu tedy na sz výroky o kalichu jako výrazu a nositeli milostivého i trestního rozhodnutí Hospodina [viz svrchu odd. 2d]. Obdobný smysl mají i slova o těle Kristově, jímž se v prvé řadě myslí jeho pozemské tělo na kříži vydané. Věta 1K 10,17 však dovádí myšlenku o krok dále. Podle Žilková překladu tato věta zní: »Poněvadž jest jeden chléb, všichni, ač je nás mnoho, jsme jedno tělo; všichni totiž máme podíl v jednom chlebě«. *»Tělem«, jímž se podle tohoto výroku stáváme, když se podílíme v jednom chlebě stolu Páně, je zcela zřetelně pospolitost církve, která je tak sjednocena s Kristem Ježíšem i navzájem, že může být nazývána tělem Kristovým [1K 12,12nn; Ř 12,4-5; Ko 1,18.24; 3,15; Ef 1,23; 2,16; 4,14.16; 5,23-30]. V souvislosti kapitoly 1K 10 chce apoštol zdůraznit, že stůl Páně spojuje účastníky v pevnou, solidární a závaznou jednotu, která se nemůže snést s příznáním k nepravým a přece démonickým božstvům, jímž by byla účast křesťana při stolu pohanských obětí [v. 20-22]. Není tu však řeč o těle jako tajemné podstatě přítomné ve chlebu.

V tomto světle je nutno vykládat i slova »toto jest...« ve zprávách o poslední večeři. Jejich pravý smysl vynikne, uvědomíme-li si, že Písmo nevidí bytí lidí i věci jako trvalý, v sebe uzavřený stav, jako neměnnou podstatu, nýbrž ve světle Božího jednání a Božího slova a proto vždy jakoby v pohybu, v služebnosti tomuto jednání. V tomto smyslu jsou ztotožňovány i věci, které samy o sobě, mimo svou funkci v Božím jednání, jsou zcela odlišné. Tak na př. podle židovského pojetí je chléb, požívaný při jedení beránka, chlebem trápení, jež otcové jedli v Egyptě. V tomto smyslu také děj podání chleba a kalicha je totožný s dějem vydání těla a krve Ježíšovy v oběti kříže, přijetí chleba a kalicha je totožné se vždy novým osvojením dobrodiní této oběti a s účastí na jejím účinku, jímž je pospolitost církve jako těla Kristova. Při svém stolu dává Kristus svou osobní přítomnost se všemi dary, které vydobyl svou obětí na kříži.

e] V tomto rámci nepůsobí rozkaz k opětování hodu [»to čiňte na mou památku«]

žádné potíže. Tato slova jsou zajisté vyslovena toliko v podání Pavlově a Lukášově. Ale v ostatních záznamech, s hlediska dějin podání patrně starších, scházejí asi proto, že zpřítomnění osoby a díla Ježíše Krista bylo považováno za samozřejmost. O zpřítomnění, nejen o pouhou vzpomínku tu totiž jistě jde. Pozadím je mnohem spíše »památka« hodu beránka [Ex 12,14] než hellenistické smuteční hostiny na památku zemřelých. »Památka« v biblickém smyslu je spíše rozpomenutí Boží než vzpomínka lidská, a proto je zároveň novým uskutečněním toho, nač se vzpomíná. Takto pochopená myšlenka »památka« je nejpřiměřenějším výkladem toho, v jakém smyslu chléb jest tělem a kalich smlouvou v jeho krvi. - Navázání na Ex 12 rozřeší i jinou potíž často pocíťovanou: jak to, že Ježíš zřizuje památku své smrti ještě dříve, než skutečně zemře, v noci před ukřižováním? V Ex 12 se památka Vyjití, hod beránka, také zřizuje v noci před tím, než Vyjití vskutku nastalo. Paralelnost je tu naprostá a patrně záměrná. Podání Ex 12 totiž sloužilo evangelistům, ale pravděpodobně již Ježíšovi samému, za východisko a předlohu, podle níž byl tvůrčí obměnou zřízen hod chleba a kalicha jako zpřítomňující obecenství ústředního činu nové smlouvy.

f) Večeře Páně je tedy podle všech svědectví NZ událostí, v níž Ježíš Kristus, ten, který zemřel a vstal, který sedí na pravici Otcově a který přijítí má na konci dnů, jest vždy znovu osobně přítomen svému lidu. Je přítomen jako ten, kdo zve k sobě hříšníky, aby jim daroval odpuštění vin, aby je zavázal k novotě života a aby je spojil v živou, bratrskou láskou a pomocnou službou spojenou jednotu nového lidu, jemuž je určeno dědictví věčného království. Od tohoto biblicky plného smyslu v. P. se uchylují stejně ti, kteří v ní vidí pouhý symbol a vzpomínku, jako ti, kteří správně poznávají skutečnou osobní přítomnost Kristovu zcela soustředějí do chleba a kalicha a upadají do spekulativních otázek o poměru těchto »živlů« k tajemné podstatě Kristova těla. Nejvážnější odchylkou od biblické plnosti však je, že při večeři Páně křesťané příliš často hledali jen ryze individuální potěšení a očištění od osobních vin anebo v ní viděli jen výraz a posílení své niterné zbožnosti. Zapomínali při tom snadno, že nz stůl Páně je hodem obecenství, ústřední událostí, v níž se projevuje a vždy znovu tvoří jednotu těla Kristova. Večeři Páně slaví v plnosti jen takový sbor, v němž údové spolu skutečně žijí, jedni druhých břemena nesou, vzájemně se podpírají a společně žijí z milosrdenství Kristova a ve službě nejmenším z jeho bratří. V tomto rámci má i touha po ujištění odpuštěním pravý význam jakožto touha po návratu do plného bratrského obecenství se závazkem vzájemného odpuštění. Podobně posílení osobního náboženského života je v biblicky plné v-i P. přijímáno jako dar, jímž mají jedni druhým sloužit

[1180] Večeře posl.-Velebiti

k budování jednoty těla Kristova. V tomto rámci má konečně své přirozené místo také kázeň při stolu Páně, která se jinak snadno může proměnit ve farizejské sudičství, zatemňující, ano ničící podstatu v. P. jakožto obecnství hříšníků na milost přijímaných. Úsilí o obnovu v. P. v našich sborech a církvích může proto po právu spočívat jen v modlitbách a v práci o obnovování a budování sborů, které by v jiných poměrech žily v opravdovosti víry, v živé, činné a pokorné lásce a v ryzí naději stejně jako sbory apoštolské. V té míře, v jaké nám to bude dáno, dojde jistě postupně i ke změnám ve způsobu, jímž v-i P. slavíme, aby bratrská pospolitost a radostnost tohoto hodu byla vyjádřena lépe než dnes obvyklým příliš formálním a zhusta příliš pochmurným způsobem. S.

Večeře poslední. *Večeře Páně.

Veden. *Věsti.

Vedle, stč. = podle [Dt 29,21].

Vejec. Zdá se, že slepice byla zavedena v Palestině z východu až v době perské [2Ezd 1,30, odkudž pochází slovo Ježíšovo u Mt 23,37; dále Mt 26,34 a par.]. V bibli se mluví obecně o ptačích vejcích v oddíle o zákazu zabíjet samičku, která právě sedí na vejcích [Dt 22,6]. Pěstování byli holubi v holubnicích [Iz 60,8]. Jinak se mluví o v-ích pštrosích [Kral. mají ,páv', Jb 39,14n], jež bývají samici opuštěna [sr. Iz 10,14] a *bazališkových [Iz 59,5]. Ježíš v rozpravě o účinnosti modlitby upozorňuje na to, že tak jako pozemský otec nedá dítěti štíra, když prosí za v-e, tak nebeský Otec dá svým prosícím dětem to nejlepší, co jim může sloužit ke spáse [L 11,10nn], i když to třeba není právě to, oč prosili.

Velbloud [hebr. *gámál*, řecky *kamélos*, lat. *camelus*] jednohrbý [dromedár] byl znám v bibl. dobách v Palestině ve dvou odrůdách: jako pomalé, tažné zvíře, jehož se užívalo k nošení nákladů [Gn 37,25; 1Kr 10,2; 2Kr 8,9; Iz 30,6]. Unese až 350 kg a dovede jít až 18 hodin denně. Vedle toho je druh rychlého dromedára, který uběhne až 12-16 km za hodinu, takže se ho mohlo užívat i ve válce [1S 30,17]. Dvouhrbý v. se dostal do Palestiny ze střední Asie. Je vysoký až přes 2 m a dlouhý přes 3 m. Pro cestování pouští je znamenitě vybaven jednak poduškovitě upravenými chodidly, jež ho chrání před zapadáním do písku, jednak zvláštním zařízením, jež chemickým spalováním tuku v hrbech vyrábí vodu, která přechází do tkání a napájí tak celé tělo. Vydrží tak i při nejchudším žrádle. Zvláštní pochoutkou je mu bodláčí všeho druhu. Je to celkem trpělivé zvíře, ale v určitých měsících se stává zuřivým a pak je velmi nebezpečný. Jeho kousnutí je vždy osudné. K pohodlí cestujících žen a dětí byla na v-u umístěna jakási proutěná nosítka [palankin], opatřená stříškou [hebr. *kar*, Kral. sedlo, Gn 31,34]. Hrdla v-ů byla ozdobována *halžemi [Sd 8,21,26]. Z v-i srsti byla zhotovována hrubá látka, zvláště na

stany, ale také na nejhrubší oděvy, jaké nosili proroci [2Kr 1,8; Mt 3,4; Mk 1,6]. Podle Lv 11,4 patřil v. mezi kulticky nečistá zvířata, jejichž maso nesmělo být požíváno.

V-i kosti byly nalezeny ve vykopávkách už z nejstarší semitské kultury v palestinském Gezeru [3.000 let př. Kr.], takže lze říci, že v. byl jedním z nejstarších zdomácnělých zvířat v Palestině. O izmaelitských kupcích čteme v Gn 37,25, že vezli na v-ech kadidlo a vonné věci do Egypta. O Madiáncích a Amalechit-ských se dokonce vypravuje, že měli v-ů jako písku na mořském břehu [Sd 7,12]. David pobral Amalechovi a Gessurským mnoho v-ů [1S 27,8n]. Královna ze Sáby přivezla na v-ech vonné věci, zlato a drahé kameny, když navštívila Salomouna [1Kr 10,2]. Benadad, král syrský, poslal na 40 v-ech dary pro Elizea, aby zvěděl, zda se uzdraví [2Kr 8,9]. Gedarští a Azorští měli veliké množství v-ů [Jr 49,28n. 32]. U národů sousedících s Izraelci bylo jmění vůbec odhadováno podle počtu v-ů. Job měl před nemocí 3.000, po nemoci 6.000 v-ů [Jb 1,3-42,12].

Podle Mt 19,24; Mk 10,25; L 18,25 je snadnější v-u projít skrze ucho jehly než bohatému do království Božího. Podobně mluví talmud o slonu. Ježíš vzal prostě za příklad největší zvíře známé na palestinské půdě v jeho době, aby obrazně znázornil nemožnost vstupu bohatce do království Božího [Mt 5,3; L 6,20]; jen Boží spásitelný čin tu může přemoci překážku [Mk 10,27]. Není správné vykládati slovo v. [*kamélos*] jako *kamilos* [= lodní lano] a ucho jehly jako úzkou branku v městské zdi.

U Mt 23,24 nazývá Ježíš zákoníky a farizeje slepými vůdci, kteří cedí nápoje, aby v nich nebyl ani jediný mrtvý komár, a polykají velbloudy. Jde tu zase o protiklad nejmenšího a největšího. Farizeové byli mimořádně úzkostliví při maličkostech, ale zapomínali na spravedlnost, milosrdenství a věrnost [Mt 23,23], ano dopouštěli se i loupeží a nestrídmosti [Mt 23,25]. Ztratili měřítko pro to, co je velkého a malého v Zákoně [*Veliký]. V tom se právě jevil Boží soud nad jejich zbožností.

Velebiti [se], **býti veleben, zvelebiti** [se], doslovně činiti velikým [Gn 12,2; Mt 23, 5], přeneseně slovy vyvyšovati [2S 7,26], mocně slaviti [Ž 35,27]. Hebr. podkladem je obvykle kořen *g-d-l* = učiniti velikým, mocným, významným [Gn 12,2; Joz 3,7; 4,14; 1Kr 1,37,47; 1Pa 29,12,25; 2Pa 1,1; Ž 138,2; Est 5,11; 10,2], zvyšovati, vyznávat velikost [Ž 34,4; 69,31; Mal 1,5], ukázati se velikým [2S 7,22; Ez 38,23], povyšovati se [Iz 10,15; sr. Dn 8,25; 11,36n], vyvyšovati se [Za 12,7], a pod. ‚Zvelebiti zákonem‘ [Iz 42,21], doslovně = velikým učiniti Zákon, dáti znamenitě vyučování [sr. Ž 147,19n], ‚zvelebiti moudrost‘ [Kaz 1,16] = získati moudrost.

Hebr. *šábach*, které Kral. v Ž 117,1 překládají výrazem v-i, tlumočí obvykle výrazy chváliti, vychvalovati, slaviti [v určitě tvaru ‚chlubiti se‘ 1Pa 16,35]. Hebr. *gá'á* = býti

vznešený, vyvýšený [Ex 15,1,21], hebr. *'ádar* - proslavit se [Ex 15,6], hebr. *rábá* = rozmnožití, učiniti početným [2S 22,36; Ž 18,36; sr. Gn 17,2,20; Dt 1,10; Jr 30,19], mocným [Dn 2,4], hebr. *gábah* = býti povznesen [Iz 52,18], hebr. *pá'ar* = ozdobiti [Ezd 7,27, sr. Ž 149,4; Iz 60,7], oslaviti [Jr 33,9, 'zvelebení' = oslava], hebr. *kábéd* = býti těžký; přeneseně býti ctěn, vážen, býti slavný; ctíti, učiniti slavným [Př 13,18; Iz 43,4; Jr 30,19], hebr. *kábód* = sláva [1Pa 17,18]. *Oslaviti, oslavovati.

V NZ-ě jde o překlad pěti řeckých sloves, hlavně slovesa *doxazein* = vzdávati čest, chválu, slávu [Bohu], oslavovati [Boha], a tím uznávati jeho božský nárok a vyvýšenost [Mt 9,8; 15,31; L 2,20; 5,25; 17,15; Sk 4,21; 13, 48; 1Pt 2,12; Zj 15,4]. *Sláva. Sloveso *megalynēin* = vyvyšovati, zveličovati, slaviti [L 1,46; Sk 10,46], chváliti [Sk 5,13]. Ve F 1,20 naznačuje uvězněný Pavel, na čem mu záleží, když se dovolává modliteb věřících a přispění Ducha sv.: ne na tom, aby byl vysvobozen ze žaláře, nýbrž na tom, aby byl zveličen [zveleben, oslaven] Kristus jeho osobou [jeho tělem], kterou dal plně do Kristových služeb. Nezáleží mu na tom, zda se to stane životem nebo smrtí. Jde mu o to, aby zcela neohroženě [Kral. 've vši doufanlivé smělosti'], t. j. veřejně [Žilka 'v naprosté otevřenosti'] oslavil Ježíše Krista.

V L 7,29 je tak přeloženo řecké sloveso *dikaiōn* [= uznati za spravedlivého]. Skrabal překládá: »Uznali vůli Boží v Janově křtu tím, že jej přijali«, zatím co farizeové nedali Bohu za pravdu, když křest Janův odmítli. V Ř 3,5 jde o řecké sloveso *synistanein* [= sjednotiti, sebrati; doporučiti; prokázati; způsobiti]. Skrabal překládá: »Ale ukazuje-li se naši nepravosti Boží spravedlnost, co řekneme?« Hejčl: »Staví-li však naše nepravost na světlo spravedlnost Boží, co řekneme?« Ž 51,6, který právě Pavel citoval, by mohl vésti někoho k mylnému názoru, že teprve naše nevěra a hřích umožňují Bohu, aby prokázal svou nadlidskou *spravedlnost a že tedy Bůh nemá tuto nevěru a hřích odsuzovat, když nakonec přispívá k jeho slávě [sr. Jr 33,8n]. Pavel tuto myšlenku, kterou vyslovuje 'po lidsku', t. j. s největším váháním, naprosto odmítá. V Ř. 15,11 je tak přeloženo řecké *epainein* = chváliti, vychvalovati.

Velebnost, velebný. Jde vesměs o přívlastek Boží. V hebrejštině jde téměř po každé o jiné hebr. slovo, jež označují Boží majestát [Dt 32,3], vznešenost [Dt 33,26], velikost [1Pa 29,11], vyvýšenost [Jb 31,23], slávu [Ž 29,4; 104,1], nádheru [Ž 145,5], důstojnost [Mi 5,4], proslavenost [E 6 15,11]. *Velebiti.

Řecké *megalosyné* [= vznešenost, majestát, Ju 25] je v Žd 1,3; 8,1 opisem jména Božího. Řecké *megaleiotés* [= velkolepost, nádhera, moc, Kral. u L 9,43, velikomocnost'] označuje ve 2Pt 1,16 onu božskou slávu, jíž byl oděn Ježíš při svém proměnění [Mt 17, 1nn, sr. J 1,14]. Učedníci jako zasněžení očiti svědkové spatřili v předjímcě budoucí vyvýše-

Velebnost-Velikonoc [1181]

nost Kristovu a onu jeho slávu [*doxa*], kterou bude mít při svém příchodu k soudu [Mt 19,28; 25,31].

Velebný. *Kněz. *Kněz nejvyšší.

Veleslaviti. »Veleslaven budíž Hospodin« [Ž 35,27; 40,17; 70,5], doslovně = nechť se ukáže velikým.

Veleslavný, velké slávy, závažnosti, významnosti [Dt 28,58]. Hospodin je podle Iz 28,29 »divný v radě a v-ý v skutku« [sr. Jr 32,19], t. j. Bůh dává člověku podivuhodně, zázračně dobré rady a je veliký v udělování zdravého soudu, prospěšné prozíravosti [sr. Jb 6,13, kde je užito téhož hebr. slova *túšijjá*]. Jak by tentýž Bůh - to je záměr tohoto výroku - nejednal sám podobně moudře a prozíravě ve svém díle a ve svých soudech?

Velikomluvný = mluvící velikásky [Ž 12,4].

Velikomocnost, velikomocný, stč. = velkolepost, velkolepý. Ve SZ-ě jde o překlad výrazů, jež byly většinou uvedeny v heslech *Velebiti, *Velebnost [gódel = velikost, důstojnost, Dt 9,26; sr. Na 1,3, kde v-ý = velký v síle; ga^mvá = vyvýšenost, vznešenost, Ž 68, 35; 'óz' = moc, sláva Ž 132,8; 'addir = majestátní Iz 33,21]. O Mesiáši se praví u Mi 5,4, že bude velký, vážený [gádal] až do končin země. 'Velkomocní' v Ž 29,1, doslovně 'synové Boží' = synové mocných = andělé. K L 9,43 viz *Velebnost, velebný.

Velikonoc, velikanoc, velikonoční. Nynejší pomnožné slovo velikonoce vzniklo ze stč. spřežky velika-noc, velko-noc. Hus v Postile vykládá: »Veliká noc slově noc, v níž jest velikú věc učinil veliký Kristus, z mrtvých vstav.« Ve SZ jsou první ze tří výročních slavností izraelských. Hebr. se nazývaly *pesach*. Byly slaveny od 14.-21. měsíce Nisan [Ex 12,1-5; 13,3-10; 23,14-19]. U Samaritánů připadaly v-e na úplněk v měsíci dubnu; v této době se přestěhovali na horu Garizim a bydlili pod stany. Velebný obětoval pět ročních beránek a kněží kropili jejich krví stany utábořených Samaritánů. Viz heslo *Fáze. Mezi v-i a *večeří Páně je určitý vztah, ačkoli nelze tento vztah bezpečně určit a bohoslovci nejsou jednotní ve výkladu nz-ích zpráv: Wellhausen, Lietzmann, Hupfeld, F. Spitta a j. tvrdí, že večeře Páně nebyla paschálním hodem, Merx, Dalman, Straek, Jeremiáš, Behm jsou přesvědčeni o opaku. Synoptická evangelia zřejmě chápou poslední večeři jako velikonoční [paschální] hod beránka, zatím co Jan předpokládá, že šlo o večeři před slavností pascha [J 18,28; 19,14] a že Ježíš byl ukřižován v den, jehož večer byl zasvěcen slavností fáze [pascha]. Někteří badatelé mají za to, že poslední večeře byla urychlenou anticipací velikonoční večeře [sr. L 22,15-18]. Ať se rozhodneme jakkoli, je jisto, že poslední večeře spadala do svátků velikonočních a že Ježíš v této době musel myslet na svátky pascha. Večeře Páně tak jako svátek pascha zahajuje

[1182] Velikost-Veliký

nové období pro věřící, t. j. vysvobození, způsobené Kristem jeho sebeobětí. Tak jako exodus starého Izraele byl zpečetěn obětní smlouvou na Sinaji, tak vysvobození, způsobené Kristem, je spojeno s novou smlouvou, zaslíbenou u Jr 31. Večeře Páně, ustanovená v době velkonoční, je spojena se smlouvou v krvi Ježíšově; kdykoli je opakována, věřící znovu slibují svou věrnost Bohu. Také smrt a zmrtvýchvstání Ježíšova jsou v NZ-ě vykládány obraty, vzatými z velkonočního rituálu. Kristus je popisován jako beránek náš velkonoční za nás obětovaný [1K 5,7; sr. J 1,29; Zj 5,9. *Beránek velkonoční] s patrnou narážkou na obřad zabíjení beránka o slavnosti pascha a snad i na tradici, uchovanou v evangeliu Janově, že Ježíš umíral na kříži právě v okamžiku, kdy beránek byl zabíjen v chrámě [J 19,36; sr. Ex 12,22n; 1J 1,7]. Kristus je beránek nevinný a neposkrvněný [Ex 12,5; 1Pt 1,18n], jemuž nebyla zlámána kost [Ex 12,46; J 19,36] a pod. V Žd však je smrt Kristova vykládána v souvislosti s obřadem o veliký den smíření, nikoli s obřadem velkonočních svátků [Žd 9,11nn]. Nový život věřících je srovnáván s obřadným vyčišťováním domácností před svátky pascha ode všech stop starého kvasu [1K 5,7n]. V době pascha byly obětovány v chrámě prvotiny ječmene. K tomuto počínání je přirovnáváno vzkříšení Kristovo. Vzkříšený Kristus je prvotinou těch, kteří budou vzkříšeni po něm [Lv 23,10; 1K 15,20-23].

V. je nejčastěji označením doby [Mt 26,2; L 22,1; J 2,13,24; 6,4; 11,55; 12,1; 18,39; 19,14], a to i v době křesťanské [Sk 12,4; 20,6]. Ukazuje to na význam, který měly velikonoce v životě křesťanské církve. Křesťané původu pohanského však odmítali židovské svátky a zvláště 14. Nisan podle židovského kalendáře. Vedlo to k mnohým sporům, rozřešeným teprve r. 325 koncilem nicejským, podle něhož se mají v-e slaviti v neděli po 14. Nisanu. Kalendářně to bylo upraveno tak, že v-e byly stanoveny na neděli po prvním jarním úplňku [po 21. březnu]. S v-emi byly spojovány různé zvyky: lidé si posílali vzájemně dary [pomlázka], otroci bývali propouštěni na svobodu, lehčí provinilci bývali omilostňováni, všechny práce a obchody byly zastaveny, divadla zavřena a soudní řízení odložena. Již na t. zv. Zelený čtvrtek bývala slavena Večeře Páně, opakováno symbolické umývání nohou a kající byli znovu přijímáni do církve.

Velikost, hebr. *gôdel* = vznešenost, Dt 5,24, *Velebnost, *gêdûlâ* = sláva, Ž 145,3 v překladu Zemanové: »Jeho velikost je neprobadatelná«. Aram. *rêbâ* [= státi se velikým] znamená v určitém tvaru v Dn 4,19 zvelení. V Ef 1,19 je užito řeckého výrazu *magethos* = velikost. Hejčl překládá: »Jak přenesmírně veliká je jeho moc, jež se na nás věřících zjeví. Ta se rovná působivé moci jeho síly, kterou projevil na Kristu, jehož vzkříšil z mrtvých...«.

Veliký Ve SZ-ě jde převážnou většinou o překlad hebr. *gádôl*, jež označuje velikost všeho druhu, především velikost, jež je nápadná, ať už jde o lidi [Iz 45,14] nebo zvířata nebo věci. Bůh stvořil v-á světla na obloze [Gn 11,16; sr. Zj 8,10], v-é ryby [Gn 11,21], v-é moře bylo záp. hranicí Izraelců [Nu 34,6n], v-á, rozsáhlá poušť byla místem putování do zaslíbené země [Dt 1,19; 2,7], v-ý kámen příkrýval studnici [Gn 29,2, sr. Mt 27,60], na Achana byla nakupena v-á hromada kamení [Joz 7,26], Absolon byl uvržen do v-é, hluboké jámy [2S 18,17], Abraham uspořádal v-é hody, t. j. pro mnoho hostů [Gn 21,8; sr. L 5,29; 14,16] a pod. V přeneseném smyslu znamená v-ý tolik jako mocný, slavný [Dn 4,27; Zj 14,8; sr. Mk 13,2; 2K 11,5]. Bůh slibuje Abrahamovi, že ho učiní ve v-ý, slavný národ [Gn 12,2; sr. Dt 4,7]; assyrský král je označován za v-ého, mocného krále [2K 18,19,28; Mt 20,25; Mk 10,42]. Mojžíš dosáhl pověsti významného muže v Egyptě [Ex 11,3], Námán u svého pána [2K 5,1]. „Malý i v-ý“ = bezvýznamný i významný, mladý a dospělý, všichni [Gn 19 11; Dt 1,17; 1K 22,31; 23,2; 2Pa 34,30; Jb 3,19; Jr 16,6; sr. Sk 26,22; Žd 8,11; Zj 11,18; 19,5; 20,12]. Někdy Kral. hebr. *gádôl* překládají výrazem „nejpřednější“ [v městě, 2K 10,6,11], „přednější“ [= významnější Jr 5,5], „bohatý“ [Lv 19,15], „mocný“ [Př 18,16] a pod. Výrazem v-ý je překládáno také hebr. *rab*, *rób*, *rábâ*, jež označují množství, početnost, bohatost [Joz 10,11; 1K 3,8; Ž 25,11; 31,20; 40,11; 68,12; 71,20; Am 3,9; sr. Mt 20,29; Mk 5,11; 14,43; Žd 10,35], stáří [Gn 25,23; Ř 9,12], dále *saggi* = vyvýšený [Jb 36,26 v překladu Hrozného: »Hle, Bůh jest vyvýšen tak, že ho nepoznáváme«] a j. Výrazu v-ý se užívá o přírodních silách, dešti [1K 18,45], větru a bouři [Jb 1,19; Mt 8,24; J 6,18; Zj 6,13], krupobití [Ez 13,13], o pohromách [Gn 41,31; 1K 18,2; 2K 6,25; sr. Mt 28,2; L 21,11], o hnutích mysli [Ex 11,8; Dt 29,28; Jon 4,6], o projevech zármutku [Gn 27,34; 50,10; Ex 11,6], radosti [1S 4,5; 1Pa 29,9; Mt 28,8; L 2,10], úzkosti [Neh 9,37; sr. Mt 24,21; Sk 5,5], o oslňujícím světle [Iz 9,2; Mt 4,16; Sk 22,6], o nápadných jevech a událostech všeho druhu [Dt 29,3; Mt 24,24; L 21,11; Sk 6,8; 8,13] a pod.

To, co činí Bůh, je vždycky v-é, významné, podivuhodné, ať už jde o rány, které sesílá [Gn 12,17] nebo o milosrdenství, jímž zahrnuje [Gn 19,19] nebo o soudy [Ex 6,6], zázraky [Dt 6,22], prehlivost a hněv [Dt 29,28; 2K 22,13], vysvobození [Sd 15,18] nebo radu a správu [Jr 32,19]. Všecky jeho skutky jsou v-é, mimořádné, slavné [Dt 10,21; Sd 2,7; 1S 12,16; Ž 126,2; Zj 15,3 a j.], neboť on sám je v-ý. Tento přívlastek je téměř stálým doprovodem jména Hospodinova. Snad to souvisí, jak se někteří vykladači domnívají, s pronikajícím monotheismem u starého Izraele, jak dosvědčují srovnávání Boha s jinými božstvy [Ex 18,11; Dt 10,17; 2Pa 2,5; Ž 47,3; 77,14nn; 86,10; 95,3], ale také s polemikou proti pohanství,

kde výraz v-ý je stálým přívlastkem božstev [sr. Sk 19,27n]. V-á je Boží síla [Ex 32,11], moc Dt 4,37] a sláva [Ž 138,5], v-é je jeho milosrdenství [Ž 86,13; 108,5], slitování [Iz 54,7], jeho jméno [Ž 76,2; 99,3; Mal 1,11]. Formule Bůh silný, v-ý a hrozný [Dt 7,21; 10,17; Neh 1,5; 4,14; sr. Jr 32,18] označuje Izraelci podstatu Boží, jeho jedinečnost, vyvýšenost, nadsvětlost, všemohoucnost, slávu i svatost. On je v-ým Králem nade vši zemí [Ž 47,3; Mt 5,35], on je výlučně chválný [1Pa 16,25; Ž 48,2; 96,4]. Proto také každý hřích, každé přestoupení jeho Zákona je v-ým hříchem [Ex 32,30; 1S 2,17; 2Kr 17,21; Ž 19,14; 25,11; Am 5,12].

V NZ-ě jde převážně o překlad řeckého *meias*, jež zahrnuje v sobě vše, co SZ vyjadřuje výrazem *gádól, rab, saggí* a pod. Zde si všimneme pouze některých nz míst. Mt 15,28 mluví o v-é, mocné, všečekávající víře. Ti, kteří stojí v mimořádném, úzkém poměru k Bohu, jsou označovány výrazem v-ý [L 1,15.32; 7,16; Žd 4,14]. Pavel mluví o lásce jako o největším z darů milosti, charismat [1K 12,31; 13,13]. Je největší proto, že buduje [Kral. „vzdělává“] pospolitost [sr. 1K 14,4n], ale hlavně proto, že všechny ostatní dary jednou pomínou, protože jich nebude třeba, ale láska nikdy nepadá [Kral. „nevypadá“, 1K 13,8], nepomine »ani při největším přelomu Božích dějin, přetrvá i hranici, oddělující přítomnou pozemskou a časnou skutečnost od budoucí dokonalosti, hranici smrti, soudu a vzkříšení. Láska je jediná skutečnost společná zemi i nebi, přítomnosti i budoucnosti, církvi i království Božím; je nejvlastnějším pojátkem bojující církve s budoucí dokonalostí. Vše ostatní pomine« [J.B. Souček, Výklad 1K, str. 142]. Ovšem, je to láska, jež se spojena s vírou a nadějí a je plodem víry [Ga 5,6]; nejde o lásku jakožto lidskou možnost, nýbrž o charismatické vybavení, dané Bohem. Je to láska, jež se ztělesnila v sebeoběti Ježíšově [J 15,13] a do níž věřící musejí ustavičně dorůstat [1J 3,16].

V Ef 5,32 označuje Pavel Gn 2,24 [Ef 5,31] za v-é tajemství, t. j. za velmi tajemný výrok, v němž je skryto prorocství o poměru Krista k církvi. Podobně 1Tm 3,16 mluví o v-ém tajemství pobožnosti [Zilka: »Veliká jest tajemná pravda náboženství«, že se totiž Bůh zjevil tělesně, byl ospravedlněn Duchem, ukázal se andělům, hlásán pohanům, vírou uznán ve světě, vzat v slávu. Tyto skutečnosti jsou v-ou záhadou neprobuzenému, přirozenému člověku. Zbožnost sama, spojená se skromností, je pramenem v-ého zisku [1Tm 6,6], rovněž „smělá doufanlivost“, t. j. odvážná důvěra v Boha, má naději na v-ou odplatu [sr. Mt 5,12; 10,32]. - Podle Ju 6 chystá Bůh v-ý soud [Sof 1,14], který zahrne všechno lidstvo, ale také nebeské mocnosti. Tento soud je označen ve Zj 6,17 jako „v-ý den jeho hněvu“ [Jl 2,31; Sk 2,20].

V době Ježíšově byla mezi židovskými bohoslovci s oblibou přetřásána otázka, kdo bude největší v království nebeském. Od-

razem této otázky byla touha po předních místech v bohoslužebných shromážděních, zasedáních synedria, při *večeřích a pod. Budoucí zahrada Eden bude mít podle učení zákoníků sedm oddělení. Byl spor o to, které z těchto oddělení bude nejvýšeňší a kdo se do tohoto oddělení dostane. Na tomto pozadí pochopíme otázku učedníků u Mt 18,1, která u L 9,46 je přeměněna v otázku po tom, kdo z učedníků je největší. Ježíš postavil mezi učedníky pacholátko jako symbol pravé velikosti v království Božím [Mt 18,3n]. Tím odsoudil všechny snahy židovské zbožnosti dosáhnout velikosti vlastním úsilím. Do království Božího se hodí jen ten člověk, který jako dítě důvěřivě přijímá, co je mu nabízeno, kdo nemá žádných nároků, jež by chtěl uplatňovat, kdo se poníží, pokoří jako dítě, t. j. kdo není puzen touhou po moci, ale na svém místě pokorně koná službu lásky. Tím se postavil Ježíš proti záslužnictví farizejské zbožnosti. U Mt 20,20nn je otázka po velikosti zarámována do vypravování o žádosti matky Jakuba a Jana, aby její synové zaujali nejčestnější místa v království Božím. Ježíš odpovídá, že velikost záleží v nezištné, sebeobětovné službě druhým. A stal-li se kdo opravdu v-ým, užije této své velikosti ke službě [L 22,26n]. U Mk 10,43 odpovídá Ježíš na otázku, jak se kdo stane v-ým; u L 22,26n odpovídá na otázku, jak s touto velikostí naloží. Ježíš sebe klade při tom za příklad: »Ale já mezi vámi jsem jako ten, který slouží.«

Podle Mt 5,19n ten, kdo narušuje plnou platnost Boží vůle, jak byla vyjádřena Zákonem a vyložena Ježíšem v kázání na hoře, všelijakými lidskými přídávky, ustanoveními a omezeními [»Slyšeli jste, že říkáno bylo starým«, v. 21.27.31.33.38.43, je polemikou proti zákonickému tradičnímu výkladu Zákona; proto „slyšeli jste“, nikoli „psáno jest“; sr. Mt 23,4], ten bude sloužit nejmenším, nejneopatrnějším v království nebeském, ano podle v. 20 do něho vůbec nevejde [sr. Mt 23,13]. Jen ten, kdo plní vůli Boží i v tom nejmenším a jiné tak činit učí, bude nazván v-ým v království nebeském. Sem možno zařadit i otázku po největším, prvním přikázání [Mt 22, 36 v překladu Zilkově: »Mistře, který přikaz v zákoně je největší?«, jež je pochopitelná na pozadí zákonické zbožnosti. Ta rozeznávala v Zákoně 248 přikázů a 365 zákazů, a hodnotila je podle toho, jak velkého lidského úsilí vyžadovaly a jakým způsobem jejich přestoupení mohla být smiřena. Podle toho rozlišovala přikázání lehčí a těžší. Odpověď Ježíšova ukazuje, že mu jde o plnění vůle Boží, nikoli o jednotlivé přikazy a zákazy, jinými slovy, jde mu o vystižení principu všech přikázů a zákazů. Jemu všechnen Zákon i proroci visí na dvojpríkazu lásky k Bohu a bližnímu. Jde mu o vnitřní spojení s Bohem a oddanost jemu, o synovství Boží, jež se uplatňuje v poměru k člověku. V tomto poměru k člověku se přijatá láska

[1184] Velryb-Vepř

Boží obráží a využívá [sr. Mt 5,44-48], takže je možný i Žilkův odvážný překlad: »Miluj svého Pána Boha celým srdcem, celou duší a celou myslí. To je největší a první příkaz; druhý je s ním stejný: Miluj svého bližního jako sebe« [Mt 22,37n; Mk 12,28; Dt 6,5 + Lv 19,18]. Tím přemohl Ježíš v zásadě židovské zákonictví, které tvrdilo, že svět stojí na třech věcech: na thoře, obětní službě a prokazování lásky. Ježíš nejen že nestaví lásku nad Zákon a oběti, jak to činí zákoník u Mk 12,33, nýbrž vůbec pomíjí Zákon a oběti a lásku prohlašuje za princip, srdce vůle Boží.

U Mt 11,11; L 7,28 nazývá Ježíš Jana Křtitele největším prorokem mezi syny ženskými, protože v něm vyvrcholila a ukončila prorocká doba očekávání království Božího. Ale ten, kdo prožil příchod království Božího, t. j. kdo přijal Ježíše Krista, byť byl nejmenší a sebebezvýznamnější v tomto království, je větší než Jan Křtitel [Mt 13,16n]. Někteří vykladači v souhlase s církevními Otcí se však domnívají, že tím nejmenším v království Božím myslí Ježíš, který přišel, aby sloužil, sama sebe. On přinesl království Boží, a proto je větší než Jan Křtitel, který jeho příchod pouze označoval [sr. Mt 12,6,41n].

To vede k janovskému pojetí velikosti ve vztahu k Ježíši Kristu a Bohu. Když Natael vyznal svou víru v mesiášství Ježíšovo, bylo mu dáno zaslíbení, že uvidí něco většího nad to, totiž otevřené nebe a slávu Kristovu [J 1,50n]. Myslí se tu na všechny projevy božské přítomnosti, jež učedníci prožili v obecenství s Ježíšem od uzdravování až po křesnění mrtvých. Ježíš sám prohlašuje křesnění mrtvých nikoli pouze za *znamení, jímž byly divy, odkazující za sebe, nýbrž za větší skutek než znamení, protože v něm jednota mezi Otcem a Synem je naprosto jasná [J 5,17-21,26]. To největší, co dává Ježíš, je věčný život. Škrabal překládá J 10,29 podle lépe doložených rukopisů: »Co mi dal Otec, je větší nade všechno, a nikdo to nemůže vyrvat z ruky Otce«. Myslí se tu na věčný život, největší Boží dar, který dává Syn z plné moci, dané mu Otcem. Tuto plnou moc mu nikdo nemůže vzít. Podle kral. překladu je záruka pastýřské péče Kristovy založena ve velikosti Otcově. Odchod Ježíšův k Otcí mu umožní, aby skrze učedníky, kteří s ním zůstávají u víře spojení, vykonával větší skutky, než jaké konal za svého pozemského života [J 14,12]. Přesto však upozorňuje učedníky, že budou prožívatí totéž, co on: nenávisť, ale také poslušnost víry [J 15,20]. Neboť »není služebník větší nad pána svého, ani posel větší nežli ten, kdo jej posílá« [J 13,16]. Ježíš je právě větší než praotcové a proroci. Tušila to Samaritánka [J 4,12] i židé [J 8,53]. Ježíš sám prohlašuje, že má pro svůj mesiášský nárok větší svědectví, než podával Jan Křtitel; Janovo svědectví bylo jen lidské [J 5,34], Ježíš však má na své straně svědectví svých činů, které mu dal Otec vykonati, a svědectví Písem [J 5,

36,39]. Svědectví Boží je větší než svědectví lidské [1J 5,9]. Při tom však Ježíš vyznává, že Otec je větší než on [J 14,28].

K 1J 3,19n viz heslo *Potupa, potupen, str. 698.

Do oblasti hellenistické theologie nás vede Tt 2,13. Ježíš Kristus je tu označen výrazem ‚veliký Bůh a Spasitel‘, který se ozýval často v hellenistických kultech [sr. Sk 19,27n]. Hejčl překládá: »Očekávajice v blahé naději slavný příchod velikého Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista« [sr. Mt 16,27]. Do oblasti magicko-hellenistické zbožnosti spadá označení kouzelníka Šimona za ‚Boží moc velikou‘ [Sk 8,10]. Chce se říci, že Šimon je božský člověk, prostředník Božího zjevení, vtělení veliké moci Boží [sr. v. 9].

V-é věci Boží [Sk 2,11] = veliké činy, skutky Boží, zvláště zjevení Boží v Kristu Ježíši.

Velryb. Tak překládají Kral. tři hebr. výrazy: *tannin* = velká mořská ryba, »velryb«, [Gn 1,21; Jb 7,12; Ž 148,7]. Kral. totéž slovo překládají také výrazy had [Ez 7,9n], drak [Dt 32,33; Ž 74,13; 91,13; Iz 27,1; 51,9; Jr 51,34; Ez 29,3]; *tannim* = šakalové. Kral. toto slovo překládají u Ez 32,2 velryb, u Jb 30,29; Iz 13,22; Mi 1,8 a j. výrazem ‚draci, neboť v textu opravdu jde o zjevy mytologické, démonické, nikoli o živočichy zoologicky zařaditelné. Hebr. *livjatan* je přeloženo výrazem v. u Jb 3,8; 40,20; Ž 104,26, kdežto v Ž 74,14; Iz 27,1 mají Kral. *Leviatan. Řecké *kétos* u Mt 12,40 označuje mořskou obludu. U Jon 2,1 se v hebr. textu právě tak jako v kral. překladu mluví nikoli o velrybě, nýbrž jen o velké rybě. Jediná ryba, jež je s to pohltiti celého člověka, jest žralok obecný [*calcharias vulgaris*], který dosahuje délky až 10 m. Ale právem poukazují někteří vykladači na to, že Jonáš [= holubice] je symbolem Izraele, velká ryba symbolem Babylona [sr. však užití tohoto jména ve Zj 14,8 a j.], který Izraele téměř pohltil, ale znovu vydal na rozkaz Hospodinův. *Jonáš. Jb 3,8 podle Biče I., 220 »připomíná prastarý mythus, podle něhož slunce dlí přes noc v oceánu, ovládaném nějakou obludou. Ráno, dokud netvor ještě spí, mu uniká. Proto si přeje Job, aby v den jeho narození byl býval vzbuzen onen ‚velryb‘, aby zadržel slunce a nedal vzejíti dni«. Oceán je podle orientálních a izraelských představ zbytek chaosu, z něhož povstalo nebe i země. Proto zůstává oceán sídlem Leviatana, protivníka Hospodinova. U Ez 32,2 jde o symbol Egypta právě tak jako u Iz 27,1; Ez 29,3.

Ven vypouštětí. Tímto slovem překládají Kral. u Mt 15,17 a Mk 7,19 řecký výraz *afedrón*, který je v NZ jedině zde. Je to pravděpodobně makedonské vulgární slovo, označující záchod. Tak je také mají Kral. poznámky: »ná záchod vymítáno bývá«, Žilka, Hejčl i Škrabal překládají »do stoky«. Č.

Vepnouti [Ex 26,11; 39,18, kde je minulý čas »vpjali«] = zapnouti, zavěsiti. Č.

Vepř. Požívání vepřového masa bylo

Izraelcům zakázáno. Rozhodovaly jistě ne tak důvody zdravotní, jako náboženské [Lv 11,7; Dt 14,8]. V. byl totiž u pohanů posvátným zvířetem, určeným k obětem. Při vykopávkách v Gázeru na území pokolení Danova byly v posvátné jeskyni poblíž starověkého obětiště nalezeny kosti vepřů. Nález pochází asi z 2. tisíciletí př. Kr. To nasvědčuje tomu, že v. měl důležité místo v pohanských obětech u národů palestinských. Proto měli Židé vepřové maso v ošklivosti [Iz 65,4; 66,3.17]. Ani dnes Židé v Palestině [stejně jako mohamedáni] nepěstují vepřový dobytek. Majitelé vepřového stáda, o němž se vypravuje u Mt 8,30nn; Mk 5,13, byli proto sotva Židé. Když Antiochus Epifanés chtěl Židy ponížiti, dal na oltáři Hospodinově v Jerusalemě obětovati v-e [kolem r. 170 př. Kr.]. Divoký v. lesní žije doposud v některých lesích palestinských, hlavně na hoře Tábor [sr. Ž 80,4]. *Svině.

Veřeje, dva kolmé obrubové trámy, obyčejně dřevěné, výjimečně kamenné, na nichž jsou upevněny dveře [zárubně, futro]. Kral. tak překládají hebr. *m'zúzá* [Ex 12,7.22n; 21,6; Dt 6,9; 11,20; Sd 16,3; 1S 1,9; 1Kr 6,31; 7,5; Př 8,34; Iz 57,8; Ez 41,21; 43,8; 45,19; 46,2] a *'ajil* [Ez 40,9n. 16.21.24.26.29.31.33n. 36n.48n; 41,3], jež jindy překládají výrazem *podvoj. Badatelé se domnívají, že *'ajil* je architektonický název pro umělecky vyřezávané v. a uspořádané jako výstupek, otevřená krytá předsíňka [lidově žudro]. U Am 9,1 a Šof 2,14 nejde o v., nýbrž o prahu [hebr. *sap*, sr. Sd 19,27; 1Kr 14,17; Ez 40,6 a j.]. Věřejím domu se přisuzoval za starověku velký význam. »Věřilo se, že v nich sídlí domácí bůžkové, ochránci domu«, kde se otrok rozhodl nepřijmouti pánem nabízenou svobodu a chtěl setrvat v jeho domě dál, zpečetovalo se toto rozhodnutí symbolickým úkonem. Pán jej vedl k ,ochránci domu«, kde mu probodl ucho na znamení, že jej připoutává k tomuto místu [Ez 21,5n; Dt 15,17]. Na ochranu proti zlým mocnostem se na v. připevňovalo nebo do nich zasazovalo ,znamení« [Iz 57,8], ať už to byly předměty nebo kresby, jimž se přisuzoval kouzelný účinek. Jahvismus hledí tyto zvyklosti usměrnit aspoň potud, že nařizuje napsati na v. izraelské vyznání víry [Dt 6,4n]. Obyčej židovský pomazávati v. dveří o velikonočních krví jehněčí [Ex 12,7 a j.] vysvětlí se také jen z tohoto okruhu představového« [Bič I., 171n].

Věžný v Žd 12,23 ve smyslu slavnostní.

Ves. Kral. tak ve SZ-ě překládají šest nebo sedm hebr. výrazů, nejčastěji *chásér*, jež označuje dočasně oplocené nebo jinak chráněné ležení, jaká zřizují pastýři a nomádi, aby se zajistili před přepadnutím [Gn 25,16; Iz 42,11], pak také nehrazenou vesnici na rozdíl od pevnosti a města [Lv 25,31; Joz 13,23; 1Pa 9,16.22.25; Neh 11,25; 12,28n; Iz 42,11]. Byla to často jen skupina z hlíny slepených chatřiček vně městských hradeb. Proto se mluví o »městech a vseh jejich« [Joz 13,28; 15,32; 19,7]. Město bývá nazýváno matkou, vesnice

Veřeje-Veselé [1185]

,dcerou« [Kral.,mštestčka', Joz 17,1]. Podléhala městu soudně i právně a musela odvádět poplatky. Zato v čas nebezpečí se její obyvatelstvo uchylovalo do města o ochranu. Všude tam, kde v kral. textu čteme jména, začínající výrazem Azar, což je převodem hebr. *chásér*, jde o vesnice, jež měly zeměpisný význam [*Azar Enan, *Azar Gadda, *Azarmot, *Azarsual, *Azarsusa]. Sem patří i ves *Addar [Joz 15,3; Nu 34,4]. Hebr. *chavvá* znamená snad stanovou vesnici. Toto označení je spojeno se jménem *Jairovým; vsi Jairovy [Nu 32,41; Sd 10,4; 1Kr 4,13; 1Pa 2,23] ležely někde v sev. Galádu [Dt 3,14; Joz 13,30]. »Probodl jsi hlavu vsi jeho« [Ab 3,14] = zničil jsi náčelníky, předáky nejen měst, ale i venkova.

V NZ-ě tak Kral. překládají řecké *agros* [= pole], jež může znamenat i venkov na rozdíl od města [Mt 22,5; Mk 5,14; 6,56; L 8,34; 14,18]. NZ rozeznává mezi městem [*poliš*], městečkem [*kómě*] a vsí [*agros*]. Rozdíl mezi nimi byl jednak ve zřízení, jednak v počtu obyvatel. Praví-li Josephus Flavius, že i to nejmenší městečko Galilejské mělo přes 15.000 obyvatel, tedy podle svého zvyku silně přehání. Zdá se, že židovské vesnice byly tak malé, že nemohly mít ani vlastní synagogy.

Veselé, ně. veselí, veselí se, veselost. Jelikož téměř všechny hebr. výrazy, jež Kral. překládají slovy v-é, v-i, v-ití se, v-ost, jsou uvedeny a vysvětleny v heslech *Plesání, *Radost, radovati se, *Rozveseliti se, stačí, když podle Kašparovy Konkordance seřadíme citáty pod záhlaví hebr. výrazů, jejichž výklad si čtenář najde v uvedených heslech. Hebr. *sámach* [*sámé^ach*] je přeloženo výrazy vesel, veselí se v Dt 12,7.12; 16,11.14; 26,11; 27,7; 33,18; Sd 9,19; 1S 6,13; 2S 1,20; 1Pa 16,10; 29,9; 2Pa 6,41; 29,36; Jb 3,22; 22,19; 31,25; Ž 58,11; 63,12; 64,11; 66,6; 67,5; 68,4; 70,5; 85,7; 105,3.38; 107,30; 122,1; 126,3; 149,2; Př 5,18; 15,13; 23,15; 29,20; Kaz 3,12.22; Iz 9,3; 65,13; 66,10; Dn 6,13; Jl 2,21.23; Za 2,10; 4,10; 10,7. Hebr. *simchá* je přeloženo výrazy v-é, v-i, veselý ve 2S 6,12; 2Pa 20,27; 29,30; 30,21.26; Neh 12,43 [veselí]; Jb 20,5; Ž 16,11; 30,12; 100,2; 106,5; Př 12,20; 14,10. 13; 15,21.23; 21,17; Kaz 2,1.2.10.26; 5,20; Iz 7,4; 8,15; 9,3 [veselí]; 16,10; 22,13; 24,7. 11; 35,10; 55,12; Jr 7,34; 16,9; 31,7; Ez 35, 15; Za 8,19; hebr. *tób* [= býti dobrý; dobrý] je přeloženo výrazy veselí se, býti vesel, veselý v Sd 19,6; 1S 25,8; 1Kr 8,66; Kaz 9,7; Jr 44,17; Ez 34,14. Hebr. *túb* podst. jménem veselí v Dt 28,47. Hebr. *'álas* [psáno s koncovým *sáměch*] = býti vesel u Jb 20,18; hebr. *'álas* v Ž 28,7; 60,8; Ab 3,18; hebr. *'álas* [psáno s koncovým *sáde*] v 1Pa 16,32; Ž 5,12; 9,3; 68,4; hebr. *'allíz* = radující se [Iz 24,8], rozpustilý, zpupný [Iz 23,7], hebr. *másós* u Iz 24,8 [veselé harfy]; 32,13 a Ez 24,25; hebr. *sús, síš* v Dt 28,63; 30,9; Ž 19,5; Jr 32,41; hebr. *ránan* v Dt 32,43; Ž 33,1; 132,9; hebr. *gíl* v 1Pa 16,31; Ž 2,11; 14,7; 21,2; 35,9; Př

[1186] Veslo-Věsti

2,44; 23,24n; Iz 35,1. Hebr. *sáchak* [= smáti se] u Jr 30,19.

V Lv 25,9 jde o jásavý zvuk [*ʿrúʿá*] stříbrné trouby, již bylo vyhlášováno zahájení milostivého léta. V Ž 38,20 jde o hebr. *chaj* = život, živost, zvláště o dlouhém, šťastném životě [sr. Dt 30,20; Ez 33,15]. Zeman překládá: »A moji nepřátelé žijí, jsou silní a jsou mnozí, kteří mě nenávidí pro lživou příčinu«. Hebr. *nóʿam* v Ž 16,6 znamená příjemný.

Přehlédneme-li všechna citovaná místa, dojdeme k závěru, že jde většinou o kultickou radost, jež má ráz demonstrativní [Sd 21,19.21], svědeckou a vyznavačskou [Dt 12,12]. Boží lid se veřejně veselí z Boží pomoci a s určitou hrdostí vynáší, velebí Boží činy. Protikladem této veselosti je stud anebo světská, neduchovní veselost, jež bude souzena [Př 21, 17; Iz 24,7; 32,13 a j.]. Při tom nutno mít na paměti, že i veselost právě tak jako *radost a *plesání je předjímkou veselosti z konečné, mesiášské spásy, jež byla představována jako bohoslužebná slavnost v přítomnosti milostivého Boha.

Co bylo řečeno o SZ-ě, platí zvýšenou měrou o NZ-ě. O většině řeckých výrazů, jež Kral. překládají v-i, veselí se, byla učiněna zmínka v heslech *plesání, *rozveselí se. Tak *agalliásthai*, *ahallián*, *agalliasis* označují jásavé a děkonné chválení Boží pomoci a spásy [Mt 5,12; L 1,14; J 8,56; 1Pt 1,6.8; Zj 19,7]. Ze všech těchto míst je patrné, že jde o jásavé velebení konečné spásy Boží, kdy bude zjevena sláva Boží a Kristova [1Pt 4,13; Ju 24], jež však už v předjímkce byla prožívána věřícími v přítomnosti [Mt 5,12; J 8,56]. I veselí Zachariášovo je v podstatě eschatologickou radostí nad zrozením předchůdce Mesiášova [L 1,14]. Toto veselí je prožíváno zejména v bohoslužebném shromáždění [sr. Sk 2,26; 16,34]. O Synu Božím platí, že ho Bůh pomazal ‚olejem veselí‘ [Žd 1,9, Žilka: ‚olejem jásání‘], t. j. nejen božskou slávou, jež ho odlišila od andělů, ale i spasitelným posláním [sr. Iz 61,1n; Sk 4,27; 10,38].

Řecké *eufraínesthai*, které Kral. překládají také výrazy mít dobrou vůli [L 12,19], hodo-vati [L 16,19], radovati se [Zj 18,20], znamená původně mít dobrou náladu a odpovídá hebr. *sámach*, *simchá*, *másôs*, *sús* a pod. Může označovat dobrou náladu při docela světském hodo-vání [Kaz 8,15, sr. L 12,19; 15,29; 16,19], ale také radost otcovu nad návratem ztraceného syna [L 15,23n.32], nebo radost přátel, kteří se opět setkali [2K 2,2], nebo kultickou radost [Sk 7,41]. Nebesa a jejich obyvatelé, ale také pohané jsou vyzýváni, aby se veselili nad Božím soudem posledních dnů a konečnou spásou [Zj 12,12, sr. 18,20; Dt 32,43; Ž 96,11; Iz 44,23; 49,13]. Avšak toto veselí lze prožívat už nyní, protože Bůh i pohanům dal zvěstovat spásu [Ř 15,10] a způsobil, že duchovně ne-plodný Izrael zplodil v Kristu mnoho synů [Ga 4,27, sr. Iz 54,1]. Základem křesťanské

veselosti je naděje [Ř 12,12, kde Kral. překládají výrazem veselí se řecké *chairein*, jež obvykle tlumočí slovesem [z] radovati se, na př. Mt 2,10; 5,12; J 3,29; Ko 1,24 a j.].

Na dvou místech je tak přeloženo řecké *euangelizesthai* = donéstí radostnou zprávu, zvěst [L 1,19; 1Te 3,6], jednou řecké *skirtán* = skákati [radostí], poskočiti [L 6,23]. Jde o radost nad odplatou v nebesích.

Veslo. Iz 33,21 rozeznává mezi lodí s vesly a velkou bárkou, jež byla poháněna plachtami [Iz 33,23; Ez 27,7]. Velké námořní lodí mívaly plachty i v-a. *Lod. *Tarský. - U Jk 3,4 nejde o obyčejné v., nýbrž o kormidlo.

Vesnice. [Mk 6,36; L 9,12]. *Ves.

Věsti. [povedu], provázeti, sprovoditi, ukazovati cestu; přivéstí; řídití, spravovati. Většinou jde o překlad hebr. *náchá*, jež se převážně vztahuje na vedení Boží, vyjma několik případů, na př. když Mojžíš je Bohem pověřen, aby se stal vůdcem Izraele a sprovázel jej tam, kam Bůh rozkázal [Ex 32,34], nebo když se pravi, že upřímé vodi sprostnost [*Sprostnost, Př 11,3, sr. Kaz 2,3] a pod. Izrael zažil Boží vedení na samém začátku své existence [Ex 13,17.21; 15,13; Nu 24,8; Ž 77,21; 78,14; 87,53; 106,9; Iz 63,14]. Bůh ovšem vede i jednotlivce, jako na př. Abrahama [Joz 24,3] a j. V Božím vedení je zahrnuta také jeho péče a určitý cíl [Ž 78,72; 107,7.30; proto bývá s vedením spojován pojem pastýře Ž 80,2; o jednotlivcích Ž 23,3; 31,4; 73,24], takže věřící znovu a znovu prosí za jeho vedení [Ž 5,9; 27,11; 139,24; sr. 25,5; 60,11; 119,35]. Věsti znamená zároveň učiti [Ž 25,5.9; 27,11; 143,10]. Někdy je vedení Boží opsáno tak, že není jmenován Bůh, nýbrž jeho ruka [Ž 139, 10], jeho světlo a pravda [Ž 43,3], jeho dobrý duch [Ž 143,10; sr. L 11,13]. Hebr. *j-b-l* v určitém tvaru je užíváno o vedení zvířat k obětní porážce [Iz 53,7; Jr 11,19, sr. 51,40; Iz 18,7; Oz 10,6; Sk 8,32]. Na Iz 53,7 navazují i nz místa, jež mluví o tom, že byl Ježíš veden k Pilátovi [Mt 27,2; L 32,1] a na Golgotu [Mt 27,31; Mk 15,20.22]. V. při [Př 22,23; 23,11; Jr 50,34] = vzít spor do vlastních rukou jako soudce i obhájce. Zatím co Božím soudem zpustne země, jež se protivila Božím řádům, takže nebude schůdných cest, Hospodin přece jen ty, kteří v tom zmatku jsou jako slepci, ale spoléhají na něho, provede tak, jako provedl lid Boží na cestě z Egypta [Iz 42,16] svými vlastními cestami [Iz 35,8]. Mesiáš otevře oči slepců a vyvede ze žaláře vězně, z vězení ty, kteří sedí ve tmách [Iz 42,7].

U Iz 11,6 jde o překlad hebr. *nahag* = hnáti [dobytek]. V eschatologické době pokoje i divoká zvěř přestane být obrazem rozvášněné a mstivé lidské společnosti, a stane se obrazem nového lidstva; i příroda bude totiž proměněna [Iz 65,25], takže malé pacholátko bude s to věsti kdysi divoké šelmy tam, kam chce.

V NZ-ě slibuje Ježíš svým učedníkům [J 16,13], že je Duch sv. uvede [řecky *hodégein* = ukázati cestu, býti vůdcem] do všeliké

pravdy, t. j. povede je tak, by došli cíle, poznání celé pravdy o Kristu a Bohu [sr. Ž 143,10], jinými slovy: Duch sv. bude jejich učitelem [J 14,26]. Ti, kdo jsou vedeni, dají se pudit, ponoukat [*agesthai*] Duchem sv. a povolují mu, jsou syny Božími [Ř 8,14] a nepodléhají zlořečenství Zákona [Ga 5,18] a rozličným žádostem těla [2Tm 3,6]. V 1K 12,2 je užito řeckého slovesa *apagesthai* = býti strhován. Pavel tu odpovídá na dotaz korintského sboru, jak lze bezpečně rozeznat vytržení myslí v Duchu sv. od mámení zlými duchy. Pavel se dovolává předkřesťanské zkušenosti některých svých čtenářů, kteří se pamatují, že ve vytržení myslí při pohanských mystériích člověk už neovládá svá duševní hnutí, že už nedovedl kontrolovat své projevy a byl veden, strhován jakoby pudem k božstvům, o nichž ovšem křesťanské poznání ve shodě s židovským nyní ví, že to jsou pouhé němé modly. Skrabal překládá: »Dokud jste byli pohany, byli jste pudově vedeni k němým modlám«. Podobná neovladatelnost duševních hnutí je při vytržení Ducha sv. Člověk přitom nemá svou vůli, nemůže vědomě jednat a nemůže také nic předstírat. Jestliže tedy ten, kdo je u vytržení myslí, zvolá: »Ježíš buď proklet«, je to bezpečným znamením, že Duch sv. v něm nepůsobí. Kdo však ve skutečném vytržení myslí provolává panství Ježíšovo [„Ježíš je Pánem“], dokazuje přítomnost Ducha sv. [sr. J. B. Souček, Výklad 1K str. 128n]. -Sk 21, 21 překládá Žilka: »O tobě měli zprávu, že všechny Židy učíš odpadlictví [*apostasias*] od Mojžíše«. - V Ř 13,6 jde o sloveso *proskarterein* = něčím se pilně zabývati, něčemu se věnovati. Žilka do svého překladu vložil výkladovou vsuvku, kterou dáváme do uvozovek: »Proto také platíte daně, vždyť jsou to Boží úředníci, právě o „Boží dílo“ vytrvale usilující«. Řecké *deigmatizein*, které Kral. v Ko 2,15 překládají „věsti na odivu“ [*Odiva], znamená vydati potupě. J. B. Souček překládá: »Odzbrojil vlády a vrchnosti, vydal je veřejně potupě a triumfoval nad nimi v kříži«. W. Lueken má místo „v kříži“, „v Kristu“. Obojí překlad, jenž je už výkladem, je možný. Myslí se tu na andělské bytosti, které byly v Kristu kdysi stvořeny Ko 1,16, ale potom se zřejmě pokusily vzbouřiti se proti jeho svrchovanosti a státi se samostatnými mocnostmi [sr. J. B. Souček, Výklad Ko, str. 57]. Pisatel Ko chce tím naznačit bláhosť těch, kteří skrze tyto mocnosti hledají cestu k Bohu, místo aby ji hledali přímo a jediné u Krista.

Ostatní výskyty slovesa věsti jsou jasné.

Věsti se = dařiti se, míti se [Gn 40,14; 2Kr 18,7; Ž 1,3; Dn 8,24 a j.].

Vetchost, vetchý, staroba; stářím opotřebovaný, zastaralý, chatrný, nepevný. Opak nového. Kral. tak překládají řecké *palaios* u Mt 9,16; L 5,36, které jinde překládají výrazem starý [Mk 2,21n; Mt 13,52]. Ježíš u Mt 9,16n [a par.] na otázku učedníků Jana Křtitele, proč se on a jeho učedníci nepostí, zdůrazňuje neslučitelnost starého [vetchého] s no-

Věsti se-Vezdejší [1187]

vým. To, co Ježíš přináší, nelze sloučiti se starým, dosavadním právě tak, jako nelze přišívati záplatu z nové, nevalchované látky na starý šat, protože nevalchovaná látka není tak poddajná jako látka opotřebovaná a při nejmenším napětí vytrhne kus staré látky. Právě tak nelze líti nové, ještě zcela nevykvašené víno do starých měchů. Vetché roucho a starý měch jsou obrazem sz-ch obřadních předpisů, mezi něž patří i půst. Evangelium Kristovo nelze přizpůsobiti starým, už opotřebovaným formám. Vyžaduje nového způsobu zbožnosti, která netkví jen v zevnějšku, nýbrž v upřímnosti a v dokonalém plnění [sr. Mt 5,21-48]. A přece nepřišel Ježíš to staré rušit. Novost evangelia spočívá právě v tom, že je naplněním všeho toho, co ve SZ-ě bylo obsaženo jako předpověď [Mt 5,17]. Těžký je výklad L 5, 38n; jednak je věta »a obě bude zachováno« vsuvkou v některých rukopisech [viz Žilkův a Skrabalův překlad, kteří tuto vsuvku vynechávají; Hejčl ji klade do závorky], jednak se zdá, že tato vsuvka s v. 39 mluví pro zachování starého aspoň pro ty, kteří v »sz-m duchu od malička vyrostli a už takřka zestárlí [a] nepřijímají již tak snadno učení Kristovo, poněvadž je pokládají za nové [„mladé víno“] a domnívají se, že učení SZ-a je dokonalejší a potřebnější« [Hejčl]. Zdá se však, že v. 39 je spíše výstrahou před přečehováním starého a že onu vsuvku nutno chápat ve smyslu Mt 5,17: »Bude zachována předpověď i její naplnění«.

Podle Ř 7,6 je bohoslužba, předepsaná mojišským Zákonem a tkvící v plnění psaných předpisů [litery], zastaralá a musí být nahrazena bohoslužbou v duchu, v novosti ducha. Hejčl překládá: »Nyní však jsme zproštěni zákona, protože jsme odumřeli tomu, v čem jsme byli poutáni [t. j. nadvládě Zákona], takže sloužíme v novosti ducha, a ne v zastaralosti litery«. Žilka: »A můžeme sloužit novým způsobem, v duchu, a ne starým, podle písmene« [sr. J 4,23n]. V Žd 8,13 v navázání na Jr 31,31nn se praví, že zřízením nové smlouvy v krvi Kristově prohlásil Bůh první smlouvu ze Sinaje za zastaralou, vetchou, a tudíž neplatnou. »Co větší a stárne, je blízko zániku« [Hejčl].

Vetknutý == zabodnutý, vražený, o kopí v 1S 26,7. C.

Vetšeti, stářím zchatrněti, opotřebovati se [Dt 8,4; L 12,33]. *Vetchost, vetchý.

Vezdejší. [Stč. veždajší, utvořeno od veždy, vezdy; vždy; rozumí se tím to, co je veždy, vždy, každodenně]. Tak překládají Kral. tři řecké výrazy: *kathēmeros* [= každodenní, Sk 6,1], *efēmeros* [= vyměřený pro den, Jk 2,15]. Ve Sk 6.1 jde o denní stravovací službu, denní podělování, při němž byly helenistické vdovy zanedbávány, u Jk 2,15 jde o denní obživu. Kolem třetího výrazu *epiūsios*, kterého je užito v modlitbě Páně [Mt 6,11; L 11,3] ve spojení s chlebem, rozvinula se dlouhá bohoslovecky-vykladačská debata, jež dosud

[1188] Věčně, věk

není jednoznačně ukončena. Nejčastěji se chápe výraz *epiúsios* ve smyslu budoucí, následující, pro následující den. Toto pojetí je podporováno Hieronymem, který tvrdil, že v aramejsky psaném Hebr. evangeliu četl *máchár* = zítřejší, ranní. Znamenalo by to, že Ježíš učí, abychom si už dnes anebo denně vyprošovali chléb na zítřejší den. Stejně však je možné překládat: »pro právě nastávající den«, při čemž nutno mít na paměti, že kultický den u Židů začínal východem první hvězdy, tedy večer. Někteří vykladači chápou výraz eschatologicky a myslí na chléb v budoucím *věku. Jiní mají za to, že *epiúsios* znamená 'k existenci potřebný' nebo 'ne nad potřebu', a ještě jinak, ale tyto výklady narážejí na mluvnické těžkosti. Jediný mimo-biblický doklad tohoto slova ho používá jako technického [odborně ustáleného] výrazu pro denní dávku vojenského stravování.

Proti výkladu Hieronymovu se staví Mt 6, 34, kde Ježíš varuje před starostmi o zítřejší den [sr. Mk 6,8; L 10,7]. Proti eschatologickému výkladu lze namítnout, že by čtvrtá prosba byla pouhým opakováním druhé prosby o příchod království Božího. Zdá se, že výraz *epiúsios* není označením časovým, nýbrž měrovým: tolik, kolik je ho třeba, potřebný, po př. přesněji: na den potřebný, jak by to bylo ve shodě se zmíněným mimobiblickým dokladem a jak se také překládá ve Vulgátě L 11,3 [quotidianus = každodenní]. Možná, že i uvedená jiná řecká slova ve Sk 6,1 a Jk 2,15 jsou už vlastně výkladem nejasného *epiúsios*. K věci srovné také vypravování o vydání manny na poušti, Ex 16; dále Př 30,6]. Věřící, který se s plnou důvěrou obrací na Boha, prosí: »Chléb, který potřebujeme, dej nám dnes«.

XX

Věčně [věčnost, věčný] ; věk [věky, na věky]. Všecka tato slova je možno a radno probrati v jednom článku nejen proto, že jsou odvozena od téhož českého kořene, nýbrž nadto proto, že v biblickém, zejména starozákonním podkladu k sobě těsně patří po obsahové stránce. Vždyť v hebrejštině není přídavných jmen, takže na př. »Bůh věčný« nelze říci jinak než »Bůh věčnosti«, ještě přesněji »Bůh věku«.

1. a) Českého »věk«, které v běžné mluvě označuje předně životní dobu člověka, jeho stáří, je i v Starém Zákoně někdy užíváno v podobném smyslu. Je jím překládáno na př. slovo *chajjim* [život] Gn 7,11; 2S 19,34; *jóm* [jámim] = den [dny] Gn 18,11; 24,1; 1Kr 3,11; Jb 14,1; 15,10 nebo *dór* [pokolení, generace] Gn 6,9; Ex 16,32n; Dt 2,14; 29,22; Jb 8,; Ž 22,31; 48,14. V některých z těchto míst se však už přechází k obecnějšímu významu českého »věk«, které může označovat také neurčitý, obvykle však dlouhý časový úsek. V tomto smyslu bývá »věk« překladem několika hebrejských slov, z nichž nejčastější, významově neobsáhlejší a nejdůležitější je 'ólám. Jím se označuje obecně doba velmi odlehlá, takřka nedohledná. V první řadě dávná minulost,

tak Př 8,23; Ž 24,7,9; Kaz 1,10; Iz 63,9; Jr 28,8; Mi 5,2 a na mnoha jiných místech, kde Kraličti namnoze překládají jinými českými slovy [dny staré Dt 32,7; dny starodávni Am 9,11 sr. Př 22,28; 23,10; lid dávní Ez 26,20 sr. Ž 77,6 a j.]. Někdy se zřejmě myslí na události dějinné minulosti [tak Iz 58,12; 61,4], jindy však na pravěk, který se ztrácí v mythickém nedohlednu, ale který právě proto má zvláštní hodnotu, závaznost a trvalost: dny staré Dt 32,7 jsou něčím, nač se Izrael má rozpomenout a k čemu se má vrátit, brána chrámu jakožto »vrata věčná« [Ž 24,7] má při sobě zvláštní moc, pahrbky věčné [Gn 49,26; Dt 33,15] jsou svědky spolehlivosti Hospodinovy. Tato představa pravěku jako zřídla pravého a závazného jsoucna, společná celému starému východu, bývá vyjadřována také slovem *kédem*, které Kraličti obvykle překládají starodávni, dávní, starý a pod., někdy však také věčný [Dt 33,27] nebo věčnost [Ž 55,20]. Obě slova se vyskytují vedle sebe Mi 5,2, kde je zvlášť jasně vyjádřeno, že starodávny, t. j. odvěký, ve věčném úradku Božím založený původ betlémských Davidovců je základem a zárukou jejich budoucího poslání. Častěji než na pravěkou minulost ukazuje však slovo 'ólám na nepřerušenu, jistou budoucnost. Někdy je to budoucnost omezená obzorem pozemského života lidského; tak když se o otroku říká, že bude v jistém případě »služebníkem na věky« [Dt 15,17 a j.], t. j. natrvalo, bez možnosti dojit osvobození. Podobně můžeme výrok, že Samuel bude před Hospodinem na věky [1S 1,22], chápat v tom smyslu, že bude zasvěcen jeho službě po celý svůj život. Zde však už také zaznívá hlubší a zásadnější význam slova 'ólám. Myslí se při něm nejčastěji na budoucnost neomezenou, protože je to budoucnost Boží. Pro SZ je příznačný pohled obrácený do budoucnosti a důraz na to, že budoucnost má ve svých rukou Bůh a že proto všecko, co On činí a mluví, je nezničitelné, trvalé neboli věčné. On sám je Bůh silný, věčný Gn 21,33 sr. Dt 33,27; Iz 40,28; Dn 12,7, skála věčná Iz 26,4, král věčný Jr 10,10. Proto je věčná i jeho smlouva Gn 9,16; 17,7; 2S 23,5; Iz 24,5; 55,3; 61,8 a j., věčné je jeho jméno Iz 56,5, jeho cesta Ž 139,24, jeho milosrdenství Iz 54,8. Někdy to bývá vyjádřeno jinými hebr. slovy, tak 'ad = neohraničená budoucnost, věčnost: Otec věčnosti Iz 9,5 sr. 57,15, hory věčné Abk 3,6. Častý je obrat »až na věky«. Správnější by vlastně bylo říkat »na věčnost«, po př. ještě přesněji »na věk«, protože příslušná hebr. slova jsou vždy v jednotném čísle: *lá'ad* Iz 26,4; 65,8; Ž 83,18; 92,8 a j., 'ad-'ólám Gn 13,15; Ex 12,24; Dt 12,28; Ž 30,7 a mn. j. Jindy čteme v tomto smyslu *la-nésach* = natrvalo, tak Ž 13,2; 16, 11; 49,20; Jr 3,5 a j. Vždy je tímto obratem vyjadřována jistota, že je spolehlivě, nevývratně a trvale zajištěno to, co je rozhodnuto Božím skutkem a zaslíbeno jeho slovem. Na věky je jeho jméno Ž 92,19, jeho milosrdenství Ž 89,3; 100,5; 103,17; jeho pravda a slovo Ž 117,2; 119,89, jeho království Ž 9,8; 29,10;

146,10. Tyto výpovědi jsou obsahově blízko sz pojetí *pravdy a *věrnosti, jejichž základem je právě Hospodinova svrchovanost nade všemi proměnami časů.

b) Poznání tohoto Božího panství nade všemi časy je také předpokladem toho, aby sz myšlení dospělo k vystižení jednoty časů, kterou nazýváme věčností. Toto slovo samo poněkud vybočuje z vlastního sz obzoru, protože je příliš abstraktní. Kdekoli je nalezneme v Kralickém překladu, je hebrejským podkladem vždy některé ze slov, jindy překládaných »věk« [obvykle 'ólám nebo 'ad], a to veskrze v jednotném čísle. Také přídatné jméno »věčný« je nejčastěji překladem 'ólám v singuláru. Tím neříkáme, že překlad »věčnost« a »věčný« je nesprávný. Myšlenka věčnosti v SZ vsutku jest. Ne ovšem jako abstraktní představa nekonečné linie uplývajícího času, nýbrž právě v konkrétní podobě Božího panství nade všemi časy. SZ totiž vidí každý čas v nedělitelné jednotě s událostmi a poměry, které jej naplňují, ne jako prázdnu myšlenkovou kategorii. Protože pak Hospodin je Pánem všech událostí a poměrů, je v tomto jeho panství svorník, který spojuje minulost nedohledného pravěku s nejzazší budoucností a ovšem i s přítomnými projevy jeho vlády. Toto sz poznání věčnosti je vyjádřeno známými slovy o Hospodinu, který jest od pokolení do pokolení, dříve než země a hory, od věků až na věky, t. j. od pravěku do nedohledné budoucnosti [Ž 90,1-2, sr. Ž 10,16; 102,26]. To je také smyslem prorockého výroku, že Hospodin je první i poslední [Iz 41,4; 44,6; 48,12], který se ozývá i v NZ [Zj 1,11.17; 2,8; 22,13]. Je-li věčnost pojata takto konkrétně jako průrazné prosazení Božího jednání nade všemi rozdílnostmi časů, nepřekvapí, že v sz výpovědech o věčnosti má zřetelnou převahu pohled obrácený do budoucnosti. Jde přece v podstatě o to, že nic nezmaří jeho cíle, že on bude mít poslední slovo, že se jeho zaslíbení a jeho pravda osvědčí jako trvalé a spolehlivé.

c) Věčnost, t. j. vynětí z časových mezí a svrchovanost nade všemi časovými rozměry, náleží toliko Bohu samému, jeho spravedlnosti Ž 119,142, jeho soudům Ž 119,52, jeho milosrdenství Ž 136,1-26, jeho království Dn 3,33; 4,31; 7,27. Člověk je však na rozdíl od věčnosti slova Božího pomíjející jako tráva [Iz 40,8; Ž 90,3-10, sr. Ž 39,5-7; 49,11-13 a j.]. Nikde se v SZ nemluví o věčnosti nějaké nehlubší složky lidské bytosti. A přece tento pomíjející člověk slyší slovo Hospodinovo. [Iz 40,8], smí a má očekávat na Hospodina [Ž 39,8], má Hospodina za svůj příbytek uprostřed proměnlivosti věků a pomíjejícínosti pokolení [Ž 90,1]. K tomu třeba přiřadit i slova, jimiž se ve zdánlivém vybočení ze sz střízlivosti přisuzuje věčnost králi, povolnému a pomazanému Hospodinovu [2S 7,13.16.29; Ž 45,3.7 a j.]. Srovnání 1Kr 1,31 s Neh 2,3 a Dn 2,4; 3,9 by naznačovalo, že tu snad jde o pouhé přizpůsobení přemrštěnému, až devotnímu staroorientálnímu dvorskému ceremonielu. V rámci celkového sz

Věčně, věk [1189]

pohledu je však nepochybné, že tato slova mají být chápána jako výraz nepohnutelnosti smlouvy Hospodinovy s Davidem a jeho potomky. Sz proroci chápali tato ujištění jako zaslíbení pro poslední dny, v nichž bude potvrzena smlouva věčná, učiněná s Davidem a s celým Izraelem [Iz 55,3; Ez 16,60; 37,26]. Zevšeobecněním těchto výhledů je možno zaslíbovat všem věrným, že bydliti budou až na věky [Ž 37,27-29], že srdce jejich živo bude až na věky [Ž 22,27]. Nebylo by správné viděti v tom jen poněkud přemrštěný výraz trvalosti, která je ve skutečnosti omezena individuálním lidským životem. Jde o skutečnou věčnost, ovšem o věčnost smlouvy Hospodinovy s Izraelem [Gn 9,16; 17,7; Ex 31,16; Lv 24,8; 2S 23,5; Iz 24,5; 61,8; Jr 50,5.] Na této smlouvě budou mít podíl všechny po sobě jdoucí generace synů Izraelských. Jde o věčnost Izraele jakožto účastníka smlouvy Hospodinovy. Ale Dn 12,2 dotahuje tuto linii ještě o krok dále, když mluví o procitnutí k životu věčnému čili vzkříšení. Není to bez paralel v jiných výrociích SZ [Iz 26,8; Ž 49,16, kdežto Ez 37 mluví o vzkříšení Izraele jako celku]. Ocitáme se tu však na samém pokraji toho, co je možno říci v mezích SZ, jsme tu u výhledu, jehož plnost bude odhalena teprve tam, kde zaslíbení daná Izraelovi budou uskutečněna v pravém Pomazaném Izraele, v Ježíši Kristu.

2. Viděli jsme, že pojem »věk« ['ólám a pod.] v SZ původně nevyjadřoval abstraktní představu věčnosti, nýbrž označoval dlouhé a odlehle časové úseky, které jsou v jedno ponětí věčnosti spojeny teprve na základě toho, že jsou všechny podrobeny téže svrchovanosti Boží. Proto je také možno užívat slova »věky« v množném čísle, i když je to v SZ poměrně řídké [Iz 26,4; 45,17; Ž 145,13]. Konkrétně se tím mohou myslit dlouhé periody dějinné nebo také naddějinné úseky svrchovaného jednání Božího, odlišená období jeho vztahu k člověku a proto i rozličné řady bytí člověka i světa. Právě-li se Kaz 1,4, že věk pomíjí a jiný věk nastává, mohlo by se tomu sice rozumět ve smyslu střídání dějinných ér, ale celá souvislost i srovnání s Kaz 3,11n ukazuje, že tu je spíše ohlas staroorientálních představ o koloběhovém střídání kosmických period, jehož odleskem je i proměnlivost a nestálost osobního života lidského, která však nepřináší nic vsutku nového, nýbrž právě jen neměnný koloběh vzniku a zanikání, rození a umírání. Sz víra v cílevědomé jednání Hospodina, svrchovaného Pána a Soudce všech věků, vzpírala se však této v podstatě bezútešné představě věčného koloběhu. Proto byla myšlenka stálého střídání věků v postarozákonním židovstvu přetvořena v představu dvou věků ['ólám]. Na jedné straně je starý »tento věk«, zahrnující v sobě všecku pomíjejícínost, porušenost a hříšnost života i světa, tak jak jej člověk zná ze své osobní i dějinné zkušenosti. Na druhé straně je přicházející čili budoucí věk, v němž budou

[1190] Věčně, věk

uskutečněna všechna zaslíbení, jednání Boží bude dovedeno k svému cíli a bude nastolen nový řád pokoje, života, vysvobození od pomíjejícího a hříchu. Tento přicházející věk už nebude cyklicky vystřídán jiným věkem, nýbrž bude definitivní, věčný. Tato představa dvou věků, které mají být odděleny katastrofálním zánikem starého, vzkříšením všeho lidského pokolení ke konečnému soudu a stvořením věku nového, je základní myšlenkou židovské *apokalyptiky, ale pronikla i do rabínského židovství. Je to představa svým původním smyslem časová - jde právě o věky, o dvě periody naddějného dění. Protože však sz a židovské myšlení o času nikdy není abstraktní, nýbrž chápe každou dobu v nerozlučné spojitosti s jejím obsahem, nabývá pojem starý a nový věk nutně také významu starý a nový *svět. Starší hebrejščina nemá vůbec žádného slova pro pojem »svět«, v pozdější hebrejštině se pro tento pojem užívá právě slova *'ólám*, věk. To zapůsobilo i na řečtinu židovských apokryfických [pseudepigrafických] spisů, kde *aión* [věk] také začíná nabývat významu »svět«, ač řečtina měla pro tento pojem už dávno pohotový výraz *kosmos*.

3. a) Nový Zákon navazuje na sz i pozdější židovské pojetí věků i věčnosti. Slovo *aión* tu předně znamená totéž co sz *'ólám*: dávnou, ano předvěkou minulost i věčnou budoucnost. Tak se mluví o prorocích, kteří byli od věků, t. j. od prvopočátku Božích cest s lidmi [L 1,70; Sk 3,21]. Právi-li se, že »od věků nebylo slýcháno« [J 9,32], chce se tím v prvé řadě říci, že se o něčem takovém neslyšelo nikdy v lidské zkušenosti, v pozadí je však i myšlenka, že se nic podobného nestalo od samého prvopočátku světa. Ve všech ostatních místech ukazují slova »od věků« na pravěkou, ano věčnou minulost, která přesahuje hranice časného obzoru. Tak se Sk 15,18; 1K 2,7 myslí na odvěké poznání Boží a na jeho úradek, Ef 3,9 i Ko 1,26 na věčné tajemství Boží, které nebylo zjeveno po všechny věky až do Krista. Na druhé straně je i v NZ velice často užíváno rčení »na věky«, dobře známého ze SZ. Jím se ukazuje na budoucí neomezenost Božího jednání. Asi v polovině případů je i v řečtině množné číslo *eis tus aiónas* [tón aiónón]. Tohoto znění v plurálu se užívá zvláště v doxologiích [chvalořečích], jimiž se vyjadřuje sláva a věčnost Boží [Mt 6,13 podle pozdějších rukopisů; Ř 1,25; 9,5; 11,36; 16,27; 2K 11,31; Ga 1,5; Ef 3,21 a j.]. Jindy se však v těsnějším přimknutí k sz způsobu čte jednotné číslo *eis ton aióna*, doslova »na věk« čili »na věčnost« [Mt 21,19; Mk 3,29; L 1,55; 2K 9,9 a jinde, zejména ve všech případech, kde se obrat »na věky« vyskytuje u J.]. Někdy, zejména kde je tento obrat spojen se zápornkou, nemíní se věčnost v pravém slova smyslu, nýbrž se prostě říká, že je něco natrvalo nebo naopak, že k tomu nikdy nedojde, ale jen v mezích lidské, pozemské budoucnosti. Tak tomu je 1K 8,13, ale patrně i J 13,8. Ve

čtvrtém evangeliu je ovšem nutno počítat se záměrnou dvojznačností výroků: často je obrat »na věky« užito tak, že povrchní posluchač či čtenář vyrozumí toliko poukaz na pozemskou trvalost, hlubšímu pohledu je však zřejmé, že jde o obraz života věčného. Tak tomu jasně jest J 4,14; 6,51; 8,35.51; 10,28; 11,26.

b) Slovo *aión* však v NZ stejně jako v apokalyptickém dualismu [viz oddíl 2] často znamená »věk« ve smyslu velké periody eschatologického jednání Božího. I v NZ se jako v židovství mluví o »tomto« a o »přicházejícím« čili budoucím věku. Oba výrazy jsou vedle sebe Mt 12,32; L 20,34-35; Ef 1,21 a vlastně i Mk 10,30; L 18,30; i když se v těchto posledních místech mluví o tomto čase a přicházejícím věku. Výraz »tento věk«, po př. »přítomný věk«, »nynější věk« sám o sobě je také dosti častý [Mt 13,22; Mk 4,19; L 16,8; Ř 12,2; 1K 1,20; 2,6; 3,18; 2K 4,4; Ga 1,4; 1Tm 6,17; 2Tm 2,12]. Míní se vždy celková přítomná existence člověka i světa, která je poznamenána pomíjitelností, utrpěním a zejména hříchem. Podle 2K 4,4 je tento věk dokonce podřízen zvláštnímu bohu, jímž se patrně míní *dábel. Proto je tento věk určen k tomu, aby byl ukončen příchodem království Božího čili nového věku. To je vyjádřeno pojmem »ukončení věku« [Kral.: »skonání světa« Mt 13,39; 24,3; 28,20; Žd 9,26]. Tentýž přelom věků však může být vyjadřován i jinými slovy a obrazy, zejména absolutně užitým pojmem *»konce« [Mt 10,22; 24,6.13.14; Mk 13,7.13; L 21,9; 1Pt 4,7]. Stejný smysl má také podobnoství o starých měsících a novém víně a o nových záplatách trhajících staré roucho [Mt 9,16-17 a paralely] i výroky o pomíjitelnosti tohoto světa [1K 7,31; 1J 2,17]. - O přicházejícím [Ef 2,7] čili budoucím [Žd 6,5] věku čteme méně často. Ne snad proto, že by nz svědkové nebyli dosti soustředěni na skutečnost nového věku. Nemluví však o něm zpravidla tímto obecným a poněkud abstraktním výrazem, nýbrž raději konkrétně o *království Božím, o *dnu Páně, o novém *stvoření, nové *smlouvě anebo ještě konkrétněji o přicházejícím Kristu. Nadto se v nz svědectví o novém věku nemluví jen jako o budoucím, nýbrž se ví o tom, že jsme již okusili mocí věku budoucího [Žd 6,5], že v Kristu již jsme novým stvořením [2K 5,17], že v Duchu svatém již máme *prvotiny [Ř 8,23] čili závdavek [2K 1,22; 5,5; Ef 1,14] budoucího vykoupění. Lze říci, že v kříži Ježíše Krista byl již zlomen, ano v zásadě ukončen starý věk [sr. Ko 2,12-15; 6,14], že v jeho vzkříšení nastal průlom věku budoucího Království. Oddíly jako R 8,12-24 nebo F 3,12-16 ukazují, že apoštolové chápali přítomnost jako mezidobí, v němž pospolu existují oba věky, ne ovšem v klidu, nýbrž v zápase, v němž má nový věk převahu a jistotu vítězství a v němž člověk Kristův, veden a posilován Duchem zápasí u sebe i ve světě proti mocnostem hříchu a smrti. Nepřipodobňuje se věku tomuto [Ř 12,2], nemiluje jej [2Tm 4,10],

nechce býti moudrý jeho moudrostí [1K 2,6; 3,18], nýbrž je uprostřed tohoto věku živ střízlivě, spravedlivě a pobožně [1T 2,12]. Tím vším je již vytržen z přítomného věku zlého [Ga 1,4]. Jeví se to tím, že má tvář obrácenu v snažném běhu k cíli, který sám nezůstává v nehybnosti, nýbrž se přibližuje v očekávaném příchodu Ježíše Krista [F 3,12-20]. Není vyloučeno, že toto pochopení přítomnosti je vysloveno i 1K 10,11, kde se v původním textu čte nezvyklý obrat, že se při nás setkaly konce věků. Snad se tím myslí na to, že žijeme v období, v němž do sebe zasahují jakoby výběžky obou věků, konec starého a počátek nového. Tento výklad ovšem není zajištěn. Je možné, že plurál »konec« nechce vlastně říci nic jiného než sing. »konec« a že se tu tedy vlastně mluví jen o tom, že žijeme na konci starého věku. Naznačené pojetí přítomnosti jako soudobé existence obou věků se však neopírá o jednotlivý verš, nýbrž o celou stavbu novozákonního myšlení, jak je rozvinuto zejména v listech Pavlových. Proti tomuto pojetí se někdy namítá, že myšlenka současnosti dvou věků, po př. přítomnosti věku budoucího, je nejen nezvyklá, nýbrž přímo protismyslná: přítomná budoucnost je prý prostě protimluv. To však platí toliko při formálně abstraktním, čistě chronologickém pojetí času. Při biblickém konkrétním nazírání, jemuž každý věk je nerozlučně spjat se svou náplní, představa soudobosti věků sice nepřestává být mimořádná, snad paradoxní, není však prostě protismyslná. - Kraličtí překládají slovo *aion* v místech, která vykládáme v tomto oddílku, většinou »svět«. Slovo věk tam čteme jen Mt 12,32; Mk 10,30; L 18,30; 20,34-35; Ga 1,4; Ef 1, 21; Žd 6,4; 9,26. Překlad »svět« má jisté oprávnění. Vždyť v pojmu *aion* je vždy míněna také obsahová náplň toho kterého věku. Jinak řečeno, slovem *aion* se vždy míní také svět, t. j. úhrn jsoucna ve svém nynějším nebo budoucím stavu. Přesto by bylo lépe vyhradit slovo svět pro řecké *kosmos*, kdežto *aion* důsledně překládat »věk«. O překladu »svět« by se dalo uvažovat nejspíše ještě tam, kde se mluví o stvoření *aionů* [Žd 1,2; 11,3]. Kraličtí však ku podivu právě zde překládají »věky«.

c) Zvláštním problémem je význam slova *aion* Ef 2,2, kde se doslova říká: »v nichž [hříšících] jstě kdysi chodili podle *aionu* [Kral.: obyčej] světa tohoto«. Někteří vykladači mají za to, že tu slovo *aion* pod vlivem gnostických spekulací označuje osobního démonského vládce tohoto věku, čili že vlastně znamená totéž co následující zmínka o vladaři moci vzduchu, po př. co »bůh tohoto věku« 2K 4,4. Není to však jisté. Možná, že *aion* i zde znamená prostě věk; a že se poněkud složitým obratem Ef 2,2 míní nynější věk, jak je charakterisován stavem tohoto hříšného světa.

d) Přídavné jméno *aiónios* je třeba spojovat spíše s původním smyslem slova *aion* = nedohledný čas, věčnost než s významem »světová perioda«, jehož nabylo teprve v židovské apo-

kalyptice. Je proto nejpřiměřenější překládat *aiónios* českým »věčný«. Jak odpovídá vyložení biblickému pozadí [odd. 1 b], nejde ani při tomto slovu o pouhý formální pojem časově nekonečného. Věčnost je vždy také pojem obsahový, kvalitativní. Věčné je to, co má podíl na Boží svrchované vládě nad časem, na jeho spasitelném i soudním jednání. V tomto smyslu se nz pojem »věčný« blíží tomu, čemu novodobým odborným výrazem říkáme »eschatologický«. Není však správně upírat proto slovu *aiónios* jakýkoli vztah k neohraničenosti zejména budoucího času a chápat je jen jako poukaz na okamžik budoucího přelomu věků. K takovému chápání docházejí někteří vykladači při úvahách o nz výpovědích, které mluví o věčném ohni, věčném trápení a pod. [Mt 18,8; 25,41-46; Ju 7, sr. Mk 3,29; 2Te 1,9; Žd 6,2; Zj 14,11; 19,3; 20,10]. Je myslitelné, že by někteří lidé byli definitivně vyloučeni z dosahu Boží milosti? Nebylo by ulehčením, kdyby se místo »věčný oheň« a pod. mohli překládat »oheň budoucího věku« nebo nějak podobně? Tím by se však ve skutečnosti mnoho nezískalo - vždyť budoucí věk nemá již býti cyklicky vystřídán jiným, nýbrž má při sobě míti znak definitivnosti [viz odd. 2], i když jsou v něm ještě myslitelné rozličné etapy [1K 15,23-28]. Správně pochopení nutno hledat jinak než obměněným překladem řeckého *aiónios*. Výroky o věčném ohni či trápení nemají být podkladem spekulací o údělu jiných lidí, nýbrž jsou jako všechny podstatné výpovědi biblické obráceny do svědomí každého z nás a přímo nás varují před falešným spekulováním. Zejména před spekulací na to, že bychom snad v nějakém budoucím životě mohli najít náhradu za příležitost, kterou ze své hříšné lehkovážnosti nebo tvrdosti srdce promeškáme, když se v tomto životě osobně setkáme s povoláním Ježíše Krista a nepřijmeme je. Rozhodnutí, před které jsme takto stavěni, je nejzávažnějšího, ano věčného dosahu; nemůžeme si je zlehčit tím, že bychom si slibovali náhradu čili únik v budoucím životě. Celé Písmo je zajedno v důrazu na tuto závažnost a rozhodující povahu příležitosti poznati Boha a sloužití mu, která je nám dána právě v pozemském životě. Proto je třeba se vši závažností slyšet, že nemáme právo spoléhat na druhou příležitost. Milost Boží není ani tím omezena ve svých možnostech. Jistě je jejím posledním cílem, aby bylo smířeno všechno [Ko 1,20] a aby Bůh byl všechno ve všech [1K 15,28]. To však nás má vést toliko k tomu, abychom nikoho ze svých bližních definitivně nepočítali k zavrženým, nýbrž pro všechny měli dobrou naději, nikoli však k tomu, abychom pokoušeli Pána Boha lehkovážným spoléháním na jeho milost, jímž bychom si chtěli ulehčit plnou váhu své současné odpovědnosti před tváří věčnosti.

e) Častěji a v ústřednějších výrociích než o věčném ohni nebo trápení se v NZ mluví o životě věčném. Je to život, kterého se nám

[1192] Věderce-Věděti

dostává v Ježíši Kristu a který přesahuje všechny meze naší pozemské zkušenosti [sr. Mt 19,16. 29; 25,46; Sk 13,46-48; R 2,7; 1Tm 6,12.19 aj.]. Je to život vítězíci nad smrtí [J 3,15], je založen na Kristově vzkříšení a na milostivém daru jeho spravedlnosti [J 10,28; 17,12; R 5, 21; 6,22n], spočívá na víře v Krista [J 3,16; 1Tm 1,16]. Nejde jen o překonání vnějších hranic pozemského života. Je to život nového rázu, nové kvality. Je žit z Ducha [Ga 6,8], ze slova Božího [J 6,68]. Proto o tom, kdo věří v Syna Božího, lze říci, že už nyní má život věčný [J 3,36; 5,24; 6,47; 1K 5,11.13.20], i když tento život bude dovršen teprve vzkříšením v den nejoslednější [J 6,40.54]. Život věčný je tedy podstatnou složkou křesťanské zvěsti [1J 1,2], jistá naděje čili dědictví věčného života [1T 1,2; 3,7] je cílem křesťanovy víry, bez něhož by z ní zmizela všechna nadějnost, radostnost a síla [sr. 1K 15,19]. S.

Věderce, vědro, nádoby obyčejně hliněné, někdy kamenné [J 2,6, *Stoudev], jichž se užívalo v domácnosti na tekutiny nebo i denní zásobu obilí a mouky [1Kr 17,12, *Kbelík, *Kbelec]. Orientální ženy nosily vodu ze studně ve v-ích jednoduchých nebo dvou-uchých, nošených na hlavě nebo ramenou [Gn 24,14n.18; J 4,28]. Byla to práce žen, ačkoli jí někdy zastávali také mužové [Mk 14,13]. Také víno bylo uchováváno v hliněných v-ích, někdy značně velikých. Ve stánku úmluvy byly chovány manna a prut Aronův ve zlatém v-i [Ex 16,33; Žd 9,4]. Kral. chápou Kaz 12 v obrazném smyslu jako popis upadajících schopností člověka. Ve v-i vidí obraz žluči, ve *vrchovisti obraz jater [Kaz 12,6]. *Džbán. *Lahvice. *Nádoba.

Věděni. *Strom [věděni dobrého a zlého, Gn 2,9.17]. V 1K 8,11 jde o známost. *Poznání. *Věděti.

Věděti. Ve Sz-ě jde vesměs o sloveso *jáda* [= býti s něčím obeznámen, mít zkušenost s něčím, znáti na základě zkušenosti], které Kral. překládají také výrazy znáti, poznati [*Poznání, poznati]. Jde tedy o sloveso, jež má mnoho významů: seznámiti se osobním stykem [Dt 9,2], zakusiti [Jr 44,28], býti si vědom [Gn 28,16], vědět si rady [Sd 18,14], býti postižen [Iz 47,8], starati se, pečovati [Gn 39,6.8; Dt 33,9; Jb 9,21; Ž 73,11], vyznati se v čem, *uměti [*Umění], poznati. V. o Bohu neznamená jen theoreticky připustit jeho existenci, nýbrž uznati jeho nárok na sebe a prakticky ho poslouchat, brát vážně jeho činy, vzít si je k srdci [Ex 8,10.20; 9,14; 11,7; Dt 4,39; 2Kr 10,10; Ž 4,4; 46,11; 100,3; sr. L 10,11; Sk 2, 36], míti jistotu o jeho péči a milosrdenství [Jb 19,25; 42,2; 56,10; Jon 4,2]. Ani Boží vševěd-oucnost není bez osobního zaujetí [Ž 139,4; Ez 11,5], i když se někdy věřícím zdá, že je k jejich bolestem lhostejný [sr. Ž 73,10n]. Ale Bůh ví o zbožnosti [sr. Jb 1,8; 2,3] i o hříších člověka [Iz 48,4; Am 5,12]. Jen bohové jsou lhostejní [Dn 5,23, sr. Ž 115,6; 135,17; Jr 5,21],

protože oči mají a nevidí, uši mají a neslyší, t. j. vlastně neexistují [Iz 44,9].

V NZ-ě jde hlavně o překlad dvou sloves, jež jsou si obsahem tak blízka, že jich NZ užívá záměnně v téže větě. Jsou to slovesa *ginóskein*, o němž bylo vše podstatně řečeno v heslech *Poznání, *Umění, a *eidenai [oida]*. Kral. 'věděti' je častěji překladem slovesa *eidenai* než *ginóskein*. Tato slovesa mohou míti právě tak jako jejich hebr. obdoba *jáda* různý význam: poznati [Mt 9,6 a par.; 12,15; Mk 5, 33; L 7,39; J 6,15], znáti [Zj 2,17], dověděti se, zvěděti [Mt 5,43; L 9,11; J 11,57; 12,9; Sk 17,13.19; F 1,12; 2,19], zjistiti [Mk 6,38, Žilka: »Jděte se podívat«; J 7,51], přesvědčiti se [Jk 2,20], zpozorovati [L 2,43], míti vědomost o čem, věděti [Mt 24,43.50; 25,24; L 12,39; J 7,27; 9,25; 15,15; 20,2.13n; 21,12; Sk 23,5; 1K 1,16; 16,15; 2K 9,2; Žd 13,2; Ju 5; Zj 3,3], rozuměti, chápati, pochopiti [Mt 20,22; 26, 70; Mk 4,27; 10,38; 14,68; L 9,55; 18,34; 23, 34; J 11,49; 13,12; 1K 14,7; Ef 1,18], vzít si k srdci, vážně s něčím počítat [Mt 24,33; L 10, 11; Sk 2,36; 2Tm 3,1; Jk 5,20]. V trpném tvaru: býti poznán [Mt 10,26], prozrazen [Sk 9,24, Žilka: »Jejich úklad byl Saulovi prozrazen«]. Nevěděti může znamenat také 'býti v rozpacích' [Mk 9,6].

Zvláštního druhu je věděni Ježíšovo. Jeho jednota s Otcem, který ho poslal, mu dala jasné věděni o cíli a smyslu tohoto poslání [J 7,28n; 8,14]. Věděl, že přišla jeho hodina, v níž bude uskutečněno dílo spásy [J 13,1.3; 18,4; 19,28]. On jediný ví, kdo je Otec, právě tak jako jedině Otec ví, kdo je Syn [L 10,22, sr. J 1,18]. On věděl, co je v člověku [J 2,25], bez dotazování znal myšlenky svých učedníků [J 6,61], věděl, co mluví, když vykládal o znovuzrození z Ducha sv. [J 3,11], za všech okolností věděl, co má činiti [J 6,6], byl jist, že ho Otec vždycky slyší [J 11,42], věděl, o tom, kdo jej zradí [J 13,11, sr. 6,24], znal také lásku svého učedníka [J 20, 17]. A přece tvrdí, že neví o hodině posledního soudu a příchodu království Božího v moci [Mk 13,32, sr. Mt 24,36]. O této hodině ví toliko Otec [sr. výstrahy Mt 24,42n; 25,13; Mk 13, 33.35].

Za pozemského života Ježíšova učedníci často nechápali, co Ježíš pravil [J 10,6] nebo proč určitým způsobem jednal [J 13,7]; nepochopili, že jeho pokrmem je činit vůli toho, který ho poslal, a dokonati jeho dílo [J 4,32n], nevěděli, kam jde [J 14,4n], ale věděli, že zná všechno a ví, chce-li se ho někdo na něco tázati [J 16,30]. Ale učedníci mají zaslíbeno, že po Kristově smrti a zmrtvýchvstání, až jim bude dán Duch sv., budou uvedeni do celé pravdy o Bohu, Kristu a jeho spasitelném jednání a díle [J 16,13, sr. 13,7]. Budou vyučeni od Boha [1K 8,3]. NZ je pln radostných jistot: ví, co bylo věřícím darováno od Boha [1K 2,12], že vykoupení bylo dosaženo drahou krví Kristovou [1Pt 1,18]; má jistotu, že milujícím Boha všechny věci napomáhají k dobrému [R 8,28], že ten, kdo vzkřísil Pána Ježíše, vzkřísí i je [2K 4,14], že mají připravený stánek ne rukou udě-

laný, ale věčný v nebesích [2K 5,1; sr. J 14,2], že je jim uchystán lepší statek než statek pozemský [Žd 10,34], že věřící již na této zemi svým tělem je údem Kristovým [1K 6,15n], že den Páně přijde jako zloděj v noci [1Te 5,2], ale že soud Boží je podle pravdy [Ř 2,2]. Věřící ovšem také ví, že v něm nepřebývá dobré [Ř 7,18] a že jen milostí Boží je tím, čím je [1K 15,10]. Ví, že všechno tvorstvo spolu sténá a trpí bolest, ale nejen tvorstvo, nýbrž i ti, kteří mají prvotiny Ducha, protože konečná spása je ještě věci budoucnosti [Ř 8,22nn]. Ale věřící přes všechno utrpení ví, komu uvěřil [2Tm 1,12], že zkouška víry působí blahoslavenou trpělivost [Jk 1,3], že utrpení jej spojuje s celým bratrstvem světa [1Pt 5,9], že v posledních dnech přijdou posměvači [2Pt 3,3]. Zvláště 1J je pln těchto spasitelných jistot [2,3.5.14; 5,13.15.18nn]. Tyto jistoty ovšem nejsou jen theoretické; mají praktické důsledky pro život věřících, neboť, jak už bylo připomenuto, vědět v bibli znamená vždy zároveň brát vážně, podrobovat celý život tomuto vědění. To platí o věřícím právě tak jako o Bohu. Právě-li Ježíš, že Otec ví, čeho je člověku potřeba [Mt 6,8.32; L 12,30], znamená to, že Bůh toto své vědění proměňuje v pomocný čin.

Nejtěžší výtka farizeům a zákoníkům bylo, že nevěděli [nechtěli vědět], odkud Ježíš přišel. Tuto výtka činí nejen Ježíš [J 8,14.19; 14,7; sr. 7,27], ale i uzdravený slepec [J 9,29]. Tím nápadnější je víra Samaritánů, kteří prohlásují: »Již ne pro tvé vyprávění věříme, nebo sami jsme slyšeli a víme, že tento jest právě spasil světa, Kristus« [J 4,42; sr. L 10,22].

Vědomý, stč. = patrný, zřejmý. Mt 6,16 překládá Žilka: »Když se postíte, nehleďte zachmuřeně jako pokrytci, kteří dělají svůj obličej nevzhledným, aby před lidmi měli vzhled, že se postí«, aby tak vystihl slovní hříčku, jež je v řeckém textu. Ježíš tu naráží na židovský zvyk dobrovolného postu v pondělí a ve čtvrtek; kdo se takto dobrovolně postil, »dával to najevo zvláštním oděvem a posypáním hlavy popelem. V ty dny se nemyl ani neupravoval vousy a vlasy, aby tak každému byl nápadný a ostatní aby jej chválili pro jeho horlivost« [Hejčl]. Sr. Mt 9,4-17. *Vetchý.

Vědro. *Věderce.

Egyptané provívají lopatkami (věječkami)
Obraz z hrobu XVIII. dynastie.

Vědomý-Věrně [1193]

Věječka, lopata na prohazování obilí, aby se oddělilo zrní od plev [Mt 3,12; L 3,17]. U Iz 30,24; Jr 15,7 a patně i v NZ-ě šlo o vidlicovitou lopatu nebo spíše podávky [vidle], jimiž bylo vymláčené obilí házeno proti větru, aby byly plevy odváty. *Mláčení, str. 433, kde je obrázek egyptské v-y.

Věk (věky, na věky) viz *Věčně [věčnost, věčný].

Věnc. Hebr. *sánip* [Iz 3,23. U Jb 29,14 je totéž hebr slovo přeloženo výrazem *koruna, u Za 3,5 *čepice], ovínka, turban. Řecké *stemma* ve Sk 14,13 označuje zelený věnc, který byl snad zavěšován na šije obětních zvířat.

Věník, chomáč větviček s listy [Gn 3,7].

Věno. Ve starém Orientě nedostávala věno nevěsta od svých rodičů, nýbrž naopak ženich anebo jeho otec musel zaplatit určitý poplatek otcí nevěsty, aby svolil k jejímu sňatku. Šlo o pracovní sílu, kterou otec ztrácel [Gn 34,12; Ex 22,16n]. Zdá se, že nejnižším poplatkem bylo 50 stříbrných *lotů [Dt 22,29]. Někdy bylo možno tento poplatek nějak odsloužit [Gn 29,15-20; 1S 18,25]. Stávalo se, že otec dal své dceři svatební dar [Joz 15,19; Sd 1,15; 1Kr 9,16], který jí zajišťoval pro případ, že by došlo k rozvodu. Rozumělo se, že ženich projevil svou náchylnost k nevěstě zvláštními dary jí osobně [Gn 24,53; Est 2,9].

Věrně, věrnost, věrný. Ve SZ-ě jde vesměs o překlad slov, jež souvisí s hebr. kořenem *'-m-n*: býti pevný, nepohyblivý; přeneseně: spolehlivý, pravdivý, pravdomluvný [sr. Dt 7,9; 32,4 o Bohu]. Je to pojem, příbuzný výrazům, označujícím celost, spolehlivost, *spravedlnost, normální stav, jehož pevnost, stálost a trvalost je zvlášť zdůrazněna. V 1 S 26,23 jde o pravdivost ve slovu i skutku. Právě-li se ve 2Kr 12,15; 22,7, že se od dělníků a řemeslníků při chrámě nevyžadovaly výkazy ani účty za práci, protože věrně dělali, je to totéž, jako když se dnes řekne, že někdo pracuje „na čest a svědomí“, tedy poctivě. Rovněž o vrátých domu se praví v 1Pa 9,22, že byli ustanoveni „na čest a svědomí“ [Kral. „pro věrnost“], že budou konat své práce poctivě. „Muž věrný“ v Př 28,20 je člověk poctivý, spolehlivý. Podobně v 1S 22,14; Neh 13,13; Př 13,17; 14,5; 25,13; Iz 8,2; Dn 6,4; sr. Ž 89,38. V Př 11,13 je v-m člověkem označen ten, kdo na rozdíl od utrhače dovede dodržet tajemství. Karafiát překládá: „Utrhač, toulaje se, pronáší tajnost, [člověk] pak ducha věrného tají věc“ [sr. Lv 19,16; Př 10,12; 1Pt 4,8]. Možná však, že zde v-y znamená tolik jako poslušný Boha, v-y Bohu, spolehlivý, důvěryhodný v očích Božích, tedy: zbožný, jenž vytrvá při Bohu přese všechna pokušení a těžkosti a trpělivě na ně očekává [1S 2,35; sr. Nu 12,7; Neh 9,8; sr. Ga 3,9]. V-y „prorok Hospodinův“ [1S 3,20] může také znamenat důvěrník Hospodinův [sr. Nu 12,7], ten, jemuž byl svěřen důvěrný úkol. „Stane se vám v-ě“ [2Pa 20,20] =

[1194] **Věrně, věrnost, věrný**

budete utvrzeni, obстоjíte, budete stát pevně.

Praví-li se o Bohu, že je v-ý, myslí se tím, že je ručitelem náboženských a mravních norem, že dodržuje své smlouvy a plní svá zaslíbení, dohlíží na smlouvy jako svědek [Jr 42,5], a že je tedy možno plně na něho spoléhat [Ž 31,6; Iz 49,17]. Jeho úradky jsou osvědčená spolehlivost [Kral. ‚věrná pravda‘, Iz 25,1]. Ale právě proto, že sám je v-ý, vytýká nevěrnost svému lidu [Oz 4,1; 11,12; Ž 78,8.37] a srovnává ji s manželskou nevěrou [Iz 1,21]. Žalmista nařiká, že vyhnuli v-í ze synů lidských, při čemž v-ost je mu souznačná s milosrdenstvím. Ale Bůh slibuje, že obnoví svůj lid, takže Jerusalema bude opět sloužit městem v-ým [Iz 1,26], protože sám bude v tomto městě přebývat [Za 8,3].

V NZ-ě jde vesměs o překlad výrazů *pistos*, *pistis*, jež odpovídají hebr. kořenu 'm-n, takže obdoby toho, co bylo řečeno o 'm-n, najdeme v NZ-ě. Především jde o význam spolehlivý, pevný, stálý, kterého lze užití o věcech i o osobách. Tak se ve Sk 13,34 na základě Iz 55,3 a Ž 89,4.29 mluví v překladu Žilkově o ‚posvátných zárukách‘, daných Davidovi [Škrabal: ‚Dám vám svaté věci Davidovy, věci jisté‘]. Myslí se tu na mesiášské zaslíbení, jež se měla uskutečnit v Davidovci, ale pevná, jistá, spolehlivá mohla být jen u Toho, který sice prošel smrtí, ale byl vzkříšen z mrtvých. 1Tm 1,15 prohlašuje slovo [Kral. ‚řeč‘], že Kristus Ježíš přišel na svět spasit hříšníky, za spolehlivě a naprostého uznání hodné. O jiném takto naprosto spolehlivém slově se mluví ve 2Tm 2,11 a Tt 3,8. Také slova Zj jsou prohlášována za spolehlivá a pravdivá [Kral. ‚věrná a pravá‘, Zj 21,5; 22,6]. Podle Tt 1,9 se vyžaduje na biskupovi dbalost slova podle spolehlivého učení [Kral. ‚věrné řeči‘], aby byl schopen jednak povzbuzovati lidi ve zdravé nauce, jednak usvědčovati odpůrce. 1Tm 3,1 cituje nějaké běžné úsloví, že ten, kdo se uchází o biskupství, touží po dobrém díle, a prohlašuje je za správné a pravdivé [Kral. ‚věrná řeč‘].

Mluví-li se o lidech ve spojení s věrností, myslí se na jejich naprostou pravdivost a spolehlivost [Žd 3,5], ať už jde o služebníka [Mt 24,45; 25,21.23; L 19,17] nebo o správce [Kral. ‚šafář‘, L 12,42; 16,10-12] nebo o apoštoly, kteří jsou služebníky Kristovými a správci Božích tajemství, s nimiž musejí poctivě hospodařit [1K 4,2], nebo o Timotea [1K 4,17], nebo o jiného pracovníka v církvi [Ef 6,21; Ko 1,7; 4,7; 2Tm 2,2; 1Pt 5,12] nebo o ženy jáhnů [1Tm 3,11]. Ap. Pavel v 1K 7,25 dává o pannách radu jako někdo, »komu se dostalo od Pána milosrdenství, že zasluhuje důvěry« [Žilkův překlad; podobně Škrabal. Hejčl překládá: »jemuž se dostalo od Pána milosrdenství, abych byl spolehlivý (rádce)«]. Podobně v 1Tm 1,12 děkuje Kristu Ježíši, že ho uznal za tak hodného důvěry, aby mu mohl svěřiti službu, ač byl dříve ruhač, pronásledovatel

a násilník. Ve Zj 2,10 se mluví o pevnosti, vytrvalosti ve víře až do smrti [sr. Zj 2,13; Mt 10,22; 24,13; Mk 13,13].

O Bohu se užívá řeckého výrazu *pistos*, když se chce vyjádřit, že člověk může na něho úplně spoletnout, že mu smí plně důvěřovat. To, že korintští věřící mohou s nadějí očekávat výsledek posledního soudu, nespočívá v jejich nynějším duchovním stavu, nýbrž v Bohu, který zůstane věren svému započatému dílu mezi nimi a také je spolehlivě dokončí [1K 10,13]. Právě tak se mohou Korintští plně spoletnout, že s pokušením jim dá i východisko, aby všechny zkoušky mohli unést [1K 10,13]. Stejně se dovolává Pavel Boží spolehlivosti v 1Te 5,23, když vyslovuje přání, aby je Bůh posvětil skrz naskrz, a je přesvědčen, že to učiní, protože je povolal a svého díla neopustí. Podobně je tomu ve 2Te 3,3; Žd 11,11; 1Pt 4,19; 1J 1,9. Ve 2Tm 2,12n se zdůrazňuje myšlenka, že Bůh je věrný, t. j. nemůže zapřít svou podstatu. Zůstává věrný, spolehlivý ve svých slibech [sr. Žd 10,23], ale také ve svých hrozbách, že potrestá zlé. To znamená, že se oddělí od těch, kteří se k němu obracejí zády a jeho věc zrazují. Proto se může Pavel zapřísahat věrností Boží, jež nekolísá mezi ‚ano‘ a ‚ne‘, a jež bdí nad tím, aby jeho služebník nekolísal mezi ano a ne a lehkomyšlně nic nesliboval: »Jak je Bůh věrný, v našich slovech k vám není ‚ano‘ i ‚ne‘« [2K 1,18 v překladu Škrabalově].

Abý Ježíš Kristus mohl být velebnězem v záležitostech u Boha, t. j. k usmiřování hříchů svého lidu, věrným velebnězem, na nějž lze spoletnout, musel se podle Žd 2,17 stát člověkem. Tak se stal schopným přispěti člověku na pomoc. Ale i Otec na Syna spoehl a Syn jeho důvěru nezklamal; byl věrný tomu, kdo jej ustanovil, až do sebeobětovné smrti [Žd 3,2; 9,12.14n]. Proto je ve Zj 1,5 [sr. 3,14] nazýván svědkem ‚věrným a pravým‘ [sr. 2,10.13]. Ale i v tomto označení je obsaženo nejen to, že vytrval až do konce, nýbrž i přesvědčení o jeho naprosté spolehlivosti, jež musí vést k vítězství [Zj 19,11].

Někdy výraz v-ý má význam důvěřující, věřící v protikladu proti pochybování [J 20,27] nebo nevěře v Krista. ‚Věrná Pánu‘ [Sk 16,15] = věřící v Pána [neklamající Pána? Sr. Iz 1,21.26], přiznávající se ke Kristu. ‚Věrní v Kristu‘ = věřící křesťané [Ef 1,1; Ko 1,2]. Podobně samotné ‚věrný‘ = přiznávající se ke Kristu [2K 6,15; 1Tm 4,12; Zj 17,14]. ‚Věrně děláš‘ ve 3J 5 může znamenat ‚jednáš podle víry‘ [Hejčl].

Řecké *pistos*, překládané obvykle výrazem *vira, může znamenat také věrnost, spolehlivost, pravdivost. Ježíš vytýká zákoníkům u Mt 23,23, že zapominají na spravedlnost [Kral. ‚soud‘], milosrdenství a věrnost. L 11,42 shrnuje milosrdenství a věrnost ve výraz ‚láska Boží‘ [= láska k Bohu], z níž všechny tyto tři mravní vlastnosti plynou. Tt 2,10 staví věrnost v protiklad kradení. Ga 5,22 počítá v-ost mezi dary Ducha sv. Ř 3,3 se praví, že nevěra, ne-

spolehlivost, neposlušnost některých Izraelců, jejich jednání proti smlouvě nebyly s to zmařit Boží věrnost ke smlouvě a zaslíbením. On nezůstane žádný slib dlužen [sr. Ř 11,25n; Ž 33,4], zůstane pravdivým, i kdyby každý člověk byl lhář. Ve Zj 2,19 jde nejspíše o víru, stojící v jedné řadě s láskou, službou a trpělivostí.

Věřící. V Ž 31,24 jde o věrně, spolehlivě [sr. 2S 20,19; Ž 12,2]. V NZ-ě je někdy v. označením těch, kteří přijali poselství o spáse a veřejně se přiznali ke Kristu, t. j. kteří se přihlásili do křesťanské církve, řecky *pistoi*. Jsou to ti, kteří učinili první krok na cestě k „poslušnosti víry“ [Ř 1,5; 16,26]. *Věrně, věrnost, věrný. V tom smyslu čteme o v-ch ze Židů [obřezaných] ve Šk 10,45; 16,1; zvláště pak v pastorálních epištolách je tohoto ustáleného názvu pro příslušníky křesťanské církve užito častěji [1Tm 4,3.10, sr. v. 12; 5,16; 6,2]. Tt 1,6 mluví o v-ch dítkách. Myslí se spíš na poslušnost [sr. 1Tm 3,4] než na víru v plném smyslu. *Věřiti. *Vira.

Věřitel, ten, kdo něco půjčil a čeká právem splacení dluhu [2Kr 4,1; Iz 50,1; L 7,41]. *Dlužník, dluh.

Věřiti (dověřiti se, uvěřiti), víra.

(I. SZ: a) Základní význam slovesa věřiti.

b) Osobně důvěřovati v Boha. c) Zvláštní náplň pojmu, d) Podstatné jméno víra. II. NZ: 1. Celkový přehled o významu termínů. 2. Synoptická evangelia: a) základní význam; b) důvěra v Ježíše; c) víra v Ježíšovo mesiášství. 3. Skutky apošt. 4. Pavel: a) víra v misijní zvěst; b) víra poznáním pravdy; c) ospravedlňující víra; d) víra cestou života; e) víra rozhodnutím i darem; j) zúžené významy slova. 5. Janovy spisy: a) užívají slovesa věřiti; b) základní význam; c) osobní důvěra v Ježíše; d) přesvědčení o jeho původu a poslání; e) věřiti, viděti, poznávati; j) základ, původ a dosah víry. 6. Jiné nz spisy: a) Žd; b) pastorální epištoly; c) Jk; d) 1Pt, 2Pt, Ju, Zj. 7. Shrnutí.

I. Starý Zákon. a) V SZ je slovo věřiti poměrně řídké. Spolu s uvěřiti [dověřiti se] je pravidelným překladem t. zv. kausativního kmene slovesného kořene 'm-n' »býti pevný, spolehlivý, pravdivý«. Znamená tedy: pokládati někoho nebo něco za spolehlivé a podle toho se chovati, tedy důvěřovati, spoléhati se. Za základ lze považovati prostý význam: věřiti tomu, co mi někdo říká, neboli důvěřovati jeho pozorování a úsudku, jeho pravdomluvnosti a spolehlivosti. Jákob nevěřil, když mu jeho synové vypravovali o setkání s Josefem Gn 45,26, Godoláš nevěřil těm, kteří ho varovali před úklady Jr 40,14, královna ze Saby nevěřila zprávám o moudrosti Šalomounově 1Kr 10,7. Hloupý naopak věří všemu, co slyší Př 14,15; před takovou pošetilou lehkověrností varuje Př 26,25; sr. Jr 12,6; Mi 7,5. Někdy ovšem nejde jen o uvěření jednotlivé zprávě, nýbrž o celkový vztah důvěry k druhému člověku. V tomto smyslu věřil Achis Davidovi 1S 27,12, kdežto služebníci assyrského Senecheriba navádějí lid judský, aby nevěřil svému králi Ezechiášovi 2Pa 32,15.

b) Tato prostá náplň slovesa věřiti je jeho

Věřící-Věřiti [1195]

O základním významem i tam, kde se ho užívá o vztahu k Bohu, k jeho slovu, k jeho poslům. Je to dobře patrné na příběhu Ex 4. Mojžíš se obává, že ho lid neuposlechne, protože neuvěří, že se mu vskutku ukázal Hospodin [v. 1.5]. Zde už nejde jen o jeho osobní pravdomluvnost, nýbrž též o důvěru, že se nemýlí, t. j. že setkání s Hospodinem, o němž svědčí, bylo skutečností. V pojmu věřiti se tu objevuje nová složka, která není tak patrná, kde jde jen o věření běžnému slovu lidskému. Věřiti znamená také býti přesvědčen o skutečnosti Božích projevů. Víra je tedy způsobem, jímž se člověk setkává s Boží skutečností a poznává ji; je to »náboženská víra« ve vyhraněném slova smyslu. Tato stránka přesvědčenosti o skutečnosti Božích projevů však v sz pojetí víry není nikdy izolována, ano ani nemá ústřední místo. Sz zbožnost nemá výrazného theoretického zájmu, skutečnost Boží je jí příliš samozřejmá, než aby se soustřeďovala na to, co bychom mohli nazvat poznávací [noetickou] složkou víry. Mnohem důrazněji se uplatňuje jiná, základnější složka tohoto pojmu: věřiti znamená osobně důvěřovati Hospodinu, spoléhati na jeho slovo, na jeho milosrdenství, na jeho moc a na základě tohoto spolehnutí jednati [Dt 9,23; Ž 27,13; 106,12.24]. Osobní důvěra, nikoli theoretické přesvědčení je také smyslem vazby »věřiti v Hospodina« [2Kr 17,14; 2Pa 20,20; Dn 6,23]. V této osobní víře bývá zahrnuta i důvěra k Božím prorokům [2Pa 20,20]. Někdy se mluví o tom, že se věří předivným skutkům Hospodinovým neboli pro jeho mnohá *znamení [Nu 14,11; 20,12; Dt 1,32; Ž 78,32; sr. Ex 4,8n.30n]. Nebylo by správně chápati to tak, že zde spoléhání na vnější viditelné skutečnosti nastupuje na místo osobní důvěry, není výstižné mluvíti o znameních jako o základu nebo důkazu víry. Jde tu o to, aby Izrael nešel okolo projevů Boží lásky a pomoci nechápavě a nevděčně, aby jim porozuměl, aby se o ně opřel uprostřed přítomných zkoušek a úzkostí a aby s vytrvalou důvěrou očekával nové projevy jeho blízkosti, čili aby se Bohu cele dověřil [Ž 27,13; 78,22]. V takovéto víře je zahrnuta i poslušnost Boží vůli, jeho přikázání [Ž 119,66, sr. 106,24n]. Že věřit znamená osobně se odevzdat Hospodinu, uposlechnout ho a postavit se pod jeho soud, je zřejmé Jon 3,5, kde »uvěřili« znamená tolik jako »činili pokání«. Neuvěřili-li pak lidé prorokovým slovům o Hospodinově díle v jejich dnech konaném [Ab 1,5], je to proto, že nedovedou v nastávajících pohromách viděti soudy Boží, neboť se nechtějí sami pod tyto soudy sklonit. Je tu zřejmé, že podstatnou složkou poznání víry je osobní, kající uznání Boží svrchovanosti i vlastní viny.

c) Protože jádrem sz pojetí víry je osobní důvěra a poslušná i kající odevzdanost Bohu, není divu, že se slova věřiti, víra střídají se slovy *doutati v Hospodina, *očekávati na Hospodina nebo také báti se ho [*Bázeň

[1196] Věřiti, víra

Hospodinova]. Tato ostatní slova jsou v SZ dokonce mnohem hojnější; nelze říci, že by věřiti, víra byly charakteristické nebo dokonce ústřední sz pojmy na vyjádření celkového vztahu věrného Izraelce k Hospodinu. Protože však při slovech věřiti, víra je přece jen zvláštní významový odstín, totiž větší důraz na osobní přesvědčení o Boží pravdivosti a o spolehlivosti jeho ujištění, mohou tato slova na nečetných sice, ale obsahově významných sz místech nabýti osobitého a závažného obsahu a poslání. V příběhu *Abrahamovu, tak významném pro sz zvěst, se zdůrazňuje, že Abram nejen uposlechl rozkazu vyjít ze svého domova a jít do daleké a neznámé země [Gn 12,1], nýbrž že spolehl na Boží zaslíbení velkého potomstva, i když dosud neměl děti a podle vši lidské pravděpodobnosti je už nemohl očekávat [Gn 15,2nn]. O tomto jeho bezvýhradném spolehnutí na Boží slovo se říká: »i uvěřil Hospodinu, a počteno mu to za spravedlnost« [Gn 15,6]. Víra jakožto spolehnutí na Hospodina je tedy základem a podstatou spravedlnosti, to jest řádného, normálního vztahu k Bohu. - V kritické chvíli obležení Jerusalema syrsko-efraimským spojenectvím vyzývá prorok Izaiáš krále Achasa, aby se ustrašeně neohlížel po lidské pomoci, nýbrž aby spolehl v moc Hospodinovu. Slovní hříčkou s kořenem *'m-n* [věřiti, ostáti] prorok zvěstuje, že neuposlechnout, nechtít spolehnout na Hospodina proti všemu zdání a proti všem výpočtům lidské chytrosti, neboli nevěřit, znamená podkopatí základ, na němž jediném Izrael může obstát [Iz 7,9]. Obširněji je totéž řečeno Iz 28,16: jde o to, spolehnouti se, že Hospodin bude věrný své smlouvě, postaviti se na pevný kámen, ježž on sám položí na Siónu, místu svého přebývání, a v této víře se ničeho nebát a před ničím neutíkat. Aniz užívá přímo slova věřiti, první část knihy Iz častěji varuje před spoléháním na lidskou chytrost a sílu [8,12nn; 30,1-3; 31,1-4] a nabádá ke ztišenému doufání v Hospodina [Iz 8,6; 30,7,15]. Podobné výroky, vyslovené arci v jisté dobové situaci, vyjadřují prohloubené a trvale platné pochopení vztahu k Bohu. Jde o to, spoléhat se na Boží *pravdu a na jeho rozkazy i zaslíbení proti všemu zdání, nespustit se ho ani v největší zkoušce, pochopit, že pohromy Izraele nejsou dokladem Božího selhání, nýbrž projevem jeho soudu [26,8], dověřit se, že on obnoví svůj lid, i když oko lidské vidí jen konec a záhubu, ano že právě tehdy je Hospodinova moc nejpodivuhodnější a jeho milosrdenství nejbližší [Iz 25,8; 26,19-21]. Tato prorocká zvěst připravila Izraele, aby přečkal nejtěžší pohromy a ustavil se znovu na základě osobní víry. - Podobné pozadí i smysl mají také známá slova Ab 2,3-4. Uprostřed pohrom, jejichž velikost a trvání jej svírá a vede k úzkostným výkřikům a otázkám [Ab 1,2.13], stojí prorok jakoby na stráž, aby mu neušlo vysvětlující a posilující slovo Boží. Slyší i tlumočí přitom výzvu ke

ztišení a k nadějnému očekávání na jistotné naplnění mocných a spolehlivých slibů i hrozeb Božích. O tomto vytrvalém očekávání na skutky Hospodinovy čili o této víře prohlašuje prorok, že z ní spravedlivý živ bude. V první řadě to znamená, že bude v nebezpečnostech zachován pro svou věrnost Hospodinu. Nejde však jen o vnější odměnu za vytrvalost; pro rocké slovo chce také říci, že víra, věrnost, oddanost Hospodinu uprostřed všech zkoušek je podstatným znakem pravého spravedlivého, ano že se touto vírou spravedlnost uskutečňuje, že v ní pozůstává. Řecký překlad LXX však rozumí tomuto výroku poněkud jinak. Místo »z víry své« čte »z víry mé«; má tedy na mysli věrnost Hospodinovu, která je zajisté zdrojem života člověka. Původní hebr. znění však jasně mluví o věrnosti čili víře lidské.

d) Na rozdíl od většiny jiných výroků, kde se užívá slovesa věřiti, se v Ab 2,4 objevuje podstatné jméno víra, hebr. *múná. Toto slovo je v Kralické bibli obvykle překládáno českým *věrnost nebo *pravda. Stejně slovo je v hebr. znění Ž 119,138 a Oz 2,20; v obou případech jde o věrnost nebo hodnověrnost Boží. V Dt 32,20 se jinou odvozeninou kořene *'m-n* mluví o spolehlivosti lidské. V Ž 85,11-12 je hebr. *'emet*, obvykle překládané *pravda. Souvislost ukazuje, že jde o věrnost člověka pravdě Hospodinově, takže je zde překlad »víra« dobře na místě. - Přesto však nutno říci, že pojem víry není v SZ zdůrazňován. Není ještě souhrnným slovem, vyjadřujícím vztah člověka k Bohu.

II. Nový Zákon. 1. V LXX je kausativ *'m-ni* zpravidla překládán řeckým *pisteuein*, jmenně odvozeniny téhož hebr. kořene řeckým *pistis*. Původní význam těchto řeckých slov je důvěřovati, spoléhati; důvěra. Také však věrnost, spolehlivost. Později však znamenala také »být o něčem přesvědčen«, »přesvědčení«, v oslabeném smyslu »domnívatí se, míti za to«, »domněnka«. Vedle toho podstatné jméno *pistis* někdy nabývá rozmanitých významů druhotných: ověření, záruka, zástava, rukojmí; slib, úmluva; hodnověrnost, důkaz, důkazový prostředek. Oba základní významy spolu ovšem souvisí: důvěřuji-li někomu osobně, jsem zpravidla zároveň přesvědčen o věčné správnosti jeho údajů. Stejně významové složky jsou už v hebr. kořenu *'m-n*, jenže v řečtině je ve shodě s theoretickým sklonem řeckého myšlení větší důraz na přesvědčení o pravdivosti výpovědi nebo na skutečnost stavu věci. Svou šíří a pružností se však slova kořene *pist-* dobře hodila k vystižení významu uvedeného hebr. kořene i k vyjádření rozličných stránek důvěřivého vztahu k lidem, k Bohu i k jeho pravdě.

NZ užívá těchto slov v míře neobyčejně hojně, aby jimi zpravidla vyjadřoval životní odevzdanost člověka Bohu nebo stejně životné přesvědčení o skutečnosti jeho bytí, o spolehlivosti jeho ujištění, o závaznosti jeho příkazů. Jen výjimkou a na okraji mají tato slova význam méně závažný. Sloveso *pisteuein*

někdy označuje prostou důvěru k druhému člověku [Sk 9,26] nebo předběžně a jakoby zkusmé přesvědčení o pravdivosti slyšené zprávy [1K 11,18, sr. i 2Te 2,11; 1J 4,1]. Závažnější, ne však ještě přímo náboženskou funkci má totéž sloveso, je-li ho užíváno ve významu »svěřiti« někomu něco nebo někoho [J 2,24; L 16,11; Ř 3,2; 1K 9,17; Ga 2,7; 1Te 2,4; 1Tm 1,11; Tt 1,3]. Podstatné jméno *pistis* několikrát znamená *věrnost, ať lidskou [Mt 23,23; Ga 5,22; Tt 2,10; Zj 2,19], ať Boží [Ř 3,3]. Je možné, že motiv věrnosti Boží aspoň spoluzaznívá i v některých jiných výrocích [Ř 1,17; 3,22.26]. V lidské víře je ovšem vždy obsažena složka věrnosti Bohu, jeho smlouvě a jejím závazkům. Přesto ve veliké většině případů mají tato slova na mysli docela osobitý akt i vztah důvěry, oddanosti, poslušnosti a osobního přesvědčení ve vztahu člověka k Bohu. Tento vztah víry je v jednotlivých nz vrstvách a výrocích chápán s rozmanitých stránek a vyjadřován s rozličnou mírou vytríbenosti a zásadní promyšlenosti. Pokusíme se v dalším nastínit hlavní z těchto nz výkladů a pojetí pojmu víry.

2. a) Podle nejstaršího ze synoptických evangelií vystoupil Ježíš se zvěstí: Naplnil se čas, a přiblížilo se království Boží; čiňte pokání a věřte evangeliu [Mk 1,15]. Předpokladem a původem víry je tu přelom *věků, Bohem způsobený a slovem evangelia zvěstovaný. Věřit znamená přijmout toto slovo, Ježíšem přinášené, vzít vážně přelom věků a orientovat se podle něho v celém životě; proto je víra nerozlučně spojena se životním obratem, s pokáním. Je odpovědí na Boží čin a spolehnutím na slovo zvěsti, nikoli projevem niterných náboženských schopností a sklonů lidských. Je osobně zavazujícím rozhodnutím, ne pouhým theoretickým názorem, má však při sobě důležitou složku osobního přesvědčení o skutečnosti Božích činů a o pravdivosti zvěstovaného slova evangelia. V tomto výroku Ježíšovu je tedy již v základu naznačen celý obsah nz pojmu víry.

b) V synoptických evangeliích mají pojmy věřiti, víra místo důležité, přesto však jen málokde tak ústřední a obsahově bohaté jako ve výroku Mk 1,15, jež lze pokládati za jakési shrnující vyjádření zvěsti Ježíšovy, formulované evangelistou pod vlivem celého dalšího rozvinutí pojmu víry v životě a myšlení prvotní církve. Jinak je u synoptiků víra předně důvěřivým, oddaným a poslušným spolehnutím v Boží moc a lásku. Takové víře se zaslíbují moc pohnouti nejnehybnějšími skutečnostmi tohoto světa: víra přenáší hory Mk 11,23; Mt 17,20, sr. 21,21n; L 17,6. Tuto moc ovšem nemá víra sama v sobě; není jakousi magickou silou. Jde o moc Boží, která bude z jeho svrchovaně vůle dána tomu, kdo o ni důvěřivě prosí: proto je toto slovo spojováno se zaslíbením o vyslyšení modlitby [Mk 11,24n; Mt 21,22, sr. Mt 7,7-11]. Jde o to, počítati prakticky s Božími zaslíbeními i rozkazy; i výzvy nepečovati [Mt 6,25-34] a nebáti se žádného

nebezpečí ani hrozby [Mt 10,19.31] lze právem považovati za pozvání k takové víře. Konkrétně se tato víra v Boha projevuje vírou jeho svědkům, zejména Janu Křtiteli Mt 21,25.32; Mk 11,31; L 20,5. Protože předním svědkem, ano nositelem království Božího je Ježíš, je víra důvěrou v něho, spolehnutím na Boží moc skrze něho působící, nekonkrétnější vírou v jeho moc uzdravovati nemocné a odpouštěti hříšným. Tuto víru Ježíš požaduje Mk 5,36; L 8,50, po ní se ptá Mk 4,40; Mt 9,28, přijímá ji jako předpoklad svých mocných činů Mt 8,13; 9,2; Mk 2,5 s radostí a pochvalou Mt 8,10; L 7,9. Naproti tomu nevěra mu znemožňuje konati mocné činy pomoci a uzdravování Mk 6,5n; Mt 13,58. Tento vzájemný vztah víry a mocných činů skrze Ježíše konaných je nejjasněji vysloven v rozhovoru Mk 9,23n: Všecko je možné věřícímu. Lidská víra není ovšem nikdy plná a dokonalá, potřebuje posily Kristovy a je na této pomoci závislá: věřím, Pane, spomoz nedověře mé [sr. prosbu »přispoř nám víry«]. Víra tedy není nějakým kouzelným proutkem, jímž by člověk mohl svémocně dosáhnouti, čehokoli by se mu zachtělo, nýbrž je důvěřivou a poslušnou otevřeností vůči svrchovanému rozhodnutí Božímu. Proto se také pravá víra nezakládá na vnějších zázracích, které by udolaly naše smysly i naši mysl a zbavily víru charakteru osobního, ničím vnějším nevynuceného přísvědčení pravdě Boží. Proto Ježíš odmítá žádost farizeů o znamení s nebe jako pokušení [Mk 8,11n; Mt 16,1-4; L 11,16]. Volání velekněží: »Kristus, král Izraele, nechť sestoupí nyní s kříže, ať uzieme a uvěříme« [Mk 15,32] je vrcholným projevem nevěry, která chce žít z vlastní moudrosti a síly, z toho, co je před očima, a která odmítá skloniti se v pokání před soudem Božím, vysloveným v kříži Kristově nad námi všemi. Pravá víra se drží Ježíše přes pohoršení kříže, navzdory pokušením a náporům satanským, nad nimiž vítězí v síle Boží, na základě přímluvy Ježíšovy [L 22,32].

c) Posměšný výrok veleknězi a zákoníků pod křížem [Mk 15,32] je v synoptických evangeliích takřka jediný, kde je víra výslovně chápána jako víra v Ježíše Krista v plném slova smyslu, t. j. také jako přesvědčení, že je Mesiášem. Podobný, ač méně výslovný, je výrok Mt 18,6: »...z maličkých těchto, věřících ve mne«; srovnání s Mk 9,42 v původním textu však ukazuje, že jde o vložku, jíž chtěl Mt objasnit a upřesnit smysl výroku. Jinak však se v synoptických evangeliích životní oddanost Ježíšovi obvykle neoznačuje slovem víra [věřiti], nýbrž se o ní mluví jako o následování Ježíše [Mk 2,14; 8,34; 10,21.28. 51 a mn. j.] nebo jako o slyšení a činění jeho slov [Mt 7,24.26] a pod. Tím se projevuje konkrétnost a jistý nezájem o pojmové zevšeobecnování, což mají synoptická evangelia společné se sz myšlením. Jako v SZ, ani v synoptických evangeliích pojem víry, ač důležitý, sám o sobě

[1198] Věřiti, víra

neoznačuje celek nového, pravého vztahu k Bohu.

3. Pojetí víry v knize Skutků apoštolůských je v podstatě určeno misijní situací. Apoštolé přinášejí všem lidem zvěst, že se Bůh přiznal k Ježíši Nazaretskému, zavrženému od vůdců izraelských i od vládců pohanských, a to tím, že jej vzkřísil z mrtvých a učinil jej Pánem i Kristem k záchraně všech, kteří učiní pokání a přihlásí se k němu křtem v jeho jméno. Tato zvěst je tedy výzvou k osobnímu rozhodnutí, k oddělení od ostatních, k závaznému přijetí nabídky Boží v Kristu neboli k víře [Sk 2,22-40]. Proto se ve Sk často užívá tvaru uvěřiti [4,4; 8,13; 11,21; 13,12,48; 14,1; 15,7; 17,12,34; 18,8 a j.]. O těch, kteří se závazně přihlásili k Ježíši Kristu a přičlenili se křtem k jeho lidu, se mluví jako o uvěřivších [2,44; 4,32; 11,21; 15,5; 19,18; 21,20-25]. Zajímavé je, že se tohoto slova často užívá bez bližšího vymezení [absolutně], ale konkrétně jde vždy o víru v Ježíše Krista [3,16; 9,42; 10,43; 11,17; 16,31; 20,21; 24,24; 26,18]. Víra je tak těsně spjata s tímto svým obsahem, že i sama zvěst o Ježíši Kristu může být nazvána vírou, již lidé poslouchají [6,7]. V podobném smyslu se říká, že víra je objektivní možností nového života, kterou všem, i pohanům, otvírá Boží čin v Kristu [14,27, sr. 17,31]. Zároveň bývá stejně jako u synoptiků víra předpokladem mocných skutků Boží pomoci [3,16; 14,9]. Někdy se zdá, že je víra chápána způsobem hodně vnějším jako pouhé uznání Ježíšovy hodnosti nebo jen jako příslušnost k jeho lidu. Vždyť i o Šimonovi kouzelníkovi, který hned potom projevil tak málo pochopení pro to, co je v Kristu přípustné [8,18-23], čteme 8,13, že uvěřil. Také víru prokonsula Sergia Pavla, vzbuzenou patrně jen mimořádným mocným činem apoštolovým [13,12], lze sotva považovat za víru ve smyslu kající životní oddanosti Kristu. Jinde však je i v Sk patrné, že víra je hlubší a životnější mocí než je pouhé přisvědčení k hodnosti Ježíšově nebo vnější příslušnost k jeho lidu. Víra je spjata s Duchem svatým [6,5; 11,24; 19,2], je zakotvena v odvěkém Božím předzřízením [13,48], spojena s vyznáním hříchů a přelomem v životě [19,18n; sr. 2,38; 3,19; 20,21], přináší očistění 15,9, spasení 15,11, ospravedlnění 13,39, odpuštění hříchů a podíl mezi posvěcenými 26,18. Víra je tedy celkovým životním směřováním, v němž je třeba utvrzovati se 16,5 a zůstávati 14,22. Toto pojetí víry jako středu křesťanova života je asi již pod vlivem učení Pavlova, jenž Pavel sám jen rozvíjí a přesně formuluje motivy, které byly živé již v prvotním sboru.

4. a) I v listech apoštola *Pavla je pojetí víry určováno v prvé řadě misijní situací. Uvěřit znamená přijmout zvěst o skutečích Božích v Ježíši Kristu 1K 15,11, »slovo víry«, které je kázáno posly Kristovými Ř 10,8, sr. 1K 3,5; 2K 2,14-16. Jindy se v téměř

říká uposlechnouti zvěstovaného evangelia Ř 10,16. Uvěřit znamená odvrátit se od dosavadního způsobu života: pohan se odvrací od model, aby sloužil Bohu živému a pravému 1Te 1,9, pobožný farizejský Žid od spoléhání na své vlastní přednosti a zásluhy, aby všecko očekával jen od spravedlnosti darované v Kristu F 3,7-9. Víra je tedy poslušností Ř 1,5; 15,18; 16,26 sr. Ga 5,7, přijetím Ježíše Krista za pravého Pána Ř 10,9 sr. 2K 4,5. Toto přijetí se neděje jen myšlenkou nebo citem [»srdcem«], nýbrž vždy také *vyznáním, které je vysloveno před ostatními lidmi a jímž se člověk závazně přihlašuje k oddanosti Ježíši Kristu Ř 10,9-10, sr. 2K 4,13; 9,13. Vírou takto závazně vyznanou člověk vystupuje z řad těch, kteří zvěst o Kristu neznají nebo nepřijímají [Ř 11,30-32; sr. 2,8; 15,31], a připojuje se k lidu očekávajícímu na Ježíše Krista. Z ostatních spisů nz i z některých zmínek u Pavla je zřejmé, že se toto připojení k lidu Kristovu dalo při křtu. Proto apoštol může o synovství Božím v Kristu zároveň říci, že je skrze víru i že je dáno oblečením Krista ve křtu [Ga 3,26-29]: je přivlastněno vírou, jež byla vyznána a potvrzena křtem. Proto je také možné užívatí někdy slov víra, věřiti tak, jako by šlo jen o vnější příslušnost k církvi. Tak se Ga 6,10 mluví o »domácích víry«, t. j. o příslušnicích církve jako domu víry, nebo slovo věřící znamená 1K 14,22 v prvé řadě členy církevního obecenství; sr. i 1Te 1,7.

b) Protože víra je přijetím zvěsti o díle Božím v Ježíši Kristu, je zároveň vždy také uznáním pravdivosti této zvěsti. Kdo věří, vyznává, že Bůh vzkřísil Ježíše z mrtvých Ř 10,9, sr. 1Te 4,14; Ř 4,24; 6,8; 2K 4,13-14. Víra není pouhým stavem duše, náboženským povznesením nebo náladou, nýbrž je odpovědí na eschatologické jednání Boží, zvěstované v jeho slovu, a proto má vždy jistý předmětný obsah. Je »vírou v ...« [v Boha 1Te 1,8, v Ježíše Krista Ř 3,22; Ga 2,16; F 3,9, v evangelium F 1,27, v mocné působení Boží Ko 2,12]. Jinak řečeno, víra je vždy také poznáním pravé skutečnosti. Evangelium zvěstuje a víra přijímá poznání slávy Boží v Kristu 2K 4,6, sr. 2,14; F 3,8; Ga 4,9. Proto se místo věřiti může někdy ve smyslu skoro zcela totožném říci věděti [2K 5,1; 8,9; Ř 6,3; 1Te 5,2]: tu všude jde o vyjádření jistoty víry. Poznati Boha a jeho pravdu ovšem nelze nikdy jen tak, že bychom svými smysly narazili na jisté skutečnosti a vzali je prostě na vědomí. Zvěst evangelia žádá, abychom ji přijali tak, že zrevidujeme celý dosavadní život, přestaneme žít z vlastní síly a dokonalosti a začneme očekávat na milosrdenství Boží v Kristu [Ga 2,16; Ř 4,5]. V tomto smyslu se věří srdcem [Ř 10,9n]. Věděni víry je osobní důvěrou v Boha [Ř 8,28], spolehnutím na Kristovo vítězství nad smrtí a hříchem [1K 15,58], pochopením smyslu a důsledků milosti Boží, z níž ve víře žijeme [Ř 14,14; 1K 3,16; 6,9]. Poslední pravdy Boží se nelze zmocnit neutrálním zkoumáním a nezávazným diváctvím, nýbrž jen tak, že člověk celý svůj život

odevzdá lásce i přisnosti Boží, která k němu bez vnějších záruk přichází v kříži a oslavení Ježíše Krista. To je nehlubší smysl věty »skrze víru chodíme, ne skrze vidění« 2K 5,7, i věcně příbuzné věty, že jsme spaseni nadějí R 8,24. Lze to říci tak, že se poznání víry orientuje na eschatologickém jednání Božím v Ježíši Kristu a je jím určeno ve své podstatě a povaze. Víra jakožto přiznání k pohoršení kříže je zároveň pravou moudrostí [1K 1,18 - 2,16]. Totéž říká jinými slovy výrok, že cesta k pravému poznání se otvírá láskou, nikoli hloubáním do sebe soustředěným [1K 8,3, sr. 1K 13,12, kde je patrná eschatologická zaměřenost poznání víry i jeho podmíněnost životem v lásce].

c) Podstata víry v Pavlově pojetí je nejzřetelněji patrná na tom, že je to víra v *ospravedlnění [R 1,16n; 3,20-5,11; 9,30-10,21; Ga 2,16-5,12; F 3,3-11]. Věřit v ospravedlnění neznamená jen myslí přijímat zvěst o spravedlnosti Boží v Kristu zjevené [R 3,20nn], víra je celý způsob a pohyb života [R 1,17]. Věřit znamená nehledět na to, co je před očima, nýbrž držet se zaslíbení Božích [R 4,18], žít z věčných skutečností, které se nevidí [2K 4,18], nezakládat si na vlastních zásluhách a přednostech, nýbrž od toho všeho odhlížet, ano utíkat a chvátat k milosrdenství Božím, které samo k nám spěje v nadějně očekávaném příchodu Ježíše Krista [F 3,3-21]. Jestliže se R 8,4.12n mluví o chození nebo žití podle Ducha, nikoli podle těla, vystihuje se tím jinými slovy táž skutečnost, která se v dřívějších kapitolách R označuje pojmem spravedlnosti z víry. Jde tu stále o eschatologické zakotvení křesťanova života, které je jednou vystiženo jako očekávání naděje spravedlnosti z víry a Duchem [Ga 5,5]. Tím se nijak neoslabuje plná jistota, která umožňuje mluvit o spravedlnosti z víry také v přítomném čase [R 5,1.9]. Věřící už nyní docházejí spásení [1K 1,18; 2K 2,15]. Tím, že opravdu věří v darovanou spravedlnost, je člověk vskutku spravedlivý v očích Božích, tedy v nehlubším rozměru skutečnosti. Víra je tedy způsobem, jímž křesťan už nyní žije z moci nového věku.

Jinak řečeno: vírou má člověk už nyní účast na životě Syna Božího [Ga 2,20]. Žije ještě v těle, ale v těsném obecenství s Kristem, takže Kristus se svou láskou, se svou obětí, se svým pravým životem vstupuje na jeho místo, je živ v něm. Nejde o mystický prožitek, nýbrž o vztah, který je uskutečňován právě vírou, ne viděním. Protože je tímto úzkým osobním obecenstvím s Pánem, v němž nalézá spravedlnost, pokoj, příslib a moc nového života, není víra donucením, povinností, jhem, nýbrž vykročením z dosavadního sevření [Ga 3,22-23], *svobodou [Ga 5,1.13; R 8,2.21], radostí [F 1,25; 2K 1,24].

d) Víra je také zcela osobní cestou života, kterou určuje Bůh. To je smyslem slov o »míře víry«, kterou Bůh vyměřuje každému věřícímu [R 12,3]. Tento výrok je třeba chápat v souvislosti s celým oddílem R 12-14 i s pohledem na 1K 8-10. Apoštol má na mysli dvojí

stránku věci. Na jedné straně Bůh každému určuje zvláštní místo v církvi, spojené se zvláštními dary [charismaty] a úkoly [R 12,6]. Proto každému také ukládá zvláštní úkoly a stanoví zvláštní příkazy, které nejsou nutně téhož obsahu jako závazky určené druhému. Druhou stránkou věci je, že víra není u všech stejně silná [R 14,1; sr. 1K 8,7-12], t. j. není stejně ujasněna a nepostihuje stejně správně smysl Božího zjevení a obsah jeho vůle. Rozdíly mezi cestou jednotlivých údů církve jsou tedy založeny jednak v objektivním rozhodnutí Božím a v místě, jaké z tohoto rozhodnutí zaujímají v obecenství církve, jednak v rozličném stupni jejich subjektivního pochopení Boží vůle. Vždy však platí, že nikdo nemá jednati proti světu té míry víry, která mu byla vyměřena, a že nemá ani druhého k podobnému jednání nutit ani svádět. Každý sám ve své vlastní víře stojí i padá přímo svému Pánu [R 14,4, sr. 11,20], nikdo, ani apoštol, nemůže panovat nad vírou druhého [2K 1,24]; každý smí a má být ujištěn o té cestě, kterou mu ukazuje jeho víra [R 14,5], neboť jednati proti ní je hřích [R 14,20]. Tento respekt k *svědomí vlastnímu i bratrovu [1K 8,7.12; 10,25.29] neznamená, že by míra víry jednomu každému vyměřená byla neměnná a že by jeden druhému nemohl pomáhat k jejímu růstu. Naopak, ve víře je třeba nejen zůstat a upevňovat se [Ko 1,23; 2,7], nýbrž je možno a nutno v ní také růst [2K 10,15], pokračovat [F 1,25], doplňovat její nedostatky [1Te 3,10]. Víra je stálým růstem v postizení milosti i vůle Boží, v porozumění vlastní životní situaci i v pochopení bližních. Při nedostatcích, které se při tom objeví - ne všichni mají přece totéž poznání 1K 8,7 - je možno a nutno pomáhat bratru poučováním [1Te 3,10], učením a napomináním [R 15,14; Ko 3,16] a povzbuzováním [1Te 3,2], i když ovšem pravý pokrok v pochopení víry dává sám Bůh [F 1,9n].

Víra je však v tomto životě stále ohrožena vlastní slabostí, pochybnostmi a poklesky i pokušením spoléhat sám na sebe, na vlastní dokonalost a sílu. Souvisí to s tím, že víra je vždy překonáním pohoršení, přiznáním k ukřižovanému Kristu proti lidské žádostivosti znamenání a moudrosti [1K 1,18-25]. Jde proti všemu vnějšímu očekávání, je chozením v naději proti naději [R 4,18, sr. 8,24; 2K 5,7]. Věřit znamená být hotov připodobňovati se kříži Kristovu [F 3,10; Ga 2,19; R 6,6; 8,17]. Víra proto nikdy není samozřejmostí, věřící proto musí stále sám sebe zkoušet, zda je ve víře [2K 13,5, sr. 1K 11,28; Ga 6,4], a musí stále zápasit s náparem, jež nemůže chápat jinak než jako útok pokušitelův [2K 2,11; 1Te 3,5; Ef 6,10nn]. O této stále bdělosti před nebezpečím pádu [1K 10,12, sr. 16,13; Ga 5,1; F 1,27; 4,1] apoštol mluví také jako o bázni [R 11,20, sr. 1K 2,3]. Nejde tu o nejistotu, nýbrž o výraz toho, že víra má jistotu a dokonalost jen tak, že věřící ode všeho, co má sám v sobě, běží

[1200] Věřiti, víra

k zakotvení, které je mu připraveno v cíli, totiž v povolání v Kristu Ježíši [F 3,12-14].

Víra takto pojatá jako osobně pochopená a uchopená cesta života [»chození podle Ducha« R 8,4 a j.] je podstatným motivem křesťanské ethiky. Vždyť žít v skutku křesťansky znamená odvracet se od soustředěnosti na sebe samého a otvírat se tomu, co nám Bůh nabízí a k čemu nás zavazuje ve svém milosrdenství, přicházejícím k nám v Ježíši Kristu, čili žít ve víře, v naději a v lásce. Víra je tedy pravý opak pouhého theoretického přesvědčení, jež k ničemu nezavazuje. Je chápaním, poslušným i radostně dobrovolným zařazením do pohybu Božího milosrdného sklonění k člověku, je hledáním a přijímáním bratra, za kterého také Kristus zemřel [R 14,15, sr. 14,1.3.10-14; 15,7]. Vše lze shrnout tak, že víra je v pochopení Pavlova vždy vírou skrze lásku dělající [Ga 5,6].

e) Víra je, jak jsme viděli, osobním rozhodnutím přijmout zvěst kříže a vzkříšení Kristova a žít v jeho následování. Toto rozhodnutí však není činem lidské svrchovanosti a libovůle. Je možné jen na základě toho, že Bůh k němu otevřel cestu v příchodu a díle Ježíše Krista. V tomto smyslu se Ga 3,23.25 říká, že víra »přišla«. Nadto je víra poslušností, odevzdáním Ježíši Kristu, které není působeno radou »těla a krve«, t. j. lidskými výpočty a důkazy, nýbrž tím, že se Kristus s člověkem setká a podmaní si jeho srdce i mysl [sr. Ga 1,15-16; 2K 10,5]. Když věřící uvažuje o své víře, je si bezprostředně vědom, že si ji sám nevytvořil ani nevyntul, nýbrž že mu byla dána. Proto Pavel mluví o víře jako o daru [F 1,29; Ef 2,8], jako o něčem, co Bůh sám člověku vyměřil [R 12,3]. Podobný smysl má snad i obrat »z víry ve víru« R 1,17, jestliže se jím totiž chce říci, že víra lidská je odpovědí na věrnost Boží. Je však možné, že jde spíše jen o slohový obrat bez přesnější postizitelného významu. Nejvýraznějším vyjádřením zakotvenosti víry v jednání a daru Božím jsou úvahy, v nichž apoštol spojuje ospravedlňující víru s odvčným věděním a určením Božím [R 8,29n, sr. 9,10-24]. Tím neprohlašuje, že člověk ve víře jen pasivně podléhá moci Boží, která by měla povahu jakési přírodní síly, nepopírá, že víra je odpovědným rozhodnutím lidským. Vyjadřuje tím však, že se toto rozhodnutí neopírá o důvody a výpočty lidské, nýbrž jen o vnitřní moc pravdy evangelia. V 1K 2,4-5 se o této vnitřní moci mluví jako o »důkazu Ducha a moci«. Je to vlastně jediný výrok, v němž Pavel vznik víry výslovně spojuje s Duchem sv. - běžného obratu o víře jako o daru Ducha apoštol neuzivá. Výroky Ga 3,2.5 a Ef 1,13 říkají spíše naopak, že Duch je dáván na základě víry, kterou člověk při křtu závazně vyzná, »duch víry« 2K 4,13 není Duch, který víru působí, nýbrž Duch, který je víře dáván, jest jí vlastní, určuje její způsob a ráz.

f) Mimo hlavní proud Pavlových výkladů o víře je několik výroků, kde toto slovo zřetelně

označuje něco užšího a speciálnějšího než celkovou osobní oddanost Ježíši Kristu a žití z jeho milosti. V 1K 12,9 je víra uvedena jako jedno z charismat [zvláštních darů Ducha], jež mají jen někteří údové těla Kristova. Nevysvětluje se blíže, co se tímto slovem míní, souvislost však naznačuje, že asi jde o víru v docela zvláštním smyslu, totiž o víru, která působí mimořádné skutky uzdravování a činění divů. Je to tedy totéž jako víra hory přenášejíci, o níž čteme 1K 13,2; toto pojetí víry je blízké synoptickému. Podobně uvádí apoštol Ga 5,22 víru jako jeden člen v řadě ovoce Ducha. I zde by mohlo jít o víru činící znamení, ale spíše mají pravdu Kraličtí, kteří tu *pistis* překládají věrnost. Už jsme se zmínili, že 1K 11,18 užívá apoštol slova »věřiti« ve smyslu »částečně se spoléhat na pravdivost slyšené zprávy«. Tyto okrajové případy jsou dokladem toho, že apoštol svých pojmů neuzíval s pedantskou důsledností, nijak však nepřispívají k objasnění jeho pojetí víry v ústředním náboženském smyslu.

5. a) V evangeliu a v epištolách nesoucích jméno Janovo je sloveso věřiti časté, avšak podstatné jméno víra se vyskytuje jen jednou [1J 5,4]. Je to ve shodě s celkovým rázem biblického, zejména sz myšlení, které se pohybuje spíše v dějových než zpředměťujících pojmech. To však neznamená, že bychom při svém pokusu o vystižení janovského pojetí vůbec nesměli použít abstraktnějšího podstatného jména víra.

b) Vyjdeme od výroků, v nichž se sloveso věřiti váže s 3. pádem. Ježíš žádá, aby mu lidé věřili [4,21; 6,30, sr. 8,31.45n; 10,37n]. Podobně čteme: věřiti Mojžíšovi 5,46, Písmu 2,22; 5,47, slovu Ježíšovu 2,22; 4,50, tomu, kdo Ježíše poslal [Bohu] 5,24.38. V oddílu 8,31-47 má obrat »věřiti Ježíšovi« zřetelně vztah k »mluvení pravdy« [v. 45] a střídá se s obratem »slyšeti slovo mé« [43], po př. »slyšeti výroky Boží« [47]. Při pronikavějším promyšlení všech těchto výroků je patrné, že jsou tu spojeny dvě stránky pojmu věřiti: jednak osobně někomu důvěřovati a na něj spoléhat, jednak býti přesvědčen o hodnověrnosti a pravdivosti jistých myšlenek a skutečností. Základním úkolem vystižení janovského pojetí víry jest pochopiti, jak tyto dvě stránky spolu souvisí a v jakém jsou vzájemném poměru. Nelze to vyjádřiti jednoduchou a přehlednou formulí, protože pojem víry stejně jako jiné pojmy se u J vyznačuje zvláštní proměnlivostí a mnohobarevností, lze se však pokusit na několika příkladech znázorniti, jak J osvětluje tento pojem s různých stran.

Moment osobní oddanosti a důvěry je zřetelný při některých výrozech, kde se vyskytuje obrat »věřiti v ...«. Tak na př. slovo »věřite v Boha, i ve mne věřte« [14,1] má jistě na mysli důvěrné životní spoléhání na Boha i na Ježíše. Snad ještě zřetelnější je to při obratu »věřiti ve jméno ...« 1,12; 3,18. V pozadí tu asi je používání obratu »ve jméno« při prvokřesťanském křtu: věřiti ve jméno Ježíšovo

znamená odevzdati se mu do vlastnictví, vzítí na sebe závazek věrnosti a poslušnosti, svěřiti se do jeho panství i milosrdenství. V dalším případě [2,23] arci tento obrat označuje ne zcela hluboké a spolehlivé přiznání k Ježíšovi, to však nic nemění na závěru, že »víra ve jméno« je svým pravým smyslem odevzdaností Ježíšovi a že vychází z prvokřesťanské misijní situace [sr. výše II., 3,4a]. Totéž platí o výrazu »uvěřiti«, jímž se označuje počátek osobního odevzdání Ježíšovi a důvěry v jeho slovo, moc a celou bytost [2,11; 4,39; 7,39.48; 9,36; 10,42; 12,42]. Osobní stránku a podmíněnost víry osvětluje také výrok 5,44, podle něhož samolibé hledání chvály od lidí namísto schválení Božího je překážkou uvěření [sr. 12,43]. Tento výrok podobně jako 12,40 ukazuje, že předpokladem víry je osobní změna, kterou lze podle synoptiků [Mk 1,15] nazvat pokáním. Přitom však nikdy nechybí druhá stránka: věřiti vždy také znamená býti přesvědčen o pravdivosti Ježíšových slov, o oprávněnosti jeho nároku, o skutečnosti jeho poslání od Boha. Je ostatně dáno samou povahou věci, že důvěra v některého člověka v sobě zahrnuje spoléhání na jeho úsudek a na jeho pravdivost. U J je však tato druhá stránka rozvinuta zvláště důrazně. Tak při víře v Ježíšovu moc pomáhati nemocným mimořádnými činy božské svrchovanosti [4,50; 9,35; 11,25-27] je mnohem silněji než v obdobných místech synoptiků podtrženo celkové přesvědčení o původu a povaze bytosti Ježíšovy. Také při obratu »věřiti v ...« často převládá význam »uznati nárok Ježíšův, že je Božím zjevovatelem« [7,5; sr. 3,15nn; 9,35n; 11,25.45.48; 12,11.37.44.46; 16,9; 17,20].

d) Tato obsahová a přímo poznávací stránka víry bývá vyjadřována spojením slova věřiti s předmětnou větou: »věřiti, že ...«. V příběhu 9,18 se touto vazbou označuje přesvědčení o pravdivosti slyšené zprávy. Významnější jsou však výroky, podle nichž lidé věří nebo jsou zváni věřit, že Ježíš jest ten Svätý Boží 6,69, Kristus 11,27; 20,31, že je v Otci a Otec v něm, že ho Otec poslal 11,42; 17,8.21, že vyšel od Otce 16,27.30, nebo také bez dalšího bližšího vymezení, že »On jest« 8,24; 13,19. Smyslem patří do stejné skupiny i výroky, v nichž se slova věřiti užívá absolutně, t. j. bez jakéhokoli bližšího označení, čemu nebo v koho se věří [4,48.53; 5,44; 6,36; 11,40; 20,25-29 a j.]. Navazuje se tu nepochybně na prvokřesťanské církevní užití, patrně i v knize Sk, podle něhož »věřiti« je někdy totéž jako býti údem lidu Kristova, býti nebo státi se křesťanem. Je to tedy souhrnné označení pravého směru života, celostní vystižení zakotvenosti v pravdě a skutečnosti Boží. Není to však pouhý poukaz na stav mysli nebo na neurčité životní směřování. Víra má vždy předmět, jímž je i při tomto absolutním užití Ježíš Kristus se vším konkrétním lidstvím i se svým posláním vycházejícím od Otce. V této dvojí stránce osoby Ježíšovy je poslední základ dvojí stránky víry. Protože se vztahuje ke konkrétní

osobě Ježíšově, je víra nejprve osobní oddaností a důvěrou k němu. Protože se však v Ježíšovi setkává s tím, kdo přichází od Otce [16,27.30], je víra nutně také uznáním jeho nároku, nahlédnutím do podstaty jeho bytosti a tedy poznáním pravdy, přesahující přirozené mohutnosti lidské.

e) Poznávací stránka víry je blíže znázorňována tam, kde se slovo věřiti uvádí do souvislosti nebo do protikladu s jinými slovy příbuzného významu. Nejprve si povšimněme pojmu *viděti, ať už je vyjadřován kterýmkoli řeckým slovem. Viděti Syna a věřiti v něho jsou 6,40 dvě stránky téže věci [sr. i 12,44-45]. Viděti zde znamená setkati se s Ježíšem, věřiti v něho znamená pochopiti a v poslušné oddanosti uznati jeho poslání a nárok a tak se setkati se samým Otcem čili viděti jej 14,9. K pouhému vnějšímu vidění musí tedy přistoupení akt osobní víry, aby se mohlo státi viděním v hlubším smyslu, rozpoznáním, že ve vtěleném Slovu je skryta sláva jednorozrozeného Syna 1,14, sr. 1J 1,1. Ani v 20,8 se nechce říci, že by vnější vidění samo o sobě bylo základem nebo důkazem víry: druhý učedník nespátí nic jiného než prázdný hrob a roušku zvlášť svinutou; pochopit, že je to znamení vítězství Kristova, je možno jen neodvoditelným aktem víry, který podle 20,29 v zásadě nepotřebuje a nemá chtít důkazy ze smyslového vnímání. Jinde se ukazuje, že se tento akt víry nezakládá na tělesném vidění, nýbrž na slyšení slova Ježíšova, které je zároveň jeho poslušným přijetím a ostríháním [5,24; 6,45; 8,43-47; 12,47].

S jiné stránky je též stav věci vystihován tam, kde slovo věřiti je uváděno do vztahu k pojmu poznávati. Někdy se toto slovo střídá s pojmem viděti [14,7.9.17; 1J 3,6], jednou je postaveno souřadně vedle věřiti [6,69], jindy jsou oba pojmy vedle sebe v paralelních větách stejného obsahu [17,8]. Víra a poznání nejsou tedy dva zásadně odlišné stupně nebo typy vztahu k Bohu, nýbrž různé stránky jednoho a téhož aktu. Jde o to, že víra není slepá, nýbrž »vidí«, chápe, rozumí, poznává. Kdo uvěří a zůstane v slovu Ježíšovu, t. j. kdo je v něm zakotven, pozná pravdu [8,31-32]. Snad lze říci, že víra, která je nejdříve prvním přikloněním k Ježíšovi, postupně poznává, co všechno jest jí v něm dáno, a tak dochází k jasnosti o svém obsahu a smyslu.

f) Na shrnutí a konečné objasnění se pokusíme vyložit, jaký je podle J základ, původ a dosah víry.

Podle 2,11.23; 3,2; 4,53; 6,14 a j. se zdá, jako by základem víry byla znamení ve smyslu vnějších divů, která donucují naše smysly k přijetí nároku Ježíšova. I výzvu, aby posluchači věřili skutkům, která Ježíš činí [10,37-38], by bylo možno chápat v tomto smyslu. Ale 4,48 Ježíš kárá a odmítá žádostivost divů a znamení jako důkazů víry, a podle 11,47, ano podle celé kap. 11., vzkříšení Laza-

[1202] Věřiti, víra

rovo - vrcholné znamení Ježíšovo! - nedonucuje jeho odpůrce k víře, nýbrž naopak je vede k předsevzetí Ježíše zahubit [sr. i 12,37-40]. Znamení mají při sobě zvláštní dvojznačnost: svou mimořádností zdůrazňují naléhavost výzvy k rozhodnutí, nemohou a nechtějí však toto rozhodnutí nahradit ani vnějšně ulehčit. Jinak řečeno, víra nikdy nepřestává být vnitřním překonáním pohoršení, jímž je přítomnost věčného Slova v těle, v pozemském a trpícím člověku Ježíšovi [1,14].

Výrok 12,39n ukazuje, že vlastním původem víry není lidská náboženská schopnost ani jiná možnost vlastní tomuto světu, nýbrž příchod Boží ke světu v Ježíšovi a Boží svrchované rozhodnutí, jímž jsou lidé přitřhováni k Ježíšovi [6,44] a dáváni do jeho vlastnictví [6,37.39.65; 17,2.6]. V tomto zakotvení ve svrchovaném rozhodnutí a daru Božím je založena i jistota víry: nikdo nevrve z ruky dobrého pastýře jeho ovce [10,28], neboť »znám své, a znají mne mé« [10,14]. Tu je naznačeno, že víra spočívá v předzvěděni, ano předurčení Božím, nepřestávajíc arci býti zároveň aktem odpovědného rozhodnutí lidského.

Dosah víry je patrný předně ve výroku, že kdo věří v Syna Božího, nebude odsouzen, ano vůbec na soud nepřijde, nýbrž přešel ze smrti do života a má život věčný, kdežto kdo nevěří, již jest odsouzen [3,18.36; 5,24]. V rozhodnutí víry se tedy předjímá, ano provádí konečný soud Boží: tato myšlenka je obsahově totožná s Pavlovou zvěstí *ospravedlnění z víry. S jiného hlediska se říká, že z víry a z pravdy ve víře založené pramení pravá *svoboda člověka, jež je svobodou od hříchu [8,31-36]; i to je myšlenka, blízká Pavlovým výrokům o svobodě od hříchu [Ř 6,18; 8,2], zákona [Ga 4,22-5,4] a smrti [Ř 8,21]. Ještě v jiném osvětlení se říká totéž, když se víra nazývá vítězstvím nad světem [1J 5,4], vítězstvím, jež je arci založeno ve vítězství Ježíšově, dobytém jeho vzkříšením [16,33]. I tato myšlenka má zřetelné paralely u Pavla, na př. Ř 8,37-39. Uhrnem lze říci, že víra je způsobem, jímž člověk už zde a nyní žije v novém věku, v jistotě zproštění na soudu Božím, ve svobodě od hříchu, ve vítězném zápase s pokušeními a mocnostmi starého věku, jedním slovem ve světle [3,19-20; 1J 1,7; 2,9-11], v pokoji a radosti [14,27; 15,11; 17,13], v Ježíši Kristu [15,3nn; 14,20; 17,22n].

6. I v ostatních vrstvách NZ-a je pojetí víry, v základu všude stejné, obohaceno nebo obměněno některými osobitými rysy.

a) V epištole Židům jsou ve známém oddílu 10,32-12,2 zdůrazněny hlavně dvě stránky: víra je jednak trpělivým, poslušným a vytrvalým očekáváním na naplnění zaslíbení Božích, jež se nedá zvíkat protiventvými a neprůhlednostmi života, jednak prohlédáním k pravé skutečnosti Boží a tedy způsobem, jímž poznáváme Boha. Obé je zkratkou vystiženo ve známé větě 11,1: víra je ujištěním o věcech, které jsou předmětem naděje, a důkazem věci

neviditelných. První polovina této věty je předjata v oddílu o smělé doufanlivosti a trpělivosti, která se nemá dát sklíčit a zastrašit temnotou okamžité přítomnosti [10,32-39], a rozvedena zejména v mnoha příkladech vytrvalosti v protiventstvích 11,32-38. Druhá část věty 11,1 je rozváděna výrokiem o víře, která chápe stvoření věků slovem Božím 11,3, prohlášením, že víra ve jsoucnost Boží je předpokladem přístupu k Bohu 11,6, i výrokiem o tom, že Mojžíš byl utvrzen, jako by viděl Neviditelného, čili že ve víře mu bylo dáno poznati skutečnost Boží, která je přímému vnímání nepřístupná [11,27]. V ostatních výrocích kap. 11. se prolínají obě stránky víry, vytrvalé očekávání eschatologických [budoucích] skutků Božích a zvláštní způsob poznávání přítomné skutečnosti Boží. Nejzřetelněji je snad toto prolínání patrné ve výroku 11,26 o prohlédání k odplatě: odplata sama je budoucí, ale prohlédání k ní je už nyní plným ujištěním a tím i silou přetvářející přítomný život. Pavlovo pojetí víry, která přijímá ospravedlnění, je také naznačeno 11,4.7, ale i při této myšlence, opeřené o citát z Ab 2,4, je 10,37-39 zdůrazněno hlavně trpělivé a poslušné očekávání budoucích skutků Božích.

b) V pastorálních epištolách [1Tm, 2Tm, Tt], které v dnešní podobě jsou dílem poapoštolské generace, slova *pistis* se jednou užívá na označení věrnosti lidské [Tt 2,10] a jednou snad i na označení věrnosti Boží [1Tm 1,14], ač srovnání s 2Tm 1,13 ukazuje, že i zde jde spíše o víru lidskou. Výrok, »vím, komu jsem uvěřil« 2Tm 1,12 ukazuje, že i v těchto spisech podstatou víry je osobní oddanost Ježíši Kristu. Subjektivní stránku víry vyjadřují výroky o zůstávání ve víře 1Tm 2,15 a o dobrém boji víry 1Tm 6,12, sr. 2Tm 4,7. Také označení Timotea nebo Tita za dítě [syna] ve víře 1Tm 1,2 Tt 1,4 ukazuje, že víra je chápána jako osobní akt. Pojem víry je však v těchto epištolách ku podivu málo určen učením o ospravedlnění, jehož podstata je Tt 3,5-7 ovšem vyjádřena bez použití slova víra. Vlastně jen výroky 1Tm 1,16 o uvěření k životu věčnému a 2Tm 3,15 o spasení skrze víru jsou jakýmsi ohlasem tohoto pavlovského pochopení víry. V několika výrocích se však víra objevuje jen jako jeden člen v řadě jiných projevů křesťanského života spolu s láskou, čistotou, pobožností, spravedlností, trpělivostí, tichostí a pod. [1Tm 4,12; 6,11; 2Tm 2,22; 3,10]. Něco podobného jsme viděli i v Ga 5,22 a 1K 12,9 [viz svrchu II., 4f], jenže u Pavla je z četných jiných výroků zřejmé, že mu víra nebyla jen jednou z křesťanových ctností, nýbrž zřídlem jeho celého života, což v pastorálních epištolách stejně zřetelné není. - Po objektivní stránce je víra určena předně jakožto víra v Ježíše Krista 2Tm 1,12; 1Tm 1,16 sr. 3,16. Obrat »víra, kteráž jest v Kristu Ježíši« [1Tm 3,13; 2Tm 3,15], má však ještě jinou stránku. Naznačuje, že vírou se vyznačují ti, kteří jsou »v Kristu«, t. j. v jeho lidu, v církvi. V podobném smyslu jsou údobé cirkve nazý-

vání »uvěřivšími« Tt 3,8, a uvolnění vztahu k církevnímu obecnství je označováno za odpadnutí nebo poblouzení od víry [1Tm 4,1; 6,10,21], po př. zapření víry [1Tm 5,8]. Jindy se vírou zřejmě rozumí zvěst, na níž je církev založena, nebo učení, které v ní platí. Sám výraz »učitel pohanů ve víře a pravdě« 1Tm 2,7 má aspoň zčásti tento smysl, podobně výroky o převracení víry 2Tm 2,18 nebo o spletení [přesněji: neosvědčenosti] ve víře 2Tm 3,8. Ještě zřetelnější je to při výroku o živení [»vykrmení«] slovy víry a krásného [»pravého«] učení 1Tm 4,6 a při zmínce o těch, kteří jsou »zdraví ve víře« Tt 1,13. Paralela k pojmu krásného světenství [»výborného pokladu«] 2Tm 1,14 a zdravého učení 1Tm 1,10; 2Tm 4,3; Tt 1,9; 2,1 ukazuje, že pojem víry v uvedených výrociích označuje věroučnou formulaci v církvi platnou. Uhrnem lze říci, že se v pastorálních epištolách pojem víry vyvíjí směrem k církevnímu a věroučnému zpředmětnění, při němž hrozí nebezpečí, aby nebyla příliš do pozadí zatlačena stránka osobní důvěry a oddanosti Ježíši Kristu.

c) Proti podobnému příliš neosobnímu a naučnému pojetí víry protestuje epištola Jakubova ve známém oddílu 2,14—26. Jde o víru, která se vyčerpává myšlenkovým přesvědčením o jsočnosti Boží v. 19 a která se vyjadřuje slovy 14,18, vyhýbá se však osvědčení v životě poslušnosti a lásky 15-17. O takové víře nutno říci, že nemůže spasiti 14, protože je mrtvá 17,26. V tomto smyslu se vypravování o Abrahamovi z Gn 15,6 ve v. 21-24 vykládá tak, že byl ospravedlněn nikoli podobnou mrtvou, jen myšlenkovou vírou, nýbrž skutečnou poslušností, a tedy ze skutků. Slovně to nelze uvést v soulad s výkladem týchž sz slov, jež podává Pavel Ga 3,6 R 4,3nn. U každého z obou autorů je jiné pojetí víry - Jakub nemá v zorném poli skutečné Pavlovo pojetí víry jako osobního a závazného spočinutí v díle Boží lásky v Ježíši Kristu, jež apoštol nazývá vírou skrze lásku dělající, nýbrž toliko její pozdější theoretické skreslení. Mimo tuto polemickou souvislost má ovšem i Jk plnější a kladnější pojetí víry. Tak 1,3 je víra vytrvalostí ve zkoušce, 1,6 a 5,15 modlitebním spolehnutím na Boží moc, 2,15 souhrnným označením křesťanova života.

d) V první epištole Petrově je někdy slovo věřící prostým označením křesťana, jak to odpovídá rozšířenému prvokřesťanskému užití [2,7], avšak proniká tu více než v pastorálních epištolách nebo u Jk hlubší pochopení víry jako osobního doufání v Boha 1,21, jako vytrvalosti v pokušení 5,9, jako trpělivého očekávání Božích spasitelných skutků 1,5. Takováto víra může ovšem být nazvána cestou ke spasení 1,5,9. Je to ohlas Pavlova pojetí podobně jako prohlášení, že víra, nikoli vidění, je způsobem, jímž nyní máme účast na Ježíši Kristu a na radosti v něm dané 1,8.-V druhé Petrově 1,1,5 je stejně jako Ju 3,20 pojetí víry ještě věroučnější a formálnější než v pastorálních epištolách. Také Zj 2,13,19 je víra předně vyznáním, avšak z 13,10 a 14,12 je zřejmé, že nejde jen o myšlenkové

přesvědčení, nýbrž o věrné a vytrvalé osobní přiznání ke Kristu uprostřed zkoušek a protivenství.

7. Víra je tedy podle všech hlavních nz svědků zároveň osobní oddaností, cestou života i poznáním pravdy. Základní otázkou je: jak je možné, čím je založeno toto spojení stránek tak rozličných? Jak to, že osobní život má poznávací důsledky, poznání osobní předpoklady? Částečnou odpovědí je jisté poukaz na netheoretický, dějový a osobnostní ráz celého biblického, zejména už sz myšlení [sr. *pravda]. I tím však ještě příliš zůstáváme v obecné a tedy v jistém smyslu theoretické oblasti. Plnou odpověď ve smyslu NZ-a, jak je nejzřetelněji vyloženo ve spisech Janových, dá však toliko poukaz na osobu Ježíše Krista, který je zároveň konkrétní pozemskou postavou, požadující naši osobní oddanost a důvěru, i věčným Slovem, skrze něž a pro něž byly učiněny věky a v němž jsou skryty poklady nejhlubší pravdy a moudrosti. Ne jakákoliv důvěra a oddanost, ale důvěra a oddanost právě jemu nás podle svědectví NZ-a uvede v podstatnou pravdu života, neboť on jest světlo světa. Už toto poznání samo o sobě je však pohledem víry, nikoli výsledkem vidění a vnějšího důkazu. Není to jinak možné, neboť osobní důvěra v Ježíše a nalezení pravdy v něm jedno jsou. S.

Věštec. Věštění budoucnosti patřilo k nejrozšířenějším praktikám ve starém Orientě a vůbec v oblasti primitivních kultur. Původně bylo spojeno s náboženstvím a kultem. O kněžích se předpokládalo, že mají úzký styk s božstvem a že tedy mohou zvědět jeho tajemství a zajistit jeho pomoc. U Arabů byl kněz zároveň věštcem. Nazýval se *káhin*, což je příbuzné s hebr. *kóhén* = kněz. Kolem svatyní vznikly celé cechy v-ů. O egyptských „hadačích a mudrcích“ čteme v Gn 41,8; Ex 7,11; Iz 19,3. O babylonských u Dn 2,2, o kananejských v 1Kr 18,19. Věštilo se z letu ptáků, z jater [Ez 21,21], z pohárů, do nichž byla lita voda nebo házeny různé předměty [Gn 44,5], z vrhání šípů [Ez 21,21], z postavení hvězd [Iz 47,13] a pod. Také u Izraelců se setkáváme s věštěním různého druhu. Čteme o *urim a *thumim, o *snech a *viděních a pod. jako o dovolených způsobech, jimiž Bůh zjevoval svou vůli. Bičovi se podařilo prokázat, že prorok *Amos byl původně jatopravcem, t. j. že věštil budoucnost z jater pomocí modelu jater [Bič II., 103.115.153 a spis »Stopy po droboopravectví v Jisráeli«, 1947]. Dokonce čteme, že Daniel se stal hlavou všech mudrců babylonských [Dn 2,48], ačkoli mezi ně patřili hvězdáři, kouzelníci a „Kaldejští“ [Dn 2,2]. Mudrci od východu pak byli mágové, astrologové [Mt 2,1]. Jakmile však šlo při těchto praktikách o obcházení vůle Boží a hledání pomoci u cizích božstev a démonů, SZ velmi ostře se staví proti nim [1S 15,22n] a vyžaduje smrt pro ty, kteří je provádějí [Ex 22,18; Lv 20,27]. V Dt 18,9nn máme seznam zakázaných způsobů

[1204] Věští-Vězeň, vězení

věštění [viz Bič II., 133]. Mezi nimi je také v. Kral. tak nedůsledně překládají tři různé hebr. výrazy, jež překládají také jinak. Především jde o překlad slova *jidd'óni* [Lv 19, 31; 20,6; Iz 8,19, v 2Kr 23,24 ‚hadač‘]. Toto slovo označuje věšteckého ducha i věštce, o němž se předpokládalo, že je ve spojení s tímto duchem. Doslovně toto slovo znamená ‚vedoucí‘. Dále tak překládají hebr. *kosém k'sámim*, jež podle Biče znamená věštění z losů nebo šípů. Je to druh věštění, rozšířený mezi Moabity [Nu 23,23, kde Kral. překládají zaklínání], Filistinci [1S 6,2, Kral. ‚hadač‘] a Babyloňany [Iz 44,25, Kral. ‚hadač‘]. Ovšem, hebr. výraz může znamenat také vyvolávání duchů zemřelých [1S 28,8, kde je užito výrazu *k-s-m* o vyvolávání věšteckého ducha]. Zdá se, že i nižší druh izraelských proroků se zabýval tímto způsobem věštění [Mi 3,5-11; Za 10,2; Ez 13,6,9, kde Kral. mluví o ‚hádání‘; Jr 27,9; 29,8]. Dt 18,10 zakazuje tento druh věštění. Třetí výraz, který Kral. překládají slovem v., je *ób*, jež označuje ducha zemřelého, kterého vyvolává zaklínač [1S 28,3,9; 2Kr 23,24. V 1S 28,8 ‚duch věští‘]. Toto vyvolávání duchů je zakázáno v Lv 19,31; 20,6,27, sr. 1Pa 10,13. Představa byla ta, že duch zemřelého posedne zaklínače jako medium a pak skrze něj mluví [Lv 20,27; ‚šepci a šveholí‘, Iz 8,19; sr. 29,4; 1S 28,7]. Král Saul a po něm Joziáš vyhubili věštce v Izraeli [1S 28,3,9; 2Kr 23,24], ale Manasses se neostýchal je podporovat a jejich počet rozmnožovat [2Kr 21,6].

V NZ-ě ve Sk 16,16 čteme o děvče, mající »ducha věštího«. Oznamovala své věštby břichomluvecky. V řeckém textu se totiž mluví a duchu Pythonově, což je jméno draka, který prý jako hlídač delfské věštírny hnízdil na úpatí Parnasu, kde ho zabil Apollo. Později se toto jméno stalo označením každého věšteckého ducha, pak i břichomluvce, o němž se věřilo, že je posedlý Pythonem.

Věští, stč. = věštecký [Lv 20,27; Sk 16,16]. *Věštec.

Větrové peří = perutě, křídla větru [2S 22,11; Ž 104,3].

Větríček polední *Vitr.

Větší *Veliký.

Vězeň, vězení. Ve vypravování o Josefovi slyšíme po prvé o věznicích a vězení. [Gn 39,20. 23; 40,3,5]. Hebr. výraz *bét ha-sóhar*, kterého je užito pouze na tomto místě, znamená ‚okrouhlý dům‘, tedy nějakou věž, již se užívalo za v-i. Kral. překládají ‚věž žaláňná‘ nebo žalář. Někteří vykladači však se domnívají, že jde o nějaký hebraisovaný výraz egyptský. Musela to být rozsáhlá věznice, která měla svého správce [Kral. ‚vladař‘]. Jinak je v tomto vypravování užíváno výrazu *mišmár* = vazba [palácové strážce, Gn 40,4,7; 41,10; 42,17 Kral. ‚vězení‘, nebo *bét mišmár* = dům vazby, věznice Gn 42,19, Kral. ‚žalář‘]. Také Filistinci měli věznice, v nichž poutali vězně řetězy a využívali jich k nucené práci [Sd 16,21,25]. V Ex

12,29 je vězení označeno výrazem *bét ha-bôr* = ‚dům jámy‘ [sr. Jr 37, 16; 38, 6; Za 9,11]. Hebr. *bôr* je v Gn 37,24 přeloženo výrazem cisterna. Šlo tedy v Ex 12,29 o nějaké cisternové vězení, jakého se užívalo hlavně v době římské [hladomorny].

Soudnictví nejstarších dob izraelských se nezmiňuje o věznicích, protože rozsudek býval prováděn hned po vynesení rozsudku. Jen dvakrát se mluví o vězení, vlastně o ochranné vazbě [hebr. *mišmár*], a to v případech, kdy soudcové čekali na Boží rozhodnutí [Lv 24,12; Nu 15,34]. Teprve v době královské se mluví o žalářích, jež stály pod správou velitele města [1Kr 22,27; v Samaří za Achaba]. Jr 37,15n mluví v dnešním hebr. textu o několika druhích vězení v Jerusalemě: první je označen v hebr. jako ‚dům pout‘, [Kral. ‚vězení‘]. Byl to soukromý dům písaře Jonatana, který byl proměněn v žalář [hebr. ‚dům vazby‘]. Pak se mluví o jámě [*fbôr*, nejspíš hladomorně] a konečně o nějakých klenutých sklepích, snad celách, [hebr. ojedinelé slovo *chámít*]. U Benjaminovy hořejší brány bylo v-i opatřené svíracími kládamí [*Kláda], hebr. *bét ha-mahpéket* [= dům klád, Jr 20,2; 2Pa 16,10; sr. Jb 13,27; Sk 16,24], kde byl vězeň nucen sedět ve zkroucené poloze s nohama a rukama sevřenýma kládou. O kládě mluví také Jr 29,26, ale hebr. *šimók* znamená spíš železný obojek na krk, jakého se užívalo na pranýři. Tak měli být trestáni falešní proroci. Po zajetí babylonském měl být trestán v-m ten, kdo neplnil zákon Boží a zákon králův [Ezd 7,26].

V dobách nz se v-i židovská přizpůsobila nejspíš řeckým a římským vzorům. Josephus tvrdí, že v-i, do něhož byl uvržen Jan Křtítel, bylo na hradě Machaeru [vých. od Mrtvého moře] [Mt 11,2; 14,3,10]. Petr a Jan byli uvrženi židovskými úřady do žaláře obecného [Sk 4,3; sr. 5,18]. Ze Sk 12,4,6 se dovidáme, že vězni byli hlídáni dvojí stráží v žaláři a dvojí před žalářem, t. j. čtyřmi čtveřicemi, jež se střídaly po dvou vždy po třech hodinách. Tento žalář byl nepochybně v paláci Herodesově [Sk 23, 35], jiný na hradě Antonia [Sk 23,10], jiný v Cesareji [Sk 24,27]. V žalářích byli věznění hlavně nepořádní dlužníci [Mt 12,34]. Apoštol Pavel byl mnohokrát uvězněn [2K 6,5; 11,23; Ef 3,1; 4,1 ;F 1,13; 2Tm 1,8; Fm 13. sr. Sk 20, 23; 2K 11,32; Ko 4,3,18]. Ve Filipách byl uvržen do podzemní kobky [Sk 16,24] v městské věznici. V Římě byl konfinován nejdříve v soukromém bytě [Sk 28,16,30], který si pravděpodobně sám najal. Podle nezaručené tradice byl naposled uvržen do pověstného Mamertinského žaláře na svahu Kapitolína proti náměstí Forum Romanum. V tomtéž podzemním v-i prý byl umučen hladem i Jugurtha. Seděl v něm prý i Petr. Byla to hladomorna, přístupná pouze úzkým otvorem nahoře, kudy byl vězeň spouštěn po provaze. Dno tvořila skála.

Mluví-li se ve SZ o věznicích a v-i, myslí se často na válečné zajatce a na zajetí. [Ž 68,19; 69,34; 79,11; 85,2; 102,21; 106,46; 146,7].

Zvláště v zajetí a po zajetí assyrském a babylonském se stali vězňové předmětem modliteb a od zasažení Božího se čekalo vysvobození [sr. 2Pa 30,9]. Jedním z úkolů Mesiášových bylo otevření žaláře - míněno především na vysvobození z pout hříchu - [Iz 61,1] a vyvésti z něho vězně [Iz 42,7; 49,9]. Neboť Bůh, jenž trestal zajetím, nezamítá na věčnost [Pl 3,31] a nemá v zalíbení, aby potíral nohama svýma všechny vězně v zemi [Pl 3,34]. Pro krev nové smlouvy vypustí vězně z „jám“ [Za 9,11n]. Ž 68, jeden ze žalmů zpívaných při novoroční slavnosti nastolovací, kdy truhla úmluvy byla slavnostně vnášena do chrámu [„na výsost“] v symbolickém vítězném průvodu, doprovázeném zajatci, je křesťanskou církví chápán jako proroctví nanebevzetí Kristova, viz v. 19 [srov. Sk 1,9; Ef 4, 8nn; Ko 2,15]. Obrazně se mluví o žaláři duše [Z 142,8], t. j. o úzkostech a souženích. Na tomto sz pozadí pochopíme vystoupení Ježíšovo u L 4,18 i jeho rozkaz učedníkům, aby navštívvali vězně [Mt 25,36nn; Žd 13,3; srov. 10,34]. Snad i Sk 5,19; 12,7; 16,26 je vypravováno jako doklad mesiášské doby.

Pavel mluví někdy o svých spolupracovnících jako o spoluvězních, spoluzajatech [R 16, 7; Ko 4,10; Fm 23]. Je to snad míněno obrazně, takže spoluzajatec možná znamená totéž, co je jinak vyjádřeno výrazem spoluslužebník [Ko 1,7; 4,7]. Jde o ty, které Kristus přemohl a zadal do své služby [srov. 2K 10,5; Ef 4,8. *Jímati]. Pavel ovšem i své skutečně uvěznění spojuje s Kristem a s evangeliem. V tomto smyslu se nazývá „vězněm Krista Ježíše“ [Ef 3,1; Fm 1,9], vězeň v Pánu [Ef 4,1], mluví o svém „v-i pro evangelium“ [Fm 13, okovy jež snáší pro evangelium“, překlad Hejčlův], pro Krista [F 1,13]. Kristus ho dostal do v-i, kvůli němu je ve vězení, jemu přináší tuto oběť, aby se rozšířilo evangelium. A tak je „vězněm v Kristu“. I ve v-i je přítomna Kristova sláva. I v žaláři se osvědčuje jako Boží služebník [2K 6,4n].

Nesnadný je výklad 1Pt 3,19 o *kázání Kristově duchům v žaláři*. Pozadím tohoto výroku je sz představa o *šeólu* [*Peklo], podsvětí, v němž žijí duchové mrtvých [sr. L 16,19,31]. Zdá se, že apoštolové od samého začátku měli víru, že Kristus po své smrti prošel tímto *šeólem*, ale nezůstal v něm, nýbrž byl vzkříšen [Sk 2,24-31]. Také Pavel v R 10,7 v navázání na Dt 30,12nn tvrdí, že není nutné prozkoumávat „propasti“, protože Kristus vstal z mrtvých. Věta o Kristu, že »sestoupil nejprve do nejnižších stran země« [Ef 4,9], byla sice chápána jako předpověď o jeho inkarnaci, tedy o příchodu na svět v těle, ale tentýž obrat máme v Ž 63,10 ve vztahu k *šeólu*, takže i toto místo může být vztahováno na Kristovo sestoupení do podsvětí. Také F 2,8-10 bylo chápáno v tomto smyslu. Na tomto pozadí lze vykládat 1Pt 3,19 [sr. 4,6]. Až do Augustína bylo toto místo chápáno tak, že Kristus kázal duchům oněch mužů a žen, kteří zahynuli při potopě. Jiní vykladači se domnívají, že šlo o kázání padlým andělům [2Pt 2,4; Ju 6], kteří podle Zj 20,7 jsou se satanem,

rovněž andělem, uvěznění v podsvětí. Pisatel se dovolává něčeho mezi čtenáři známého. Podle židovské tradice, uchované v knize Enochově, dostal Enoch rozkaz, aby zvěstoval duchům, kteří propásli příležitost k pokání a volají po odpuštění, že nemají naděje na milost. Kristus však, který tu vystupuje na místě Enochově, káže těmto duchům samozřejmě to, co kázal na zemi: milost a odpuštění. Jiní vykladači se domnívají, že Kristus kázal těmto duchům ještě před svým vtělením nebo skrze ústa Noé či Enocha. Ale zdá se, že je to výklad poněkud násilný už vzhledem k v. 22, který naznačuje, že toto kázání se stalo skutkem až po smrti a před vzkříšením Páně. Konečně jsou i vykladači, k nimž patří i prof. Žilka, kteří tvrdí, že omylem opisovačovým snad bylo vynecháno jméno Enochovo, poněvadž předchází v řečtině podobná skupina písmen „en’o“ [v němž], a překládají: »V duchu také Enoch šel a kázal duchům ve v-i«. Ale apokalypsa Enochova nemluví o kázání — což je výraz pro zvěstování evangelia — nýbrž o poselství beznaděje.

Ke Zj 20,7 viz heslo *Tisícileté království.

Věž, stě. věže. K hradbám a opevněním města patřily také samozřejmě i v-e. Jak vypadaly, o tom nás poučují mnohé vykopávky v Palestině [viz Bič I., str. 239nn a vůbec celou kapitolu o stavitelství]. Byly čtverhranné i kulaté. V *Betsanu byly objeveny v-e o rozměrech 23,40x15,37 m, při čemž síla zdi byla 2,30 m. »Na čedičové podezdívce byla stavba cihlová. V přízemku nacházíme 4 místnosti a schodiště. Na užší straně vchod, chráněný dvěma v-mi a z vnitřní strany zajištěný zesílenou zdí. Také severovýchodní roh je věžovitě zesílen« [Bič I., 76]. Badatelé se domnívají, že šlo o panský dům, podoby opevněné v-e. Bič poznamenává, že »kultický charakter takové v-e není vyloučen, naopak, je přirozeno, že právě chrám byl posledním útočištěm před nepřítelem a mohl tudíž býti vybudován zcela v podobě tvrze« [sr. Sd 9,51n; Ž 61,4]. *Babylonská věž. Někde věže stály samostatně před hradbami, ale většinou tvořily součást městských nebo pevnostních hradeb po celé jejich délce, zvláště však u brány a tam, kde se hradby lomily, aby bylo možno napadat útočícího nepřítele i z boku. Králové Aza [2Pa 14,7], Uziáš [2Pa 26,9], Ezechiáš [2Pa 32,5], Manasses [2Pa 33,14] a j. si dávali záležet na tom, aby budovali silná opevnění Jerusalema i jiných měst. Na v-ích hlídali strážní [2S 13,34, 2Kr 9,17]. Byly vhodným místem pro střelbu šípy i házení kamení na nepřítele [2Pa 26,15]. V-e bývaly také někdy věznicí [Gn 39,20; 40,3]. Bůh a jeho jméno jsou nejednou přirovnávání k útočištné v-i [Ž 61,4; Př 18,10]. U Jr 6,27 jde snad spíš o tavicí pec než o věž [hebr. *báchôn*]. Bůh zřídil proroka k tomu, aby tříbil jeho lid, pozoroval a probádal jeho cesty. Proto se snad ve v. 29 mluví o přetavování stříbra. Ale sr. Jr 1,18.

[1206] Vcházení-Viděti

Také na vinicích byly zřizovány v-e pro hlídače. Stačily pouze sice chýše [Iz 1,8], ale majitel, jemuž na vinici záleželo a jenž očekával několikaletou úrodu, stavěl i zde dřevěnou nebo zděnou v., nahoře s malým přístřeším, odkud byl rozhled na všechny strany [Iz 5,2; Mt 21,33; Mk 12,1].

Vcházení, vcházení, vjíti. Stč. v-i označuje často místo, kudy se kam vchází, tedy na př. královský nebo jiný vchod do chrámu [1Kr 16,18; Ez 42,9; 43,11]; sloveso v-i může mít vedle obvyklého vejítí někam [Joz 6,1; Př 21, 22; Ez 26,10; Abd 11,13; Mk 6,56; 7,18n; L 9,34; 22,10] význam pohlavního styku [Gn 6,4; Rt 4,13; 2S 3,7; 12,24; 16,22; Př 2,19; 6, 29; Am 2,7]. Důležitý je kultický význam těchto výrazů: o Boží *slávě se praví, že vcházela do domu východní branou [Ez 43,4], oživující Boží duch vešel do suchých kostí [Ez 37, 10], truhla Boží vcházela do města [2S 6,16, sr. Ž 24,9; Ez 44,2], anděl Boží vešel k Marii, aby ji slavnostně ujistil Boží milostí [L 1,28]. Lidé vcházejí do svatyně [2Kr 5,18; Ž 5,8; 73,17; 100,4; 118,19; Sk 3,8]. Tohoto slovesa se užívá hlavně o veleknězi a o kněžích, chce-li se označit jejich kultická služba [Ex 28,29n.35; Lv 16,17; Mt 12,4; L 1,9; Žd 9,25; Zj 15,8]. Předpokladem je ovšem kultická čistota, spravedlnost a svatost [Ž 118,20; Iz 26,2, sr. Ez 44, 25nn; Zj 21,27; 22,14]. Vejít do školy [synagogy] = zúčastnit se bohoslužebného shromáždění [Mk 1,21; 3,1 ;L 4,16; Sk 13,14; 14,1; sr. Mk 11,11; 1K 14,23b; Jk 2,2]. O modlitbě se věřilo, že vstupuje, vchází před obličej Boží [Ž 79,11; 88,3; 119,170]. Pro NZ jsou významné výroky o vejítí Izraele do zaslíbené země [Dt 1,8; 6,18; 8,1; 28,6], o vejítí do odpočinutí [Ž 95,11, sr. Žd 3,11.18; 4,1nn] a o vejítí do největší hlubokosti země jako výrazu naprostého odsouzení [Ž 63,10]. Ostatní obraty jsou pochopitelné ze souvislosti. »V-i i vycházení« [1S 29,6; 2S 3,25; Iz 37,28] = nynější způsob života i zamýšlené podniky, vůbec jednání člověka povšechně [sr. Nu 27,17; Dt 28,6.19; 31, 2; 1S 18,13.16; 1Kr 3,7 a j.]. Bůh zná v-i i vycházení člověka, t. j. sleduje jej po celý jeho život. [sr. Ž 121,8; 139,2]. »V-i ve smlouvu« [Gn 9,9] = uzavřít smlouvu, »v-i v soud« [Ž 143,2] = začít se soudit, »v-i ve svár« [Př 25,8] = začít spor. »Vejítí v pokušení« [Mt 26,41; L 22,40.46] = upadnouti do pokušení.

V NZ-ě je významný obrat o v-i do *království Božího [do života, v radost Pána], jenž navazuje na sz výroky o v-i do země zaslíbené. Toto vejítí do království Božího je vázáno na určité předpoklady: kdo je nepřijme jako dítě, určitě do něho nevejde [Mk 10,15]. Jen ten, kdo ostříhá přikázání, činí vůli Boží, má hojnější spravedlnost než zákoníci a farizeové, má otevřen přístup do života [Mt 19,17; 7,21; 5,20]. Znamená to ochotu vzdát se všeho, co by mohlo narušovat úplnou oddanost Bohu [Mt 18,8n] a ustavičnou připravenost pro okamžik, kdy království Boží přijde ve své slávě

[Mt 25,21nn]. Jednou z největších překážek vejítí do království Božího je bohatství a majetek [Mk 10,23] a spoléhání na ně [Mk 10, 24]. Není-li člověk dostatečně připraven, může se stát, že bude z království Božího vyloučen, protože neměl „svatebního roucha“ [Mt 22,12]. Ježíš viděl úkol svůj i svých učedníků v tom, že zvali a připravovali posluchače ke vjíti do Božího království. Odtud výzva k posluchačům, aby vcházeli těsnou branou [Mt 7,13]. Učedníci měli dokonce vyvinovat spásitelný nátlak na posluchače, aby vešli [L 14,23], neboť mnozí budou jednou usilovat vjíti, ale nebudou moci [L 13,24], protože už bude pozdě. Zákoníkům, židovským theologům doby Ježíšovy, platí dokonce výtky, že nejen sami nevešli do království Božího, ale svým náboženským příkladem zabránili vejítí těm, kteří už už vcházeli [L 11,52].

Evangelista Jan spojuje náboženskomravní přípravu s přípravou svátostní: kdo se nenarodí z vody a z Ducha [označení křtu jako veřejného přiznání ke Kristu a přijetí jeho svrchovanosti nad sebou], nemůže vejítí do království Božího [J 3,5]. To znamená, že vejítí do něho je vázáno na prostřednictví Krista, který je dveřmi [J 10,2,9] ke spáse a záchraně. Podle Sk 14,22 tomuto vejítí do království Božího budou předcházet mnohá souzení.

Podle Žd 6,19n; 9,12.24 vešel Kristus tak jako sz velekněz [Žd 9,25] do nebeské svatyně svatých [sr. L 24,26] jako předchůdce »pro nás«, tak jako dříve vešel do světa, aby přinesl dokonalou obět Bohu. Ve Zj 3,20 zaslubuje vyvýšený Kristus, že k tomu, kdo uslyší jeho hlas a otevře dveře, vejde a bude s ním večeřeti. Je to obraz úplného a dokonalého smíření s Bohem. Pisatel tu snad myslil převážně na sv. večeři Páně, v níž jako v předjímce okouší člověk plné odpuštění a konečné blaženství.

Ostatní výskyty obou výrazů jsou srozumitelné ze souvislosti.

Víčka jsou často souznačnou, básnickou náhradou za oko [Jb 16,16; Ž 132,4; Př 4,25; 6,4.25 ;Jr 9,18].

Viděti [vidati; uzříti; hleděti, pohleděti, prohlédnouti; patřiti, spatřiti, spatřovati], vidění.

1. Jako v češtině, i v biblických jazycích je vidění, nejdůležitější smyslové vnímání, označováno několika slovy rozličného jazykového původu, avšak velmi podobného obsahu. V hebr. je nejobvyklejší *r-'h*, vzácnější je *ch-z-h*, které se vžilo zejména v povznesenější [básnické] mluvě podobně jako české zřítí a které bývá snad právě proto užíváno i na označení zření prorockého. V řečtině je nejčastější *horán* = viděti, spatřiti, pozorovati atd., jakož i *blepein* = viděti, hleděti, býti vidomý a pod. Méně časté je *theorein* — dívati se, *theasthai* = býti divákem, přihlížeti, *atenizein* = napjatě, pozorně přihlížeti, prohlížeti si. Všecky tyto výrazy jsou si však svým smyslem do té míry blízké, ano namnoze záměnné, že je možno přehledně vyložití biblické pojetí vidění i bez podrobného přihlížení k rozdílům původních výrazů.

Není také nutno probírat si z a n z doklady v přísné a soustavné oddělenosti, protože v hlavních věcech pojetí obou smluv právě při tomto pojmu splývá.

2. Viděti atd. ovšem v první řadě znamená prosté zrakové vnímání osob nebo věcí [sr. Gn 37,25; 42,7; Ex 32,19; Sd 11,35; Ž 22,8; Jr 34,3; Mt 9,23; Mk 11,20; J 4,45; Ko 2,1 a mn. j.]. Někdy je těchto slov užíváno bez předmětu na vyjádření zrakové schopnosti, vidomosti v protikladu ke slepotě [Gn 48,10; Ex 4,11; Ž 115,5; Př 20,12; Iz 42,18; Mt 7,5; 11,5; 12,22; 20,34; J 9,7.11.21; Sk 9,12.17 a j.]. O vidění se však také často mluví v rozšířeném a přeneseném smyslu, tak o jiném než zrakovém vnímání a poznání, také však o myšlenkovém »nahlédnutí«, t.j. úsudku a pochopení [Gn 3,6; 37,20; 42,21; Ex 8,15; 1S 12,17; Žd 3,19; Jk 2,22 a j.]. Jinou obměnou je význam »poznati ze zkušenosti, prožití«, na př. viděti dobré či zlé věci, život, smrt a pod. [Nu 14,23; Jb 7,7; 9,25; Ž 4,7; 16,10; 49,10; Mt 13,16-17; L 2,26; J 3,36; 8,51; Sk 2,31; Zj 18,7 a j.]. Zvláštní skupinu tvoří výroky, v nichž slova viděti nebo hleděti znamenají dávat pozor, na něčem si dát záležet, něčeho se vystříhat [Gn 24,6; Dt 5,32; 6,3; Mt 8,4; 9,30; 24,4.6; 27,4.24; Mk 1,44; L 8,18; 1K 3,10; 10,12; Žd 8,5; Zj 19,10 a j.].

3. Písmo často nejen o lidech, nýbrž i o Bohu říká, že vidí, hledí, dívá se. Nejde tu ovšem o smyslové vnímání, nýbrž o obrazné vyjádření toho, že Bůh, jedině on, všechno poznává v pravé skutečnosti a hloubce skryté smyslům i myslím lidským. Rozdíl mezi Hospodinem a falešnými bohy je právě v tom, že Hospodin vidí, kdežto modly mají oči slepé [Dt 4,28; Ž 115,5; 135,16]. A rozdíl pohledu Božího od lidského je v tom, že Hospodin nezůstává na povrchu, nýbrž hledí k srdci [1S 16,7]. Bůh vidí nejskrytější věci lidské, lépe než člověk vidí sám sebe [Ž 139,16 v rámci celého Ž 139; Mt 6,4.6.18]. Jen hříšník se ve své pošetilosti domnívá, že ho Hospodin neuvidí [Iz 29,15; 47,10]. Bůh však dobře vidí [Ž 11,4; 94,9; Iz 59,15], a toto jeho vidění je zároveň rozhodnutím o dobrém a zlém [Gn 1,4.10.31; Př 15,3], soudem [Gn 6,12; Ž 35,22; 94,9; Jr 7,11] i slitováním a pomocí člověku [Gn 29,32; 31,42; Ex 3,7; 2Kř 13,4; 20,5; Iz 63,15; Sk 7,34]. Vidí-li tedy Bůh něco, není to pouhé pasivní konstatování toho, co jest, nýbrž pravdivost, přísnost i milosrdenství jeho vidění rozsuzuje a tím i přetváří skutečnost. Používá jiných slov [vědět, soudit, znám býti], naznačuje apoštol Pavel, že toto vrchované a tvůrčí vidění Boží je ve své nejvládnější hloubce projevem jeho milosrdeného ospravedlnění [1K 4,3-5, sr. 2K 5,11].

4. Slovo viděti atd. se užívá také o přijetí Božího zjevení. Jen zřídka se však mluví o tom, že lidé při některé příležitosti viděli Boha. Na dvou místech [Gn 18; 32,24-30] se vypravuje, že se praotcové setkali s Bohem a viděli jej v podobě lidské. Tím se v těchto starobylých příbězích naznačuje, že nešlo o vidění vlastní podstaty Boží, nýbrž o jeho nevládní

Viděti, vidění [1207]

projev. Bez bližšího vymezení nebo výhrad čteme o vidění Boha vlastně jen Ex 24,10n, v oddílu nejen starobylého původu, nýbrž také mimořádného poslání: podává se v něm zpráva o základním skutku Božího zjevení, jímž bylo potvrzení smlouvy sinajské pokropením lidu krví obětních zvířat a následující obětní hostinou. Je pochopitelné, že při takovém ústředním oddíle propustila sz tradice obrat »viděti Boha«, aby naznačila mimořádnou blízkost Boží ve chvíli utvrzení smlouvy. Recký překlad LXX však tuto výpověď již oslabuje. Místo »viděli Boha Izraelského« v. 10 tam čteme »viděli místo, kde byl stál Bůh Izraelský«, místo »viděli Boha« 10: »ukázali se na místě Božím«. V těchto úpravách se uplatňuje obecné sz přesvědčení, že Boha nelze viděti, po př. že člověk nemůže viděti Boha a zůstat živ [Ex 19,21; 33,20; Sd 13,22]. Proto se v Ex 33,18-23 říká o Mojžíšovi, že neviděl Boží tvář, nýbrž jen jeho záda; tímto obrazným způsobem se naznačuje, že ani tento přední nástroj a prostředník sz zjevení neviděl Boha bezprostředně a v jeho vlastní podstatě, i když s ním mluvil »ústý k ústům« Nu 12,8. Ani Ex 3,2-16 nejde o vidění Hospodina smyslovým zrakem, nýbrž o setkání s ním ve slovu jeho oslovení a rozkazu. I v řadě jiných míst se sice mluví o tom, že se Bůh »ukázal« člověku, ale hned potom se přechází k tomu, co Bůh promluvil a člověk uslyšel [Gn 12,7; 17,1; 26,2.24; 35,9; 1Kř 3,5; 9,2]. Toto přesunutí důrazu na slyšení je pro SZ příznačné: Bůh se člověku neprojevuje ve své nejvládnější podstatě, nýbrž zjevuje svou vůli slovem, jímž volá k poslušnosti a víře. [*Slychán, slychati.] Výraz »viděti [vidění] Boha« může se v důsledku toho stát názvem pro setkání s Bohem, pro Boží zjevení, při němž vůbec nejde o zrakové vnímání a ve skutečnosti ani o jinaké poznání jeho skryté bytosti, nýbrž o seznání jeho vůle. To platí i o tom oddíle, v němž se nejméně vypravuje, že prorok viděl Boha, a v němž je v důsledku toho vyslovena i obava ze zahynutí, jež je normálním důsledkem vidění Boha [Iz 6]. Prorok však neviděl Hospodinovu tvář, ano ani jeho postavu, nýbrž jen podolek jeho roucha: tímto obrazem se vyslovuje, že ani tu nešlo o přímé, vlastní vidění. I zde je zdůrazněno slyšení chvalozpěvu serafinského i slov Pána samého. – Spatřování tváře Boží Ž 17,15; 63,3 nutno chápat jako vyjádření blízkosti Boží modlitebníkovi a účastníku chrámové bohoslužby. Vztahovati Ž 17,15 na eschatologické vidění Boha by předpokládalo jinotajné pochopení spánku jako obrazu smrti, což je velice nepravděpodobné. Spíše je takový poukaz na vidění Boha za hranici pozemského života možný, ač také nezajištěný, ve známém výroku Jb 19,26. - Mluví-li se v SZ někdy o vidění slávy Boží [Ex 16,7; Nu 14,22; Ž 97,6; Iz 35,2; 66,18], nemíni se tím spatřování jeho podstaty, nýbrž setkání se slavnými skutky Božích soudů a Božího vysvobození [sr. Ex 34,10; Dt 3,21].

[1208] Vidětí, vidění

Tato sz linie vyúsťuje v NZ v zásadní prohlášení: »Boha žádný nikdy neviděl« [J 1,18, sr. 6,46; 1J 4,12.20], po př. v pojem neviditelného Boha [Ko 1,15; Žd 11,27; 1Tm 1,17]. Protějškem tohoto pojmu je zvěst, že Boha, kterého nikdo neviděl, »vypravil« čili plně zjevil jednorozený Syn Boží, Ježíš [J 1,18], ten, který jest obrazem Božím [Ko 1,15; 2K 4,4] a který samojediný vidí Otce [J 6,46, sr. 5,19; 8,38]. Tímto viděním Otce je Ježíš nad Mojžíše [sr. souvislost s J 1,17!]. Proto může zkratkou říci: »Kdo vidí mne, vidí Otce« J 14,9. Oddanost Ježíši Kristu a *víra v něho je tedy jedinou cestou, jak je v tomto světě možno poznat Boha a ujistit se jeho blízkostí. Bezprostřední poznání, vyjádřené slovem vidětí Boha, je člověku zaslíbeno teprve pro budoucí plnost království Božího, je tedy skutečností eschatologickou [Mt 5,8; 1J 3,2, sr. Žd 12,14; Zj 22,4].

5. Od vlastního vidění Boha nutno odlišovat prorocké a jiné podobné zkušenosti, o nichž Písmo obojí smlouvy nejednou užívá vyhraněného výrazu vidění. Do této souvislosti patří i výraz »vidoucí«, jímž bývají označováni proroci jakožto nositelé zvláštní schopnosti postřehnouti skryté věci, zejména budoucí události a obecněji vůli Boží [1S 9, 9-19 o Samuelovi, Am 7,12; 2S 24,11 o jiných prorocích; v hebr. textu nalezneme dvě různá slova, participia obou hlavních sloves znamenajících »vidětí«. Často se mluví o vidění ve snu [Gn 31,10; 41,22; Nu 24,4.16; Mt 1,20; 2,13. 19; Sk 9,10; 16,10; 18,9 a j.], v němž se podle obecného starověkého přesvědčení lidem dostává přístupu k poznání skrytých skutečností. Jindy se myslí na vidění ve vytržení myslí, při němž člověk někdy vidí konkrétní obrazy věštného nebo symbolického významu [sr. Jr 1,11; Ez 43,3; Am 7,8; 8,2; Za 5,1 a j.]. Pojem vidění [vidětí] se však může státi technickým termínem pro zjevení dané prorokovi, při němž nemusí vždy jíti o vytržení myslí [sr. Gn 15,1; 46,2; Iz 1,1; 13,1; 21,2; Ez 1,1; 7,26; Da 1,17; 2,19; 7,1; 8,1; Oz 12,10; Jl 2,28; L 1,22; Zj 4,1; 5,1; 6,1 a mn. j.]. Zajímavé je, co několikrát čteme, že prorok »viděl« slova [Am 1,1; Mi 1,1, sr. Zj 1,12]. Souvisí to s tím, že v biblickém zjevení má převahu naslouchání Božím rozkazům a zaslíbením nad vnímáním jeho podstaty. — »Vidění« bývá někdy odlišováno od bezprostředního vnímání jako stupeň méně jistý, ano dvojnásobný [Nu 12,8; Sk 12,9, sr. Jb 4,13; 33,15; Ž 89,20 a j.]. Bývají totiž také vidění falešná a lživá [Iz 28,7; Jr 14,14; 23,16; Ez 13,6], která vyplývají z přání a nálad nespolehlivého srdce lidského nebo jsou vyvolána záměrnými praktikami věštců. Právě vidění naproti tomu ukáže Hospodin prorokovi bez jeho přičinění, ano někdy proti jeho přání [Am 7,1.4.7; 8,1; Ez 40,4]. Předmětem všech těchto vidění nikdy není Bůh sám, nýbrž různé osoby, věci a příběhy takového rázu, jaké se vyskytují v běžné zkušenosti; jsou jimi přímo nebo obrazně zvěstovány výstrahy a povzbuzení nebo ohlašovány

skutky a soudy Boží. Stejného v podstatě rázu jsou i vidění, jimiž byli podle Sk vedeni a povzbuzováni apoštolové v důležitých chvílích svého díla [Sk 7,55; 9,10.12; 10,3; 11,5; 12,9; 16,9; 18,9]. Podobný význam mají vidění andělská, která podle evangelií ohlašovala vzkříšení Ježíšovo [Mk 16,5; L 24,23; J 20,12]. - Hlubší a obecnější význam má Izaiášovo povolání viděním slávy Hospodinovy [Iz 6], o němž jsme se zmínili již v odd. 4, protože se v něm mluví přímo o vidění Boha [»Pána«. - Vidění a zjevení Páně, o nichž mluví Pavel 2K 12,1, jsou zkušenosti chvíl mimořádného vytržení myslí, jichž si apoštol zřejmě vysoce váží, aniž o ně opírá svou apoštolskou autoritu nebo svou víru. Od těchto extatických zkušeností zřetelně odlišuje své vidění vzkříšeného Pána 1K 9,1; 15,8, sr. Ga 1,16 [viz odd. 7]. Závažnost tohoto rozdílu nám nesmí být zastřena ani okolností, že se ve Sk 26,19 o damašském setkání užívá výrazu »nebeské vidění«; je to zcela výjimečné, a zjevení Vzkříšeného nemá tím býti odsunuto na úroveň visí. — Podle Mt 17,9 lze však k pravým prorockým viděním přiřaditi setkání tří učedníků se slávou Páně na hoře proměnění. Také o Ježíšově vidění otevřených nebes a sestupujícího Ducha ve chvíli křtu v Jordánu se Mk 1,11 Mt 3,16 užívá obrátů, které se svým rázem podstatně neliší od popisů zkušeností prorockých, i když při Ježíšovi nutno předpokládat plnost toho, co u proroků bylo toliko v přípravném náznaku.

6. Protože Ježíš je vrcholným zjevením Božím, jsou ti, kteří ho vidí, kteří se s ním setkají, nad jiné blahoslaveni [Mt 13,16n]. Z téhož důvodu je pro církev nadmíru důležité a podstatné, že jsou tu svědkové, kteří mohou svým svědectvím učiniti ostatní lidi účastníky tohoto setkání. V úvodní větě třetího evangelia se o tom mluví způsobem, který klade důraz na očitě svědectví ve smyslu zprávy o tom, co se stalo v dějinné skutečnosti Ježíšově [L 1,2]. Ještě důrazněji je tato stránka historického svědectví vyslovena 2Pt 1,16, tedy v jednom z nejmladších spisů NZ. Naproti tomu »viděli jsme slávu jeho...« J 1,14 zcela jasně naznačuje, že nejde jen o vnímání toho, co bylo při Ježíšovi samozřejmě přístupné každému jeho současníku. Jde o pohled víry, která dovede prohlédnout zahalenosti vtěleného Slova a rozpoznat v ní slávu jednorozeného od Otce. Obojí stránka, vnímání vnějšího zjevu Ježíšova i postižení jeho nejvlastnějšího poslání a tajemství jeho osoby, je spojena i ve výroku o vidění a dotýkání Slova života 1J 1,1. I jinde ve čtvrtém evangeliu ukazují výroky o vidění Ježíše na setkání s ním v poslušné a oddané víře [sr. J 6,40; 12,21.45; 14,19]. Někdy se přitom mluví jednak o přítomném [po př. se stanoviska evangelistova minulém] vidění pozemského Ježíše, jednak o budoucím vidění při jeho druhém příchodu, který je ovšem u J nerozlučně spojen s pravou vírou v něho, vzbuzenou Utěšitelem-Duchem [16,10.16-19.22]. - Důležitost očitého svědectví o Ježíšovi, neseného osobní vírou, jež chápe tajemství jeho bytosti

a odevzdává se mu v důvěře a poslušnosti, je však také patrná na celé stavbě synoptických evangelií, která nechtějí být pouhým dějinným referátem, nýbrž jsou zároveň pamětí církve o Ježíšovi i svědectvím o skutcích Božích v něm učiněných.

7. Zvláštním případem zpráv o vidění Ježíše jsou svědectví o vidění vzkříšeného Pána, která jsou slovem »uzříte« zaslíbena Mt 28,7.10; Mk 16,7. Pojem vidění je v nich důležitější než je na pohled patrné z Kralického překladu, protože slovo »ukázal se«, pro tato svědectví příznačné, lze přesněji přeložit »dal se viděti«; někdy je totéž slovo přeloženo »vidín jest« [L 24,34; Sk 13,31; 1K 15,5-8]. Tento výraz ukazuje, jak máme tato svědectví chápat. Jde o skutečná setkání s živým Pánem, odlišná od pouhého vidění ve vytržení mysli. Setkání se Vzkříšeným není nikdy spojováno se snem nebo s extatickými zkušenostmi. Realnost těchto setkání zdůrazňuje třetí evangelista, když mluví o doteku těla Vzkříšeného a o tom, že před učedníky pojedl [L 24,39.43]. Není však na druhé straně pochyby, že vzkříšený Pán nevstupoval do zorného pole tak, jak do něho vstupují jiné osoby a věci tohoto světa, takže by jej mohl zásadně vidět kdokoli. Vzkříšený se zjevil toliko svědkům k tomu předem zřízeným [Sk 10,41], každé jeho zjevení čili vidění bylo darem jeho svrchovanosti: on se ukazoval čili dal se viděti tomu a tehdy, komu sám ráčil. Lze říci, že po každé vystoupil ze skrytosti svého zcela jiného, duchovního způsobu bytí [1K 15,44], nevrátil se však k trvalému pobytu v našem prostoru a času. Evangelia projevují málo zájmu o líčení způsobu a povahy těchto zjevení. Všechny důraz soustřeďují na samu skutečnost setkání s ním a na slova posily i příkazu, která Vzkříšený promluvil k učedníkům [Mt 28,18-20; L 24,25-27.36nn; J 20; 21.]. - Také o očekávaném budoucím příchodu Kristově lze užítí slova viděti, ano zdá se, že zaslíbení »uzříte« bylo obzvláště spojeno s t. zv. druhým příchodem [sr. Mt 24,30; 26,64 a paral.; Zj 1,7].

8. Slova vzkříšeného Pána Tomášovi blahoslavení, kteříž neviděli, a uvěřili« J 20,29 ukazují, že víra ve vzkříšení není podle pojetí J založena na smyslovém vnímání a že nemá požadovat důkaz viděním. Dal-li Pán Tomášovi i takové ujištění, je to mimořádný projev jeho milosti, nikoli však pravidlo. Tím se však také zároveň obecně vyslovuje vztah vidění k víře. Výrok J 20,8 [»užřel a uvěřil«] zakládá na pohled víru na vidění. To je však jen zdání. Druhý učedník přece neviděl nic než nejasné a o sobě dvojznačné skutečnosti: pochopití, že prázdný hrob a rouška zvlášť svinutá jsou znamením vzkříšení Páně, nebylo možno na základě vidění, nýbrž jen prohlédnutím čili pochopením víry. Jinde pak je víra stavěna přímo do protikladu proti vidění. Nejjasněji je tomu tak 2K 5,7, i když je zde snad třeba nahradit slovo »vidění« překladem »oblast viditelných věcí«. Na smyslu výroku se tím nic podstatného nezmění. Podobný smysl mají výroky Ř 8,24; 1K

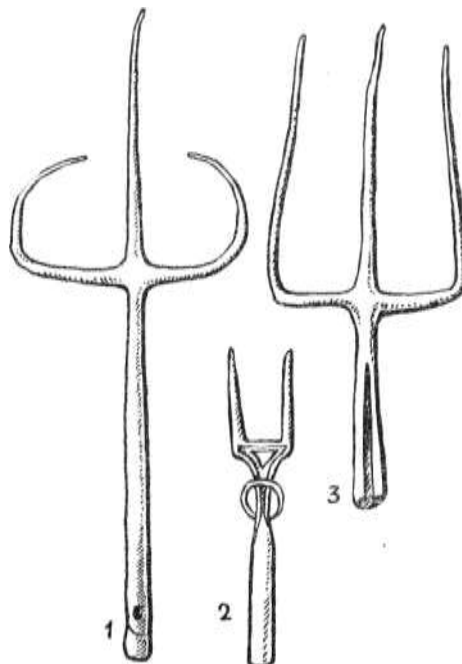
Viděti-Vidlice [1209]

13,12; 2K 4,18; Žd 11,1-27; 1Pt 1,8. Tento protiklad vidění a víry, tato nedostatečnost vidění jako cesty k Bohu ovšem souvisí s neviditelností Boží, s tím, že vidění Boha je eschatologickým zaslíbením, nikoli možností přítomného věku. S.

Viděti se, stč. často ve smyslu zdáti se, líbiti se [na př. Dt 12,8; Sd 17,6; 2S 15,26; 2Kr 9,15; Jr 26,14; 40,4; Ež 16,50; Dn 11,39; Za 9,8; 11,12; Mk 3,13; R 15,26; Žd 12,10], rozhodnouti se [Sk 15,22.28], býti zřejmé [Dt 2,30; 2Pa 6,15; Ezd. 9,15].

Viditelný v protikladu proti věcem neviditelným v Ko 1,16. Je to označení všeho, co patří do oblasti vesmíru [země i hvězdy]. Neviditelnými jsou mocnosti [*Moci], jež sice ovládají tento svět, ale patří do oblasti duchovní [Ef 6,12, sr 2,2] a podílejí se na Boží neviditelnosti [Ko 1,15; 1Tm 1,17; Žd 11,27]. Jsou však Božím stvořením. »Boží neviditelné věci« [Ř 1,20] = Boží neviditelná podstata. *Viděti.

Vidlice. U Jb 40,26 jde vlastně o druh kopí [harpuny], jež bylo vrháno při lovu na velké ryby a mořské ssavce. Při prudkém vrhu vydával nástroj zvonivý zvuk. Odtud jeho hebr. název *silsál*, odvozený od slovesa *s-l-l* —

Starověké vidle užívané při chrámových obětech. 1. Z nálezů v Byblosu. Je domněnka, že to snad byl odznak božstva, který držela socha. 2. Kyperský tvar. Nalezeno v Gezeru. 3. Egyptská harpunovitá vidlička z Gezeru. ...

[1210] Vidlička-Vinař

zvoniti, svištěti. Hrozný překládá: »Zdali propichneš kůži jeho bodly a jeho hlavu házecím oštěpem?« *Rybolov.

Vidlička, hebr. *mizlág*, obvykle třízubá, již bylo obráceno maso v kotli a z něho vytahováno [Ex 27,3; 38,3; Nu 4,14; 1Pa 28,17; 2Pa 4,16; sr. 1S 2,13n, kde Kral. překládají podobné hebr. slovo *mazlég* výrazem hák].

Vidly, hebr. *mach^aréšá* v 1S 13,20n, jakýsi krumpáč s částí motykovitou a sekerovitou. Užívalo se ho hlavně ke zkyprování půdy a vysekávání kořenů. Podobné slovo *mach^aréšet* v 1S 13,21 je přeloženo výrazem radlice.

Vidoucí. *Prorok. *Viděti.

Vichr, vichřice. *Vitr.

Vika, hebr. *kesach* [Iz 28,25,27], podle LXX, Vulgáty a rabínských výkladů *Nigella melanthium*, černucha neboli černý kmín, jednoletá fenyklovitá rostlina z druhu pryskyřníků [Ranunculaceae] s jemně peřenodílnými, štětinkovitými listy. Dosahuje výšky až půl m. Květy jsou velké, v Palestině většinou žluté, zřídka modravé s větším počtem tyčinek. Pouzdernaté tobolky se zbavují aromatických semen mlácením holemi. Užívá se jich na Východě ke kořenění pokrmů a jako prostředku proti nadýmání. Kolem Středomoří je asi 16 druhů této byliny, jež na zeleno slouží ke krmení dobytka.

Vina. Ve SZ-ě jde jednak o překlad hebr. *náká* [= býti bez trestu, Ex 21,19; Nu 5,28; 1S 26,9; Př 6,29; 11,21; 16,5; 17,5; 19,5,9; 28,20; Jr 25,29] a *nákí* [= bez závazků, Gn 44,10; Ex 21,28; Joz 2,19; 2S 14,9], většinou však o překlad kořene *'š-m*, jež Kral. tlumočí výrazy v. [Gn 26,10], hřích [Ž 68,22; Př 14,9], to, čím je kdo vinen^s, co je povinen [Nu 5,7], *provinění [Nu 6,12; 1S 6,8,17; Jr 51,5], ale také *oběť za v-u [Lv 5,6,15,18; 7,2,7,37], oběť za provinění [Lv 5,19; 7,1,5; 1S 6,3], *oběť za hřích [1S 6,4; Iz 53,10], provinit se [Gn 42,21; Ezd 10,19], zhřešiti hřichem [Lv 4,3], býti vinen [Lv 4,13,22,27; 5,2n] a pod. Původně jde o dluh, který je člověk povinen splatit, nebo o škodu, kterou způsobil a má nahradit. Vzhledem k Božím rozkazům [sr. Ex 20; Dt 4,1n; Mi 6,8] se cítí člověk Božím dlužníkem i tehdy, když šlo nejen o zkrácení Božích práv a nároků [Nu 5,6n], nýbrž i o zkrácení práv bližního [Lv 6,5]. Ovšem, teprve tehdy, když lidská vůle vstoupila do vědomého odporu proti Bohu a jeho příkazům, stává se v. objektivní skutečností. Sz oběti za v-u nebo hřích měly za účel prohloubiti vědomí v-y a bázeň před Božím hněvem [Lv 5,16n; 6,1nn], i když se vztahovaly převážně, ne-li výhradně, na porušení předpisů kultických, na poskvrny z nepozornosti a z neznalosti. Ezechiel v předpisech pro nový chrám pamatuje na oběť za v-u velmi často [Ez 40,39; 42,13; 44,29; 46,20]. Posléze *'š-m* označovalo vše, zač je člověk odpovědný a co nebylo odstraněno zadostučiněním. Pod vlivem prorockého kázání jsou *hřích, vina a trest ve SZ-ě tak úzce spojeny, že nelze jednat

o jedné z těchto složek, aniž by se člověk nezabýval s oběma zbývajícími. Pro v-u užívají sz pisatelé, a zvláště proroci, různých obrazů. Člověk ji táhne za sebou [Iz 5,18], nemůže se jí zbavit [Gn 4,13], je shromažďována u Boha [Gn 15,16], svázána v uzlíčku [Oz 13,13], zapisována do knihy [Ž 90,8; Oz 7,2]. V. je přirovnávána ke stěně, jež odlučuje od Boha [Iz 59,2]. Není-li odstraněna, rozjídá se na všechny, kdo patří k provinilci, jako nakažlivá nemoc. Proto vědomí v-y provází zvláště poexilní židovstvo při pohledu na minulost Božího lidu [Ezd 9,5nn; Iz 64,4nn]. SZ zná ovšem také subjektivní vědomí v-y. Pěkně to vyjadřuje vypravování o ráji a pádu člověka, kdy zhřešivší Adam a Eva se skrývají před Hospodinem [Gn 3,8]. Přímo je to vyjádřeno obraty »těžce padnouti na srdce« [1S 24,6; 2S 24,10], »srdce mne zahanbuje« [Jb 27,6]. Zvláště vypravování o provinění Davidově [2S 12,13-22] ukazuje, jak v. doléhá na srdce hříšníkovo jako těžké břímě [sr. Gn 42,21n]. Kající žalmy pak vyjadřují nesnesitelnou palčivost v-y [Ž 6,3n; 32; 40,13; 51,10; 139,7nn; sr. Iz 48,22].

V NZ-ě jde o překlad pěti řeckých výrazů: *aitia* [= provinění, Mt 27,37; Mk 15,26; J 18,38; 19,4,6; Sk 23,28; 28,18]; *adikós* [= nespravedlivě, 1Pt 2,19]; *paraptóma* [= přestupek, Ef 2,1]; *ofeilema* [= dluh, provinění, Mt 6,12]. V modlitbě Páně jde o dluh, který má člověk vůči Bohu [sr. Mt 18,23nn; L 7,41nn]. L 11,4 nahrazuje toto slovo výrazem hřích. V Ř 5,16 jde o řecké *krima* [= soud], jak naznačuje Karafiátův překlad. Žilka tlumočí: »Zde se soud nad jedním hřichem stal odsouzením, tam se přes mnohé poklesky dar milosti stal ospravedlňujícím činem«. *Hřích. *Obviňován, -í.

Vinař, vinice, víno, vinobraní. 1. Mluví-li bible o vině, myslí obvykle na vinnou révu [*Vitis vinifera*, sr. Zj 6,6], ale ve 2Kr 4,39 jde o tykev [Kral. .rév polní^s]. Vinná réva patří k nejstarším pěstovaným rostlinám, víno pak už v předhistorických dobách mělo význam nejen jako nápoj, nýbrž jako součást obětního kultu [sr. Sd 21,20nn]. Má se za to, že vinná réva pochází ze záp. Asie, kde byla pěstována jižně od Kaspického moře [sr. Gn 9,20n]. Také Egypt proslul vinařstvím [Gn 40,9nn; Ž 78,47], jak o tom svědčí mnohé skulptury z nejstarších dob, znázorňující vinice, vinnou révu, obsypanou hrozny, vinné lisy a výrobu vína. Půda a podnebí palestinské byly příznivé pro pěstění révy [sr. Gn 14,18]. Už kolem roku 2000 př. Kr. se zmiňuje uprchlý Egyptan Sinuhe o krásných vinicích palestinských. Vykopávkami pak byly objeveny mnohé staré vinné lisy. V bibli čteme o vinicích v Jezreel [1Kr 21,1], zvláště však v kopcovitých krajích kolem Hebronu, Siloe a Sicheu [Nu 13,23n; Sd 9,27; 21,20; Jr 31,5]. Proslulé byly hrozny v údolí *Eškol v hornatém Judstvu [Nu 13,24], hrozny cyprové na vinicích v Engadi u Mrtvého moře [Pis 1,14], dále vinná réva v Ezebon, Sibma a v Eleale za Jordánem [Iz 16,8nn; Jr 48,32] a na Libánu [Oz 14,8]. Josephus Flavius chválí vinice ko-

lem jezera Genezaretského, talmud pak vynáší jakost hroznů v pobřežní rovině Saronské. Pís 8,11 praví, že Šalomoun měl vinici v teplém Balhamonu [*Bál, 7] na úpatí Hermonu. Izraelce dovedl dobře rozlišovat mezi různými vinnými odrůdami a záleželo mu na tom, aby pěstoval jen nejušlechtlejší druhy [Iz 5,2; Jr 2,21].

Vinice byly zakládány většinou na úbočích nebo vrcholcích kopců [Iz 5,1; Jl 3,18], a to terasovitě, bylo-li to možné. Ale také v rovinách a údolích, kde bylo dosti vody, bývaly vinice [Nu 13,24]. Pozemek byl nejdříve dobře připraven a zbaven kamení; pak byl obehnan živým plotem nebo kamennou zídkou proti liškám a jiným škodlivým zvířatům [Nu 22,24; Ž 80,8-13; Př 24,30n; Pís 2,15; Iz 5,5]. Hlídač přebýval na vinici v chýši nebo nízké věži, odkud byl dobrý rozhled. Mimojdoucím bylo ovšem dovoleno natrhat si hrozny k utišení žízně, nesměli však nic odnáseti [Dt 23,24]. Kdo poškodil něčí vinici, musel dát náhradu z vlastní vinice [Ex 22,5]. Přímou na v-i byl zřízen vinný lis [*Pres] s nádrží ve skále na vytlačené víno [Iz 1,8; 5,1-7; Mt 21,33-41]. Na práci ve v-i bývali najímání dělníci, kteří jednak okopávali jednotlivé révy, jednak čistili půdu od plevelu a prořezávali révu [Lv 25,3; Př 24,30n; Iz 5,6; Mt 20,1-16; J 15,2]. Na rozdíl od našich vinic nebyla réva podpírána tyčkami, nýbrž nechala se plazit a rozrůstat po zemi [Iz 16,8; Ez 17,6]. Proto může žalmista přirovnávat vyvolený lid k vinnému keři, který byl od Hospodina nasazen na judských horách, pokryl jejich vrcholky a svými úponky dosahoval až k moři [Ž 80,9-12]. Jen ratolesti s hrozny byly podpírány koly. Možná však, že šlo o určitý druh révy. Někdy sloužily za opěru vinné révy fíkovníky, jež byly často sázeny na vinicích [sr. 1Kr 4,25 a j.]. Bylo zakázáno oseti vinici zároveň s obilím. Když někdo neuposlechl, připadla obojí úroda kněžím podle rabinského výkladu Dt 22,9.

Hrozny počínají uzrávat v srpnu, v příznivějších polohách dříve, v jordánské roklí třeba už v červnu. První tři léta však se nesměly sklízet; úroda čtvrtého roku byla zasvěcena Bohu

Vinař, vinice, víno [1211]

[Lv 19,23nn]. Kdo založil novou vinici, byl osvobozen od vojenské služby na první čtyři léta [Dt 20,6]. Snad to mělo povzbudit Izraelce k zakládání vinic, snad za tím byly i důvody náboženské, jež nám dnes už nejsou dost průhledné. Bible mluví hlavně o červeném víně [Gn 49,11; Dt 32,14; Iz 63,2; Zj 14,19n], jež bylo nazýváno krví hroznů. Dnes však je v Palestině a v Hebronu pěstováno téměř výlučně bílé víno. Hrozny byly pojídány čerstvé i sušené [Nu 6,3; Dt 23,24]. Sušené byly tlačeny v jakési bochníky [1S 25,18; sr. 1Pa 16,3. *Flaše]. Vinobraní začínalo v polovici září. Byla to radostná slavnost náboženská, plná veselí a křiku [t. zv. slavnost stánků, Lv 23,34; Dt 16,13, v níž splývaly starokananejská slavnost vinobraní s izraelskou slavností novoroční], při níž paběrky měly zůstat „chudému a přichozímu“ [Lv 19,10]. Zralé hrozny byly sbírány do košů [Kral. „puten“, Jr 6,9] a vyspávány do vinných lisů, kde je jeden nebo několik dělníků podle velikosti lisu šlapalo nohama [Neh 13,15; Jb 24,11]. V Egyptě a snad i v Palestině se šlapací vína drželi provazů, upevněných nad jejich hlavami. Při své práci si zpívali do taktu [Sd 9,27; Iz 16,10; Jr 25,30; 48,33]. Neubránili se tomu, aby nepotřísnali svá roucha stříkající šťávou [sr. Iz 63,1nn], jež byla chytána do nádrže, umístěné pod lisem, a pak plněna do kožených měchů [Joz 9,4; Kral. u Jb 32,19 mluví o sudech, u Mt 9,17 o nádobách, ač v obou případech jde o měchy] nebo kamenných nádob, v nichž se mošt vykvasil, načež byl stáčen do jiných nádob [Jr 48,11n]. Část moštu byla svařováním zhuštěna na syrup nebo med [hebr. *d'baš*], jež byl hojně vyvážen do okolních zemí [Ez 27,17].

Hebrejščina má pro víno několik výrazů, z nichž *širōš* [Nu 18,12; Neh 10,37; Iz 62,8n; 65,8] označuje nové, čerstvé víno, mošt. Jde vlastně o hroznovou šťávu, právě vytlačenou, jež ovšem záhy začala kvasiti [Jl 2,24; 3,13; Oz 4,11. *Mest]. Také hebr. *šís* [= něco šlapáním vytlačeného, ať jde o šťávu hroznů nebo granátových jablek] označuje mošt [Iz 49,26;

Egypťský obraz vinice, pravděpodobně v domácí zahradě. Otroci zalévají a uřezávají hrozny. Vpravo šlapací lis mezi dvěma datlovými palmami. Dole je nádržka na vytlačenou šťávu. Z hrobu v Thebách.

[1212] Vinař, vinice, víno

Egypský vinný sklep. Vlevo šlapací tis v dřevěné konstrukci, vpravo kvasné nádoby. Nahoře lehátko a židle v pokojíku majitele sklepa. Z hrobu v Thebách.

Am 9,13]. Plinius prohlašuje mošt za velmi škodlivý žaludku. Nejoblíbenější však bylo staré v-o [L 5,39]. Dobře vykvašené v-o se hebr. nazývalo *jajin*; z příbuzného semitského kořene bylo odvozeno řecké *oinos* a lat. *vinum*. V Gn 9,21 jde o vykvašené v-o. Také o svátcích velkonočních se užívalo vykvašeného v-a. Přípravovaná a různým kořením upravovaná, po případě s vodou smíšená v-a měla zvláštní hebr. označení: *mesek* [Kral. ‚v-o kalné‘, Z 75,8], *mimsák* [Kral. ‚strojené v-o‘, Př 23,30; sr. Iz 65,11] a *mezeg* [Kral. ‚nápoj‘, Pis 7,2; ‚v-o strojené‘, Pis 8,2]. V-o se odlišuje od ‚silného nápoje‘ [hebr. *šékár*, Nu 28,7], jež byl vyráběn kvašením šťávy různého ovoce [Kral. ‚nápoj opojný, opojující‘, Iz 28,7; 29,9] nebo medu. Zvláště jinak osvěžující šťáva z datlí podléhá už během dne silnému kvašení a proměňuje se ve velmi opojný nápoj. Jiný výraz pro opojný nápoj je *sóbé* [odvozeno od kořene, znamenajícího nadměrné pití při pohanských bohoslužebných slavnostech, Iz 1,22; Na 1,10] a *šémárím*, jež označuje vinnou svedlinu, kvasnice [Jr 48,11; Sof 1,12; u Iz 25,6 překládají Kral. ‚v-o vystalé‘].

V-a se užívalo jako léku [L 10,34; 1Tm 5,23] nebo jako utišujícího prostředku [Mk 15, 23], ale také ke zvýšení nálady [Př 31,4nn]. Také u Izraelců tvořilo součást oběti [Ex 29, 39nn; Lv 23,13; Nu 15,5; 28,14; Oz 9,4], i obětních hostin [Dt 14,26]. Lehké v-o pak od nepamětných dob bylo obvyklým nápojem

Jiný egypský způsob lisování hroznů. Z hrobu v Beni Hassan.

v krajinách kolem Středoziemního moře a v biblických zemích [2Pa 2,15; Neh 5,18; Mt 11,19; 1Tm 3,5].

Chléb a v-o a obilí a v-o byly obrazem spokojeného, klidného života [Neh 5,15; Z 104, 14n; Př 4,17]; jimi byl uctíván host [Gn 14,18; Sd 19,19]. Zvláště společné hostiny se neobešly bez v-a [Jb 1,13.18; J 2,3]. Bible sice pokládá v-o za dar Boží [Gn 27,28; Z 104,15; Iz 55,1; Oz 2,8n.22; Jl 2,19.24; Am 9,13] a sedění pod vlastním vinným kmenem a fíkem bylo jí výrazem Boží přízně [1Kr 4,25; Mi 4,4; Za 3,10] a bezpečnosti [2Kr 18,31; Iz 36,16], avšak varuje před opilstvím, jež patřilo k vyvrcholení různých pohanských slavností, a jeho následky [Př 20,1; 21,17; 23,20; 29,35; Iz 5,22; Oz 4,11; Ab 2,5] a odsuzuje je jako hřích [1S 1,14nn; Iz 5,11-17; 1K 5,11; 6,10], skutek *těla [Ga 5,21; Ef 5,18; 1Pt 4,3]. Výstražným biblickým příkladem byl Noe [Gn 9,21], příkladem hodným následování Daniel [Dn 1,8.16].

Nazarejci měli zakázáno pití vína po dobu svého slibu [Nu 6,3n; Sd 13,4; Am 2,12. *Nazarejský]. Mezi důvody této abstinence je uváděno také to, že požívání v-a patřilo k dionysovským kultům, běžným v zemi pod jménem Bálovým. Rovněž Rechabiti [Rechab] byli stálou připomínkou střizlivosti [Jr 35] života na poušti [Dt 29,6]. V-o patrně pokládali za dar Bálův [sr. Oz 2,8, kde se prorok snaží ukázat, že v-o je darem Božím, ne Bálovým]. Kněží měli zakázáno pití v-o a jakýkoli opojný nápoj v době, kdy přísluhovali ve svatyni [Lv 10,9; Ez 44,21]. Zdá se, že Ezechiel se snažil vyloučit v-o z obětní služby [sr. Ez 45,24n; 11,14n s Ex 29,40] nejen pro nebezpečí opilství, ale hlavně proto, že v-o mělo důležitou úlohu v pohanských kultech. Pokládalo se za nedůstojné králů a soudců, aby se oddávali v-u, když seděli na soudcovské stoličce [Př 31,4n, sr. Kaz 10,17; Iz 28,7n]. Bylo vůbec zvykem mísiti v-o s vodou, zvláště o velkonoční slavnosti. Odtud snad pochází starokřesťanský zvyk ředit také v-o při večeři Páně. Při každé větší hostině byl ustanoven správce, který určoval poměr vody a vína a dbal na to, aby žádný host nepil nad míru [sr. J 2,9n]. 1Tm 3,3; 1Pt 1,7; 2,3 výslovně žádá od pracovníků v církvi, aby nebyli pijany v-a. V Ř 14,21 prohlašuje Pavel, že jest dobré, nejíst masa a nepít v-a, aniž na čemž se uráží bratr tvůj, aneb horší, anebo zemdlivá. Jan Křtitel byl nazarejský [L 1,15; sr. Nu 6,3; Sd 13,4.7], ale o Ježíšovi se pravilo, že v-o pil [Mt 11,18n; L 7,33n]. Podle Mk 2,18-22 ospravedlňuje Ježíš své počínání tím, že jeho přítomnost znamená radostný čas. Ježíš byl víc než nazarejský; proto se na něho nevztahovala ustanovení sz o nazarejcích. To nové, co přinesl, nelze spojit s tím starým, dosavadním [Mk 5,22; sr. L 5,39].

Dt 32,32 mluví o vinném kmeni Sodomském a Gomorském, jež přináší jedovaté a hořké hrozny. Místo lze vykládat obrazně. Ale Josephus popisuje ovoce, rostoucí u někdejší Sodomy, jež prý připomíná hrozny, ale uvnitř jsou prý seménka, chutnající jako popel [Válka

židovská IV. 8,4]. Badatelé se domnívají, že jde o plazivou rostlinu *Citrullus colacynthus*, jejíž ovoce je krásné na pohled, ale v plné zralosti obsahuje jen množství drobných semen, uložených v rostlinném prachu. *Tykev.

2. Obrazné užití výrazů v-ř, v-ice, v-o. Izrael je často přirovnáván k vinnému kmeni ať zdravému nebo planému, zvrhlému a prázdnému, a k vinici [Ž 80,8-17; Iz 5,1-7; 27,2nn; Jr 2,21; 12,10; Ez 15,1-6; 17,5nn; 19,10nn; Oz 10,1]. Je jistě v duchu staré tradice, když na makkabejských mincích byl Izrael znázorňován vinnou révou a v syrské Apokalypse Baruchově je réva obrazem Mesiáše. V Ekklesiastiku [24,17nn] je Moudrost přirovnávána k révě. V mandejské literatuře a vůbec v orientálních náboženstvích je réva obrazem nebeských bytostí. Ž 128,3 přirovnává manželku k vinnému kmeni.

Na sz pozadí lze chápati podobenství Ježíšovo o pronajaté vinici u Mt 21,33; Mk 12,1nn; L 20,9 [sr. Iz 5,1nn] a obrazné výroky u J 15, 1-8, jež snad navazují jednak na ustanovení večere Páně, jednak na obraz Izraele jako vinice. Ježíš je jediným pravým vinným kmenem; neboť jest zdrojem života lidu Božího, pravého Izraele, který žije vírou v něho. Všecky ostatní zdroje zdánlivého života nejsou skutečné, pravé. Ježíš Kristus a věřící žijí v nejužším obecnství. Věřící jsou úplně závislí na Kristu. Tak jako ratolesti révy nemohou nésti ovoce, nemají-li podílu na míze vinného kmene, tak ani učedníci nemohou nésti ovoce Ducha, nejsou-li spojeni s Kristem. Je to podobný obraz jako když Pavel mluví o těle Kristově a jeho údech. Ale podobenství Ježíšovo nado zdůrazňuje Boží péči o ratolesti. Bůh je vinař, který od své církve odřezuje vše, co je neploďné, a přirézává svou kázní zdravé ratolesti, aby jejich ovoce bylo vydatnější.

Boží milost bývá přirovnávána k v-u a mléku [Iz 55,1], jež budou součástí hodů ve dnech spásy [Iz 25,6]. Božská Moudrost nabízí chléb a v-o [Př 9,5; sr. Ž 16,5; 23,5; 116,13, kde se mluví o kalichu spásy]. V-o je však také obrazem Božího hněvu a trestání [Ž 60,5; 75,9; Iz 51,17,22; Jr 25,15n,27n; 49,12; Pl 4,21; Ez 23,31-35; Ab 2,16]. Snad se tu myslí na stav opilé zmatenosti, způsobené Božími tresty. Boží soudy jsou často přirovnávány ke šlapání hroznů [Iz 63,2nn.6; Pl 1,15], z nichž všechna životní síla je vymáčkána. Babylonské svůdné neřesti a přepych jsou u Jr 51,7 přirovnávány k v-u, jímž Hospodin opojuje národy až k bláznění. Podobně ve Zj 14,8,10; 16,19 [snad také Mk 14,36] se mluví o kalichu hněvu a prchlivosti Boží [sr. Zj 19,15].

Bylo už poukázáno na to, že u Mt 9,17; Mk 2,22; L 5,37n je evangelium přirovnáváno k novému v-u, jež nelze uschovávat ve starých měších, t. j. v zastaralých formách židovského zákoníci ví, jež není ani s to je okusit a vyzkoušet, natož mu přijít na chuť [L 5,39].

Ve zprávách o ustanovení *Večere Páně se sice nemluví o v-u, ale o „tomto plodu vinného kmene“ v soulase s židovskou formulací díky

Vinen, vinití, vinník [1213]

nad vínem, kde se rovněž mluví o plodu vinného kmene. Ježíš připomíná, že bude po druhé pít z kalicha až »v království svého Otce« [Mt 26,29; sr. Zj. 19,9; Mt 22,1nn]. *Večere Páně. Snad také J 2,1nn [4,46], jak se někteří domnívají, lze vysvětliti ve vztahu k Večeři Páně, o níž sice u J není výslovné zmínky, ale J 6 zřejmě navazuje na chléb poslední večere, zatím co prý J 2 navazuje na víno této slavnosti. Vykladači vidí v šesti štoudvích pro očišťování symbol nutnosti očištění od hříchu. Ale voda sama není s to je očistiti. Oddíl prý odkazuje na krev Kristovu, jež jediná může zbaviti hříchu [sr. Žd 9,9nn]. Voda byla nahrazena v-em, jež je prý znamením krve Kristovy a tak symbolem skutečného očištění. Jiní vykladači vidí ve vodě obraz Zákona, ve víně obraz Ducha, ač v evangeliu Janově nelze nikde najíti podklad pro toto přirovnání.

Vinen, vinití, vinník. Tak překládají Kral. ve SZ-ě převážně kořen '-š-m [= nésti odpovědnost, Lv 5,2nn; Jr 50,7; vyznati vinu, Oz 5,15; přiznati vinu, 2S 14,13], o němž viz heslo *Vina. Totéž sloveso překládají Kral. také výrazy uvoditi na sebe vinu [Ez 25,12], prohřešiti se [Oz 13,1], hřešiti [Oz 4,15], býti obviněn [Jr 2,3] a pod. Nesnadný je překlad Sd 21,22. Izraelci doporučili pozůstatkům kmene Benjaminova, aby se zaopatřili ženami při náboženské slavnosti v Sílo. Pro případ, že by otcové a bratři těchto uloupených žen volali Benjamince k odpovědnosti, měli Izraelci připravenou odpověď: »Slitujte se kvůli nám nad Benjaminci [Karafiát: »Slitujte se nám nad nimi«], neboť za války jsme opominuli uchovati pro ně dostatek žen, aby pokolení nevyhynulo. A jestliže jste se spolu s námi přísahou zavázali, že žádný z nás nevydá své dcery Benjaminským [Sd 21,1,7], neprovinili jste se proti této přísaze, protože jste vy jim svých dcer nedali. Byly přece uloupeny« [Karafiát: »Však jste vy jim nedali jich, abyste nyní vinni byli«]. Oz 10,2 překládají Kral. »Klade díly srdce jejich, pročez vinni jsou«. Jiní překladači tlumočí: »Jejich srdce je rozdělené« a odkazují na 1Kr 18,21 a Mt 6,24. Ale hebr. *chálak* [= rozdělití se, 1Kr 16,21] může znamenat také býti hladký, licoměrný, pokrytecký [sr. Ž 55,22, kde je užito téhož slovesa]. Karafiát v tom smyslu překládá: »Ulisné jest srdce jejich, nyní vinni jsou«.

V Lv 17,4 je užito hebr. slovesa *chášak* [= připočísti k tíži]. Tomu, kdo obětoval vola, beránka nebo kozu jinde než před stánkem úmluvy, bude prolitá krev připočtena k tíži [Kral. »vinen bude krví«] jako neospravedlnitelné prolévání krve, jehož následkem bylo vyloučení z pospolitosti vyvoleného lidu. V Ěx 34,7 a Sd 15,3 je užito slovesa *náká* [= býti čist, bez viny, bez odpovědnosti]. Ex 34,7 jest snad lépe překládati: »Nenechává docela bez trestu, ale navštěvuje nepravost...«. Hebr. *jákach* u Jb 39,32 znamená činiti předhůzky, výčitky, volati k odpovědnosti.

[1214] Vinice-Vítr

V NZ-ě řecké *hypodikos* v Ř 3,19 označuje toho, který je zavázán činiti to, co je právně uznáno jako norma, který však to nečiní a tak propadá soudu a trestu. Vůči Bohu jsou všichni dlužníci, provinilci, tedy hříšníci [sr. L 13,4 s 13,2, kde *ofeilētēs* = dlužník, vinník ve v. 4 je souznačné s *hamartólos* = hříšník ve v. 2; podobně je tomu u L 11,4, kde *hamartia* = hřích je uvedeno v souvislost s vinníkem: »Kdo se provinuje proti nám«]. »Býti vinen [řecky *enochos*] tělem a krví Páně« [1K 11,27] = provinit se proti tělu a krvi Páně. Ten, kdo přistupuje ke sv. večeři nehodně, t. j. bez náležité přípravy, lehkomyšlně, neuctivě a ve vzdorném duchu, provinuje se tak, jako ti, kdo ukřižovali Ježíše Krista [sr. Žd 6,6]. Téhož řeckého výrazu [*enochos*] je užito u Jk 2,10 [Hejčl: »Kdo by celý Zákon zachovával, ale prohřešil se v jednom jeho příkazu, prohřešuje se proti všem«]. Sk 19,38 překládá Žilka: »Zasedají soudní dvory a jsou tu místodržitelé; ať si to vyřídí vzájemnou žalobou«. Ostatní místa jsou srozumitelná ze souvislosti.

Vinice, *Vinař.

Vinití, *Vina. *Vinen.

Vinník, *Vina. *Vinen.

Vinný kmen, *Vinař.

Víno, *Vinař.

Vinobraní, *Vinař. *Slavnost, c).

Víra, *Věřití.

Visetí [2S 18,9n; Sk 28,4]. Sloveso viseti má nábožensko-theologický význam v Ga 3,13, kde Pavel navazuje na sz ustanovení v Dt 21, 22n. *Trest. *Ukřižování. Kristus nás vykoupil z kletby Zákona, tím, že se za nás podrobil kletbě, když se dal pověsit na kříž. Podle Zákona každý, kdo visel na potupném kůlu [dříví], byl pod Boží kletbou. Ale Kristus jako poslušný Syn Boží nemohl být v očích Božích proklet, a tak zrušil kletbu Zákona, právě v tomto případě. Poněvadž pak Zákon tvořil jeden uzavřený celek, zrušení jednoho jeho ustanovení znamenalo zrušení celé jeho platnosti. Tak ti, kteří až dosud byli pod *Zákonem, byli osvobozeni, vykoupeni z jeho moci, pokud jsou »v Ježíši Kristu« [Ga 2,20]. Kletba Zákona se stala smrtí Kristovou pozhánáním pro věřící.

Vítěz, vítěziti, vítězství, *Přemoci. V 1S 15,29 je Hospodin označen jako V-z Izraelský, t. j. jako ten, v němž Izrael dochází vítězství [sr. 1Pa 29,11], triumfu. Kral. tak překládají hebr. výraz *nésach*, jenž znamená slávu, sílu, důvěru [sr. Pl 3,18, kde tentýž výraz je přeložen slovem síla]. Luther překládá výrazem ‚Hrdina v Izraeli‘, angl. bible ‚Síla Izraelova‘. Pro Izraelce vítězství v boji bylo vítězstvím Božím [Ex 17,11; Ž 144,10]. Je příznačné, že Akvilův a Theodotiónův překlad SZ-a chápou nadpisek *la-m^enassé^{ch}* [Kral. »přednímu z kantorů, zpěváků«] v 55 žalmech ve smyslu »k vítězství«; chtěli snad tak vyjádřit své přesvědčení, že modlitebná píseň vede k vítězství víry. Dnešní slovníky naproti tomu spíše navrhnou překlad »k liturgickému přednesu«. Jasnosti

o původním smyslu tohoto výrazu nelze zatím dosáti.

Mt 12,20 v navázání na Iz 42,1-4 mluví o vítězství služebníka Božího, Krista, nad bezprávím. Kristus neustane, dokud nedopomůže právu k vítězství, dokud nepřivede spravedlnost k moci. Skrze Ježíše Krista jako Pána bylo podle 1K 15,54n dáno věřícím vítězství nad peklem a smrtí. Pavel tu navazuje na Iz 25,8 a Oz 13,14. Kde je přemožen hřích, jemuž byla vyražena zbraň překonáním Zákona [sr. R 7; Ga 3-4], tam je překonána i hrůza smrti, onoho čtvrtého jezdce ze Zj 6,8. I když moc smrti a jiných nepřátelských fyzických sil doposud panuje, ten, který je povolán k nesmrtnosti, může být jist, že smrt, ten poslední nepřítel, je už přemožen, protože Kristus už zvítězil [J 16,33; Zj 3,21] mocí své smrti na kříži [Zj 12,11]. I smrt patří k světu. Kdo věří v Syna, přemáhá *svět [1J 5,4], ano, už nyní zvítězil [1J 2,13n; 4,4]. NZ ovšem nezastírá, že věřící mohou na čas v bojích tohoto světa podlehnout [Zj 11,7] - ale věřící ví, že zvítězil »lev ten, kterýž jest z pokolení Judova« [Zj 5,5], Beránek, kterému patří konečné vítězství [Zj 17,14]. S ním je k vítězství povolán i zdánlivě poražený věřící [Zj 2,7.11.17.26; 3,5.12.21; 15,2]. Toto konečné vítězství bude ovšem zřejmé teprve tehdy, až přijde nové nebe a nová země [Zj 21,2.7]. Ale u víře v toto konečné vítězství se stává věřící už nyní ve všech těžkostech a porážkách dokonalým vítězem, ano, víc než vítězem [R 8,37n, kde je užito řídkého slovesa *hypernikán* = skvěle vítěziti, zvítěziti nad všechno pomyšlení].

Osobním předpokladem tohoto vítězství je pokoj Kristův [Kral. podle přijatého, recipovaného textu: pokoj Boží], který vládne [vítězí] a rozhoduje v našich srdcích, t. j. v samém nejvlastnějším jádru našich bytostí. Pokoj je tu tak, jako ve SZ-ě »souhrnným označením spasení Božího, jehož podstatou je smíření, pokoj s Bohem. Tento pravý pokoj je zakotven v povolání Božím, jímž jsme byli vstípeni v jedno tělo církve Kristovy« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 73n]. Sr. F 4,7.

Vítězství, *Přemoci. *Vítěz.

Vítí, provívati, čistiti obilí házením lopatou proti větru, přesívati [Rt 3,2; Jr 51,2].

Vítr. Izraelci rozeznávali v. podle čtyř světových stran [Jr 49,36; Zj 7,1], jež odpovídaly čtyřem stranám nebeským [Dn 7,2] : země totiž měla podle izraelských představ podobu kotouče, plujícího v oceánu, nad nímž se klenulo nebe. Tam, kde se nebe dotýká země, jsou prý komory [Kral. ‚poklady‘], naplněné větry, nad nimiž podle Zj. 7,1 vládnou čtyři andělé, zdržující jejich svévolné vanutí. To, co naplňovalo mysl starého orientálního člověka úžasem, byla nezměrná síla a zdánlivá nepravidelnost větru [Kaz 1,6; 11,4n; Ju 8]. Učedníci Ježíšovi se divili, že i v. i moře poslouchají jejich mistra [Mk 4,41; sr. Ž 107,29] a básník popisuje Boha jako toho, jenž »sebral v. do svých hrstí« [Př 30,4]. Podle Am 4,13 je Bůh stvořitelem větru, jenž je jeho poslušným nástrojem [Gn 8,1;

Nu 11,31 ;Jb 28,25; Ž 78,26; 107,25; 135,7; 148,8; Iz 11,15; 29,6; Jr 4,11nn; Am 1,14]. Snad i na některých místech, kde Kral. mluví o ‚duchu‘, nutno čísti v. [Ž 104,4; Ez 37,9; sr. Žd 1,7], neboť hebrejské *rū^hch* = v. i duch. Jinde zase tam, kde Kral. mají vítr, je lépe překládat duch [na př. Jl 7,7]. Rolníci využívali větru k čištění obilí od plev a slámy [Jb 21,18; Ž 1,4]. Rovněž mořeplavci museli čekat na příznivý vítr, aby se jejich plachetní lodi rychleji pohybovaly mořem [Sk 27,4.13nn. 18.40].

Severní [půlnoční] v. býval chladný [sr. Jb 37,8n] a příznivý rostlinstvu [Př 25,23; Pis 4,16]. Často přináší vláhu, někdy však je bouřlivý [Ez 1,4] a bez deště. Jižní [polední] v. byl horký a vysušoval úrodu [Jb 37,16; Ž 78,26; Iz 21,1; Za 9,14; L 12,55]. Východní vítr vanul ze syrské a arabské pouště [Jb 1,19; Jr 13,24]; na jaře byl velmi horký, vysušoval potoky a ničil rostlinstvo [Gn 41,6.23.27; Ex 10, 13.14.21; Jb 38,24; Ž 78,26; Iz 11,15; Ez 17, 10; 19,12; 27,26; Oz 13,15; Jon 4,8]. Tentýž v. je míněn v Ž 1 1,6, kde Kral. mluví o ‚duchu vichřice‘. Při jeho vanutí nabývá ovzduší žlutavě šedé barvy, slunce je hnědočervené. Dusivý vzduch zavání sírou. Jen v zimě v období mezidešťovém [v září a říjnu] je tento v. příjemný, protože přináší oteplení. Západní v. vane v Palestině hlavně v létě od Středozemního moře a přináší rosu a vláhu [Ex 10,19; 1Kr 18,43nn; Ž 147,18]. *Euroklydon. Ve Sk 27,12 čteme o v-u nešporním, t. j. jihozápadním.

V Př 1,27 [bouře]; 10,25; Iz 5,28; 17,13; 21,1; 66,15; Oz 8,7; Am 1,14 [vichřice]; Jb 21,18; Ž 83,16; Jr 4,13; Na 1,3 [vichř] je míněn větrný vír, smršť, jež jsou vhodným obrazem náhlého a prudkého útoku velmocí [Assyrie, Babylonie a Sýrie] právě tak jako náhlého a ničivého Božího soudu [Ž 18,11; 58,10; Iz 17,3; 66,15; Na 1,3; Za 9,14; sr. Mt 7,24nn]. Rovněž ve 2Kr 1,1.11; Jb 38,1; 40,1; Ž 107,29; Iz 40,24; 41,16; Jr 23,19; 30,23; Ez 13,11.13 a j. jde o smršť, ač je v hebrejštině užito jiného výrazu.

Pomíjitelnost člověka nebo model je často přirovnávána k větru [Ž 78,39; Iz 41,29; Jr 5,13] nebo k trávě a ke květu, jež usychají v horkém větru [Ž 103,15n], nebo k plevám před větrem [Ž 1,4; 35,5; 83,14; Iz 40,7; 57,13] »Míti za dědictví v.« [Př 11,29] = vyjít na prázdno, nemít žádného užitku. »Pracovati u v.« [Kaz 5,16] = pracovati do větru = pracovati bez výsledku. V. tu je obrazem všeho prázdného, klamavého, pomíjitelného. Jb 16,3 mluví v tom smyslu o slovech, v 15,2 o umění povětrném. »Hltati v.« [Jr 2,24; 14,6] = větriti pach potraviny. »Pásti se větrem a honiti v. východní« [Oz 12,1] = živiti se marnými nadějemi a honiti se za nedostizitelnými cíli, nebo honiti se za něčím nebezpečným a ničivým [na př. modlářstvím a spojenectvím s pohanskými národy]. »Mluvíti u větru« [1K 14,9] = mluvíti do vzduchu, naprázdno. »Ne jako v. rozrážeje« [1K 9,26] = Ne jako bych bil do vzduchu bez cíle.

Vjití-Vladařství [1215]

Vjití, vjití. *Vcházeti.

Vkopati = vykopati [Mt 21,33; Mk 12,1].

*Pres. *Vinař.

Vkořeniti (se) = zapustit kořeny [Jb 5,3; Ž 80,10; Iz 27,6; Jr 12,2], zakořeniti se. Ap. Pavel spojuje obraz vkořenění a budování [Kral. vzdělání] v Ko 2,7 [sr. 1,23; 2,5; Ef 2,20n; 3,18; 4,16; 1K 3,9nn; Ju 20; L 6,47n]. Být vkořeněn v Krista je stav, který se stal základní skutečností křesťanova života; Kristus je kořenem a základem toho, co z něho vyrůstá a na něm se staví. Kristus skrze víru musí přebývat v srdci. Pak je člověk zakořeněn v lásce a opřen o ni. Na této skutečnosti možno teprve budovat další poznání a rozvíjet a rozvádět to, co je v Kristu dáno, se zřetelem k nově se vyskytujícím otázkám a nebezpečím [sr. J. B. Souček, Výklad Ko, str. 49].

Vkydnouti = hoditi, vmést [Mal 2,3].

Vládař, nč. vladař, ten, jenž něco řídí, je nad něčím ustanoven, něčím vládné. *Správce. Gn 39,21 mluví o v-i nad žalářem, 1Kr 4,6 o v-i královského domu. Šalomoun měl 3300 v-ů nad robotami [1Kr 5,16] vedle 12 v-ů, jimž rozdělil zemi k daňovým účelům [1Kr 4,7] a pod. Když Nabuchodonozor po vyvrácení Jerusalema opustil Judstvo, ponechal v zemi Godoliáše, aby v jeho jménu spravoval podmaněný lid [Jr 40,5; 41,2]. Po návratu ze zajetí byli Židé spravováni perskými v-i, kteří, ač Židé, byli perskými úředníky [Neh 5,14; Ag 1,14]. N.

V NZ Kraličtí slovem v. překládají tituly všech římských místodržitelů, ať už to byli t. zv. prokonsulové v provinciích senátorských nebo legáti [místodržící vyšší hodnosti] a prokurátoři [nižší hodnosti] v provinciích císařských. *Cyrenius byl římským legátem [vladařem] nad Syrií [L 2,2] v době narození Ježíšova, stejně *Pilát prokurátorem nad Judstvem v době jeho smrti [Mt 27,11]. Za života Pavlova slyšíme o v-i [prokurátorovi] *Felixovi ustanoveném od císaře Klaudia [Sk 24,1nn] a *Festovi [Sk 24,27], jenž byl vyslán do Judstva císařem Neronem. Na Kypru byl prokonsulem Sergius Pavel [Sk 13,7n.12], v Achaji Gallio [Sk 18,12].

Ježíš myslí na císařské místodržitele Mt 10,18; Mk 13,9; L 21,12. Autor 1Pt 2,13n napomíná věřící, aby byli poddáni všelikému lidskému zřízení, mezi něž počítá i v-e, místodržitele. XX

Vladařství, vládnouti [Kral. vladařství], správcovství [L 16,2n], panování, plná moc [Mk 13,34; řecky *exúsia*]; majetek, vlastnictví [Gn 17,8; 47,11; Nu 32,5.32; 35,28; Joz 22,4; 2Pa 31,1; Ž 2,8; Ez 44,28; 45,8; 46,16.18, hebr. *chuzzá*, od slovesa *achaz* = zmocniti se; dostati přidělem a ujmouti se ho; Sk 2,45; řecky *ktéma*; Sk 7,45, řecky *kataschesis* = majetnictví půdy, území; zmocniti se, vzítí v držení [hebr. *járaš*, Gn 22,17; Nu 33,53n; 36,8; Dt 1,8.21; 2,24; Lv 20,24; 1Kr 21,15; Ž 37,22], mítí v majetku [Lv 14,34; Nu 35,8,

[1216] Vlasy-Vlastně

hebr. *’achaz*; L 14,33; 18,12], obdržeti jako dědičný podíl při dělení losem [Nu 35,8; Ez 47,14, hebr. *náchal*. *Dědic, dědictví], přijmouti jako dědičný úděl [Mt 25,34, řecky *kléronomein*], býti vládcem [řecky *archein* Mk 10,42], poroučeti [1Tm 2,12, řecky *authentein* = panovati], řídit [Jk 3,3, řecky *metagein* = vésti jiným směrem].

O Bohu se praví v Gn 14,19.22, že vládne nebem a zemí. Užito je tu hebr. slovesa *káná* = založiti, stvořiti. J. Hirsch překládá: »Požehnan budíž Abram Bohem Nejvyšším, stvořitelem nebe a země«. Podle Ez 44,28 neměli kněží vlastniti půdu [sr. Nu 18,20; Dt 10,9; 18,1n; Joz 13,14.33], protože Bůh sám byl jejich vladařstvím, vlastnictvím, podílem. Viz heslo *Dědic, dědictví.

U L 21,19 je užito řeckého slovesa *ktásthai* = získati, dosáhnouti [Sk 22,28], zjednati [sr. Sk 8,20], takže Zilka překládá: »Svou vytrvalostí získáte své životy [duše]«. Škrabal: »Svou trpělivostí zachráníte své duše« [pro věčný život]. Téhož slovesa je užito také v 1Te 4,4 takže lze překládat: »Každý ať se naučí získávat svou manželku v posvěcení« [*Osudí]. Manželství má u věřících vznešenější cíl než jen ukojení tělesných tužeb. Má oběma sloužit ke vzrůstu svatosti. Jiní překladači však myslí na svatý a čestný styk s vlastní ženou [Zilka], jiní osudím myslí na obraz těla a překládají: »Každý z vás ať se naučí ovládati své tělo v posvěcení a ve cti«.

V 1K 7,30 a 2K 6,10 je užito řeckého slovesa *katechein* [= zadržovati, zdržovati; překážeti; podržeti si, ostříhati; mít]. 1K 7,30 překládá Zilka podle smyslu celého oddílu: »Kteří kupují, jako by nelpěli na svém majetku«. Křesťan má mít věci tohoto světa, jako by jich neměl, t. j. má od nich být v nejhlubším smyslu svoboden, nemá se v nich ztrácat a skládat v nich všecko své doufání [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 87]. Neboť věřící má víc než všechny poklady tohoto světa. Má stálou radost z Ducha sv. [sr. Ř 5,3; 14,17; 1Te 5,16], má bohatství, jež může rozdělovat [sr. Jk 2,5], má vše, co patří dětem Božím [1K 3,21n], takže o něm platí, že je jako nemající, a »přece mající vše zabráno« [2K 6,10 v překladu Žilkově].

O d’áblu se v Žd 2,14 praví, že má v-í smrti, moc [řecky *kratos*] nad smrtí: užívá jí jako svého nástroje [sr. 1K 15,24.26].

Vlasy, stč. jméno Itálie. V 5. stol. př. Kr. byla Itálií označována jen její jižní část poloostrova Apenninského, ale od dob Augustových se tak nazýval už celý poloostrov, jehož hlavní město *Řím ovládalo tehdy větší část známého civilisovaného světa. V NZ-ě se mluví o vlášské kohortě [Kral. houf, Sk 10,1], již byla svěřena Syrii. Akvila a Priscilla pobývali nějaký čas v Itálii [Sk 18,2]. Pavlovo odvolání k císaři ho přivedlo do Itálie [Sk 27,1.6; 28,13.16]. Výraz „bratří z Vlasy“ v Žd 13,14 naznačuje, že křesťané byli nejen v Římě [Sk 28,14], ale také v ostatních částech Itálie.

Vlas, -y. Ve starém Orientě panovaly různé zvyky při úpravě vlasů. Egypťané holili své hlavy; jen v době smutku si nechávali v-y vyrůst. Také staří Babylonci si holili hlavy a někdy nosili i paruky. Assyřané však nosili dlouhé v-y, splývající až na ramena. Také Izraelci si líbovali v delších v-ech, jež splétali do umělých pletenců [Sd 16,13.19] a jednou za čas přistříhovali [sr. Nu 6,5; 2S 14,26]. Kněžím bylo holení hlavy zakázáno; směli si v-y jen »slušně přistříhovati« [Ez 44,20]. Ez 5,1 mluví dokonce o holičích. Bylo zakázáno stříhati v-y »okrouhle« [Lv 19,27], t. j. zaokrouhlovati je kolem spánků a tak napodobovati pohanský zvyk. Arabové to dělávali ke cti boha Orotala [Bakcha]. Jiní vykladači se domnívají, že Lv 19,27 se týká vyholování v-ů na místě, kde se vousy stýkají s v-y [sr. pejzy polských Židů]. Bujné vlasy byly ozdobou mužů [2S 14,26], pleš byla hanbou [2Kr 2,23]. Izraelské ženy nosily dlouhé v-y [Pis 7,5; Zj 9,8; 1K 11,14], svázané stuhou nebo upletené v copy s různými ozdobami a úpravou [2Kr 9,30; Iz 3,24; 1Tm 2,9; 1Pt 3,3. *Křtaltování]. Někdy i muži si posypávali v-y zlatým práškem, aby na slunci zářily. Josephus Flavius [Starozitnosti 8,7.3] to výslovně uvádí o jezdcích Salomounových. Je přirozené, že v zemích, kde sluneční žár vysušoval pokožku, mužové i ženy změkčovali v-y olejem [Ž 23,5; Mt 6,17; Mk 14,3]. Josephus Flavius vypravuje o Herodovi Velikém, že si barvil v-y na černo, aby zakryl své stáří. Izraelští kněží měli zakázáno dělati si jakoukoliv lysinu [tonsuru?] na hlavě [Lv 21,5], nejspíše proto, že děláni lysiny bylo zvykem u pohanských kněží. Žádný Izraelec pak nesměl vyholovati obojí mezi očima na znamení smutku [Dt 14,1]. I tu šlo o zákaz pohanského zvyku, jehož smysl je nám dosud nejasný. Zato zajatá žena, kterou si některý Izraelec vybral za manželku, musela si oholit hlavu a ořezat nehty a tak truchlit nad ztrátou svého otce a matky. Potom teprve mohlo dojít k sňatku [Dt 21,11n]. U Ezd 9,3 čteme o tom, že na znamení smutku docházelo někdy k holení hlavy a vytrhávání v-ů. Malomocný, u něhož kněz zjistil uzdravení, měl povinnost nejen oholiti v-y s hlavy, ale s celého těla, i vousy, aby mohl podstoupiti obřad kultického očišťování [Lv 14,8]. Také nazarejec [*Nazarejský], který ukončil dobu svého slibu, oholil svou hlavu [Nu 6,18], kterou si po dobu svého slibu nestříhal [Nu 6,5]. *Brada.

U Mt 10,30; L 12,7 ujišťuje Ježíš své učedníky, že Bůh má sečtený i každý jejich v. Chce tím naznačit Boží neskonalou péči, jež vylučuje všechn strach před tím, že by mohl člověk kdy vypadnout z ruky Boží, byt’ přišlo utrpení nebo i smrt. »Žádného z vás v. z hlavy nespadne« [Sk 27,34] = nikomu se nestane nic zlého. »Nemůžeš jednoho v-u učiniti bílého« [Mt 5,36] = nemáš moc nad svou hlavou, ba ani nad jediným v-em. Proto nesmíš přísahat při své hlavě. Není to tvůj majetek, nýbrž Boží.

Vlaský, [Sk 10,1]. *Vlasy.

Vlastně, -í, stč. = jako vlastnictví, cele,

naprosto [Nu 3,9; 8,16], právě [Ez 24,2 »právě tohoto dne«, tak jak náleží, upřímně [F 2,20]; pravý skutečný, osvědčený [1Tm 1,2; Tt 1,4]. F 4,3 překládají Žilka, Hejčl, Škrabal »vzácný Synzygu«, »vzácný spolupracovník«. Ostatní výskyty těchto výrazů jsou srozumitelné ze souvislosti.

Vlastnější. Karafiát překládá Př 18,24 přesněji než Kral.: »Kdož má přátele, (i) ke škodě [skrže ně] přichází, ale jest milovník vlastnější, než bratr«. Výraz v. jest překladem hebr. *dábék* = přilnouti, pevně se přidržeti [sr. Gn 2,24; 34,3; 2S 20,2 a j.]. Sr. Př 17,17; 27,10.

Vlaštovice, známý u nás stěhovavý pták, který v rychlém letu lapá mhy a slepuje hnízda z hlíny co nejbliže lidskému obydlí. V Palestině žije dodnes několik druhů vlaštovek. Kral. tak překládají dva hebr. výrazy: *d'ror* [odvozeno z kmene *d-r-r* = nepřetržitě běžeti, prudce vyrážeti; svoboda], naše vlaštovka [*Hirundo rustica*], vyskytující se v Palestině od března až do počátku zimního období. Podle Ž 84,4 hnízdila také v chrámě jerusalemském ve společnosti

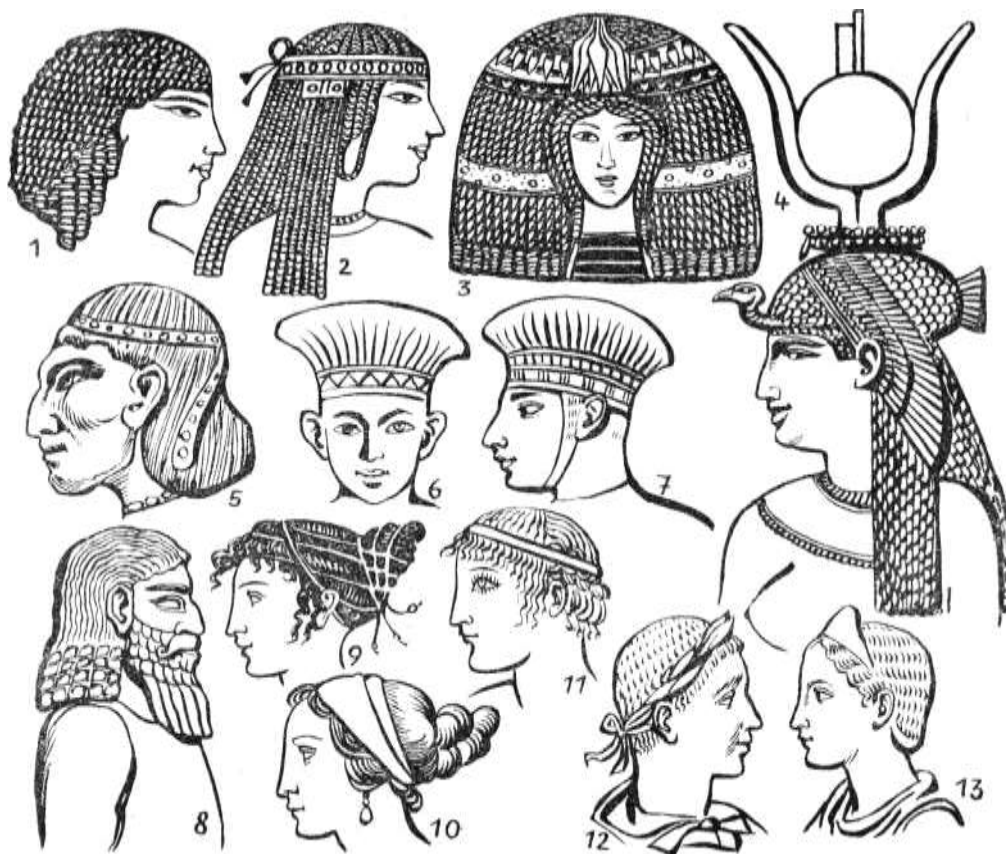
Vlastnější-Vlk [1217]

vrabce a jiných drobných ptáků [sr. Př 26,2]. U Iz 38,14 a Jr 8,7 je tak přeloženo hebr. *'ágúr*, jež snad podle rabínských výkladů znamená jeřába [zorava].

Vléci se. [Ž 91,6] = plížiti se.

Vlhkost, hebr. *lásád* = životní míza, morek [Ž 32,4]. Židovští vykladači myslí na tuk.

Vlk, hebr. *z'eb* [*Zéb]. Palestinský v. je odrudou evropského *canis lupus* a vyskytuje se po celé zemi, ale neloví ve smečkách, nýbrž jednotlivě, protože je v Palestině více vhodné potravy a mírná zima. V bibli právě tak, jako v celé starověké literatuře je v. obrazem nebezpečné dravosti. Za dne se skrývá a teprve v noci vychází na lov [Sof 3,3]. Benjamin je přirovnáván k dravému v-u, aby tak byla vystižena bojovnost tohoto kmene [Gn 49,27]. Většinou však srovnání s v-em není pochvalou. Kousaví koně Kaldejských jsou přirovnáni k v-ům [Ab 1,8], jerusalemtí soudcové k v-ům večerním [Sof 3,3], judská knížata jsou nazývána v-y, uchvacujícími loupež pro mrzký zisk [Ez 22,

Starověký způsob úpravy vlasů. 1—4. Egyptské paruky. 5. Amorejský způsob. 6—7. Paruky filistinských vojáků (snad udělané z chlupů nebo žíní). 8. Assyrský účes. 9—10. Řecké ženské účesy. 11. Řecký mužský účes. 12—13. Římský způsob z doby císařství.

[1218] Vlna-Vnitř

27]. Jr 5,6 líčí strašlivý Boží soud nad Judou, při němž v. večerní, lev a pardus mají přední úlohu. Snad není nevhodné na tomto místě připomenout, že postava v-a se vyskytovala ve starověké mytologii často jako obraz démonických mocí.

Výrok Sir 13,20 [»jaký spolek mítí může vlk s beranem a hříšník s pobožným?«] je vhodným rámcem pro líčení mesiášského pokoje, v němž v-i a beranci budou žít v míru [Iz 11,6; 16,25].

U Mt 7,15 varuje Ježíš před falešnými proroky, kteří přicházejí v rouše ovčím, t. j. budí dojem, jako by patřili k církvi Kristově, ve skutečnosti však jsou ničivým prvkem v církvi. Rozeznat je lze jen podle výsledku jejich působení, k němuž patří i zvěstování [Mt 12,33nn; L 6,43nn]. Mnozí z nich se sice mohou vykázat mnohými velkými činy [L 7,21nn], ale před Kristovým soudem neobstojí, protože nečinili vůli nebeského Otce; jejich nitro neslo špatné ovoce a působilo rozklad v církvi. Právě proto vyzývá Pavel pastýře církve, aby po jeho odchodu bděli nad svým stádcem a chránili je jak před nositeli falešného učení, kteří vniknou do církve, tak před těmi, kteří povstanou v církvi [Sk 20,28-31] a jsou smrtelným nebezpečím pro víru.

Ježíš u Mt 10,16; L 10,3 předpovídá svým učedníkům, že ve své misijní práci budou bezbranní jako ovce mezi v-y. Proto mají být opatrní [*Opatrně] a sprostní [*Sprostně] jako holubice. Učedníci mají s touto skutečností počítat a nepokládat ji za výjimku [Mt 10,17nn].

U J 10,11n označuje Ježíš sebe za jedině dobrého pastýře [sr. Ž 23; Iz 40,11; 53; Ez 34; Jr 23], který dává, nasazuje svůj život za ovce [sr. J 15,13; 1J 3,16; Mt 20,28], kdy v., obraz smrtelného nepřitele, jenž se snaží zničit duše [sr. Mt 10,16; L 10,3; Sk 20,29], ohrožuje stádo. Tak dobrý pastýř dokazuje, že jemu ovce patří, kdežto nájemník při nebezpečí hledí zachránit svůj vlastní život. Právě v takovém nebezpečí poznávají ovce, kdo je pastýř a komu náležejí. Godet se domnívá, že nájemníky jsou míněni kněží, kteří nebyli s to postavit se proti zhoubným útokům synedria a farizeů. Ale není třeba pojem nájemníka takto zužovat. Ježíš tu prostě myslí na svou vykupitelskou smrt, jež zachránila život učedníků před nejúkladnějším nepřitelem [J 10,11-17], a dává příklad těm, kteří se měli stát pastýři jeho ovcí [J 21,6].

Vlna. Až na nepatrné výjimky jde v bibli o ovčí vlnu, z níž se tkala látka na oděvy. V. patří k nejhörším vodičům tepla a proto se jí za všech dob užívalo k hotovení látek i pokrývek. Nejjemnější vlna pochází z osmiměsíčních ovcí a beranů [Př 27,26]. Několik dní před stříží, jež patřila k radostným výročním slavnostem [1S 25,2; 2S 13,23; *Stříhati], byla zvířata důkladně umyta, a když jim vlna vyschla, byla v. stříhána a tříděna podle jakosti, při čemž byly dodatečně vytahovány nečistoty, kusy trávy a pod. Nato byla v. pečlivě prána

mýdlovou vodou a sušena. Načež byla mykána [= čechrána, trásněna], česána a spřádána v niti. O Mésovi ve 2Kr 3,4 čteme, že musel dávat izraelskému králi 100.000 skopců s v-ou. Podle Ez 27,18 kupci z Damašku obchodovali v Tyru vlnou běloskvoucí [sr. Iz 1,18; Dn 7,9; Zj 1,14]. V. patřila také mezi věci, jejichž prvotiny musely být odváděny kněžím [Dt 18,4]. Jde tu nikoli o první ovci z vrhu — ta byla obětována i s v-ou Hospodinu [Dt 15,19], — nýbrž o část vlny ostatních ovcí. Zákaz v Lv 19,19; Dt 22,11 se netýkal »roucha z rozdílných ovcí«, nýbrž spíše setkaného z vlny a příze, tedy rozdílného materiálu, jenž se nesměl směšovat. Tato látka se tu nazývá *šá'atnéz*, což je asi slovo egyptského původu. Snad se takového roucha užívalo v egyptském kultu.

Vlouditi se, vkrásti se. V Ga 2,4 Pavel o judaistech [křesťanech původu židovského, kteří trvali na dodržování ceremoniálního zákona Mojžíšova] říká, že se jako lživí bratři nepozorovaně vetřeli a nepoctivým způsobem vkradli do sborů, jim založených, aby tam špehovali a štváli proti němu. Téhož slovesa, *pareiserchesthai*, užívá o Zákoně, který podle něho nezaujímá hlavní místo ve spasitelném plánu Božím, nýbrž jen dodatečně přistoupil, aby rozmnožil hřích [R 5,20]. Pavel tu ovšem nemyslí, že se Zákon vloudil kradmo a nečestným způsobem, nýbrž má za to, že vedle moci, jež ovládají svět [hřích a smrt na jedné straně, spravedlnost, milost a život na druhé straně], má jen podružnou úlohu, svěřenou od Boha: Zvýšiti vědomí viny.

Vložití. *Vkládati.

Vně, venku [Mt 12,46; 26,69; Zj 22,15 a j.], na vnější straně [Ex 29,14; 33,7 a j.; Jb 31,32 a j.], na ulici [Gn 24,31; L 13,25; J 18,16] a pod. Obrat »kteříž jsou vně« u Mk 4,11 označuje ty, kteří nepatří ke stoupencům Ježíšovým, 1K 5,12n; Ko 4,5; 1Te 4,12; 1Tm 3,7 ty, kteříž nebyli křesťany; myslí se tu zvláště na pohany.

Vnitř, vnitřek, vnitřní. V 1K 5,12 myslí Pavel na ty, kteří jsou uvnitř církve na rozdíl od těch, kteří patří ještě k pohanstvu. Církev tvoří podle Pavla semknutou, od ostatních lidí oddělenou novou pospolitost [sr. 1K 10,32]. »Vnitřní člověk« [R 9,22] je pavlovským označením duchovní stránky člověka, jež vědomě myslí, cítí a jedná, tedy to, co bible nazývá *srdcem, *svědomím [R 2,15], *myslí [R 7, 23.25], *duchem. Je to vlastní podstata člověka, jehož skutečné já [R 7,17.20], které je sice schopno mít zvláštní libost v zákoně Božím, je přístupné Božímu zjevení, je oslovitelné Bohem a je si vědomo Božího nároku na sebe, ale není schopno pro svou porušenost hříchem prakticky provádět Boží vůli [Mt 7,15; 23, 25-28; Mk 7,21; L 11,39n]. Teprve ten, kdo je v Kristu, stává se i po vnitřní stránce novým stvořením [2K 5,17; Ga 2,20], jež je schopno skrze působení závdavku Ducha [2K 5,5] denně růst a sílit [Ef 3,16]. Zevnitřní, tělesný člověk se poněmáhlu stravuje, protože patří

k tomu pomíjitelnému, ale vnitřní člověk se obnovuje den ze dne [2K 4,10nn.16; Ef 4, 16]. Pavel tu myslí totéž, co 1Pt 3,4, když mluví o skrytém člověku srdce [člověk skrytý v nitru]. Nerozhoduje to, co je vnější. Ani u Žida nerozhoduje o jeho židovství obřízka tělesná, nýbrž to, zda je Židem uvnitř, svým srdcem [R 2,29].

Praví-li se v Ž 45,14, že dcera královská je slavná u vnitřku, myslí se tím na její královské komnaty, v soukromí, nejen venku, když se ukazuje lidem. Tak tomu rozumí i Kral. V Poznámkách připojují: »I v tom obecném a všedním oděvu, v němž po domáčku chodí a nejen když v svátečním rouchu se připraví aneb ven jde.« Mnozí vykladači však myslí na krásu jejího srdce.

Sof 1,11 překládá Karafiát: »Kvělte [vy], kteříž bydlíte ve stupě« a dovolává se Pě 27,22. *Stupa. Hebr. *maktěš* znamená dřevěný hmoždír a pak i skalní prohlubeninu, vydlabaný kámen, z něhož vyvěrá voda [sr. Sd 15,19, kde je užitó těhož slova], ale zde jde spěše o jměno urěitě části Jerusalema, snad část Sýrařského údolí, v němž se soustřeďoval urěitý druh obchodů. Možná však že jde pouze o symbolické jměno, jež naznačuje, co čeká obyvatele obchodníky v Jerusalemě.

Vnitřnost, nitro člověka [Ž 5,10; 22,15; 40,9; 62,5; 64,7; 103,1; 143,4; Jr 31,33], jeho vnitřnosti, zvláště *stěvea a ledviny [*ledví], [Jb 19,27; 30,27; 38,36; Ž 109,18], hlubina [Ž 18,2; 36,2; 51,8; Pě 20,27] a pod. U Jb 38,16 jde o nehlubší propasti moěe. Hrozný myslí na dno moěe.

Vnuknutí, vložití do srdce myšlenku, podnět [J 13,2].

Voda patřila k nejcennějším statkům na Východě věbec, v Palestině pak zvláště [Pě 25, 25; Jr 17,8], protože průměr roěního deště činí 76 cm, a to ještě jen od měsíce dubna do řějna. V letním žáru bylo jediným osvěžením pro rostlinstvo rosa [Gn 27,28; Dt 33,13; Ž 133,3], pro lidi v. buď studniění nebo cisternová. Jen málokterě řeky palestinskě mají vodu po celý rok [Jordán, Jarmuk, Jabbok, Cison], většina t. zv. potoků měla v-u jen v době deštěů. Není divu, že bible mluví o vodách nestálých [Jr 15,18; sr. Iz 58,11]. A tak všechno záleželo na tom, aby studnice byla dostateěně hluboká [našly se prastaré studnice pěs 20 m hlubokě], a cisterny pro deštěovou v-u době udržované, aby se z nich nadržovaná v. neztrácela [Jr 2, 13]. Každá vesnice měla svou cisternu a každý dům svoji nádrž pro deštěovou v-u. Cisterny byly pěikryty velkým kamenem. Zasypatí cisterny nebo studně na východě znamenalo uěinití krajinu neobyvatelnou [Gn 26,15n; 2Kr 3,19.25; 2Pa 32,3n]. Bylo obecným zvykem v Orientě nechávatí u cesty nádobu s vodou pro pocesné. Odepění v-y bylo pěísne odsuzováno [Gn 24,17n; J 4,7]. Pro stáda ovšem musela být v. kupována [Gn 24,19nn; Nu 20, 19]. Není divu, že nedostatek *studnic a cisteren vyvolával ěastě spory [Gn 26,15nn; Ex 2,16n] a že hojnost v-y byla symbolem pozh-

Vnitřnost-Voda [1219]

nání mesiášské doby [Iz 58,11; dále sr. Iz 12,3; 55,1 s J 7,37n; 4,14]. Od nejstarších dob bylo zvykem umělé zavodňování pomocí primitivních vodovodů [Ez 17,7.10; »brázdy«]. Zvláště v římské době bylo založeno několik povrchových vodovodů, v nichž v. protěkala z rybníků [2S 2,13; 4,12; Neh 3,16] nekrytými koryty. Ve starších dobách z důvodů vojenských byly stavěny podzemní chodby z měst k prameni mimo město, aby byl pěístup k v-ě i v době obležení. Takové chodby byly nalezeny v Gezeru, [viz Biě I., 63], v Gabaonu, *Mageddu, *Gibleamu, Rabbot Ammonu a v Jerusalemě [viz Biě I., 260n]. Je známo, že Joáb vnikl touto chodbou do Jerusalema [Kral. ,žlabem‘, 2S 5,8]. Za obležení byla v. odměřována [odtud název ‚voda souzení‘ u Iz 30,20; sr. 1Kr 22,27], ěerpání v-y pro domácí potěbu bylo vyhrazeno většinou ženám [Gn 24,11nn; J 4,7]. Na daleké cesty byla brána v. v kožených vacích [Gn 21,14 mluví o ‚láhvici‘].

V. hořká, posvátná v. [Kral. ‚v. svatá‘] v hliněné nádobě, směšená s prachem s podlahy svatyně [Nu 5,17n] a urěená ke zjištění viny nebo neviny ženy, obžalované vlastním mužem z cizoložství, nebylo-li pro toto obvinění svědků. Zdá se, že šlo jen o pěípad podezření z mimomanželského těhotenství. Obviněná žena byla pěivedena do svatyně, kde jí kněz odkryl hlavu, vložil do ruky suchou oběť z jeěné mouky [t. zv. oběť horlivosti nebo řevnivosti, hebr. *minchat kěná’ot*, Nu 5,18], avšak bez oleje a kadidla; sám pak držel v ruce hliněnou nádobu s hořkou v-ou [hliněná byla proto, aby jí po obřadu mohl rozbití], již smyl proklínání, napsané na kusu kůže nebo papýru [Nu 5,19-22]. Prohlásil, že se ženě nic nestane, je-li bez viny; jestliže se však skuteěně dopustila cizoložství, vřecko prokletí, napsané na kůži nebo papýru, postihne její luno a břiěho. Žena na to řekla: Amen. Kněz jí dal vypítí hořkou v-u, naěež pozdvihoval její oběť směrem k oltáři a její část hodil na oltář. Byla-li žena vinna, zhořkla jí voda v ústech a kletba se splnila. Neměla-li viny, v. nepůsobila. Žena byla prohlášena za ěistou a byla schopna dalšěho poěetí. Podstatou této praktiky »Božího soudu« byla vlastně pěísaha; šlo o starobylý symbolický úkon, jehož úěinnost byla pěenechána Bohu [Nu 5,11-31].

V. žívá [J 4,10-14; 7,38], pramenitá, tekoucí [Lv 14,6], která nikdy nevysychá. Obrazně se žívou v-ou míní dary Ducha sv., kterými je obdařen každý, kdo věří v Ježíše Krista, netoliko ke své spáse [J 4,14; 5,24nn], nýbrž i ku pomoci jiným, »tak aby šlechtným obcováním, ěiněním i napomináním i jiným k dobrěmu sloužili, padlé pozdvihovali a užitky srdce svého jako řeka i jiné zalěvali« [Kral. v Poznámkách]. Sr. J 6,35; Iz 44,3; 55,1; 58,11; Jl 2,28; Zj 7,17; 21,6.

V. života [Zj 22,17], v podstatě totěž co v. žívá, t. j. obrazně popsání Ducha sv., který žíznicí po milosti Boží [sr. Mt 5,6] a po spasění osvobozuje od hřichu a tudíž i smrti, a to skrze

[1220] Vodnatelný-Vojsko

Ježíše Krista, jenž je dárce životu. Sr. Iz 55,1; Za 13,1.

V. očištění, očišťování [Nu 8,7; 19,9. 13,21; 31,23]; očištná v., jež patřila mezi nejdůležitější prostředky kultického očišťování. Zvláště kněží se museli povinně umývat před bohoslužebnými obřady [Ex 30,17nn]. »I roucho se přepralo nebo obléklo jiné [Gn 35,2]. V určitých případech se účinek v-y zesiloval přidáním popela z červené jalovice, která se spálila s cedrovým dřevem, *yzopem a karmazínem [červcem dvakrát barveným, Nu 19]. Touto „svěcenou“ v-ou se očišťovalo vše, co přišlo do styku s mrtvolou, třetí a sedmý den. Při vyléčeném malomocenství se uzdravený po mnoha jiných obřadech též pokropil jakousi červenou v-ou, jenže zde se do ní nechala nakapat krev jednoho vrabce a pak se v ní omočilo cedrové dřevo, yzop a karmazín [Lv 14, 4nn]. Máme tu jistě ohlasy velmi starých obyčejů, které se uchovaly, aniž je kdo dovedl vysvětlit. « [Bič II., 138n]. Ale ještě Ez 36,25nn užívá obrazu kropení v-ou k popisu očištění, které způsobí Hospodin.

O úlitbě v-y čteme v 1S 7,6. Snad byla symbolem zármutku nad hříchem [sr. Ž 22,15] anebo bezmocnosti [2S 14,14]. - Při novoroční slavnosti byla slavnostně nošena v. do jerusalemského chrámu a vylévána k oltáři za vytrubování a klanění. Tímto symbolickým aktem se snad měla zajistit potřebná vlaha [Bič II., 162].

V-y sváru, odpírání. *Meribah [Ex 17, 1-7]. O jiné místo jde snad v Nu 20,3.13.24; 27,14; Dt 32,51; Ž 106,32; Ez 47,19; 48,28; sr. Ž 81,7; 95,8n. Leželo někde u Kádes Barnea.

U J 3,5 je v. symbolem křtu. Ježíš tu patrně myslí na křest Janův, který křtil v-ou ku pokání [Mt 3,11]. Pokání tu znamenalo naprostý odvrát od dosavadního způsobu náboženského myšlení i života, jak mu rozuměli zbožní lidé doby Ježíšovy; nejde tu jen o lítost nad osobními vinami a odvrát od základního směru, jímž krácel tehdejší veřejný náboženský život, a o návrat k Bohu; odvrát od spoléhání na to, že člověk pochází z Abrahama, že se zúčastňuje Bohem předepsaných bohoslužeb, že má Zákon i zaslíbení, slavné náboženské dějiny a proslulou theologickou tradici [Mt 3,7nn], Voda tu znamená pochování a potopení ne toho, co doposud platilo za špatné, nýbrž právě toho, co doposud platilo za nejlepší. Nikodém se musí podrobit tomuto křtu dřívě, než může být pokřtěn Duchem svatým k novému životu. V. je průchodiskem, Duch je vstupem do království Božího. *Vinař, víno.

IJ 5,6.8 v souvislosti s důkazem, že Ježíš Kristus, a nikoli gnostické tajemné obřady [mysteria], jest jedinou cestou k věčnému životu, praví, že Ježíš Kristus přišel skrze v-u a krev. Nejen s v-ou, ale s v-ou a krví. V. tu je obrazem Ježíšova křtu [J 1, 31.33n], krev symbolem výkupné smrti na kříži [J 1,29]. Obojí

pak je polemikou proti gnostikům, kteří učili, že ve křtu Kristus sice vstoupil na Ježíše, ale před utrpením a smrtí jej opustil, protože trpícího Mesiáše - Boha pokládali za rouhání a nutnost smírčí smrti neuznávali. IJ však prohlašuje smrt Kristovu za něco vyššího než křest. Proto zdůrazňuje: »Nejen s v-ou, ale s v-ou a krví«. Je to téměř totéž, co symbolicky naznačuje J 19,34, kde v. a krev jsou důkazem výkupné a smírčí smrti Kristovy. Při tom snad jde o poukaz na křest a večeři Páně, křest jako působivé, základní, očištné uvedení do nového života [J 3,3nn], sv. večeře Páně jako vrcholná, hříchy odpouštějící oběť [IJ 1,7; J 6,51. 53-58; 15,2n]. Proti gnostickým mystériím staví IJ křesťanské svátosti, jež výkupný život Ježíše Krista zpřítomňují, ovšem jen pod svědectvím Ducha sv. Má tedy IJ tři svědky [sr. Mt 18,16; 2K 13,1] pro pravdu evangelia: Ducha, vodu a krev [IJ 5,7n], kteří však ve skutečnosti jsou jedno, protože v. a krev bez Ducha sv. nepůsobí. V. a krev odkazují na Ducha sv. a Duch sv. potvrzuje svědectví v-y a krve.

Vodnatelný, člověk, stížený nepřírozeným nahromaděním tekutiny v kterékoli dutině těla nebo tělesné tkáni [L 14,2].

Vojensky, v uspořádaném šiku [Ex 13,18; Joz 1,14], tábořem, válečně, nepřátelsky [Neh 3,17], jako oblehatel [Ž 53,6], jako obhájce [Ž 34,8].

Vojna. *Válčení.

Vojsko. K tomu, co bylo řečeno o v-u v hesle *Válčení, je třeba ještě upozornit na obraty „nebesa i země i všecko v. jejich“ [Gn 2,1], „v. nebeské“ [1Kr 22,19; 2Pa 18,18; 2Kr 17,16; 21,3.5; Dn 4,32; 8,10 a j.]. Jde tu o starověkou představu semitskou, podle níž nebe a všechny nebeské bytosti, andělé [1Kr 22,19; Ž 148,2; L 2,13] a hvězdy [Dt 4,19; 2Kr 23,5] byly zahrnuty pod pojem zástupů, v-a Hospodinova [Ž 33,6]. Chce se tím vyjádřit, že všecko stvoření, všechny síly přírodní jako vítr, blesk, studeno i horko, vše živé i neživé musí vykonávat poslušně vůli Boží. LXX proto správně vykládá výraz Hospodin zástupů řeckým výrazem *pantokratór* = všemohoucí stvořitel. Toto nebeské v. je ovšem mnohotvárné: jednu skupinu tvoří nebeské bytosti, andělé [Gn 28, 12n; Oz 12,4n; Ž 89,6nn], jinou skupinou jsou hvězdy, uspořádané v určitých řádech [Iz 40, 26; 45,12], jiným oddílem jsou přírodní síly [Neh 9,6]. Hospodin posílá meč, hlad a mor jako své bojovníky [Jr 29,17], dává slunce, měsíc, hvězdy, rozděluje moře [Jr 31,35], vše ho poslouchá na slovo. Řekové viděli vesmír jako *kosmos*, krásu harmonie; Římané označovali vesmír jako *universum*, dokonalou jednotu, Izraelcům v jejich básnické představivosti se vesmír jevil jako uspořádané, nesmírné vojsko, rozdělené na pluky a poslušné Božích rozkazů.

Ale právě proto, že šlo o stvoření, nesměl Izraelec propadnout pohanskému uctívání tohoto nebeského v. [Dt 4,19; 17,3; Jr 8,2; 19,13; Sof 1,5; Sk 7,42]. Neboť i v. nebeské jednou

pomine a nebesa budou svinuta jako kniha [Iz 34,4].

Čtenáře NZ-a může zajímat také organisace římského v-a. Bylo rozděleno na legie, každá pod šesti tribuny [hejtmany, Sk 21,31], kteří veleli podle pořadí. Legie byla rozdělena na 10 kohort [Kral. zástupů, Šk 10,1] a každá kohorta zase na tři manipuly po dvou setninách od 50-100 mužů podle síly legie. Legie měla tedy 60 setnin [centurií], z nichž každé vešel setník [centurio; Mt 8,5; 27,54; Sk 10,1n]. Kromě toho byly pomocné kohorty [»zástupy«] na legiích nezávislé. Jedna z nich se jmenovala vlašská [Sk 10,1]. Sidlem římského v-a v Palestině byla *Cesarea. Toto celé vojsko skládalo se z pomocných kohort, nikoli z legií.

Praví-li Pavel podle kral. překladu 2K 11, 28, že „v. na každý den povstává proti němu“, myslí tím na denní naléhavé povinnosti vedle starosti o všechny sbory. Původní text slova v. neuzivá. Někteří překladatelé [Škrabal a j.] mají zato, že tu Pavel popisuje denní nával návštěvníků.

Volati, volání. *Křičeti. *Kázání, kázati. Ve SZ-ě je tak překládáno pět hebr. výrazů, nejčastěji *kará'* [= volati, na př. Gn 41,43; Ex 32,5; 1S 3,5; Ž 3,5; 4,2,4; 17,6; 147,9; Př 1,21,24,28; 8,1; Pís 5,6; Oz 11,2,7 a j.; přivolávatí, provolávatí, Iz 6,3n a j.], pak *zá'ak*, *sá'ak*, *sé'áká* [= křičeti, na př. Sd 10,10,14; 1S 7,8; 12,10; Oz 7,14; Jl 1,14; Jon 1,5; volání o pomstu, Jb 16,18 a j.; křikem vymáhat, Gn 41,55; Ex 5,9 a j.], *š-v-*, *šav'á* [= volati o pomoc; volání o pomoc, na př. Jb 24,12; 38,41; Ž 18,42; 34,16; Ab 1,2], *rinná* [= plesání, prozpěvování, na př. Ž 30,6; 1Kr 22,36; nařikání, na př. Ž 17,1; 61,2; 88,3 a j.]. Může při tom jít o hlasité vyhlášení Božího poselství [Iz 40,6, sr. Mt 3,3; Mk 1,3; L 3,4; J 1,23] nebo poselství králova [Iz 36,13], jindy však jde o zoufalý křik utištěných a znásilňovaných k Bohu, volání o pomoc [Ex 22,22nn; Nu 20, 16; Sd 3,9,15; 4,3; 6,6n; 10,10, sr. Dt 24,15; Mal 3,5; Jk 5,4]. Nevinně vyliť krev Abelova volá k Bohu o pomstu [Gn 4,10, sr. 1Kr 21, 19nn] stejně jako půda vymrskaná nesvědomitým hospodářem [Jb 31,38]. Jb 16,18nn si přeje, aby pro jeho v-i o pomstu nebylo odpočinutí [Kral. „nechť nemá místa“, protože je přesvědčen, že má v nebesích svědka, který vykoná soud [sr. Dt 32,43; Iz 26,21; L 18,7]. Nejčastěji však výrazy v-i, v-i označují úpěnlivé modlitební prosby [Ž 3,5; 4,4; 17,6; 88, 2,14 a j.]. Vyslýchá-li Bůh v-i mladých křaveců po potravě [Ž 147,9], jak by neslyšel úpěnlivé prosby člověka?! [sr. L 18,8; Zj 6,10]. Bůh si přeje, aby prorok k němu volal a slibuje mu, že se ohlásí a oznámí vysvození ze zajetí a příchod Mesiášův [Jr 33,3nn]. Ale viz také heslo *Křičeti.

V NZ-ě je tak přeloženo sedm řeckých výrazů, nejčastěji *krazein*, *anakrazein* [= křičeti, vykřiknouti, hlasitě zvolati, na př. Mk 3,11; 9,26; Mt 20,30; 27,50 a j.], *boé* [= v-i o pomoc, Jk 5,4], *boán* [= hlasitě volati, zvolati, na př. Mt 3,3; L 18,7; J 1,23, sr. Mk 15,34; L 9,38 a j.] *fónein*, *prosfónein* [= přivolávatí, zavo-

Volati- Volen [1221]

lati k sobě, mluvití, na př. Mt 27,47; Mk 10,49; J 11,28; sr. L 6,13; 13,12; 23,20; Sk 22,2], *kalein* [= volati jménem, nazývatí; přivolati; zváti, na př. Mt 9,13; Mk 2,17; povolati, Ga 5,8. *Povolán, povolání] a *kéryssein* [= hlásati jako herold, kázati, Zj 5,2. *Kázání, kázati]. *Křičeti. I v NZ-ě jde o přivolávání pomoci [Mt 9,27, sr. 20,30n; 15,22n; Mk 9,24], o radostné plesání a prokřikování [Mt 21,9,15; Mk 11,9; L 19,40; J 12,13; Zj 7,10], ale také o výkřiky nenávisti a vzrušení rozčileného davu [Mk 15,13n; sr. L 23,18; J 18,40; 19,12; Sk 19,34], o vydávání svědectví, vyhlášení a slavnostním prohlašování [J 1,15; 7,28,37n; sr. 12,44n; Zj 18,2], o rozkazu [Zj 7,2; 14,45, sr. 19,17] a pod.

U Mk 15,34 jde o Ježíšovo modlitební v-i na kříži. Není to v-i o pomstu nad nepřáteli, kteří ho přivedli na kříž, nýbrž v-i po Bohu v době největší úzkosti a osamocení. Ale už to, že toto v-i bylo citátem ze Ž 22,2, ukazuje, že je to výraz synovské sebeodevzdání, nikoli zoufalosti. Anebo, jak to vyjadřuje Stauffer [TWNT I., 627]: »Tento křik, v němž člověk to poslední, co má, vydává Bohu, tento smrtelný výkřik starého člověka, je podle starokřesťanského přesvědčení již prvním výkřikem nového člověka, jenž se ohlásil k životu v hodině smrti Syna Božího«. Sr. 2K 13,4; Ga 4,4nn.

R 8,15 a Ga 4,6 ukazují na to, že věřící, kteří přijali Ducha sv., stali se dítkami Božími, a proto vyzývají Boha názvem „Abba, Otče“. Snad tu jde o počátek modlitby Páně. V tomto zvolání jsou vyjádřeny jistota a radost, s nimiž se na Boha obracejí ti, kteří jsou vedeni Duchem. Řeč otroků zní docela jinak.

Volavka, hebr. *ánáf* [Dt 14,18], jež Kral. v Lv 11,19 překládají výrazem *kalandra. V případě, že je v. správný překlad, jde o brodivého ptáka značné velikosti [86—106 cm] z rodu *Ardeidae*. Mají dlouhý, tvrdý, na špičce jemně pilovitý zobák, dlouhé, holé nohy, přizpůsobené brodění, a dlouhá křídla. Ocas z 10 — 12 per složený jest krátký a zaokrouhlený; peří velmi husté a měkké se prodlužuje na temeni, hřbetě a na prsou. Živí se hlavně rybami, plazy, obojživelníky, měkkýši a červy. Je uvedena mezi ptáky kulticky nečistými. V Palestině se vyskytuje ponejvíce v bažinách u jezera *Chúlé* nad Genezaretským mořem. Je to druh barvy fialové [*Ardea bubulcus*]. V. obecná, popelavá [*Ardea cinerea*] se zdržuje u Jordánu u potoka Cisonu a na palestinském pobřeží. Vedle toho žije v Palestině t. zv. *Ardea purpurea* [= v. červená] a ještě jiné druhy, na př. bílá s nádherným peřím [*egretta*, rajka]. Při stěhování tvoří v-y šikmou čáru nebo šipkovitý útvar. Někteří vykladači bible však se domnívají, že nejde o v-u, nýbrž o husu; jiní myslí podle hebr. slova *ánaf* na nějakého zlobivého ptáka, snad papouška, jak uvádí arabský překlad SZ-a.

Volen, voliti, vyvolen, vybrán, vybrati [1Pa 9,22].

[1222] Volný-Vrata

Volný, stč. = svobodnou vůli mající, ponechaný sám sobě; rozpustilý [Př 29,15].

Vonné věci. Hebr. *n'kó't* [Gn 37,25; 43,11] označuje pryskyřici tragantovou, jež je vylučována trnitým kozincem masilským [*Astragalus traganta, gummifer*]. Je to luštinatý nízký keř. Květy jsou přisedlé, většinou žluté, někdy bílé nebo fialové. V žáru východního slunce celý povrch kozince vylučuje lepkavou šťávu, jež je stírána látkou nebo chomáčem niti. Užívá se jí ke ztužení krepu a kartounu a k výrobě voňavek.

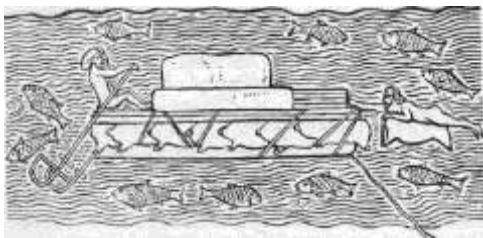
Hebr. *b'sámim* [*bósem*] označuje voňavé kořeny a dřevo [Ex 25,6; 1Kr 10,10; 2Pa 9,9; Pís 4,14,16; 8,14; Iz 3,24], zvláště mirru, skořici, puškovec, *kasií a pod. [Ex 30,23n]. Dovážely se zvláště z Arábie [1Kr 10,2; Ez 27,22]. Pís 5,13; 6,1 myslí snad na galádský *balzám. Sr. 2Kr 20,13; Iz 39,2. V chrámu jerusalemském bylo celé skladiště těchto v-ých věcí [1Pa 9,29]. Užívalo se jich také k přípravě mrtvého těla k pohřbu [2Pa 16,14].

Hebr. *sammim* [= vůně] označuje aromatické látky, jichž se užívalo k výrobě kadidla [Ex 30,7; 35,15; Lv 4,7; 16,12; Nu 4,16], zvláště balzámu, *onychy a *galbanu [Ex 30,34].

V Gn 50,2 je užito hebr. *chánat* = balzamovati. U Iz 43,24 jde o vonnou *trtinu.

V NZ-ě jde o řecké *aroma* [= voňavka], jež obsahovalo mirru a aloe [Mk 16,1; L 23,56; 24,1; J 19,40], a o *amómon* [botan. *Cissus vitiginea*], indickou kořenovou rostlinu, přibuznou vinné révě [Zj 18,13].

Vor. Hebrejščina má pro v. dva výrazy, jejichž rozdíl nelze zatím přesně určit. V 1Kr 5,9 a 2Pa 2,16 jde o plavení dříví po moři.

Assyriský vor. Po straně jsou nafouklé kozí kůže. Reliéf z Ninive.

Vosk. [Ž 22,15; 68,3; 97,5; Mi 1,4, sr. Iz 64,1]. Míněn je včelí v., který se rozpouští při 80° C. U Jb 38,14 jde o pečetní v. *Pečet'.

Voziti se po zemi v Ž 73,9 doslovně z hebrejštiny »jejich jazyk se prochází po zemi«, obrazně »sekýruje zemi«. Vychloubači, o nichž mluví žalmista, velkohubí lidé v bohoslaví i v politice [Kral., blázniví*], mluví o všem, o nebeských i zemských věcech; nesnesou ani zjevení ani odchýlné mínění [Duhm]. Luther překládá: »Co mluví, musí znít jako s nebe; co říkají, musí platit na zemi«.

Vozní, stč. tažný. Kůň v. = tahoun. Ve 2Kr 7,14 jde o dvoje spřežení koňů [Karafiát], podle Geseniova slovníku o dva vlečné vozy s přistrojenými koňmi. Stejně Luther.

Vozník, stč. = tažný kůň, 2S 8,4; 1Pa 18,4. Hebr. *ákar* [= vyhubiti, zničiti, učiniti neplodným], které Kral. a jiní překládají výrazem podřezat žíly [Joz 11,6,9], může tedy také znamenat učiniti nepotřebným. Ve 2S 8,4; 1Pa 18,4 může jít také o vozy [hebr. *rékeb*], nikoli o koně. Bič II., 30 upozorňuje na to, že koně měli důležitý význam ve slunečním kultu [sr. 2Kr 23,11; Ž 20,8; 33,17; 76/7]. V 1Kr 10,29 a 2Pa 1,17 jde však o válečné vozy [hebr. *merkábá*]. Viz Karafiátův překlad! *Vůz.

Vpád v Ž 144,14, znamená průlom, vlom, trhlínu [v městské hradbě], kudy mohl vpadnout nepřítel. Na ostatních místech jde o nepřátelský loupežný nájezd, pustošení [1S 27,8; 2Pa 28,18; Jb 1,15; Jr 48,12 a j.].

V posledním času. *Čas. *Den, c.), d.) *Eschatologie. *Konec. *Nejposlednější. *Poslední.

Vrabc, vrabeček. Hebr. *sippór* označuje jakéhokoli ptáka, který cvrliká [Ž 84,4; Př 26,2], ptactvo [Ž 8,9; 148,10; Ez 17,23]. Někdy je tímto hebr. výrazem označen i dravec [Jr 12,9] jako havran nebo vrána anebo i větší pták, jehož maso bylo pokládáno za kulticky čisté a tudíž požitelné [Lv 14,4; Neh 5,18]. Jde o ptáky, žijící na horách [Ž 11,2] nebo v městech [Ž 84,4], kde si stavějí hnízda v blízkosti lidských příbytků [Dt 22,6]. Výraz *sippór* zahrnoval i hrdličku a holuba [Gn 15,9n], takže v Lv 14,2-20 nemusí jít o v-e, nýbrž o jakéhokoli kulticky čistého ptáka.

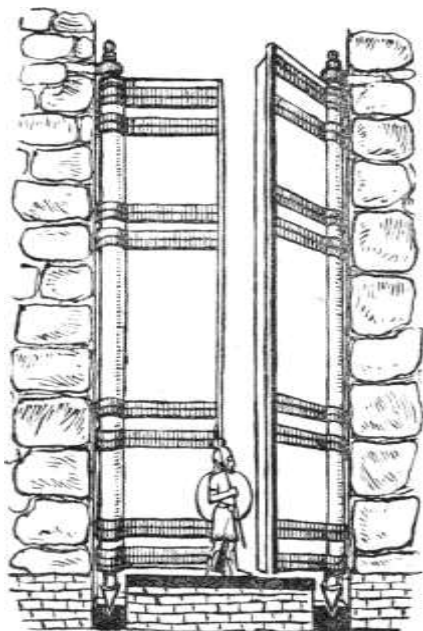
Náš v. domácí [*Passer domesticus*] je rozšířen všude, kde člověk pěstuje obilí, také v sev. Africe, záp. Asii a v pobřežních krajích palestinských. V jordánském údolí se vyskytuje i v. italský a španělský. V jerusalemském okolí se zdržuje v. polní, u Mrtvého moře v. moábský. Ve střední Palestině je hojný v. skalní [*Petronia stulta*]. Cestovatelé vypravují, že v., který ztratil druhu nebo družku, často sedá osamoceně na střeších a nařiká [sr. Ž 102,8]. Badatelé však mají za to, že jde o modrého drozda [*Turdus cyanus*], jehož domovem je sev. Itálie, sev. Afrika a střední Asie. Staví si hnízda na střeších a vydává plačtivý zvuk.

V NZ-ě jde o překlad řeckého výrazu *struthion* [Mt 10,29n; L 12,6n]. Dodnes na trzích v Jerusalemě a v Jaffě [Joppen] jsou prodáváni zabíjí drobní ptáci různého druhu [vrabci, konipásci a skřivani], navlečení na dlouhých šňůrách nebo dřevěných špejlích, často už oškubaní.

Vraný, černý [jako vrána]. Černá barva byla pro antického člověka obrazem něčeho smutného, strašného a nešťastného [sr. Zj 6,12]. Také v kultu měla černá barva tento význam. Apokalyptický kůň, přinášející neštěstí, byl v. [Za 6,2,6; Zj 6,5].

Vrata. *Brány města byly opatřeny dřevěnými v-y [Joz 20,4], v nichž byla někdy umístěna menší vrátka, jež se otvírala večer po

uzavření města opozdílům [1S 21,13]. Podobně u vrat chrámových bývaly menší dveře [1Kr 6,33]. V nejstarších dobách bývala v. poměrně malá [Sd 16,3] a zavírala se dřevěnými závorami. Později však byly brány větší a v. byla pobíjena měděným nebo železným plechem, aby je nepřítel nemohl zapálit [Iz 45,2]. ‚V. věčná‘ [Ž 24,7.9] = starobylá. V. jsou někdy obrazem široké tlamy [Jb 41,5], jindy horských průsmyků [Za 11,1].

Z nálezů bronzových vrat z Balavatu a z jiných archeologických zbytků zrekonstruovaná podoba assyrsko-babylonských vrat. Podle Gallinga.

Vratidlo, u tkalcovského stavu válec, na němž byla navinuta osnova, po případě druhý válec, na němž se navinovalo notové plátno [Sd 16,13; 1S 17,7; 2S 21,19; 1Pa 11,23; 20,5]. *Tkadlec, tkáči.

Vrátná, -ý. V-i, kteří hlídali městské brány, jsou nazýváni v kral. překladu ‚branní‘ [2S 18,26; 2Kr 7,10], u chrámu a soukromého domu v-i [1Pa 9,22; Mk 13,34; J 18,16n]. Když David organizoval levity pro službu u stánku úmluvy, oddělil z nich 4 tisíce jako v-é, jež rozdělil v třídy, střídající se v povinnostech dveřníků [1Pa 23,5; 26,1-19]. Také ovčinec měl své dveřníky [J 10,3].

Vražda, vražed(l)ník, vražed(l)ný. Podle bibl. podání hned po potopě vydal Bůh ustanovení, že skrze člověka bude vylita krev toho, kdo vylil krev člověka [Gn 9,6], s odůvodněním, že člověk byl stvořen k obrazu Božímu. Krevní mstítel, nejbližší příbuzný zavražděného, měl za povinnost zabít vražedníka [Nu 35,19]. Jestliže však ten, který někoho zabil,

Vratidlo-Vrbí [1223]

dostihne *města útočištného, byl na čas chráněn před krevním mstitelem v tom případě, když se dopustil zabít neúmyslně [Nu 35]. Slo-li však o skutečného vraha, nepomohlo mu nic, že se chytil oltáře. Měl být od něho odtržen a vydán smrti [Ex 21,14; sr. 1Kr 2,28-34]. V útočištném městě byl uprchlík podroben výslechu, při čemž ho museli aspoň dva lidé usvědčiti z vraždy [Nu 35,30; Dt 17,6]. Byl-li usvědčen z úmyslné vraždy, nebylo od něho přijato žádné výkupné [Nu 35,31]. Byl odevzdán krevnímu mstíteli [Nu 35,19.31; Dt 19,12]. Dokázal-li svou nevinu, bylo mu poskytnuto právo asyly do smrti nejvyššího kněze. Potom už krevní mstu nebylo lze uplatnit. Podle Ex 21 ubití svobodného člověka k smrti bylo trestáno smrtí [v. 12], stejně jako úmyslná vražda [v. 14], za ubití otroka následoval trest, jestliže následovala smrt ihned [v. 20]; ze-mřel-li však až za několik dní, byl vrah beztrestný [v. 21]. Zabil-li někdo svobodného člověka neúmyslně, mohl hledat útočiště v nejbližším vyhrazeném městě [v. 13].

Ten, kdo olupuje svého otce, je podle Př 28,24 *tovaryšem vražedníka [sr. 19,26; Mk 7,11]. Podle Př 29,10 v-ík nenávidí *upřímného. Sr. Sapientia 2,12: »Protož úklady činíme spravedlivému, nebo nevhodný jest nám, a na odpor se staví skutkům našim; k tomu vyčítá nám hříchy proti Zákonu a roznáší hříchy obcování našeho« [2K 6,14]. Podle 1J 3,15 je v-íkem i ten, kdo nenávidí svého bratra [sr. Mt 5,21n]. Neboť vražda má sídlo v srdci [Mt 15,19; Mk 7,21], je skutkem těla [Ga 5,19.21] a prozrazuje příbuzenství s ďáblem, který je vražedníkem od počátku [J 8,44; sr. 1J 3,12; Gn 3,1; 1J 3,8; R 5,12]. Není divu, že 1Pt 4,15 považuje téměř za samozřejmé, že křesťan nebude trpět jako vražedník nebo zloděj nebo zločinec a pod., proti nimž stojí Zákon [1Tm 1,9; sr. Desatero, jehož postup je v seznamu neřestí přibližně zachovávan]. Ve Zj 9,20n; 21,8; 22,15 stojí vražedníci v jedné řadě s modláři, traviči, smilníky, zloději, zbabělci [Kral. »strašlivými«, nevěrnými, poskvrněnými [Kral. »ohyznými«, čaroději, lháři, necudnými a pod., pro něž je připravena druhá smrt, ohnivě jezero.

V Ž 26,9; 55,24; 59,3; 139,19 se mluví doslovně podle hebrejštiny o mužích krve, lidech, kteří prolévají krev; Ez 22,2; 24,6.9 je označen Jerusalelem jako město krve [sr. Ez 23,37; Iz 1,15.21; 4,4]. Snad se tu myslí jednak na vraždu, spáchanou na Zachariášovi [2Pa 24, 21; Mt 23,37; L 13,34], jednak na krutost tehdejšího panstva [sr. Mi 3,10n; Iz 1,17.23; Ab 2,12]. U Na 3,1 jde o označení Ninive. Assyrské pomníky dotvrzují toto označení: vidíme na nich zajatce, za živa napichované na koly, stahované z kůže, stínané, vláčené k popravě na řetězech, zavěšených na jejich rtech, oslepované samotnými králi, zavěšované na křížích a pod.

Vrbí, stč. = vrba. Ez 17,5 překládá Kara-

[1224] Vrci-Vřeteno

fiát správněji než Kral.: » Vzavši, vsadila je [jako] vrbi při vodách mnohých«. Jde tu o překlad hebr. *safsáfá*. Je to strom botanického rodu *Salix* [vrba]. Také hebr. *arábá* je překládáno výrazem v., ačkoli jde spíše o strom *Populus Eufatica*, topol. Izraelcům bylo rozkázáno, aby při slavnostech stánků si vystavěli chýše z v. a jiných stromů [Lv 23,40]. V. rostla i v Palestině u potoků jako u nás [Iz 44,4]. Podle Jb 40,22 [v hebr. v. 17], je v. úkrytem i mohutného hrocha [Kral. slona]. Na v. zavěšovali zajatí Izraelci v Babylóně své harfy [citary Ž 137,2]. I tu snad jde o topol, nikoli o smuteční v. [*Salix Babylonica*,] jak se domnívají někteří vykladači. *Arabim.

Vrci, vrhu, -zes, stč. = vrhati [Mt 17,27], vhoditi [Mk 12,42], odhoditi [Mt 5,29n], hoditi [Ex 4,3; Mt 15,26] a pod. Ž 72,16 jest lépe překládati se Zemanem: »Bude přebytek obilí v zemi, na vrcholu hor se vlní jako Libanon jeho úroda«.

Vrch, vrchol [Gn 11,4; 28,12 a j.], vrcholek [2S 5,24 a j.], temeno [Nu 23,9; Dt 32,49; 2S 14,25; Ž 7,17; 68,22; Iz 3,17 a j.], sráz [L 4,29] a pod. ‚V. studnice‘ [Gn 29,2n.10; 2S 17, 19] = otvor studnice. ‚Vody se jim až do v-u nalévá‘ [Ž 73,10] = dává se jim hltat plným douškem voda. Stoupenci neslechtníků, o nichž je řeč ve v. 9, se k nim hrnou a hltají plným douškem u nich vodu, t. j. přijímají jejich zlé zásady. ‚Hojiti po vrchu‘ [Jr 8,11] = hojiti povrchně, jen tak nedbale, halabala. K Žd 11,21 viz *Hůl, hůlka.

Vrchní. ‚V. přibyték domu‘ [Sk 1,13], řecky *hyperoón*, v. patro domu hned pod střechem, po případě komora na ploché střeše [hebr. *lijjá*, 2Kr 4,10n; sr. Sk 9,37,39; 20,8]. Snad jde o tutéž síň, kde byla slavena poslední Večeře [L 22,12, řecky *anagaiton* = v. síň], jak o tom svědčí někteří starokřesťanští znalci.

‚V. věci‘ [Ko 3,1], to, co jest shůry, svrchu. »Kristus sedí po pravici Boží; ti, kteří jsou Kristovi, náležejí již vlastně do jeho říše, jež je jejich pravou vlastní [F 3,20], a proto ji mají hledat, t. j. také spoléhat na její skutečnosti a pravidla. Tento kladný příkaz má arci též svou důležitou zápornou stránku: neřídít se ve své mysli tím, co je na zemi... Apoštol tímto příkazem nemíří na běžné hmotářství, nýbrž na tu duchovnost, která hledá podmínky plného života v svémocných asketických předpisech« [J. B. Souček. Výklad Ko, str. 64].

Vrchnost, -i. Ve smyslu nejvyšší pán [o Bohu v 1Pa 29,11, sr. 1Tm 6,15], vládce [na př. Jerusalema, Ezd 9,12]; ten, který má moc [Kaz 10,5]. V hebrejštině je užito pokaždé jiného slova. U L 20,20 je tak označen římský prokurátor, u L 12,58 židovský soudní úředník. V Ř 13,1n jde o státní orgány [sr. L 12,11; Tt 3,1].

V 1K 15,24 jde o duchovní bytosti, které ohrožují člověka, ale nakonec budou zbyveny moci [sr. *Knižatstvo. *Moci]. 2Pt 2,10 je tak

označen snad Boží majestát, jímž pohrdají bludaři [sr. Ju 8].

Vrchoviště, počátek pramene, pramen [Dt 33,13; Jb 8,17; Ž 74,15; Př 5,15; Kaz 12,6; Pis 4,12.15; Jr 51,36; Oz 13,15].

Vroucí. U Kaz 8,11 jde o srdce přeplněné myšlenkami na zlo. Nz-ího řeckého podkladu *zein* se užívá o prudce vyvěrajícím prameni, o prudce kvasícím víně, přeneseně o prudkém vzkypaní myslí [sr. Jb 32,19], o věni hněvu Božího soudu [sr. Ez 24,5]. Ř 12,11 předpokládá u věřících, vedených Duchem sv., plně rozvinutí křesťanské životní energie. Duch sv. působí u věřících, jenž se nestaví proti jeho ponoukání [1Te 5,19], mocné vzepjetí všech duchovních schopností [sr. Mk 2,22]. Příkladem takového vzepjetí byl Apollos ve Sk 18,25. Nejde tu jen o výmluvnost [o níž je ostatně řeč už ve v. 24], nýbrž o překypující horlivost v poznané pravdě.

Vrovnatí se = vyrovnatí se, připodobnit se [2S 23,23; Jb 28,17; Př 3,15; Kaz 7,30; Ez 31,8].

Vrše, stč. = rybářská síť [z proutí], Ez 12,13; 17,20; Mk 13,47.

Vrťkati, stč. = býti na rozpacích, v pochybnostech, rozpakovati se. 2K 4,8 překládá Žilka: »Nevíme si rady, ale nejsme bezradní«, Hejčl: »Býváme v nesnážích, ale nezoufáme«. Sr. Sk 25,20; Ga 4,20, kde je užito téhož řeckého slovesa.

Vrťkost, vrťký, stč. vrťkavost, vrťení, nestálost, neposednost [Kaz 4,16]; vrťkavý, nestálý [Př 5,6], na obě strany ostrý [Př 17,20].

Vřed je uveden s neštovicemi jako šestá *rana egyptská [Ex 9,8-11; sr. Dt 28,27.35]. Může být různého původu. Na východě byl nejčastěji příznakem *malomocenství [Lv 13, 18n]. Také Job trpěl v-y [Kral. *nežit nejhorší, Jb 2,7]. V parném podnebí palestinském zvláště v období dešťů se vyskytovaly v-y velmi často na lidech i zvířatech. Některé druhy mohly vésti k t. zv. *pyaemii* [talovitosti krve], při níž choroboplodné zárodky přecházejí do krve a vyvolávají v-y po celém těle a v posledku i záhat [thrombus], t. j. ucpání cévy. Je to nemoc těžká a životu nebezpečná. Touto nemocí trpěl patrně král Ezechiáš [2Kr 20,7; Iz 38,21]. Placka z utřených fíků mohla sice nemocí ulehčit, ale rychlé uzdravení bylo způsobeno zásahem Božím. Jestliže podle L 16,20 psi lízali v-y Lazarovy, znamenalo to, že se už nemohl ani bránit jejich dotěrnosti.

Sedm ran, popisovaných ve Zj, je obdobou ran egyptských: sr. Zj 16,2 s Ex 9,9n; Zj 16,3 s Ex 7,17-21; Zj 16,4 s Ex 7,19-24; Zj 16,10 s Ex 10,21; Zj 16,12 s Ex 8,3; Zj 16,17 s Ex 9,23.

Vřes, hebr. *ar'ár* [Jr 17,6] a *aró'er* [Jr 48,6]. Mohlo jít o jalovec [*Juniperus oxycedrus*], který roste v skalnatém Edomu [*Sela] na srázích skal a nedostupných vrcholcích, nebo o v. [*Erica verticillata*], který však roste jen na svazích Libanonu.

Vřeteno je asi 30 cm dlouhá tyčka, dole zašpičatělá, nad špičkou zatížená kamenným

kotoučkem, t. zv. přeslenem, nahoře opatřená kovovým okem. V-em se pravou rukou rychle točilo a levou se z kůžele potahovalo vlákno [vlněné, lněné nebo konopné], jež upevněno na v-o se rotací stáčelo v nit, která se současně na v-o navíjela. V novější době bylo v-o současně kolovratu [Př 31,19].

Vsi Jairovy. *Jair 1. *Ves.

Vskakovati, veskočiti s nepřátelským úmyslem, podniknouti útok [Jb 30,14]. U Sof 1,9 nejde o narážku na 1S 5,5, nýbrž o násilné vnikání do cizích domů z rozkazů knížat a královských synů s úmyslem drancování.

Vstáti. *Povstati. Ve smyslu zdvihnouti se [na př. z lože, Sk 12,7], zvláště o uzdravených nemocných [Mt 8,15; 9,6n; Mk 2,12; 9,27; L 4,39; sr. Sk 14,10 a j.], o těch, kteří chtěli promluvit [Mk 14,57.60; L 10,25; Sk 5,34; 13,16 a j.]. Zvláštěm biblického slohu, zvl. ve SZ-ě, je, že slovesem v. je uvozován počátek nějakého jednání, rozhodnutí [Gn 21,32; Sd 13,11; 1Kr 19,8.21; 2Pa 22,10; Mt 8,26, 9,19; Mk 2,14; 7,24; L 15,18.20; J 11,29; Sk 8,27 a j.] nebo výzva k uposlechnutí [Gn 13,17; 19,15; Nu 22,20; 1Kr 17,9; Ez 3,22; Jon 3,2; Mt 2,13.20; Mk 14,42; L 17,19; J 14,31; Sk 8,26; 9,6 a j.] a k odvaze [Mt 17,7, sr. Sk 9,8 a j.].

Vstáti z mrtvých. *Vzkřísiti. *Vzkříšení.

Vstaviti, vložiti, položit, nasaditi [Ex 29, 9; Lv 8,9.13; 2Kr 11,12; Ž 21,4; Mt 27,29 a j.].

Vstoupiti, vystoupiti [po žebříku Gn 28, 12; na horu Mt 5,1; 14,23; 15,29 a j.; na loď Mt 14,22; na plochu střechu domu L 5,19; na strom Pís 7,8; L 19,4; do země výše položené, na př. z Egypta do Palestiny Gn 13,1 a pod.]. Do Jerusalema se vždy vystupovalo 2S 24,18 právě tak jako do svatyně Ex 34,24, takže se výraz v-i stal přímo kultickým výrazem [L 18,10; 19,28; J 2,13; 7,14; Sk 3,1]. Jerusalema i pro křesťany měl význam nikoli jen zeměpisný; byl sídlem prací církve [Ga 2,1n] a v-i do Jerusalema znamenalo návštěvu bohoslužebné shromáždění apoštolské církve. Někdy stačilo samotné sloveso v-i a každý čtenář věděl, že šlo o návštěvu a účast na bohoslužbách v Jerusalemě. Nejpatrnější je to na Sk 18,22 v překladu Škrabalové: »Když přijel do Caesareje, vystoupil [do Jerusalema], pozdravil církev a sestoupil do Antiochie«. Podobně Hejčl-Sýkora. Vzniklo to tak, že jak Jerusalema, tak svatyně stály na vyvýšených místech, takže se k nim vystupovalo. Sloveso v-i se stalo odborným názvem pro vstup do svatyně, chrámu, do blízkosti Boží bez ohledu na zeměpisné nebo výškové určení.

Odtud padá určité světlo na místa, kde se mluví o vstoupení do nebe [Dt 30,12; 2Kr 2,11; Kaz 3,21; Am 9,2]. Kristovo nanebevstoupení je popisováno různými výrazy a slovními obraty: býti vzat do nebe [Sk 1,2.11], býti vzat v slávu [1Tm 3,16], býti zvýšen, vyvýšen pravíci Boží [Sk 2,33; 5,31], posaditi [se] na pravici Boží na nebesích [Ef 1,20; Žd 1,3], seděti na pravici Boží [Žd 10,12], vstoupiti

Vsi Jairovy-Vstoupiti [1225]

v nebe [J 3,13], k Otcí [J 20,17], v-i vysoko nade všechna nebesa [Ef 4,8nn] a pod. Tyto výrazy a obraty byly ovšem tvořeny v době, kdy vládla ptolemaiovská astronomie [*Nebe], takže se setkáváme s prostorovými představami [Sk 1,11; F 3,20; 1Te 1,10]. Ale už obrat „na pravici Boží“ naznačuje nikoli místo, nýbrž spoluúčast na svrchovanosti Boží. Ve svatodušním kázání uvádí Petr Ž 110,1 jako důkaz, že to byl Kristus, a nikoli David, který vstoupil na nebesa [Sk 2,34]. Ježíš Kristus, který sestoupil s nebe [J 3,12n] a tak se dobrovolně zbavil božské slávy [F 2,7], vstoupil zase tam, kde dříve byl [J 6,62, sr. Ef 4,8-10]. Jeho nanebevstoupení je vstoupením k Otcí [J 20,17]. Už za pozemského života byl ve stálém styku s nebeským světem [J 1,52, sr. Gn 28,12]. Preexistentní Kristus sestoupil na zem a zase vstoupil do nebe [R 10,6n]. Na celé řadě míst vzkříšení a nanebevstoupení nejsou rozlišovány jako dvě oddělené události [sr. Sk 2,32n; R 8,34; Ef 1,20; F 2,9; Ko 3,1; 1Tm 3,16; 1Pt 3,22], ale je theologický rozdíl mezi tím, řeknu-li, že Ježíš Kristus se podílí na svrchovanosti Boží nad nebem i zemí, ač obě skutečnosti spolu úzce souvisí. Vypravování o nanebevstoupení Kristově jako o odlišné události od vzkříšení je vlastně jen u L 24,50nn a ve Sk 1,9-11. Při tom však slova »a nesen jest do nebe« u L 24,51 jsou vynechána v nejdůležitějších rukopisech. Žilka překládá: »Vtom, co jim žehnal, vzdálil se od nich. Oni pak vrátili se do Jerusalema s velikou radostí...«. Ve Sk 1,9nn se praví, že Ježíš Kristus před očima učedníků »vzhůru vyzdvižen jest, a oblak vzal jej od očí jejich« [sr. 2Kr 2,11]. Podle přesvědčení prvotní církve měl vzkříšený "Kristus, duchovní tělo" [*Vzkříšení, 1K 15,44]. V tomto vzkříšeném duchovním těle se ukázal několikrát apoštolům, při čemž pokaždé se »vzdálil od nich«. A jediný rozdíl mezi nanebevstoupením a kterýmkoli předcházejícím bráním se od nich byl v tom, že nanebevstoupení bylo v řadě poslední ze zjevení vzkříšeného Krista. Byl to jakýsi symbol pro apoštoly, že je ukončena řada zjevení vzkříšeného Krista, »jimiž Pán shromáždil jádro své církve a založil svědectví, na němž tato církev může a má státi až do skonání světa, to jest do jeho druhého příchodu, jsouc živa jistotou, že tento Pán jest jí neviditelně, ale skutečně přítomen« [J. B. Souček, Utrpení Páně, str. 258]. Nanebevstoupení Páně je vstoupením do slávy Boží. Oblak, který Krista zahalil, je zřejmě symbolem Boží přítomnosti [sr. Ex 13,21n; 33,7-11; Nu 10,33]. Ukončení viditelného styku s ukřižovaným Kristem znamenalo počátek nového způsobu tohoto styku a nového působení ve prospěch lidstva. Nanebevzatý Kristus je Králem, jehož svrchovanost podléhá všechno [sr. Ef 1,20n; F 2,9nn; Žd 1,3n; 1Pt 3,22; Zj 5,11nn]. Ale nanebevzatý Kristus je také Předchůdcem; v něm lidská přirozenost dosáhla svého cíle, a to, že jej Otec přijal, je zárukou našeho přijetí v něm [sr. J 14,3; Ef 2,6; Žd 6,20; 10,19nn].

[1226] Vstrčiti-Vše; všecken

Nanebevzatý Kristus je i Knězem, který oroduje za nás [sr. Ř 8,34; Žd 4,16nn; 7,25n]. Jeho oběť na kříži zůstává trvale v platnosti před Bohem [Žd 7,23nn; 9,24; 1J 2,1n; Zj 5,6]. Na tomto přesvědčení stojí nejen prvotní církev, ale celá existence křesťanské církve vůbec.

Podle Sk 10,4 i modlitby a almužny vstupují před Boha, aby se na ně rozpomenul. Sr. Jk 5,4. *Volati. ‚Vstupovati na mysl, srdce‘ [Jr 51,50; Ez 11,5; L 24,38; Sk 7,23] = silně zaměstnávají mysl, srdce; zmocnit se mysl, srdce.

Vstrčiti, zastrčiti [o meči]. Ale 2S 20,8 lze s Karafiátem překládat: »Meč, visící na bedrách jeho v pošvě své, kterýž vypadl, když on [Joáb] vyšel vstříc«. Podobně anglická bible. LXX překládá: »Vyšel [totiž meč] a padl". Joáb si připravil pošvu tak, aby z ní meč vypadl. Podle jiných šlo o šťastnou náhodu, které Joáb ihned využil.

Vstříc, naproti [Gn 18,2; 46,29; 1S 18,6; 2S 6,20; 2Kr 1,3; 5,21; Ž 59,5; Iz 21,14 a j.]. V NZ-ě je užito řeckého výrazu *apanthésis*, který označuje oficiální vítání vysoce postavené osoby a její slavnostní uvedení do města [sr. Mt 25,6]. Podle 1Te 4,17 věřící, kteří vyjdou z bran světa, budou zároveň se zmrtvýchvstalými uchváaceni v oblacích do vzduchu, aby slavnostně uvítali a přivedli Krista a jeho andělský průvod [sr. Mt 25,6], aby s ním patrně sestoupili na svět k uskutečnění království Božího [sr. Mt 24,31].

Vstupovati. *Vstoupiti. *Přicházeti.

Vše; všecken; všecko; všickni, nověji všečen atd. Tyto výrazy mají v bibli nábožensko-theologický význam všude tam, kde stojí ve vztahu k Bohu, jenž stvořil nebe a zemi [Ž 104; Jr 51,15] a ‚všecky věci, kteréž jsou na ní‘ [Dt 10,14]. On stvořil v-o, činí v-o [Př 26,10; Kaz 11,5; Iz 44,24; 66,2; Jr 10,16], dílem jeho rukou jsou všichni [Jb 34,19], v-y věci učinil moudře [Ž 104,24], je nadějí všech končin země [Ž 65,6], jemu v-o náleží, v jeho ruce je duše všelikého živočicha a duch každého těla lidského [Jb 12,9n], obživuje v-o [Neh 9,6], v-o na něj očekává [Ž 104,27; 145,15], v jeho knihu jsou zapsáni v-i oudové člověka [Ž 139,16] a pod. Tento Pán a Stvořitel všeho se soustředil ovšem především na Izraele: ačkoli Bohu patří v-a země, chce mít z Izraele svůj vlastní, oddělený lid mimo v-y lidí [Ex 19,5; Lv 20,24,26; Dt 7,6; 14,2 a j.]. Proto musí tento lid ostříhat všech jeho ustanovení a příkazů po v-y dny svého života [Dt 6,2; Joz 1,8; 2Pa 33,8; Neh 10,29]. Izrael vůči Bohu tvoří jeden celek: proto se kult a jeho účinky týkají všeho Izraele [Lv 16,21; 2Pa 29,24] právě tak jako Boží hněv a soudy [Dt 4,3 a j.]. On vyprošťuje Izraele ze všech zlých věcí a úzkostí [1S 10,19]. Ale Bůh vyvolil Izraele, aby se skrze něho zjevil všechněm národům [Gn 12,3; 1Kr 8,41nn] jako soudce [Gn 18,25; 1Kr 9,7; Iz 66,16] i jako Spasitel

[1Kr 8,43,60; 1Pa 16,23n]. Jeho díla a divy mají být všude rozhlášovány [1Pa 16,9,14]. Neboť on je Bohem všech království země [2Kr 19,15, sr. 5,15]. Jemu není podobného na vsi zemi [Ex 9,14], je větší nade všecka božstva [Ex 18,11]. Všem, kteří ostříhají jeho smlouvy, jsou všechny jeho stezky milosrdenství a pravda [Ž 25,10], všichni, kdo v něho doufají, jsou blahoslavení [Ž 2,13; 5,12; 25,3]. On je dobrotivý všechněm [Ž 145,9], jeho spasení uvidí všechny končiny země [Ž 98,3] právě tak, jako v-i činitelé nepravosti podlehnou jeho hněvu [Ž 5,6]. On zpytuje v-a srdce [1Pa 28,9; sr. Jb 34,21n]. V-a výlučnost Izraelova, plynoucí z jeho vyvolení, přechází v universalismus, zvláště v knihách Jb a Jon a ve všech pozdějších knihách SZ-a. Bohu patří v-o, panuje nade vším [1Pa 29,11n; Jr 27,5; Dn 4,29]. On je první a poslední [Iz 44,6; 48,12], t. j. on má ve všem první a poslední slovo. *Všemohoucí. *Vševědoucí. On dal člověku panství nade vsi zemi [Gn 1,26; 2,19; 9,2n; Ž 8,7], právě proto, že mu v-o patří, ale o všech lidech platí, že jsou před ním hříšníky a propadli smrti [Gn 6,5. 12n; Ž 14,3; Iz 53,6; 64,6; Jr 17,9]. Ale právě proto se bude jeho spása týkat všech a jeho slávou bude naplněna všecka země [Ž 22,28; 72,19; Iz 25,8; 45,22; 52,10; 54,5; Jr 31,34].

Podobně je tomu v NZ-ě, v němž však převládá stránka, týkající se vykoupení člověka a lidstva. Věřící mají jediného Boha Otce, z něhož všecko pochází, a jednoho Pána Ježíše Krista, jímž všecko povstalo a oni skrze něho [1K 8,6, sr. Ř 11,36; Ef 3,9; 1Tm 6,13]. Bůh stvořil v-o; vedle něho není žádné samostatné moci; on je nade všemi [Ř 9,5], on dává všechněm život i dýchání i v-o [Sk 17,25n]. Všichni jsou tu pro něho [1K 8,6, Kral. podle jiného rukopisu, ‚my v něm‘], jsou na něm závislí a musejí ho být poslušni. V-o k němu směřuje [Ř 11,36, Kral. chybně: ‚v něm jsou všechny věci‘]. Při tom NZ přenáší toto přesvědčení zároveň i na Krista, jenž se zúčastnil stvoření, zvláště pak je původce nového stvoření ve spasitelném díle [J 1,3; Ko 1,15-18]. On je *prvorozený veškerého tvorstva, cílem a vzorem stvoření, pro něhož a podle něhož bylo v-o stvořeno. On je také prvorozený z mrtvých, t. j. podle něho a pro něho nastane vzkříšení z mrtvých. Bůh dal v-o v ruku Synovu [J 3,35; 13,3; 17,2; sr. Mt 11,27; L 10,22]. Za svého pozemského života se sice této moci vzdal, aby mohl vykonat své spasitelné dílo [2K 8,9; F 2,5-8; sr. Mt 11,29], ale po svém zmrtvýchvstání se ujal opět své moci [Mt 28,18, sr. 22,44; Sk 2,34n; 1K 15, 25nn; Ef 1,20nn; Žd 1,13; 2,8; 10,12n]; stojí nad všemi nebeskými bytostmi [Ef 1,21; F 2,9nn; Ko 2,10,15; 1Pt 3,22].

I podle NZ-a všečen svět propadl Božímu soudu, protože nechce uznat svou závislost na Bohu. V-i jsou pod hříchem [Ř 3,9], v-i zhřešili [Ř 3,23], na v-y přišla vina pro Adamův pád [Ř 5,12,18], v-i jsou poddáni marnosti [Ř 8,20; Ga 3,22], slouží tělu [Ř 1,24nn; 7,7n] a v-i vzdychají po spáse [Ř 7,24; 8,19nn]. Jedinou

cestou k vysvobození je vítězství Kristovo. Právě proto pověřil Kristus misijním úkolem svou církev [Mt 28,18nn]. Neboť v-o tělo má uzrít spasení Boží [L 3,6], především ovšem v-en dům Izraelský [Sk 2,36], ale s ním v-o stvoření [Mk 16,15; Ko 1,6.20.23], aby Kristus byl všecko a ve všech [Ko 3,11] a všecko stvoření vzdávalo mu čest [Zj 5,13]. Pak teprve Kristus vzdá své království Bohu a Otci, aby Bůh byl všecko ve všech [1K 15,24.28]. Vpravdě to znamená uskutečnění nového stvoření [Zj 21,5].

Všelijak, všelijakým způsobem, cokoli, něco [Nu 22,38], všemožně [2S 23,5], úplně [1Kr 7,1], všemi způsoby [R 3,2], ve všem [2K 9,11], cele [Ef 4,15], naprosto [1Tm 1,15; 4,9]. V záporu: vůbec ne [Mt 5,34].

Všelijaký, všeliký, veškerý, každý [Gn 1,21; Ex 22,9; Ž 25,22; Iz 58,6; Mt 4,23; 7,19; 2K 1,3; 3,19; Ko 1,28 a j.], celý [J 16,13], všechny druhy [R 7,8] a pod.

Všemohoucí. Ve SZ-ě jde vesměs o překlad výrazu 'el šaddaj [Kra]., Bůh silný všemohoucí, Gn 17,1; 28,3; 35,11; 43,14; 48,3; 49,25; Ex 6,3; Nu 24,4; u Jb jedna třicetkrát; Ž 68,15; 91,1; Iz 13,6; Ez 1,24; 10,5; Jl 1,15]. Význam výrazu šaddaj je neprůhledný. Fr. Delitzsch se domnívá, že je odvozen z assyrského šadū = hora; přeneseně 'vznešený'. Podle Gn 17,1; Ex 6,3 se Bůh zjevil praotcům pod tímto jménem, když ještě nebylo známo jméno Jahvé. LXX je někdy překládá výrazem pantokrator = Všemocný, Vševládce, jímž zpravidla opisuje vazbu Hospodinů zástupů. Tento překlad se dostal i do NZ-a.

I v NZ-ě je výrazem v-i označen Bůh, chce-li se zdůraznit jeho moc [sr. 1Tm 6,15]. Při tom vstupuje všemohoucnost Boží do zvláštního vztahu ke spáse [Mt 19,26; R 14,4; 2K 6,18; Ef 1,19; 2Tm 1,12]. Bůh právě na Kristu ukázal svou moc, vzkřísiv jej z mrtvých [2K 13,4]. V tom smyslu má Bůh ve Zj stálý přívlastek v-i [Zj 1,8; 4,8; 11,17; 16,7.44; 19,6]. *Moc, mocen, mocný.

Myšlenka všemohoucnosti, jak jí rozumí křesťanská dogmatika, je obsažena už v Gn 18,14, kde se podle hebr. textu praví, že nic není od Boha odděleno tak, aby toho nemohl dosáhnout [sr. L 1,37]. Obrat, že není ukrácena ruka Hospodinova [Nu 11,23; Iz 59,1] ukazuje tímto směrem. Zvláště stvoření nebe a země je dokladem Boží všemohoucnosti [Ž 33,6-9]. Podle Dt 32,39 není nikoho, kdo by mohl vytrhnouti z ruky Hospodinovy. Jediným omezením Boží všemohoucnosti je jeho rada: Bůh činí vše, co se mu líbí [Ž 115,3; 135,6]. Podle Jana Damascena [De fide orthodoxa I., 8] je Bůh moc [dynamis], jež nemůže býti ničím měřena leda jeho vlastní radou. Nejde tedy o sílu přírodní, nýbrž o sílu, jež je závislá na Boží radě nebo zalíbení.

Všetečně, všetečnost, všetečný, stč. opovážlivě, nerozvázně; nerozvážlivost, opovážlivost, zbrkllost; smělý, opovážlivý. Ve SZ-ě je tak překládán výraz zūd [= vřítí], jenž v určitém tvaru znamená jednati násilně, bezbožně,

Všelijak-Vštipiti [1227]

vzpourně, zvláště když šlo o úmyslné přestoupení zákazu [Dt 1,43, sr. 17,13; přeloženo 'pyšně' v Ex 21,14]. Hebr. má al = jednati zrádně, nevěrně [Joz 22,22]. Hebr. chinnám = bezpodstatný, falešný [Př 24,28].

O lásce se v 1K 13,4 praví, že není v-á. Je tak přeloženo sloveso *perpereuesthai* = počínati si chvastounsky, honosivě [Škrabal: »Láska se neholedbá«]. V 1Tm 5,13 jde o překlad výrazu *periergos* = zvědavý, všetečný, starající se o věci, do kterých člověku nic není. V 1Pt 4,15 je tak přeložen výraz *alotri[o]episkopos*, který se nevyskytuje v klasické řečtině. Pisatel předpokládá, že věřící budou pro své křesťanství trpět, ale varuje, aby se označení mučedník nedávalo tomu, kdo byl odsouzen pro vraždu, zlodějství, zločin anebo všetečnost. Zmíněný výraz může znamenat toho, kdo šilhá po cizím majetku [»nepožádáš« na rozdíl od »nepokradeš« v Desateru], anebo nevěrného správce svěřeného majetku, anebo konečně toho, který se plete do věci, do kterých mu nic není. [Luther překládá: »Který zasahuje do cizího úřadu«]. Někteří vykladači myslí na udavačství, denunciantství, proti němuž císař Trajan vydal přísné zákony. Škrabal překládá: »Rušitel jiných«, Hejčl: »Buřič«, Žilka: »Pletichář«.

Vševědoucí. Jde o Boží vlastnost, kterou nemůžeme plně vystihnout, právě tak, jako jeho všemohoucnost. Bůh jako všudypřítomný ví prostě všecko; poněvadž jeho oči procházejí všecku zemi [Za 4,10; sr. Jb 28,24], proniká také do podsvětí, šeuolu, pekla [Jb 26,6; Př 15, 11], především do srdce člověka a jeho myšlenek [1Kr 8,39; Ž 11,4; 33,15; 51,8; 94,11; Jr 11,20; 17,10; Am 4,13]. Zná všechny hříchy člověka, jako by je měl zapsané v knize nebo složené ve vaku [Jb 14,17; Oz 7,1n; 13,12; Mal 3,16]. Hospodin zná ovšem i budoucí věci v životě jednotlivce [Ž 139,4nn] i vyvoleného lidu a ostatních národů. Je to t. zv. rada Hospodinova [Iz 5,19; 14,26; 19,17; 28,29; Jr 49,20; 50,45; Mi 4,12 a j.], již lze nazvat předurčením, protože pro něho je už skutečností [Am 3,7; Iz 41,22-24; 43,10-13; 44,6-8; Jr 1,5].

Stejně mluví o vševědoucnosti Boží i NZ. Duch Boží zpytuje všechny věci [1K 2,10], jemu jsou od věků známa všechna jeho díla [Šk 15,18], zná všechny naše potřeby dříve, než mu o nich povíme [Mt 6,8]; před ním je všecko stvoření nahé a odkryté [Zd 4,13; 1J 3,20]. Vědění Boží nemá jiných hranic kromě Boha samého [1K 2,1 On]. Ale právě tak, jako při všemohoucnosti Boží [*Všemohoucí] rozhoduje i tu jeho vůle a spasitelné zaslíbení, jež Boží vševědoucnost činí plodnou ve prospěch světa a člověka [*Předuložiti Sk 2,23; 4,28; Ef 1,5.9.11]. Boží dobrá vůle způsobuje, že to, co Bůh ví, se stává skutkem. Jeho vševědoucnost se přeměňuje v předzvěděni.

Vštipiti. Ve smyslu naroubovati v Ř 11,17. 19.23n, ve smyslu zasaditi [o rostlinách, potom také o národech, kterým Bůh vykázal určité

[1228] Všudypřítomnost - Vůl

místo, 2S 7,10; Ž 44,3; *Štípiti]. V Ř 6,5 je užito řeckého výrazu *symfytos* = srostlý. Žilka překládá: »Jestliže jsme srostli s obrazem jeho smrti, srosteme též s jeho zmrtvýchvstáním.« Jde o tak úzké spojení s Kristem, uskutečněné křtem (v. 4), že se na nás spasitelně vztahuje nejen jeho smrt (jejím obrazem je křest), nýbrž i jeho zmrtvýchvstání. S Kristem věřící zemřel, s ním vstane i z mrtvých.

Všudypřítomnost Boží není sice přímo bibl. výrazem, ale je v Písmě předpokládána. Vyplyvá z duchovní podstaty Boží, která ovšem nebyla za všech dob a všemi plně chápána a zdůrazňována. Máme v bibli také stopy názoru, že Bůh je vázán na určité místo anebo určitou svatyni, po případě na nebesa [Gn 21, 17; 22,11; 28,12.17], a žalmisté a proroci obrazně mluvili o Božím paláci, trůnu, chrámu na zemi i na nebesích [Ž 18, 7; 104,3; Iz 6,1nn; 66,1; Am 9,6; Ab 2,20], ale vždy mocnější pronikala myšlenka, že Bůh se neváže na žádné místo [Sd 5,4; 2S 7,7; Jr 7,4.12; Oz 8,14; Mí 3,11; Sk 7,49], že ho ani nebesa nemohou obsáhnout, i když ze své milosti nechává svou slávu, své jméno přebývat v jerusalemském chrámě [1Kr 8,26-53; Ž 11,4; 42,3.5; 43,4; 84]. Podle Iz 6,3 je všechna země plná Boží slávy. Bůh naplňuje nebe i zemi [Jr 23,23n], působí mezi babylonskými zajatci právě tak jako kdysi v Palestině [Ez 8,1nn; 13,1nn.17nn], doprovází svůj lid všude [Iz 43,2], jeho oči procházejí vši zemí [Za 4,10], není mu možno uniknout [Am 9,2-4]. Nejúčvatněji je vyjádřena myšlenka v-i Boží v Ž 139,5-10. Učení o v-i Boží tedy znamená, že není místa, jež by mohlo Boha uzavřít anebo ze sebe vyloučit; není pro něj rozdílů prostorových ani časových. Právě modlitebníci se nemusejí modlit v Garizim nebo v Jerusalemě, ale v duchu a v pravdě [J 4,21nn]. Podle Sk 17,27n není Bůh daleko od žádného z nás. Jsme drženi jeho v-i. Totéž se praví v podstatě i o Ježíši Kristu v Ko 1,16n. Sr. Mt 18,20.

Vtipně, -ný, stč. = důvtip, nápad, důmysl [Zeman překládá Ž 139,6: »Tak úžasná znalost je pro mne příliš vysoká, nestačím na ni«]; moudrého srdce [Ex 35,10.25.35], důvtipný [Dt 1,4]; umělecký [Ex 31,4]. Vtipně složené básně [2Pt 1,16] = smyšlené báje, vychytrale vymyšlené pověsti. Rozumný bude vtipnější [Př 1,5] = nabude moudrých zásad. Sr. Mt 13,12; Mk 4,25; L 8,18. Hebr. výraz, který je tu tak přeložen, *tachbúlót*, je odvozen od slova *chěbel* [= lodní provaz, míra]. Obrazně je ho užíváno o moudrých zásadách, jimiž se člověk může spravovati v životě. Totéž slovo je v Př 11,14; 12,5; 24,6 přeloženo výrazem rada.

Vtržen. Ve 2K 12,2.4 o prorockém, visionářském vytržení mysli [sr. Ez 11,24; Sk 10,10; 22,17; Zj 1,10].

Vůbec = do jednoho, bez výjimky [Jb 24,4].

Vůči, stč. = v oči, do obličejce [Oz 5,5; 7,10].

Vůdce. Ve SZ je tak překládáno nejméně osm různých výrazů, jež označují toho, kdo stojí v čele, ať jako král nebo kníže [1S 10,1; 1Kr 11,34], nebo náčelník a vojevůdce [Sd 10, 18; 11,6.11], vynikající bojovník [1Kr 9,22] nebo místodržitel [Ezd 6,7; Dn 3,27] nebo důvěrník [Ž 55,14; Př 2,17; Jr 13,21; Mí 7,5] nebo prostě jako vůdce na cestě [Nu 14,4]. »Budeš nám za vůdce« v Nu 10,31 zní v hebr.: »Budež nám místo očí«. Izraelec nazýval Boha svým vůdcem [2Pa 13,12; Ž 48,15]. Jeremiáš vidí v Bohu vůdce — důvěrníka své mladosti [Jr 3,4]. Mesiáš byl ustanoven za Vůdce a učitele národů [Iz 55,4]. Proroci ovšem varovali před spoléháním na v. [Mí 7,5, hebr. důvěrníky], protože v-ové bývají svůdcové [Iz 9,16].

V NZ-ě jde o čtyři různé výrazy, z nichž *hodégos* znamená toho, kdo ukazuje na cestu, kdo je v-m na cestě [Sk 1,16]; myslí se tu zvláště na v. slepců [Mt 15,14b], což Ježíšovi dává příležitost, aby farizeje nazval slepými v-i slepých [Mt 23,16.24], kteří se lidu vydávají za duchovní v. ale protože sami cestu spásy neznají, nemohou uvést než do zkázy. Podobně Pavel mluví o Izraelcích vůbec, kteří se holedbali vůdcovstvím pohanů v náboženských a mravních věcech [Ř 2,19]. Zde výraz v. nabývá významu učitele.

Ježíš varuje učedníky, aby se nedali nazývat v-i [řecky *kathégétés* = v.-učitel, Mt 23, 10]. Snad se tu myslí na to, co Pavel vytýkal později Korintánům [1K 1,12]. Křesťané mají jediného v., Ježíše Krista. Křesťanské vůdcovství záleží v pokorné, sebeobětavé službě [L 22,26].

V Žd 13,7 je tak přeloženo řecké *hégúménoi* [= ti, kdo vedou]. Totéž slovo je ve v. 17 a 24 a překládá se výrazem správce. Jsou to duchovní vůdcové, jimž Bůh svěřil duchovní péči ve sborech. K nim jsou počítáni i ti, kteří zakládali sbor a už zemřeli [snad jako mučedníci]. Pisatel epištoly je staví za vzor víry a vybízí čtenáře, aby na ně s úctou vzpomínali. Vykladači zde vidí počátek starokřesťanské úcty k úřadu duchovních.

Táž epištola označuje Krista výrazem *archégos* [původně »začínající«, průkopník, potom zakladatel a tudíž ochránce města; původce, ale také politický nebo vojenský vůdce, ve Sk 5,31 se v tom smyslu mluví o Kristu jako o knížeti (Žilka: v-i) a spasiteli; ve Sk 3,15 je nazýván dárce — *archégos* - života, Žilka: vůdce k životu]. Podle Žd 2,10 je Kristus v-em spásy v tom smyslu, že mnohé ze synů přivádí a přivedl k nebeské slávě, jež je cílem spásy. Právě svým utrpením se stal původcem spasení. Podobně v Žd 12,2 je nazýván původcem [vůdcem], zakladatelem a dokonavatelem víry a jejích mravních důsledků. Právě jako smrt, při níž projevil bezpodmínečnou lásku k Bohu a naprostou důvěru v něj, je příčinným předpokladem křesťanovy víry.

Vůkol a vůkol [ze stč. v-okol], kolem dokola, na všech stranách [Ž 12,9; Ez 40,30].

Vůl, hebr. *šór* = býk. Volů Izraelci neměli, protože Zákon zakazoval vyklešťování zvířat

[Lv 22,24]. Často pak jde o označení hovězího dobytka bez ohledu na pohlaví [Ex 20,17], takže množné číslo volové znamená obecně dobytek. O Abrahamovi čteme v Gn 12,16; 21,27, že měl ovce a voly a osly, též oslice a velbloudy ve velkém množství. Rovněž současník Abrahamův Abimelech měl ovce a voly [Gn 20,14]. Také v Egyptě byl pěstován hovězí dobytek [Ex 9,3]. Volů se užívalo jako dnes k polní práci, zvláště k orbě [Dt 22,8; 1Kr 19,19], ale také k nošení břemen [1Pa 12,40] a k dopravě vozů [Nu 7,3; 2S 6,6], k mláčení obilí, při čemž zvířata byla poháněna po mlátě s nakupeným obilím. Dt 25,4 zakazuje zavazovat při tom volům tlamu [sr. 1K 9,9; 1Tm 5, 18]. Hovězí maso se ovšem jedlo [1Kr 1,25]; [sr. Mt 22,4] a sloužilo k obětem, zvl. t. zv. celopalům [Kral. *oběť zápalná, Nu 7,87n; 2S 24, 22; 1Kr 8,63; 2Pa 5,6; 7,5; 29,33 a j.]. Cestovatelé tvrdí, že v jižní a střední Palestině je hovězí dobytek menší než na severu. Největšího vzrůstu dosahuje tento dobytek v Zajordání a kolem jezera Chulě.

Vůle, přání, libost, zalíbení [Dt 8,4], požadavek [1Kr 5,8n; 10,13; Est 1,8; L 23,25; J 1,13; 2Pt 1,21], z dobré vůle = dobrovolně [Lv 19,5; 2K 8,17], mítí dobrou v-i [Est 8,17; 9,19; L 12,19] = býti vesel, vejítí v dobrou v-i' [Mt 5,25] = vyrovnat se s někým. 'V. hotová' [2K 8,12] = ochota. *Libeznost. *Příjemnost.

Mluví-li se o v-i Boží, užívá SZ dvou hebr. a jednoho aram. výrazu. Hebr. *rásôn* znamená zalíbení, přání [opak je prchlivost, Iz 60,10; hněv Ž 30,6], Kral. překládají také obratem »dobře líbezná vůle« [Ž 30,8] nebo příjemný [Lv 22,21 a j.], takže všude tam, kde žalmista prosí, aby činil v-i Boží, lze překládat: abych činil, co je Bohu příjemné, v čem má zalíbení [Ž 40,9; 143,10, sr. 103, 21]. Také Bůh plní přání těch, kteří se ho bojí [Ž 145,19]. Hebr. *chêfes* se téměř neliší od výrazu *rásôn*, ale je v něm složka plánování, předsevzetí. V tom smyslu Kyros [Kral. Cýrus] vykonává plány Boží [Iz 44,28]. Aram. *s-b-* je obdobné našemu ráčiti, uznati za vhodné [Dn 4,32].

V NZ jde o překlad pěti řeckých podstatných jmen a jednoho slovesného tvaru. Převážně je tak tlumočeno řecké *theléma*, jimž je v LXX jak *rásôn* tak *chêfes*. Namnoze tu jde o označení v-e Boží. Ježíš jako Syn vidí smysl svého života v plnění v. Boží [J 4,34; 5,30; 6,38n], t. j. v naprosté poslušnosti toho, který ho poslal a v dokonání spasitelného díla Bohem počatého. Jeho úkolem bylo nejen neztratit nikoho, kdo mu byl dán od Otce, ale dát jim věčný život a jednu i vzkříšení v nejposlednější den [J 6,39n]. Znamenalo to ovšem popření vlastní v. [L 22,42; J 5,19.30; 6,38; 8,28], v dobrovolné sebeoběti [J 10,17n; Žd 10,7nn; sr. Mt 26,12]. Obsahem v. Boží, kterou přišel plnit Kristus, je tedy spása člověka [Mt 18,14]. Je to v. Otcova [sr. Mt 21,31; Ga 1,4; Ef 1,5.9.11], předuložená od věků [*Vyvolení] v něm samém, t. j. ze svobodného rozhodnutí, jež bylo původně tajemstvím, ale v uložení čas bylo zjeveno.

Vůle [1229]

Smyslem křesťanova života je činit vůli Boží. Proto se modlí »Buď vůle Tvá« [Mt. 6,10]. To není jen prosba za poslušnost a sílu k utrpení, nýbrž za schopnost znát v-i Boží tak, jak ji znají andělé, kteří ustavičně patří na Boží tvář [Mt 18,10], a pak ji také konat s radostnou poslušností [sr. Žd 13,21; Ř 12,2; F 2,12n; 1Pt 4,2; Ef 6,6]. Toto plnění v. Boží je podmínkou úzkého příslušenství ke Kristu [Mt 12,50; Mk 3,35]. Chtít činit v. Boží je také podmínkou k pochopení poselství Kristova [J 7,17]. Věřiti v Ježíše Krista je dílo Boží [J 6,28], takže lze říci, že plnit v-i Boží je věřit v Ježíše Krista [sr. Sk 22,14]. Do království Božího vejde jenom ten, kdo činí v-i nebeského Otce [Mt 7,21; sr. 21,31], neboť takový trvá na věky [1J 2,17]. Na druhé straně ten, který zná v-i Boží a neplní ji, propadá Božímu soudu, ať jde o Žida [Ř 2,18.21nn] nebo o křesťana [L 12,47]. Pro praktický život je ovšem třeba ustavičně zkoumat, rozvažovat a přesvědčovat se o vůli Boží [Ř 12,2] pro daný okamžik. Člověk musí při tom být ochoten nepřizpůsobovat se tomuto éonu [světu] a dát se proměnit ve své myslí [sr. Sk 22,14]. Odtud výzvy a prosby o naplnění známostí v. Boží ve vši moudrosti a rozumnosti duchovní [Ko 1,9n; 4,12; sr. Ef 5,17]. Teprve z této známosti v. Boží plynou jednotlivé požadavky pro život jednotlivce i sborů v určité situaci [1Te 4,3; 5,18; 1Pt 2,15; také 2K 8,5]. Cílem těchto jednotlivých požadavků však je oslavení Boha. I modlitby se mají řídit v-i Boží [Mk 14,36; J 9,31; 1J 5,14]. Právě proto je třeba v-i Boží znát.

Někdy výraz v. Boží označuje Boží vedení a určení, splnění Božích plánů a úmyslů. Pavel byl přesvědčen, že se stal apoštolem skrze v-i Boží [1K 1,1; 2K 1,1; Ef 1,1; Ko 1,1; 2Tm 1,1], jež určuje jeho cestovní plány [Sk 18,21; Ř 1,10; 15,32]. V. Boží určuje i utrpení sborů [1Pt 3,17; 4,19]. *Chtění, chtítí. V tom smyslu mluví Pavel o Božích úmyslech, plánech, určení [řecky *búléma*] v Ř 9,19. Podobně ve Zj 17,17 řecké *gnomé* znamená úmysl Boží. *Rada.

Jest si ještě všimnouti řeckého výrazu *eudokia* [= blahovůle]. Kral. jej překládají výrazem dobrá vůle u L 2,14; F 2,13; 2Te 1,11. Není zde místa na rozvádění otázek, jež se seskupily jak kolem původního textu, tak kolem jeho výkladu u L 2,14. Podle různých řeckých textů lze překládat 'lidem dobré v.' i 'lidem dobrá v.' Jde jen o to, na čí dobrou v-i se tu myslí. Řecké *eudokia* chápe většina vykladačů jako přízeň, milost, Boží dobrá v. Celý duch NZ-a vede k tomu, abychom u L 2,14 myslili na ničím nepodloženou, svrchovanou, milostivou v-i Boží, jež se v Kristu právě narozeném sklání k člověku. Bůh chce v Kristu najít v lidstvu své zalíbení. Proto překládá Karafiát: »V lidech zalíbení« a Žilka: »Mezi lidmi, jež si oblibuje«. Tentýž význam by mohla mít *eudokia* u F 2,13 a 2Te 1,11. Pavel tu přeje svým čtenářům, aby Bůh obrátil jejich chtění a skutečné činy ke splnění své milostivé rady.

[1230] **Vulgáta-Vůz**

Ve 2Tm 2,26 se mluví o v-i [*theléma*] d'áblově. Pisatel tu naznačuje, že gnostičtí bludaři byli chyceni do lovecké sítě satanovy a nyní musejí konat jeho v-i.

Vulgáta. *Starý zákon, str. 979n.

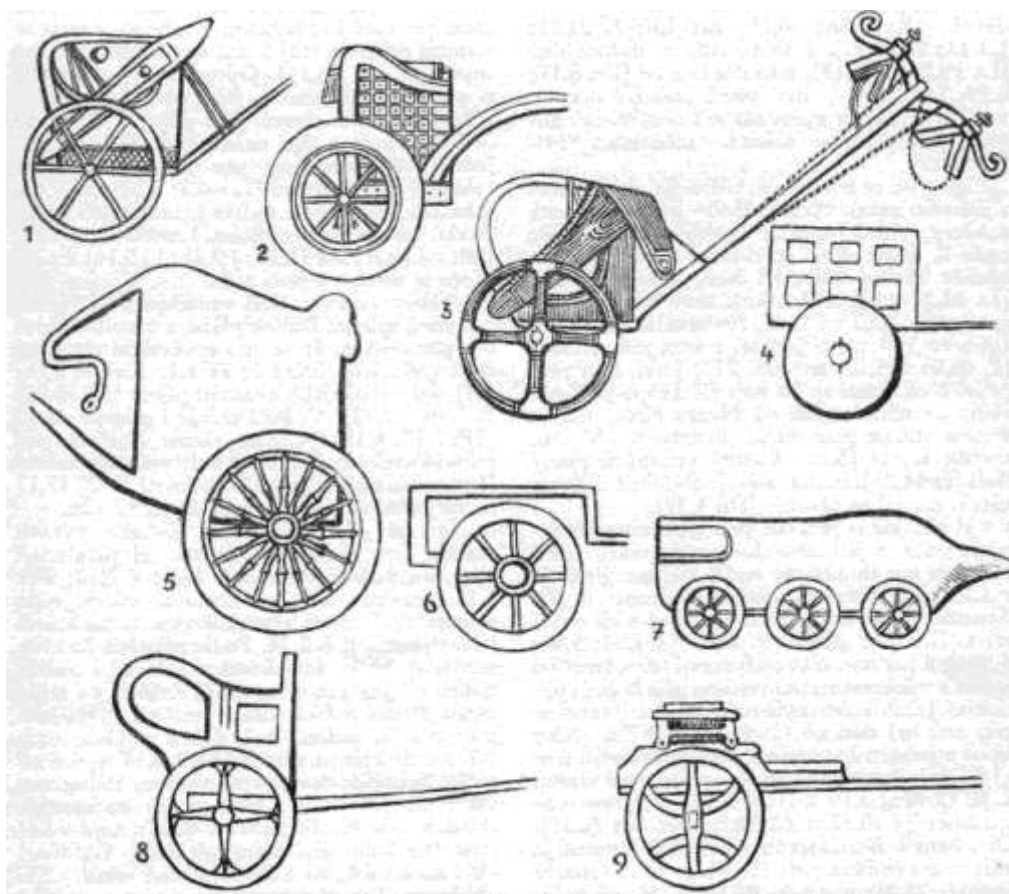
Vůně. *Rozkošně, -ý. str. 801b.

*Příjemnost. U starověkých národů se věřilo, že v. obnovuje život lidí i božstev. Zápach, vycházející ze spáleného masa obětního zvířete, byl pokládán za stravu božstev. Stopy tohoto názoru máme i ve SZ-ě. Vůně oběti je mu příjemná [Gn 8,21], rozkošná [Lv 8,28], na druhé straně je výrazem zavržení Božího, když už nemůže chutnat ani oběti svého lidu [Lv 26, 31]. Zvláště ve sz obětních předpisech se často mluví o tom, že oběť je vůní spokojující [uklidňující] Hospodina [Lv 1,9.13.17; 2,12]. Také o pohanských obětech se mluví podobně [Ez 6, 13; 16,19; 20,28]. Už z toho však je vidět, že výraz ‚v. příjemná‘ se stal odborným názvem pro oběť vůbec; u proroků pak a zalmistů je

patrně vědomí, že Bůh obětí vůbec nepotřebuje [Am 5,21; Ž 51,18n]. Obrazně je v. životodárnou mocí. Moudrost praví u Sir 24,15, že vydala v-i, t. j. dala sílu k pravému životu. Táž kniha [39,18] vyzývá zbožné, aby vydali v-i jako kvítek liliový.

Pro Pavla je sebeoběť Kristova dar a oběť v rozkošnou v-i [Ef 5,2]. Ale i sbírka Filipenských je Pavlovi v-i sladkosti [F 4,18], protože byla výrazem lásky k Bohu. V R 15,16 nazývá Pavel svou službu v kázání evangelia »obětí pohanům vzácnou«. Ve 2K 2,14-16 užívá Pavel obratu v-i jako životodárného, ale také smrtícího prostředku. Skrze apoštola, který je libou v-i Kristovou pro Boha a roznašečem této v-ě, zjevuje Kristus v-i známosti o sobě: jedněm je v-i životnou, vedoucí ke stále se stupňujícímu životu, jenž vyvrcholí v životě věčném, zatvrzelcům však v-i smrtelnou, vedoucí k duchovní smrti.

Vůz, většinou dvoukolový, různých tvarů, tažený spřežením koní, pokud šlo o válečné vozy [2S 8,4] nebo v ostatních případech

Různé tvary starověkých vozů: 1. Egyptský válečný vůz (po straně toul na šípy). - 2. Assyřský lovecký. - 3. Syrský válečný. - 4. Filistinská nákladní kára. - 5. Perský vůz. - 6. Kanaánská nákladní kára. - 7. Assyřský válečný vůz s beranem. - 8. Řecký závodní vůz. - 9. Řecký cestovní se sedátkem.

většinou spřežením hovězího dobytka. Užívalo se ho při lovu zvěře, ve válečnictví [Ex 14,9; 1S 13,5], k slavnostním jízdám [Gn 41,43; 2S 15,1; 1Kr 1,5] a k soukromým potřebám [Gn 46,29; 2Kr 5,9; Sk 8,28]. Na válečném nebo loveckém v-e se stálo. Košatina v-u byla vpředu zakulacená, vzadu otevřená, a spočívala přímo na nápravě. *Kola se podstatně nelišila od našich kol. Často byla celá z kovu [1Kr 7,33]. Z Malé Asie přes Syrii přešly do užívání i v-y nákladové. I ty byly po pravidle dvou-kolové, buď kryté, nebo podobné čemusí mezi valníkem a žebříčkem. Nebyly uzpůsobeny pro hornaté kraje Palestiny, zato však bylo jich hojně užíváno v rovinách Kananejci [Joz 17, 16; Sd 4,3; 1S 6,7]. Hetité a Assyřané znali též v-y čtyřkolové. Také v rovinatém Egyptě byly vozy samozřejmostí [Iz 31,1]. Šalomoun právě kupoval v-y v Egyptě [1Kr 10,29]. Čteme o vozech chusimských a lubimských [2Pa 16,8], syrských [2Kr 5,9], hetitských [2Kr 7,6] a asyrských [Na 2,3n; 3,2]. Na válečných vozech stáli vedle vozky i bojovník a někdy i štítonoš [2Pa 18,33]. Po straně těchto v-ů býval toulec na šípky. O železných v-ech, chráněných železnými deskami, čteme u Joz 17,16.18; Sd 1,19; 4,3]. Peršané opatrovali někdy nápravy i špice kol kosami [sr. 2 Mak 13,2]. Ve válce byl v-ům přikládán podobný význam jako dnes dělostřelctvu nebo tankům. Válečná síla nepřítelova byla odhadována podle počtu v-ů. Faraó stíhal Izraelce se 600 v-y [Ex 14,7], Jabin, král kananejský, měl 9000 v-ů [Sd 4,3], čímž má být zdůrazněna mimořádná síla jeho vojska, nejde o faktický údaj. David ukořistil na Hadadezerovi, králi Soba, 1000 v-ů [2S 8,4] a na Syrských něco později 700 [2S 10,18]. Šalomoun měl 1400 v-ů [1Kr 10,26].

2Kr 23,11 mluví o jakýchsi v-ech, zasvěcených slunečnímu božstvu. V NZ-ě je zmínka o v-u komorníka královny Kandáces [Sk 8, 28n.38]. Ve Zj 18,13 jsou míněny v-y čtyřkolové.

Výběřčí. Jde vesměs o správce královské pokladny, kteří vybírali daně a odvažovali peníze [Ézd 7,21; Iz 33,18; Dn 11,20].

Vybojovavati, stč. = bojem vyplnění, ničení [Ga 1,23], přemáhání [Žd 11,33].

Výborně, -ý, velmi dobře [Ž 139,14; Sk 24,3; 1Te 5,2]; znamenitý, vybraný [Gn 47, 11; Dt 3,25; 8,10; 1S 1,5; Jr 2,21; J 12,3 a j.]. U L 1,3; Sk 23,26; 24,3 jde o titulaturu [velkomožný, urozený] osob v úředním postavení, jako místodržitelů a podobně.

Vybraný, vybrati, V 1Pt 2,6 ve významu vyvolený. *Vyvolení.

Vybýti, stč. = odstraniti, vyhnati [Gn 26,27; 1S 18,13].

Vyčísti, stč. = vypočísti, vypočítati, napočítati [1Pa 7,5; Ezd 1,8; Ž 40,6 a j.].

Vyčistiti, vyčišťovati. *Čistý. *Očišťování, očišťovati. *Smířen. Vyměsti [Mt 12,44]. U Jb 41,16 je tak přeložen tvar hebr. slovesa *ch-t-* 'jež znamená někdy provinit se, jindy očistiti se [Nu 8,21; 19,12 a j.], v tomto případě však podle Geseniova slovníku: býti bez sebe,

Výběřčí-Vydán [1231]

vrhnouti se k zemi. Karafiát překládá: »Strachem se rozutíkají«. Verš však skýtá více obtíží překladatelských. Na př. Hrozný jej překládá: »Před jeho výpadem děsí se hrdinové a mořské příboje se třístí«.

Vyčítání rodů [Tt 3,9]. *Rod, str. 784b.

Vydán, vydati se, vydávati se. Vydati počet^t - skládati účty [Mt 12,36; L 16,2; 1Pt 3,15], ‚v-ti se v rozkoše‘ = oddávati se rozkoším a pod. [Gn 18,12; Ef 4,19], ‚vydati se v službu‘ [R 6,13.16.19; 12,1] = upřímně sloužiti; ‚nevýdávati se v nic neslušného‘ [1K 13,5] = nechovat se neslušně. V-i mandát, práva a soudy, zákon, svědectví, soboty a pod. = vyhlásiti [Dn 6,8.10.12; J 11,57; Ex 15,25; Dt 33,4; Ž 119,38]. Vydati v porouhání [Zd 6,6] = činiti předmětem posměchu. ‚V-ati se v to, čehož neviděl‘ [Ko 2,18] = dát se zasvěcovat. Kral. se tu drží t. zv. přijatého textu [Receptus, *Nový Zákon, str. 511^b], ale ve většině lépe dochovaných rukopisů se čte »v-ati se v to, cos neviděl«. J. B. Souček překládá: »Dávaje se zasvěcovati do vidění«, jichž se dostávalo účastníkům tajemných obřadů [mystérií], v nichž byly předváděny děje a věci domněle z nadsmyslného světa. Ap. Pavel v nároku, že se člověk tímto způsobem uvede do styku s nebeským světem, vidí projev marné domýšlivosti [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 60]. Vydati se v neužitečné věci [2Te 3,11] = okolo práce jen chodit [Žilka], zabývat se jen daremnostmi [Škrabal]. Vydati se za příklad [Tt 2,7] = býti vzorem.

Nejčastěji však tato slovesa znamenají dáti na pospas, dáti v moc, zvláště vydati k soudnímu přelíčení, k potrestání. Uprchlý otrok neměl býti vydán za určitých předpokladů svému pánu [Dt 23,15; *Město útočištné; sr. 1S 30,15]. O Bohu se praví, že vydal Izraelce v ruce nepřátel tím, že se jich na čas zřekl [Dt 32,30; Sd 3,8; 4,2; 6,1; 10,7; 13,1; Ž 44, 14; 78,66]. Boží soud podle Ř 1,24nn, se jeví v tom, že zatvrzelce, kteří o něm vědí, ale neuznávají za svého Pána, vydává v žádosti srdce ohavné a v převrácenou mysl, aby sloužili vojsku nebeskému [Sk 7,42, sr. Am 5,25nn; Ef 4,19]. I prorok nařiká jménem svého lidu, že jej Pán dal na pospas nepřátelům [Pl 1,14]. Přesto však láska Boží k Izraelovi je tak veliká že jej nemůže natrvalo opustiti [Oz 11,8].

V NZ-ě se tato slovesa vyskytují zvláště ve spojení se soudem a odsouzením Ježíšovým [Mt 27,2.18.26; Mk 14,55; L 20,20, 23,25; 24,20; J 18,30; Sk 3,13], ale NZ je přesvědčen, že za tímto vydáním na pospas lidí i smrti byla skryta spasitelná vůle Boží, které se Ježíš dobrovolně podrobil [Mt 17,22; 20,18; L 18,32; J 19,11; Sk 2,23], takže sloveso ‚v-i‘ i bez bližšího určení je vlastně odborným názvem pro výkupnou smrt Ježíšovu [R 4,25; 8,32; Ga 2, 20; Ef 5,25]. Také svým učedníkům předpovídá Ježíš, že budou vydáni lidské zlobě, soudům a sněmům [Mt 10,17.19; Mk 13,9; L 21, 12], ano i smrti [sr. 2K 4,11], dokonce i bratr

[1232] Vydavatel-Vyhladiti

bratra vydá na smrt [Mt 10,21; Mk 13,12]. Příklad Ježíšovy sebeobětovné smrti byl mocnou pohnutkou věřícím, aby vydávali své duše pro jméno Pána Ježíše [Sk 15,26] a svá těla v živou oběť [R 12,1].

V 1K 5,5; 1Tm 1,20 se mluví o vydání satanu. Snad tu jde o starověkou formulku, jíž byl člověk vydán na pospas silám podsvětí. U Izraelců byl satan pokládán za vykonavatele Božích soudů. V-i satanu na uvedených místech znamená vyloučení z církve, kde, podle Součková výkladu, »působí ochranné síly království Božího, prolamující se do této časnosti. Protože je odsouzený zbaven této ochrany, je tím vydán satanu a výsledek je záhuba těla«. Ale přesto není ten člověk docela ztracen. »Je ještě vyhlídka, že touto trpkou cestou bude v soudný den zachráněn« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 65].

Jindy má sloveso v-i význam ‚veřejně vystaviti‘. Je to kultický výraz vztahující se k oběti. V tom smyslu praví Pavel, že Bůh Krista veřejně vystavil jako smírčí prostředek [R 3,25; sr. J 3,14n; Nu 21,8n].

Jindy má sloveso v-i vztah ke tradici. Mluví se o *ustanoveních, která vydal Mojžíš [Sk 6,14], o křesťanské tradici, která je v posledku přejata od samého Krista [1K 11,2,23; 15,3], o usneseních t. zv. apoštolského sněmu, jež byla ústně vydávána, vyřizována sborům [Sk 16,4], o apoštolských příkazech [2Pt 2,21; sr. Ju 3] a o tradici evangelijní, t. j. o životě, působení a smrti Ježíše Krista [L 1,2]. Ve 2Te 2,15; 3,6 jde o základní prvky křesťanského učení, jež bylo předáváno už v ustálené formě.

Vydavatel zákona, hebr. *m'chókék* [= zákonodárce, od hebr. *chákak* = vtesávati; nařizovati]. Kral. v Gn 49,10 vykládají tento výraz v Poznámkách jako učitel, rádce, a v Ž 60,9 a 108,9 skutečně jej překládají slovem učitel. Ale slovníky [Gesenius, Fürst a j.] mají za to, že tu jde o označení vůdcovské hole [sr. naše ‚maršálská hůl‘ a dovolávají se starověkých soch, na nichž jsou znázorňováni panovníci se žezlem u nohou. Podobně jest tomu prý rozuměti v Nu 21,18 a v Ž 108,9, kde Zeman mluví o vladařském žezle. Na ostatních místech jde o zákonodárce [Dt 33,21] nebo o vojenského velitele [Sd 5,21]. U Jk 4,12 je Bůh označen jako Zákonodárce.

Vydávati se u Mi 2,11 doslovně ‚choditi za větrem a lží‘ [viz Karafiátův překlad!], t. j. za marnostmi [sr. Iz 26,18; 41,29]. Jiní myslí na ducha lži [vítr a duch jsou v hebr. vyjadřovány tímž slovem], sr. 1Kr 22,22; Ez 13,2n. 17. K ostatním výskytům viz heslo *Vydán.

Vydechnouti, stč. = vydechnouti, oddechnouti si. Hrozný překládá Jb 32,20: »Musím mluvit, aby se mi ulehčilo«.

Vydírati, vydrítiti, olupovati, olupiti [Př 22,23, sr. Mal 3,8, kde je užito téhož hebr. výrazu], odtrhnouti, vzítí násilím [Ž 69,5; Iz 10,2; Mi 2,2; Mal 1,13], vytrhnouti [Sk 23,27].

Vydlážený, nč. vydlážděný, v Př 15,19 o stezce upřímných. Doslovně z hebr. jde o navršenou, dobře upěchovanou cestu, jež neposkytuje překážek.

Vydobýti se, zachrániti se, uniknouti [Za 2,7].

Vydrítiti. *Vydírati.

Vydrítiti se, vytrhnouti se, uniknouti [Př 6,5].

Vyduť, něco vyduťého, kulovitého. O vyboulené zdi u Iz 30,13. V 1Kr 7,20 jde o dnes nejasný architektonický výraz, jenž v hebr. označuje břicho. Je to snad označení vypuklín hlavice sloupu, jak se jevila pozorovateli zdola.

Vyháněti, zaháněti, vypuzovati [Gn 4,14; 1Pa 17,21; Mk 5,10]. O lásce se praví v 1J 4, 18, že vypuzuje strach před Bohem.

Vyhazovati. Ve Sk 7,19 jde o odkládání dětí.

Vyhladiti, vyhlazovati. Tak překládají Kral. nejméně 18 hebr. slov, jež označují všechny možné druhy vyhubení, vyplenění a zničení. Může jít při tom o činnost lidskou [1S 28,9; 1Kr 16,12; Est 3,13], zvláště nepřátel lidu Božího [Ž 69,5], ale převážně jde o výsledky Božích soudů. Tak se praví, že Bůh zahladí, t. j. vymaže ze své pamětní knihy jméno, památku hříšníků [Ex 17,14; Dt 29,20; Ž 9,6 a j.], ale může také vymazat dobré skutky [Kral. dobrodiní] svých služebníků [Neh 13, 14]; ty, kteří se jemu vzpírají, skryje, odklidí ze země, vyloučí ze svého lidu [Ex 9,15; 23,23; Za 11,9 a j.], vyřadí ze své ruky [Ž 88,6], rozetře je, takže zahynou [Iz 16,4], přivede k mlčení, tedy zničí [Oz 4,6; 10,7; Sof 1,11], vyplní je [Ž 119,21], přivede ke konci [Ez 32,10.12 a j.], vyhubí [Dt 4,3.26; 7,23; 9,3.12.30; 28,20; Ž 37,28; 92,8 a j.], dá jim zmizet [Dt 4,26; Ž 143,12; Ez 28,16; Abd 8 a j.], vyžene [Sd 2, 3], odsekne, rozbije [Sd 21,6] a pod. Nejčastěji k tomu užívá lidských nástrojů [Dt 15,3; Joz 7,9; 1S 15,18; 2Kr 13,17 a j.]. Převážně je tak překládáno sloveso *kárat* [= odříznouti, odseknouti, zničiti, na př. Ex 12,15.19; 30,33], zejména pokud se týče příslušníků vyvoleného lidu, kteří se nějak provinili proti zákonům kultické čistoty [Lv 7,20n.25.27; 17,4.9; 20, 17n; Nu 9,13 a j.]. Neznamená to vždycky smrt, nýbrž často jen vyloučení z pospolitosti Izraele. Velmi často jde také o výraz *chérem*, [Ex 22,20; Dt 3,6; 20,17; Joz 10,39; 11,12 a j.], o němž vše podstatné bylo řečeno v heslech *Proklatý, prokletý, *Klatba. Jindy sloveso v. znamená zmocnit se [Joz 17,13.18; Sd 2,21].

Nejasné je místo v Za 5,3. Je tam užito hebr. slovesa *náká* = zůstati bez trestu, nebýti vinen [sr. Ex 21,19; býti čist Nu 5,19], takže Heger překládá: »To je kletba, která vychází na celou zemi. Neboť podle tohoto sloupce bude bez trestu kdejaký zloděj a podle onoho sloupce bude bez trestu každý, kdo křivě přísahá.« Dvěma sloupci se miní dvě strany svitku, odpovídající dvěma deskám Desatera. Kletba spočívá v tom, že zloději a krivopřísež-

níci na čas zůstávají bez trestu, takže načisto zkaží celý dům, i jeho dřevo i kámen.

V-i v Dt 10,13 znamená osekati kámen tak, aby byl hladký a dalo se na něm psát.

V NZ-ě jde o překlad šesti řeckých sloves, jež znamenají zahubiti [L 20,16], násilně odstraniti [L 22,2; Sk 5,33], zrušiti [,ponižením byl soud nad ním zrušen', t. j. soudu nad ním bylo zneuzito, Sk 8,33], trvale vyloučiti z pospolitosti lidu Božího [Sk 3,23, sr. Lv 23,29; Dt 18,19], zabítí, usmrtili [,na sobě samém usmrtil ono nepřátelství' Ef 2,16 v překladu Hejčlově], pomínouti, zaniknouti, zmizeti [1K 13,10].

Vyhlásiti, vyhlásovati, ve smyslu prohlásiti [Lv 13,3; Jb 34,17; Ž 82,3], veřejně něco ohlásiti jako platné [Dt 4,13; Est 3,15; 4,8; 8,14; 9,14; Jr 34,8.15], zvěstovati [Iz 61,1n; R 2,21], naříditi veřejným vyvoláním [1K 21,9; 2Pa 20,3; Ezd 8,21; Jon 3,5], vypověděti [válku Jl 3,9].

Vyhlašovati. *Vyhlašovati.

Vyhledati, vyhledávati. Vedle obvyklého smyslu pátráním najiti [Sd 6,29; Est 2,23;], zjistiti [Jb 5,27; Kaz 1,13], vybrati [Gn 41,33; Ex 18,21; 1S 13,14; 14,38; 16,17; 1Pa 26,31; Jb 9,14], mají uvedená slovesa také význam ptáti se po něčem, starati se o něco [Jb 3,4; Iz 16,5], vyžadovati [Neh 5,12; Ez 20,40; Mi 6,8], voláti k odpovědnosti [Dt 18,19; 23,21; Jb 10,6; Ž 10,13n; Oz 2,13; 4,9.14; 8,13; 9,9; Ez 34,10], zvláště za prolitou krev Gn 5,9; 1S 20,16; 2S 4,11; 2Pa 24,22; Ž 9,13; Ez 3,18. 20; 33,6; Oz 1,4; Jon 1,14 ve smyslu krevního mstitele], mstíti [Joz 22,23], přihlídnouti, zkoumati [Jb 31,14], důkladně prohlížeti [Lv 27, 33], zkoumati, ochutnávatí [Př 23,30], prozkoumati [Jr 31,37], propátrati [Kaz 12,10] a pod. Ve SZ-ě je tak překládáno nejméně 16 různých hebr. výrazů. Právě-li se v 1K 7,47; 2Pa 4,18, že váha mědi nebyla vyhledávána, znamená to, že jí bylo nezvažitelné množství.

V NZ-ě mají tato slovesa význam ptáti se jeden druhého [L 22,23], žádati [1K 4,2], toužiti po něčem [L 11,29, *Znamení].

Vyhledávání ve Sk 15,7 = spory, jednání, rokování.

Vyhlídati, vyhlédati, vyhlížeti, dívati se [z okna Gn 26,8; 2S 6,16; 2Kr 9,30; Př 7,6; Pís 2,9; s nebe Ž 85,12], býti patrný [Jb 33,21]. Kaz 12,3 myslí na oči [sr. Gn 27,1]. Ve smyslu toužebně očekávati, vyčkávati Mi 7,7, pečlivě pozorovati Na 2,1; R 8,19 překládá Škrabal: »Tvorstvo netrpělivě čeká«.

Vyhrýztí, vyštípati [o hadu Am 9,3].

Vycházející. U Iz 14,12 jde o jitřenku [*Lucifer], jež je označena výrazem »syn červánků« [Kral. »v jitře vycházející«], které jí matefsky obklopují.

Vycházení. *Vcházení. Podle Nu 33,2 sepsal Mojžíš seznam stanic, z nichž Izraelci vycházeli na další cestu [Kral. ,v'.]. V. v Dt 33,18 znamená podnikání, výboje na rozdíl od pokojného přebývání ve stanu. Obrat , vcházení i vycházení' může tedy snad někdy znamenat

Vyhlásiti-Východ [1233]

podnikání a odpočívání, práci i klid [Dt 28,6. 19; Joz 14,11; 1S 18,13; 29,6; 2S 3,25; 1Kr 3, 7; 2Kr 19,27; 2Pa 1,10; Ž 121,8; Iz 37,28]. Zpravidla však tento obrat souvisí s bohoslužebným životem. Člověk vychází ze svatyně po slavnosti, ale zase tam i vchází. Někdy v. označuje východ slunce, Iz 13,10. U Oz 6,3 je Hospodinův spásný příchod přirovnáván k jitřnímu svítání [sr. Iz 60,2]. U Ez 42,11; 43,11; 44,5 jde o východy, brány. Prorok má rozkaz, aby si v budoucím chrámu, zvláště vchodů a východů ze svatyně, aby mohl stanovit, jak kdo smí vcházeti a vycházeti z ní.

Vycházení, vyjítí. Vedle obecného smyslu o vycházení z domu a pod. [Ex 12,22; Joz 6,1; Sd 17,23; 1Kr 8,10; 2Pa 15,5; Jb 41,12; Ž 19,6; 104,23], vyvěrání pramene [Nu 21,13; Ez 47,1; Dn 7,10] a pod. [sr. *Vycházení], mají tato slova zvláštní význam, když se mluví o Bohu jako původci a zdroji zákona [Iz 51,4], spasení [Iz 51,5], prchlivosti [Nu 16,46], věci [Gn 24,50], divných rad a skutků [Iz 28,29], slova [Iz 45,23; 55,11] a pod. Zvláště tam, kde jde o zjevení moci a slávy Boží, mluví se o tom, že Hospodin vyjde jako silný rek [Iz 42,13, sr. Za 14,3] a pod.

V NZ-ě jsou tato slovesa typická pro označení toho, že d'áblové k rozkazu Ježíšovu nebo jeho učedníků pouštějí své oběti [Mk 1,26; L 4,36.41; Sk 8,7; 16,18; 19,12]. Z Ježíše vychází neobyčejná moc [Mk 5,30; L 6,19], protože vyšel od Boha [Jb 16,27n; 17,8, sr. 8,42; 13,3; 16,30]. V duchovním smyslu je Ježíš Kristus dvěma, jimiž věřící vcházejí a vycházejí, aby našli pastvu [J 10,9]. Chce se tím říci, že ten, kdo uvěřil v Ježíše jako Syna Božího, který vyšel od Otce, může patřit k lidu Božímu, jeho církvi.

»Vyšli z nás' [1J 2,19] = měli s námi obecnství, drželi se nás [sr. 2J, 7].

Ostatní místa lze snadno pochopiti ze souvislosti. *Přicházení, příchod, přijítí.

Východ. Izraelec určoval světové strany tak, že se obličejem obrátil tam, kde vycházelo slunce [hebr. *mizrách*, Joz 11,3; 12,3 a j.], takže v. byl označován také výrazem *kédem* [= to, co je vpředu, Gn 2,8 v hebr.]. Sever byl po levici, jih po pravici. Západ byl označen výrazem *jám* [= moře]. Hlavní brána jeruzalémského chrámu byla postavena na v., a to tak, že první paprsky vycházejícího slunce o jarní a podzimní rovnodennosti mohly dopadat na svatyni svatých jako symbol přicházení Boží slávy.

»Od v-u k západu', »od západu k v-u' [Gn 28,14; Ž 113,3; Mal 1,11; Mt 8,11] = na celém světě, z celého světa. »Ne od v-u, ani západu, ani od pouště«, t. j. z jihu = odkud ve světě [Ž 75,7]. Podle Ž 103,12 vzdálil Hospodin nepravosti svého lidu tak, jako je v. vzdálen od západu.

Iz 47,11 mluví o zlu, jehož v., t. j. počátek a konec není znám, tedy nečekaně. U Mi 5,2

[1234] Východní-Vychován

znamenají ‚východové‘, počátky. Počátky mesiášského vysvoboditele jsou starodávné, věčně. Mnozí při tom myslí na staré mesiášské zaslíbení, na starobylost rodu Davidova. Křesťané navazují na Iz 9,6 [‚Otec věčnosti‘] a J 1,1n.

Východní. 1. Moře v. [Ez 47,18; J 2,20; Za 14,8]. *Moře mrtvé. — 2. V. národové, obecné označení národů, bydlících na východ od území Ammonitů a Moabitů [Iz 2,6; Jr 49,28; Ez 25,4,10], na sever až po území, kde obyvatelé Cháranu pásli svá stáda [Gn 29,1,4], a na jih až do Arábie. — 3. V. vítr. *Vitr. — 4. V. země, krajina ležící na východ od Palestiny [Za 8,7], zvláště Arabská a Syrská poušť [Gn 25, 1-7].

Vychován, -í, vychovati, vychovávatí. 1. Terminologie Kral. V Gn 50,23 nejde o výchovu, nýbrž o zrození na kolena Josefova [Karafiát: »Zrodili se na kolena Josefova«, sr. Gn 30,3, t. j. byli přijati Josefem za vlastní. *Koleno]. V Gn 31,18 jde o označení vlastního chovu, doslovně z hebr. ‚majetek‘. Na ostatních z místech jde o přivedení ke vzrůstu, odchování [Iz 1,2; 23,4; 49,21; 51,18; Pl 2,22; Ez 19,2].

V NZ-ě jde o výrazy, jež všechny souvisí se slovesem *trefein* [= živiti, krmiti; odchovati, vychovávatí L 4,16; Sk 7,21; 22,3; Ef 6,4; 1Tm 5,10].

Hebrejščina má pro to, co bychom mohli nazvat výchovnou činností, vlastně jen jeden pojem: sloveso *jásar* [= správně vésti, držeti v kázi; Kral. překládají výrazem ‚trestati‘, Lv 26,18; Ž 94,10; ‚napraviti‘, Př 29,19 a pod.] a podst. jméno *músár* [= kázeň, napominání. Kral. překládají také výrazem ‚cvičení‘, Př 12,1 a j.]. Příbuznými slovesy jsou tvary slovesa *járá* [= ukázati prstem, názorně vyučovati, Ex 35,34, poučiti, Jb 6,24] a hlavně tvar slovesa *jákach* [= kárati, volati k odpovědnosti, domlouvati], jež se často vyskytuje ve spojení s *jásar* [Př 3,11]. Při tom sloveso *jásar* se může vztahovat jak na kázeň, výchovu v mravně-náboženském smyslu, tak na poučení ve smyslu nabývání moudrosti, poznání a schopnosti úsudku, tedy jak na výchovu volní, tak rozumovou. O zvířatech se tohoto výrazu neužívá. Myslí se nejen na výchovu dětí, jež je podle sz názoru v podstatě kázní a domlouváním, ale také učením, nýbrž i na mravní a náboženskou výchovu dospělých, jež zahrnuje i utrpení a různé tísně [Iz 26,16], a konečně i na výchovu lidu Božího jako celku, jejímž obsahem je naslouchání Božímu slovu a poslušnost jeho přikázání. Téhož slovesa se užívá také o trestech v soudnictví [Dt 21,18; 22,18. *Trest], o donucování poddaných k poslušnosti [1Kr 12,11,14] a o domlouvání, napominání, varování [sr. zvl. Př]. Je tedy toto sloveso svým obsahem příbuzné tomu, co v řečtině znamenají výrazy *paideuein* [= vychovávatí] a *paideia* [= výchova], a LXX tak skutečně překládá hebr. kořen *j-s-r*.

2. Výchova ve SZ-ě. Vychovatelem byl

především Bůh sám. Bůh uzavřel se svým lidem smlouvu a žádá od něho naprostou poslušnost. Kdo se nepodřídil, byl vyloučen ze svazku vyvoleného lidu [Gn 17,14; Ex 12,15,19; Lv 7, 20n a j. *Vyhladiti]. Bůh jako svatý žádá na svém lidu *svatost [Lv 20,26]. Bohoslužba, oběti, pravidelně se opakující svátky s písněmi a vypravováním o mocných činech Božích měly působit, aby si vyvolený lid přivykl choditi s Hospodinem, Bohem svým [sr. Jb 22,21]. Zvláště pak Zákon a jednotlivé příkazy, jdoucí až do podrobností každodenního života [Z 119], měly mocný výchovný vliv. Krátká shrnutí Božích požadavků [Ex 20; 34; Dt 5; Ž 15; 24,3nn; Mi 6,6-8] byla ustavičně opakována. Památníky podivuhodného vedení Božího [Joz 4] a v nejstarší době i oltáře připomínaly lidu povinnost vděčnosti k Bohu.

Bůh však vychovával svůj lid i tresty. Celé své dějiny chápal Izrael [zvláště proroci a Dt] jako Boží výchovnou cestu [sr. Oz 7,12,15; Jr 2,19,30; 5,3; 7,28; 17,23n; 30,14; Ez 5,15; 23,48n]. Tak jako otec vychovává [Kral. ‚cvičí‘] syna, tak Hospodin vychovává svůj lid [Dt 8,5, sr. Iz 1,2]. Už zkušenosti za putování pouští z Egypta byly Božím výchovným prostředkem [Dt 11,2nn, sr. 8,2-6; Lv 26,18-28], a to nejen tresty, nýbrž i podivuhodná vysvobozování [Dt 4,36]. Nakonec však musel Bůh rozptýlit svůj lid, aby jej napravil [Jr 30,11; 46,28] a přivedl k obrácení [Jr 31,18]. Iz 53,6 mluví dokonce o zástupném nesení kázně a kárání Božího, jež se stalo prostředkem k uzdravení. Podle Z 94,10 však Bůh vychovává nejen Izraele, nýbrž i pohany [sr. Ř 1,20; 2,14].

Teprve tehdy, když pochopíme, že Bůh je vlastně jediným vychovatelem, získáme pravé pozadí pro činnost těch, kteří v Izraeli zastupovali Boha. Ochráncem Zákona Božího v oblasti denního života byl především otec a matka [Gn 18,19; Př 1,8; 31,1]. Oni měli znovu a znovu opakovati základní příkaz Boží [Dt 6,6-9; 11,19n] a stavěti jej dětem ustavičně před oči; oni měli odpovídat na jejich zvědavé otázky při náboženských zvycích a slavnostech [Ex 12,26; 13,14; Dt 6,20]. Při tom si SZ nedovedl představit výchovu bez metly [Př 13,24; 29,15]. Neboť metla chrání dokonce před smrtí a peklem [Př 23,13n], trestání dává naději na nápravu [Př 19,18], zahání bláznovství [Př 22,15, *Blázen] a přináší uklidnění a rozkoš vychovatelů, když vidí dobré výsledky své činnosti [Př 29,17] a život tomu, kdo tuto výchovu přijal [Př 4,13].

Ovšem, u Izraelců šlo také o stálou výchovu dospělých, kterou měli na starosti kněží, proroci a mudrci [*Učitel. *Učiti]. Bázeň před Bohem, t. j. svatá úcta k Bohu, je pokládána za počátek moudrosti a všeho vzdělání [Př 1,7; 15,33], jež spočívalo v sebekázní [Kral. ‚cvičení‘], v chápání rozumných řečí, v životní rozvaze [Kral. ‚opatrnosti‘], v spravedlnosti, v plnění povinností a pod. [Př. 1,2nn]. Jde tedy o praktické životní zaměření, plynoucí z úcty před Bohem [Př 6,23; 10,17; 16,22]. Při tom Př zdůrazňuje důležitost

ochotné dobrovolnosti v přijímání pokynů a domlouvání [Př 12,1; 13,1; 19,20.27; 23,12]. Jen blázen pohrdá cvičením [Př 15,5], jež je přece cennější než stříbro a zlato [Př 8,10]. K pravé moudrosti patří především přijímání kázně a domlouvání Božího [Př 3,11] a spoléhání na Boha [Př 3,5nn; Iz 5,21]. Sz pisatelé jsou si vědomi, že by Boží tresty, odpovídající hříchům, musely vést ke zkáze člověka [Z 39,12; sr. 6,2; 38,2]; těší se však, že Bůh nenakládá s námi podle našich nepravostí [Z 103,1 On] a že nás prese všechny své tresty nevydává smrti [Z 118,18], takže ten, kterého Bůh cvičí a ze Zákona svého vyučuje, je prohlášen za blahoslaveného [Z 94,12, sr. Jb 5,17].

V očích hellenistického židovstva [LXX, Fílo Alexandrijský, Josephus] a v apokryfických knihách se stal Zákon výchovnou knihou celého lidstva; utrpení je prohlášováno za podstatnou část Boží výchovateléské činnosti. Židé, kterým byl svěřen Zákon, pokládali se za vychovatele [Kral. „feditele“] nemoudrých, učitele nemluvnat, vůdce slepých a světlo těch, kteří jsou ve tmě [Ř 2,19n]. Odtud plynula úžasná misijní horlivost [Mt 23,15], jež ovšem podle soudu Ježíšova i Pavlova byla scestná [Ř 2,24] už proto, že *Zákon po příchodu Kristově ztratil svůj význam. Měl jen dočasnou platnost a odkazoval na Krista [Ga 3,24]. Byl vychovatelem, pedagogem, který měl přivést ke Kristu. Jeho úloha byla sice významná, ale podružná od té doby, kdy přišel Kristus jako naplnění Zákona.

3. Výchova v NZ-ě. I v NZ-ě je vychovatelem především Bůh sám. Jde tu o řecké výrazy *paideia* [= výchova], který Kral. překládají cvičení [Ef 6,4], správa [2Tm 3,16], nejčastěji však kázeň [Zd 12,5.7.8], trestání [Zd 12,11] a *paideuein* [= vychovávat], jež Kral. překládají výrazy vyučiti [Sk 7,22; 22,3], býti poučován [1K 11,32], učiti se [1Tm 1,20], vyučovat [2Tm 2,25; Tt 2,12], potrestati [L 23, 16.22; 2K 6,9], nejčastěji však trestati [Zd 12, 6.7.10; Zj 3,19]. Podle Zd 12 Bůh vychovává tak, že sesílá utrpení, a tak dokazuje svou otcovskou lásku. Utrpení je záruka synovství, a tím i milosti Boží a odpuštění [Zj 3,19]. Neboť staví po bok Syna [Zd 5,8; 12,2n.7n]. Proto pisatel Žd podle lépe dochovaného řeckého čtení napomíná: »Snášejte utrpení jako výchovu« [Žilkův překlad], jejímž cílem je věčný život [Zd 12,9], účast na Boží svatosti [Zd 12, 10, sr. Mt 5,48; Lv 19,2] a pokojné ovoce spravedlivého života [Zd 12,11]. Spasitelná milost Boží nás vychovává [Kral. „vyučuje“], »abychom se odřekli bezbožnosti a světské žádostivosti a žili rozvážně, spravedlivě a zbožně v tomto nynějším světě« [Tt 2,12 v Žilkově překladu] a očekávali na zjevení slávy velikého Boha a Spasitele Ježíše Krista. Podle 1K 11,32 jsme Božím soudem vychovávaní [Kral. „poučování“]. Ve 2K 6,9 navazuje Pavel na Ž 118,18, když mluví o tom, že Bůh ho vychovává [trestá], ale nevydává smrti. Za všemi těmito výroky je skryta radostná jistota otcovské, a tudíž výchovné Boží lásky.

Vychvátiti-Vyjítí [1235]

Čtenáře NZ-a jistě překvapuje, že se v něm málo mluví o náboženské výchově dětí. Ve 2Tm 3,16 se sice vyzdvihuje důležitost Písma, chápaného křesťansky, pro »učení, usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti« [Žilkův překlad], ale myslí se tu zřejmě na dospělé. Nesmíme však zapomínat na to, že nz církev byla především církví misijní, že se tedy snažila získat především dospělé, a to činností učitelkou, didaktickou [sloveso *didaskhein* učit, převládá v NZ-ě]. Náboženskou výchovu dětí přenechával Pavel jako pravý Žid rodině, jak vidíme z Ef 6,4 [sr. 2Tm 1,5], kde jsou rodiče napomínáni, aby vychovávali [ektrefein] děti v kázni [paideia] a napomínání [nouthesia] Páně. Jde tu o výchovu činem i slovem, kterou vykonává Pán skrze otce [proto „kázeň a napomínání Páně“]. Při tom nesmíme zapomínat na to, že apoštolská církev i se svými rodinami žila pod plným vlivem Ducha sv., který probouzel obecnství a pospolitost [koinonia] tak silnou, že samo toto obecnství v rodině a v církvi se stalo nejučinnějším výchovným prostředím. Vše v této prvotní církvi se dalo *en Christó* [= v Kristu]. To nebylo jen z pověření Kristova ani v křesťanství, jak překládá Žilka, nýbrž je to označení životní sféry, oblasti vši sborové činnosti. Proto i každé vyučování a napomínání bylo současně výchovou.

Později byla výchova úkolem starších, diákonů a vdov [1Tm 5,3n]. Když pak Klement Alexandrijský [160 —ca 215] napsal svého „Vychovatele“ [Paidagogos], začalo mocné období záměrné křesťanské výchovy. Církev už zapustila pevné kořeny a tak se musela důkladněji zabývat i dětmi.

4. Vyučování. *Škola. *Učitel. *Učiti.

Vychvátiti, stč. = vyrvatí [Am 4,11; Za 3,2. *Hlavně; Ju 23], v posledním okamžiku vysvoboditi [Z 22,21; Iz 57,1; Jr 21,12; Sk 23,10], zmocniti se [Iz 41,9].

Vyjevití, vyjevovatí, rozhlásiti, zjevným učiniti, prozraditi [Př 10,9; 25,9; Kaz 10,20].

Vyjítí. *Vycházeti. Zde si všimneme některých méně obvyklých obrátů. „Uzříme, nač jemu vyjdou snové“ [Gn 37,20] = uvidíme, co bude z jeho snů, jak se vyplní jeho sny. „Vyšel Josef na zemi Egyptskou“ [Gn 41,45] = táhl Josef po celé zemi Egyptské. „Vyjde darmo bez stříbra“ [Ex 21,11] = vyjde svobodně bez povinnosti otcovy zaplatit náhradu. Podle Lv 27, 21 pole, které bylo zasvěceno Hospodinu, vyjde léta milostivého, t. j. nebylo-li zapláceno do vypršení milostivého léta, připadne kněžím. „V. na dobré“ [Nu 14,41] = býti k dobrému, vésti se šťastně [sr. Jr 2,37]. „Nelze mi v.“ [Z 88, 9] = nemohu vyváznout. „Vyšel ortel, vyšlo poručení“ [Dt 2,13; L 2,1] = byl vydán, vyhlášen ortel, rozkaz. V. často ve smyslu míti původ, vzejítí, na př. Z 17,2; Jr 23,15 a j.

Vyjítí, obvykle o odchodu Izraelců z Egypta [sr. jméno druhé knihy Mojžíšovy *exodos*, *Exodus*, Ex 19,1; Nu 33,38; 1Kr 6,1; Z 11, 22]; byla to událost, znamenající zrození

[1236] Vyjžděti-Vykoupení

Izraele, takže se od ní datovaly jednotlivé události. *Stvoření. ‚Při v. roku‘ [Ex 23,16] = ke konci roku. ‚V. výpovědi [Dt 9,25] = vydání, vyhlášení výpovědi.

Vyjžděti, vyjžděvatí, zpravidla vypraviti se na válečnou výpravu [Z 45,5 v Zemanově překladu: »Vyjed' v zájmu pravdy a potlačované spravedlnosti«]. Podle Biče I, 326 se 2S 11,1 netýká běžné výpravy na vojnu. Kral. totiž vkládají slova ‚na vojnu‘, protože ještě neznali t. zv. nastolovací slavnost, která se každoročně opakovala a při níž ‚králové‘ též vycházeli, ale ze svých svatyně, aby po slavném procesí opětně dosedli na trůn. To byl vhodný okamžik pro Davida, aby poslal Joába na Ammonitské. Biblické podání tedy zde užívá obrazu z kultického života, takže nelze odtud rekonstruovat skutečný průběh události. To ovšem platí i o mnohých jiných podobných oddílech. SZ nechce tradovat referáty historické, nýbrž na pozadí určitých událostí formuluje konkrétní zvěst, jež si zachovává platnost nadčasovou.

Vykaditi, kadidlem vykouriti. V Př 7,17 jde o pokropení lože vodou, v níž byla rozpuštěna myrrha [*Mirra], *aloe a skořice [Pis 4,14; sr. Z 45,9; Ex 30,23].

Výklad, vykladač, vykládání, vykládání. V bibli jde převážně o v-ání snů, vidění a podobenství [Gn 40,8.16.22; 41,8.12n.15; Sd 7,15; Dn 2,4-7.9 atd.; 4,3n.6.15n; 5,7n 8,16; 12,7.16, sr. Kaz 7,30; Mt 12,36; 15,15] nebo o tlumočení ve srozumitelné řeči [Ex 4,7. *Tlumač. Gn 42,23] nebo o andělského prostředníka. Hrozný překládá Jb 33,23: »Je-li tu pak pro něho anděl, prostředník jediný z tisíce, mající svědčiti člověku o jeho povinnosti, tedy smiluje se nad ním.« Židovští vykladači chápali toto místo mesiášsky. Bývalo čteno o veliký den smíření spolu s prosbou: »Vzbuď nám pravého Prostředníka, řekni: našel jsem výkupné« [Kral. mluví o ‚výplatě‘ ve v. 24]. Podle Z 49,5 chce žalmista řešiti svou záhadu [Kral. ‚vykládáti přípovědku‘] při harfě. Předtím mluví o ‚příslaví‘. Někteří vykladači soudí, že harfa a ‚příslaví‘, hebr. *másál* jsou zde souznačné pojmy, a že v tomto případě označuje nějaký nám neznámý nástroj, jímž byla navozena prorocká inspirace [sr. Nu 24,3; 1S 10,5; 2Kr 3,15. *Podobenství, str. 653]. Ale o výklad slova *másál* jsou dosud spory. Shoda je jen v tom, že může znamenat zaklínací formuli.

V NZ-ě jde především o dar Ducha sv., *charisma*, jež dává člověku schopnost nesrozumitelnou řeč těch, kteří mluvili *jazyky, vysvětlit srozumitelným způsobem a tak přispěti k budování, *vzdělání církve [1K 12,10; 14,5.13.26nn]. Tento dar může mít někdy i ten, kdo jazykem mluví, t. j. glossolalik [1K 14,13]. Jindy je však sbor odkázán na ty, kdo dovedou tlumočit smysl slov, pronášených u vytržení ducha. Není-li tu takový vykladač, má glossolalik mlčet.

U L 24,27 jde o výklad SZ-a ve smyslu

christologickém, t. j. s poukazem na to, jak se SZ naplnil v NZ-ě, zvláště v životě, utrpení a zmrtvýchvstání Kristově [sr. Mk 14,27.62; L 22,37; Sk 8,31nn a j.]. Viz heslo *Starý Zákon v Novém. Podle 2Pt 1,20 žádné prorockví Pisma nesmí být vykládáno podle osobních nápadů. Neboť proroci nemluvili ze své vůle, nýbrž puzeni Duchem sv., a tak zase jen Duch sv. může říci člověku, co prorockými slovy bylo zamýšleno. Většina vykladačů však chápe toto místo tak, že žádné prorockví Pisma se neřídí, nepodléhá osobnímu náhledu, t. j. nevzniklo osobním výkladem vidění. Proroci sami hledali výklad toho, co jim bylo zjeveno; někdy mu nesrozuměli ve všech podrobnostech; někdy mu nerozuměli vůbec a museli čekat na výklad Ducha sv. [sr. 1Pt 1,10nn; Jr 1,11nn; Oz 7,8n; 8,1nn a j.]. Proto to, co napsali, není výsledek jejich osobních nápadů. Nejde podle toho o výklad psaného Pisma, nýbrž o jeho vznik z přímého popudu Božího.

Vykládání se. ‚Což se vykládá‘ = což přeloženo znamená [Mt 1,23; Mk 5,41; 15,34; J 1,39; Sk 9,36; 13,8], jak se překládá [Zd 7,2].

Vykonání, vykonati, vykonávati. Ve smyslu provésti, prováděti [Gn 41,32; Lv 9,6; Dt 33,21; Iz 10,13; 44,26; 64,11; 48,11; 58,13; Jr 51,29; Jl 2,11; Mi 5,15], dokonati, dokončiti, přivesti k cíli [Iz 55,11; Jr 23,20; 33, 14; Pl 4,22; Dn 8,24; 9,26]. ‚Vykonávati oběti‘ = přinášeti oběti [Iz 65,11, kde Kral. ‚vojsko‘ je překladem hebr. *gad* = božstvo štěstěny, spojované s Jupiterem, a ‚počet‘ překladem hebr. *meni* — ženská obdoba božstva štěstěny, snad Venuše, Ištar].

Podobně v NZ-ě jde o vyplnění dokončení služby [Sk 12,25; R 15,28]; díla [J 17,4], předsevzetí, úmyslu [R 7,18; 2K 8,11], o ukojení tělesných žádostí a propadnutí jim [Ga 5,16] a pod. Podle L 12,50 Ježíš prohlašuje, jak ho to tíží, že křest jeho utrpení, který mu byl předpověděn, se dosud nevykonal a tak blahodárné účinky jeho mesiášského úkolu nemohly býti ještě plně patrný. Ef 6,13 překládá Žilka: »Abyste mohli odolati v den zlý, všecko překonati a obstáti«. [Škrabal: «Po těžkém boji pevně státi«].

Vykořeněn, -ý, -iti, vytrhnouti s kořenem, vyhubiti, vyplniti [1Kr 14,15; Jb 31,8.12; Z 37,34; 52,7; Mt 15,13; Ju 12 a j.]. Č.

Vykoupení, vykoupiti, vykupitel. 1. V SZ-ě jde vždy o překlad jednoho ze dvou hebr. kořenů, *g-'l*, *p-d-h* [*p-d-j*]. Oba původně označují *vyplacení zajatce nebo otroka. S prvním z nich bývá spojena představa, že k takovému vyplacení je oprávněn i povinen nejbližší příbuzný postiženého. Proto se slova *gó'él* [od *g-'l*] užívá i o »příbuzném« čili »příteli«, který je povolán býti mstitelem vraždy [sr. Nu 35,19; 2S 14,11 a j.]. Kořen *p-d-h* nemá při sobě tuto významovou složku, zato se ho však někdy užívá také o náhradním vyplacení prvorozenců lidských i zvířecích, kteří by v zásadě měli být obětováni Bohu [sr. Ex 13,13.15; 34,20 a j.]. Jestliže výkupné platí člověk, překládají Kraličti zpravidla vyplatiti

a pod., kdežto slova vykoupiti, vykoupění s nečetnými výjimkami vyhrávají pro činnost Boží. Obraz pocházející z nejobvyklejšího vysvobozujícího činu ve starověkém společenském životě, totiž právě z vyplácení zajatců a otroků, je tu přenášen na Boha, aby se jím vyjádřilo, že Bůh vysvobozuje z biedy, z nemoci, z ponížení, z otroctví. V tomto smyslu čteme, že Hospodin vykoupil Izraele z egyptského domu služby Dt 13,5, sr. Ex 15,13; Dt 9,26; 21,8; 24,18; 2S 7,23; 1Pa 17,21; Mí 6,4. Někdy se přitom ozývá i konkrétní obraz výkupného, jaké muselo být vyplaceno při vykupování zajatců v lidské společnosti. Tak Iz 43,3 čteme [arci s užitím jiného hebr. slova], že Hospodin dal na výplatu za Izraele Egypt i jiné země. Je to však zřejmě řečeno v přeneseném a vlastně nepřiléhavém smyslu; není nikterak naznačeno, komu Hospodin tuto výplatu zaplatil. Vždyť je jasné, že na zaplacení výkupného od Boha nemá nikdo právo; proto prorok říká, že Izrael bude vykoupen bez peněz [Iz 52,3]. Jde tu o vysvoboditelský čin, který Hospodin provádí ze své svrchované moci, aniž komukoli potřebuje platit náhradu. Slovo vykoupiti se tak stává souznačným se slovy vysvoboditi, vyprostiti a pod., jichž Kraličti vskutku často užívají na překlad týchž hebr. kořenů [sr. *svoboda]. — Jestliže t. zv. druhý Izaiáš zvláště často nazývá Hospodina Vykupitelem výrazem *gó'él* [Iz 41, 14; 43,14; 44,6; 47,4; 48,17; 49,7.26; 54, 5.8; 59,20; 60,16], naznačuje už volbou tohoto slova, odvozeného od kořene *g-'l*, že Hospodin, který vytvořil Izraele skutkem své svobodné milosti, je jeho pravým Otcem [sr. Iz 63, 16], tedy jeho »nejbližším příbuzným«, hotovým vysvoboditelem jej z poroby a ponížení [sr. Ž 78,35]. Jindy se o této věci mluví slovesnou vazbou »vykoupil jsem tě« a pod. [Iz 43,1; 44,22.23; 48,20; 50,2; 51,11; 52,9; 62,12; 63, 4.9]. O vykoupění Izraele mluví i jiné sz spisy, byť méně soustavně [sr. Ž 25,22; 74,2; 111,9; 130,8; Iz 1,27; Jr 31,11; Za 10,8]. Myslí tím zpravidla na vysvobození celého lidu Izraelského z poroby. Někdy však čteme také o vykoupění jednotlivců, a to od nepřátel Ž 26,11; 31,6; 55,19; 69,19, od soužení Ž 44,27, od záhuby Ž 34,23; 49,16. Je to ještě zesíleno ve známém slovu Jb 19,25 o Bohu, který je živým a mocným vykupitelem i tehdy, když člověk propadne smrti a zkáze. V tomto výroku se pravděpodobně skutečně myslí na přemožení smrti čili na vzkříšení, i když je tato myšlenka v rámci SZ velice řídká. Stejně řídké je i spojení myšlenky vykoupění s vinou a hříchem. Je naznačeno Ž 19,15 [souvislostí s v. 13—14], jasně vysloveno je vlastně jen Ž 130,8. O Bohu zahlazujícím hříchy se totiž většinou užívá jiných slov, na př. *k-p-r* [Kral. očistovatí a pod.], *n-š-* [Kral. nésti, odpustiti].

2. V LXX jsou kořeny *g-'l* i *p-d-h* [*p-d-j*] nejčastěji překládány odvozeninami řeckého *lytron* = výkupné [*lytrún, lytrótés, lytrósís, apolytrósís*], ale vyskytují se též slova *sózein* = zachrániti, *ryesthai* = vytrhnouti a j.

Na to navazuje i NZ, kde však vedle *lytron*,

Vykoupení, vykoupiti [1237]

lytrún, apolytrósís čteme také *agorazein* = kupovati nebo *exagorazein* = pův. vykupovati v prostém obchodním smyslu.

Zvláštní skupinu tvoří výrok zaznamenaný Mk 10,45 a Mt 20,28; »Syn člověka nepřišel, aby mu sloužili, ale aby sloužil, a aby dal duši svou [mzdu] na vykoupění za mnohé«. Slovo »mzda« v Mt přidávají teprve Kraličti; řecké znění je u obou evangelistů stejné, vykoupění čili mzda za vykoupění je v obou případech prosté *lytron* = výkupné, buď ve smyslu výplaty za zajatce, nebo také ve smyslu náhradní oběti. Smyslem tohoto slova jest, že vrcholným činem Ježíšovy služby je vydání jeho vlastního života [to zde totiž znamená slovo »duše«] ve prospěch »mnohých« [sr. Iz 53,11—12], t. j. všeho jeho lidu z Izraele i z pohanů. Je tu zřetelně naznačena myšlenka zástupnosti: Ježíš se staví na místo ostatních lidí, podstupuje za ně smrt, aby oni mohli žít. V pozadí je myšlenka, že „mnozí“ propadli soudu Božimu pro svůj hřích; Ježíš tuto jejich vinu bere na sebe, aby oni mohli být zproštěni [sr. Mk 14,24; Mt 26,28]. Neříká se výslovně, komu se výkupné platí, a snad je nejlépe spokojiti se touto zdrželivostí nz textu. Kdybychom však přesto chtěli domyslet se odpovědi na tuto otázku, nemohli bychom říci nic jiného, než že výkupné je placeno Bohu, t. j. že umožňuje odpuštění a shlazení hříchů, aniž je porušena Boží spravedlnost.

Stejný vztah k oběti Kristově má slovo vykoupění [*apolytrósís*] Ř 3,24; Ef 1,7; Ko 1,14; 1Tm 2,6; Tt 2,14; Žd 9,12; 1Pt 1,18, snad také 1K 1,30. Podobné myšlenky jsou vyjádřeny také slovesy *agorazein* [2Pt 2,1; Zj 5,9] a *exagorazein*, jimž Pavel Ga 3,13; 4,5 výslovně ukazuje, z čeho nás Kristus svou zástupnou smrtí vykoupil čili vyplatil: z kletby *zákona, z nutnosti otrocky a nakonec bezúspěšně plnit jeho jednotlivé požadavky, aby nám otevřel cestu ke svobodě synů Božích. - Ve třetím evangeliu se těchto slov užívá v obecnějším a prostším významu, navazujícím na sz význam: vykoupění je eschatologické vysvobození, které Hospodin zaslíbil svému lidu, po kterém mnozí tiši v zemi toužili a které jeho učedníci očekávali od Ježíše [L 1,68; 2,38; 21,28; 24,21]. V Ř 8,23 je tento obecnější, starozákonně podmíněný význam slova spojen s užším vztahem ke smrti Ježíše Krista: »vykoupění těla« znamená eschatologické vysvobození člověka, ano všeho tvorstva, z otroctví zániku, zároveň však také odhalení slávy synů Božích [v. 21], které je podle Ga 3,13 založeno zástupnou smrtí Kristovou. Podobný eschatologický smysl má slovo vykoupění i Ef 1,14: je budoucím dovršením toho, co je nyní závdavkem Ducha sv. zaslíbeno a zpečetěno. Ačkoli se touto svou eschatologickou náplní a šíří slovo vykoupění nabízí k souhrnnému označení celého milostivého jednání Božího v Ježíši Kristu, není v NZ příliš časté a nezaujímá v něm výrazně ústřední místo, nýbrž je doplňováno a vystředováno pojmy *spasení,

[1238] Vykračovati-Vymazati

*ospravedlnění a pod. I v tom se projevuje, že nz pisatelé neusilují o přehledný věroučný systém, užívající jednotného názvosloví, nýbrž podávají živé a ve výrazových prostředcích velmi rozmanité svědectví o velikých skutcích Boží milosti v Ježíši Kristu.

Vykračovati z něčeho = překročit něco [Ž 148,6], kráčet slavnostně jako v procesí [Př 30,29]. Zajímavé jsou pokusy o překlad Ž 68,31. Karafiát na rozdíl od Kral. překládá: »Zahub zvíře ze tříti [rákosu], sebrání volů s telci [= telaty] národů, kořičího se s kusy stříbra; rozptyl lidí žádostivé válek«. Zeman: »Okřikni zvíře rákosové, sběr silných mezi bujnými lidmi [mezi telaty lidí], podrob si chtivé stříbra [kteří se rozšlapávají pro kousky stříbra]! Rozpraš lidi, kteří si líbují ve válkách«. Slovník Geseniův praví, že tento verš je naprosto nesrozumitelný. Jde o symbolické označení nepřátel lidu Božích. Zvířetem rákosovým [krokodil nebo hroch] míní někteří Egypťany. Duhm to rozhodně popírá a myslí na vepře, kteří se v rákosí jordánském houfně vyskytují, jako na symbol národů v Dekapolis a Gadare, kteří je pěstovali. Sběr silných snad jsou As-syřané, kteří měli znak okřídleného býka. Telata jsou snad obrazem méně významných národů. Někteří mají za to, že kořiti se s kusy stříbra znamená přinášeti poplatky. Až Bůh pokoří tyto národy, budou mu přinášeti dary.

Vykupitel. Vykoupení, vykoupiti.

Vykupovati čas = využívatí času [Ef 5,16; Ko 4,5]. J. B. Souček ve Výkladu Ko, str. 83 připomíná: »Clověku ani církvi není na této zemi dán k dispoicí čas neomezený, nýbrž lhůta Bohem zcela přesně vymezená, i když nám neznámá. Je nám dána k tomu, abychom jí svědomitě využívali k Božímu dílu, t. j. právě ke zvěstování panství Kristova k volání ku pokání. Z toho ovšem vyplývá také, že každý jednotlivý věřící má daného času užít k osobní poslušnosti víry.« [sr. Mk 13,10; Mt 25].

Vykýdnouti [se], stč. = vylíti se, vyvaliti se [2S 20,10; Pl 2,11; Sk 1,18].

Vylévati, vylévání, vylíti. V-i krev = prolévati krev, způsobiti krveprolití, vraždit [Gn 37,22; Př 1,16; 6,17; Iz 59,7; Jr 22,3; Mt 23,35; Sk 22,20; Ř 3,15; Žj 16,6] *Krev. V-i v sobě duši [Ž 42,5], doslovně v-i na sebe duši svou = rozplývat se ve svých citech. V-i srdce, žádosti [Ž 62,9; 102,1; 142,3; Pl 2,19; sr. 1S 1,15] = vyjevit vše a nic nezatajit v pokání a s důvěrou, že Bůh jich nenechá bez povšimnutí; úpěnlivě prosit. V-i prchlivost = zalíti prchlivostí [Pl 2,4; Ez 9,8; Oz 5,10]. V Ž 141,8 prosí pisatel, aby Bůh nevyléval jeho duši, doslovně, aby jí neobnažoval [sr. 2K 5, 1-4], nezbavoval života [Iz 53,12]. V 1S 7,6 jde o úlitbu vody před Hospodínem. *Voda. Sr. 2S 23,16; *Oběť mokrá, hebr. *nése* = úlitba [Lv 23,18; Iz 57,6; Jr 7,18; 19,13].

Mt 26,28; Mk 14,24; L 22,20 mluví o své smrti jako o násilně vylité krvi, jež potvrdí a uskuteční novou smlouvu k užítku mnohých

[Jr 31,31nn]; [sr. Ex 24,6.8]. Smrt násilím, kterou Ježíš vidí před svými očima, stala se tím, že ji Kristus vědomě a dobrovolně podstoupil, skutkem nejvyšší sebeoběti. *Večeře Páně.

Už ve SZ-ě se mluví nikoli jen o v-i prchlivosti a hněvu [2Pa 34,21.25; Ž 69,25; 79,6; Iz 42,25; Jr 7,20; 10,25; 42,18], nýbrž také o v-i Božích darů v takové míře, že je možno mluvit o dešti a zaplavení těmito dary [Jl 2,23n; Mal 3,10]. Zvláště se prorokuje o vylíti Ducha s výsosti [Iz 32,15; 44,3; Ez 39,29; Jl 2,28n; Za 12,10]. NZ vidí splnění tohoto slibu ve svatodušní události [Sk 2,16nn.33; Tt 3,5n]. Tuto bohatě zaplavující milost Boží popisuje jako rozlitou Boží lásku [Ř 5,5]. Pavel tu ovšem nemyslí jen na svatodušní událost, nýbrž na dar Ducha sv., který je dán každému věřícímu a ujišťuje jej o Boží lásce.

Vylíti se, stč. = dáti se do čeho, vydati se nač, plně se oddati. Ju 11 překládá Žilka: »Svodem odplaty Balámovy se dali zmásti«, Hejčl: »Pro zisk se vrhli do bludu Balaamova«, Škrabal: »Dali se za mzdu strhnouti do bludu«.

Vyloučiti, vylučovati. *Vyhladiti. *Trest. O Marii, sestře Mojžíšově, již stihlo malomocenství pro její reptání, se v Nu 12,14n praví, že byla vyloučena na sedm dní ze stanů. Je tu užito hebr. slovesa *ságar* [= zavřítí], sr. Lv 14,8; Dt 5,3], na rozdíl od slovesa *kárat*, jež znamenalo vyhladiti, vyloučiti, vymazati z Božího lidu. Tomuto trestu vyloučení podléhal, podle Miklikova seznamu [Bibl. archeologie, str. 394] ten, kdo odmítl obřizku [Gn 17, 14], znesvětil sobotu [Ex 31,14], dopustil se pohlavní nefesiti [Lv 18,29], obcoval manželsky v době zapovězené [Lv 20,18], obětoval Molochovi [Lv 20,3], tázal se o radu věštců a hadačů [Lv 20,6], nejedl velikonočního beránka [Nu 9,13], jedl kvašený chléb v době svátků fáze [Ex 12,15.19], neslavil den smíru [Lv 23, 29], jedl z oběti přesto, že byl kultický nečistý [Lv 22,3; Nu 19,13], jedl ještě třetího dne z masa obětí vypočtených v Zákoně [Lv 19,8], zhotovil pro sebe zápal, jakého se používalo v chrámě [Ex 30,38] vzal z posvátného oleje a dal z něho cizinci [Ex 30,33], jedl maso Zákonem zakázané [Lv 7,21], jedl z krve zvířecí [Lv 7,27], jedl z tuku, který si vyhradil Bůh [Lv 7,25], pohrdal obřadním zákonem [Nu 15, 30]. Muselo jít ovšem o svévolné porušení Zákona.

O *Diotrefovi se v 3J 10 praví, že vylučuje ze sboru ty, kteří přijímají cestující kazatele. *Vyobcovati. *Vyvrci. *Vypověděti.

Vyloupiti, stč. = vyloupnouti [na př. oko, Nu 16,14; Mt 5,29; Ga 4,15].

Vyloženi, vyložiti. *Výklad, vykladač. To jest, vyložil-li by [Mk 15,22] = což přeloženo znamená. V Ex 2,3; Sk 7,21 v-i znamená odložiti, položití.

Vymazati, odstraniti, smazati zápis v knize [Ex 32,32n; Ž 69,29; Žj 3,5, sr. Ř 9,3], smýti, zahladiti [Kral. „shladiti“] hřích [Ž 51,11, sr. v. 3; Iz 43,25; Sk 3,19]. *Vyhladiti. V-i dům [Lv 14,42n] = omítnouti.

Vymetati, stč. = vyházeti [2Kr 23,4; 2Pa 33,15].

Vymezení města [Ez 48,30] = hranice, rozměry města.

Vyměřiti, odměřiti [Dn 1,16]. Věřící člověk je přesvědčen, že Bůh vyměřil, určil všecko jak v „neživé“ přírodě [Jb 28,26; Př 8, 27,29], tak v životě člověka a národů, jimž vyměřil určitá období i hranice přebývání [Sk 17, 26], on dal člověku odměřenou „válečnou službu“ [Kral. „vyměřený čas“, Karafiát „rytětování“], kterou musí odsloužit [Jb 7,1; Hrozný překládá Jb 14,14: »Po všechny dny své služby bych čekal, až přijde, kdo mne vystřídá«, odměřil mu dokonce dny [Jb 14,5], Bohu však nikdo nemůže a nesmí nic odměřovat [Jb 36, 23] ani mu určovat cíle [Z 78,41] — ani mu poroučet [Iz 45,11].

Vyměšovati, stč. = oddělití, odloučení [Gn 30,32].

Vymínati klasy, mnouti klasy. Řecké sloveso, jehož je užito v Mt 12,1; Mk 2,32, znamená však škubati, trhati, vytrhávati.

Vymísiti, stč. totéž, co *vyměšovati, u Ez 20,38 ve významu oddělití a zároveň i odstranění.

Vymítati, vyhazovati [1Kr 14,10; Jb 38, 13; Iz 57,20; L 14,35; Ju 13]. O vymítání ďáblů se v NZ-ě užívá slovesa *ekballein* [= vyhoditi, vypuditi]. Někteří žáci farizejské školy se v době Ježíšově zabývali tímto uměním [Mt 12,27]. Provádělo se to tak, že se v přítomnosti *posedlého v zaklínacích formulcích vyslovilo jméno nějakého vyššího ducha [Mt 12,29], před nimž zlý duch prchl. Josephus [Starozitnosti VIII, 2.5] vypravuje, že jakýsi Žid Eleazar v přítomnosti císaře Vespasiana vymítal ďábla. Použil k tomu prý kořene, doporučeného prý králem Šalomounem; tento kořen prý upevnil pod prsten se Šalomounovou pečeti a přidržel u nosu postiženého posedlého člověka. Dábel se přichytil na tento kořen a tak jej Eleazar vytáhl z nemocného. Nato ve jménu Šalomounově a za předčítání zaklínacích formulek, vymyšlených prý Šalomounem, zakázal ďáblu se navrátit. Ve Sk 19,13n čteme o veleknězi Scévovi v Efezu, že měl sedm synů, potulných zaklínačů ďáblů. Také u Mk 9,38 čteme o podobných zaklínacích. I pozdější židovská tradice vypravuje o jakémsi Jakobovi z Kefar Sechanja, který vypuzoval ďábly jménem Ježíšovým. Dokonce i mezi starověkými pohanskými zaklínači mi formulkami bylo nalezeno mezi jmény božstev a andělů také jméno Ježíšovo. Podle názoru zaklínačů nesnesou démoni jméno Ježíšovo.

Ježíš počítá vážně s existencí démonů. Ale odmítl celý současný složitý aparát obřadů a zaklínacích formulek. Vymítá ďábly pouhým slovem [Mt 8,16]. Má moc nad nimi [Mk 1,27], vymítá je „prstem“ [mocí] Božím [L 11,20], Duchem Božím [Mt 12,28]. To, že má moc nad nečistými duchy, je mu dokladem vlonení království Božího v jeho osobě do tohoto světa. Tvzení, že vymítá ďábly jménem Belzebubovým, prohlašuje za rouhavé zneuznání svého

Vymetati-Vynáseti [1239]

boje proti moci zla [Mt 12,22nn.31]. Svou moc přenesl i na apoštoly [Mt 10,1.8; Mk 16,17]. Příkladem vymítání ďáblů v nové době je na příklad činnost farářů Blumhardta otce a syna.

Vymizeti, pomínouti [Iz 2,18], selhati [o moudrých, jejichž činnost se před podivuhodnými činy Božími skryje, t. j. bude zaražena a zmatena, Iz 29,14], býti vyhnán [Jr 7,28]. V Ž 2,1 je užito řeckého slovesa *pararrheisthai* [= téci, na př. o dřevěm, tekoucím hrnci]; planout vedle, mimo, takže je možný překlad Hejčlův [»abychom snad někdy nepropásli svůj cíl«, Škrabalův [»abychom o to nepřišli«, i Žilkův [»abychom nebyli odneseni proudem«].

Vymlátiti. [Rt 2,17]. *Mlácení.

Vymlouvati (se), výmluva. Ve smyslu hledati omluvu [L 14,18; 2K 12,19], záminku [J 15,22], obhajobu [Ř 1,20; 2,1], obhajovati se [Ř 2,15]. „Bez výmluvy“ v Ex 21,36 = bez odmlouvání, bezodkladně, bez nejmenší pochyby. Ve Sk 2,4 je užito řeckého slovesa *apothengesthai* [= něco přímo, rovnou vypověděti], které se v řečtině vyskytuje tam, kde se mluví o řeči proroků, věštců, ve vytržení ducha [»jak jim duch dával promlouvati«].

Vymluvití, stč. = vypověděti, zvěstovati [Ž 40,6], vylíčiti [Z 106,2; Kaz 1,8]. *Vymlouvati.

Výmluvnost, stč. ve smyslu výrok, slovo, v hebr. *'emer*, *'imrá*, jichž se užívá jen v básnické řeči o výroch Božích [Nu 24,4.16; Dt 33,9; 2S 22,31; Ž 12,7; 119,103; Př 30,5], Mojišových [Dt 32,1n]. V Dt 33,3 je tak přeložen výraz *dabb^erót* [= předpis, příkaz], v Př 1,6 hebr. *m^elísá* — temný výrok, hádanka, [to, co potřebuje výkladu].

Zd 5,12 překládá Luther: »Zase potřebujete, aby vás někdo naučil prvním písmenkům Božích slov«. Měli číst a druhým předčítat celé věty, ale potřebují se sami učít hláskování a slabikování Božích slov.

Výmluvný, schopný slova [Ex 4,10.14], vzdělaný [Sk 18,24]. U Iz 3,3 je tak označen člověk, jenž se vyznal v zaklínacích kouzlech.

Výmol, místo, vymleté vodou; rokle. U Jb 30,6 jde o „děsivé sluje“.

Vymstívající se, pomstychtivý [Ž 8,3; 44,17].

Výmyslek, stč. = výmysl. Jde o něco vulgárního, opovrženého [Köhler]. Gesenius hebr. výraz *sé'éf*, který se vyskytuje pouze v Ž 119,113, vykládal jako něco rozděleného, kolísavého, pochybujícího. Zeman v tom smyslu překládá: »Nenávídím ty, kteří jsou rozpolcené mysli«. Odkazuje při tom na Jk 1,8 a 1Kr 18,21.

Vymyšlený v 2Pt 2,3 = podvodný, prohaný.

Vynakládati, vynaložiti, vydávati, obětovati [Iz 46,6; Oz 2,8; L 10,35], utráceti [Mk 5,26], rozdati [1K 13,3], nastavití, nasaditi [duši, 2K 12,15] a pod.

Vynáseti, vynésti, pronášeti slova, mluvití [Př 12,18; 22,21; Kaz 5,2; sr. Iz 59,3.13], „v-i lživé pověsti“ [Ex 23,1] = pomlouvati.

[1240] Vynikati-Výpis

„V-i to rty svými“ [Lv 5,4] = uklouznouti z úst [Luther: »Jestliže někdo přísahá tak, že mu uklouzne z úst, že učiní zlé nebo dobré - jak už tak člověk může uklouznouti, přísahá dřív, než si pomyslí — a potom si to uvědomí, je v tom vinen«, t. j. musí přinést oběť]. Podle Ž 37,30 ústa spravedlivého vyslovují moudrost a jeho jazyk pronáší soud [právo, úsudek]. Sr. Iz 42,1; 2Kr 9,25; Ezd 7,26. Ve smyslu donášení, prozrazování u Neh 6,19. „V-i umění povětrné“ [Jb 15,2] = dávatí planou moudrost za odpověď. Hrozný překládá Jb 27,12: »Proč se tedy řítíte do záhuby?« Hebr. *h-b-l*, které Kral. překládá »vynášeti marnost«, znamená propadnouti v záhubu, oddávati se prázdným nadějím. V Ž 19,3 je tak přeloženo hebr. *n-b-'* = vyvěrati [o vřídle]. Užívá se ho o mluvení v extasi, vzrušení: »Jeden den druhému vzrušeně předává zprávu« o podivuhodných činech Božích v přírodě [Duhm]. V Ž 59,8 jde o prskání, slintání ústy: »Hle, prskají [vyprskávají špatnost] svými ústy, na jejich rtech jsou meče.« „V-sti smysl svůj zdaleka“ [Jb 36,3] = své vědění čerpati zdaleka. Nesnadný je překlad Ž 94,20. Snad: »Nátisk určují podle zákona«, t. j. vydávají ustanovení, jejichž plnění je nesnadné. Duhm: »Vyvolávají nátisk nad [snesitelnou] míru«. „V-i svého ducha“ [Př 1,23] = sdělití vše, co je v mém duchu. „V-i se“ [Př 30,32] = pyšnití se, chlubití se.

Podle Mt 13,52 se každý učitel, vykladač Pisma [doslovně *zákoník], vyučený v království nebeském [který se stal učedníkem království nebeského nebo „který je zběhlý v učení o nebeském království“], je podoben hospodáři, který vynáší ze své zásoby [komory] věci nové i staré, buď aby ukojil potřeby domácnosti nebo svým hostům ukázal své poklady. Ježíš tu naznačuje rozmanitost a bohatost moudrosti toho, kdo ví, oč jde v nebeském království. I ze starého, t. j. ze Zákona a Proroků [sr. Mt 5,17] dovede vynést spasitelné poklady právě tak jako z nového, t. j. toho, co přinesl Ježíš. Neboť teprve nyní rozumí tomu starému.

Vynikati, přesahovati něco [Jb 8,16].

Vyniknouti, dostati se z čeho, vyváznouti [Iz 59,5; Za 9,14]. Jr 37,12 překládá Karafiát správněji: »Aby vzal odtud díl [svůj] uprostřed lidu« [sr 32,9nn].

Vynímati, vynítí, stč. = vyjmouti, vyndati, vytrhnouti [Gn 24,53; 39,9; Lv 14,40; Mk 4,15; L 6,42], odnímati [Ž 119,43], vyprostiti Mi 2,3: [»Krků svých z něho (zla) nevyprostíte« (Heger)]. Iz 53,8 je vůbec těžko přeložitelný verš. Zpravidla se chápe dvojím způsobem: »Je veden z vazby a od soudu a nikdo z jeho současníků si toho ani nevšiml« [sr. Mt 27,11n] nebo »Bez shromáždění rady a bez soudu je vyzván...« O všem ani jeden z těchto překladů nesouhlasí s překladem ve Sk 8,33: »Ponížením byl soud nad ním zrušen; kdo vypoví jeho rod? Jeho život jest vzat od země« [Žilka]. LXX vykazuje mnoho odchylek od hebr. textu.

Vyobcovati. *Vyloučiti. V době Ježíšově byl uznáván trojí druh vyobcování z pospolitosti Izraele: a) vyloučení na 30 dní, jež mohl uložit každý kněz, který zastával soudcovský úřad. Vyloučený směl jen do pohanského nádvoří jeruzalémského chrámu. Trest mohl být uložen ještě dvakrát, jestliže se vinník nepolepšil. — b) Prokletí, jež směl vysloviti pouze de-vítičlenný soudní sbor. Bylo to vyloučení trvalé, styk s vinníkem byl zakázán, nesměl ani do synagogy, ani do chrámu. Nikdo s ním nesměl jísti ani pítí [sr. 1K 5,11]. Koupiti si mohl jen to, co nutně potřeboval k živobytí. Nikdo ho nesměl pozdravovati [sr. 2J 1 On]. — c) Zavržení, které smělo vysloviti jen synedrium. Odřikalo se navždy provinilce a odsoudilo ho ke kamenování, které se často vykonalo jen symbolicky. Nikdo mu nesměl na pohřeb a na hrob mu položili velký kámen [Miklik, Bibl. Archeologie, str. 394n].

Ježíš předpovídá svým učedníkům vyobcování ze synagogy [L 6,22; J 9,22; 12,42; 16,2].

Zárodky vyobcovacího řádu máme v křesťanské církvi v Mt 18,15nn; 1K 5,3nn. *Vydati, 2K 2,6nn; 1Tm 1,20; 5,19n; Tt 3,10.

Vypadati, vypadnouti, stč. často ve smyslu odpadnouti, dostati se do záhuby, zaniknouti, zhroustiti se, ztratiti platnost. Tak 1K 13,8 praví, že láska nikdy neztratí platnost, ani tehdy, když ostatní dary Ducha sv. — a tím je i láska — zaniknou. Ve Zj 2,5 je efezská církev vyzývána, aby povážila, kam až se dostala, když upustila od své první lásky a tím opustila stav, v němž Pán církve nic proti ní neměl.

V Ga 5,4 připomíná Pavel, že ten, kdo hledá *ospravedlnění na základě Zákona, opustil oblast milosti, v níž platí oběť Kristova, a tím milost ztratil. Podobně pisatel 2Pt 3,17 napomíná, aby věřící neodpadli od svého pevného základu.

Zatím co v dosud uvedených příkladech jde o překlad slovesa *piptein, ekiyein* [padati, vypadnouti], jde ve Sk 1,25 o sloveso *parabainein* [= šlápnouti vedle, překročení hranici, porušení smlouvy]. Jidáš sice vypadl, t. j. byl vyloučen z apoštolství, ale sloveso *parabainein*, kterého je tu užito, chce vyjádřit jeho vlastní vinu.

Vypáliti, ohněm zničiti [Nu 31,10; Joz 8,28; Jr 2,15; 49,2; a j.]. Zeman překládá Ž 102,4: »Mé kosti dohořívají jako oharek« [doslovně: spáleníště]. 2Pt 3,10 má v rukopisech trojí čtení: »Země i se vším, co je na ní, shoří«, nebo »Země i všechna díla na ní zmizí«, nebo »Země i všechna díla na ní budou prozkoumána«.

Vypeřený, stč. = s mnohým peřím [Ez 17,7].

Vypěňovati, stč. = vyměšovati [Lv 15,3].

Vypínati se, povyšovati se, chlubití se [Ez 31,14].

Vypírati, práti [sítě, L 5,2].

Výpis, u Joz 8,32 ve smyslu opis [sr. Dt 17, 18, kde „vypíše sobě“ = pořídí si opis].

Vyplacení, vyplacovati, výplata, vyplatiti. Tak překládají Kral. ve SZ-ě pět hebr. výrazů a jejich odvozenin. Hebr. *káná* [= získávati, kupovati] je užito u Neh 5,8 o vykupování lidí z otroctví. Hebr. *'érek* znamená odhadní hodnotu [Lv 27,2.3.8 a j.]. Nejčastěji však jde o výrazy *kófer*, *gá'al* a *padá*. Hebr. *kófer* znamená krytí, náhradní obnos, odškodnění, které musí složit člověk, jenž propadl životem. Když něčí vůl byl trkavý a zabil někoho pro nedostatečnou bdělost jeho majitele, propadne trestu smrti vůl i jeho pán. Ten však se může vyplatit obnosem, který určí soud [Ex 21,30]. Podobně každý dospělý Izraelec, který se podrobil sčítání a tak propadl Hospodinu [sr. 2S 24,15], musel dáti za sebe náhradu v podobě *oběti pozdvižení [Ex 30,12]. Jen vrah nemohl za sebe dáti výplatu [Nu 35,31], ani ten, který předčasně opustil útočištné město [Nu 35,32]. Výplata byla nejčastěji v penězích [Př 13,8], ale v Př 21,18 se mluví také o výplatě člověka za člověka. Delitzsch k tomu dává za příklad vysvobození Židů z Babylona za cenu zničení Babylónanů Kyrem [sr. Př 11, 8; Est 7,10; Dn 6,24; Iz 43,3n; L 16,25]. Také v Nu 3,46.48n.51 se mluví o výplatě [hebr. *p'dújim*] prvorozených levity. Zbytek 273 prvorozených, jenž nebyl vyvážen počtem levitů, měl být vyplacen po pěti letech za každou hlavu. Podle Ž 49,8n nikdo nemůže dát Bohu výplatu ani za svého bratra — výkupní cena by byla nedostupná — leda by tu byl „prostředník jediný z tisíce“, který by prohlásil, že je spokojen s výplatou [Jb 33,24].

Hebr. *g-'l* označuje především povinnost nejbližšího příbuzného, aby vyplatil z otroctví rodinného příslušníka [Lv 25,48n] anebo mu dopomohl získati zpět to, co z nouze zastavil [Lv 25,25n; sr. Jr 32,7], aby zůstalo uchováno rodinné jmění. Zvláště v t. zv. létě milostivém platila tato zásada [Lv 25,24.26.32.51n; 27,19.31]. *Vykoupiti, vykupitel.

Podobný význam jako *g-'l* má hebr. *p-d-h* [= vyplatiti], *pidjôn* [= výplata, odškodnění]. Předmětem této výplaty není nikdy nic neživého: vždy jde buď o výplatu prvorozeného zvířete [Ex 13,13; 34,20; Lv 27,29; Nu 18, 15nn] nebo prvorozeného člověka, nebo o člověka, jenž upadl v otroctví [Ex 21,8]. Podle Nu 3,12.46, jak už bylo výše řečeno, byli levité náhradou za prvorozené.

Všecky tyto okolnosti nutno mít na paměti tam, kde se mluví o *vykoupění. V tom smyslu jde v Žd 9,15 o vysvobození z kletby za hříchy, spáchané za první smlouvy, o jejich vyřízení a anulování. Toto vysvobození z kletby hříchů je výsledkem smrti Kristovy.

Vypláchnouti, nč. vypláchnouti, vymýti [Iz 4,4].

Vyplaniti, stč. = vysekati lesy, aby vznikla planina, „plané“ místo bez stromů [Joz 17,15].

Výplata. *Vyplacení.

Výplatce. *Vyplacení.

Vypléniti, nč. vypléniti. Ve SZ-ě je tak přeloženo nejméně 16 různých hebr. sloves, jež označují všechny možné druhy zničení od uml-

Vyplacení -Vypouštění [1241]

čení [Jr 51,6], vymazání, škrtnutí [Jb 22,20 v Karafiátově překladu: »Zdaliž není vypléněn povstávající proti nám«,] zahnání [2S 23,6], zapuzení [Dt 7,1.22], vázání [Jb 22,16], stáhnutí se [při umírání Jb 24,24], zkažení [Ž 106, 23], obřezání [zdolání? Ž 118,10 doslovně: »Vždyť jsem je ve jménu Hospodinovu obřezal«,] násilného zmocnění, vyvlastnění [Joz 16, 10], vytrhání, vykořenění [2Pa 7,20; Jr 12,14n; 18,7; 24,6; 42,10], potrestání [Iz 24,6], vyhlazení [2S 22,41; Ž 18,41] až do úplného zničení buď ohněm [2Kr 23,24] nebo jinak. Nejčastěji jde o sloveso *kárat* [= odříznouti, vyhubiti, *vyhladiti, na př. 1Kr 9,7; 11,16; 21,21; Ž 12, 4; 34,17; 37,9.22.28; 101,8; Iz 48,9; Jr 44,2.8. 11; Ez 21,3; 25,7.13; 30,15; Mi 5,11n; Sof 1,3; Za 9,6.10; Mal 2,12 a j.]. Vyplénění budou všichni, kdo páchají nepravost jakéhokoli druhu [Ž 101,8; sr. 2S 23,6; Ž 37,9.22.28; Mi 5,9. 12], kdo shromažďuje stříbro [Sof 1,11], ale vypléněn bude také Izrael [Jr 12,14], který popouzením Hospodina vypleňuje sama sebe [Jr 44,8]. Ovšem, Bůh vyplení Izraele, aby se nad ním nakonec smiloval [Jr 12,14].

Dn 9,26 překládá Karafiát: »Ano, až do konce [bude] boj [a] uložené poplenní«, t. j. až do konce jsou uloženy války a plenění. Někteří při tom myslí na Mt 24,6-14.

Vyplnění, vyplnění (se), vyplňovati. Ve smyslu dovršení, uplynutí [1S 1,20; Jr 25,12; 34,14; Sk 21,26; Gn 29,27n; Lv 8,33; 12,4; 25,29; Nu 6,5.13; Dn 4,13; 10,3; Zj 20,3], splnění [Ex 5,13; Dt 28,2; 1S 15,11.13.; Ž 20, 5; 65,2; 78,30; Jr 44,25] a pod. *Naplněn, naplniti. ‚V-iti dny‘ [2S 7,12; Iz 65,20] = plně vyžití určenou mírou dní, života.

„Aby spravedlnost zákona v-ěna byla v nás“ [Ř 8,4], t. j. aby to, co žádá Zákon ve svém celku, bylo naplněno, splněno; aby byla uskutečněna vůle Boží v životě věřících. Schopnost k tomu je dána ovšem Duchem sv., mocí Boží [2Te 1,11 v překladu Škrabalové: »Aby... Bůh... svou mocí dovršil všechnu vůli k dobrému a dílo víry«, Žilkové: »Aby svou mocí dovršil každé rozhodnutí k dobrotě a činu víry«]. ‚Vyplnění služebnost‘ [Ko 4,17] = dobře zastávat svěřený úkol [úřad].

Vyplýnouti, vyplavati, doplavati [Sk 27, 42], plavati [Sk 27,43].

Vyplývati, vytékati, téci [Ž 119,136; Ez 47,2].

Vypořádati, skončiti [o svátcích, které přicházely pravidelně v určité roční dobu, Jb 1,5].

Vypouštění, vypustiti [o mužském spermatu, které Onan vypouštěl na zem, Gn 38,9], o v-ní vod [Jb 12,15; Ž 104,10; Zj 12,15], stád [Jb 21,11], o pučení [vyražení] ratolestí [Ž 80. 12; Pís 2,13; Ez 17,23; 36,8], o vyprazdňování stěv do stoky [Mt 15,17], o vylévání hněvu [Př 29,11] ‚Blázen vylévá všechny svůj hněv‘ doslovně: celého svého ducha, nebere na nic ohled, sr. Př 16,32; Iz 66,15; Pl 4,11. ‚V-i duše, ducha‘ [Pl 2,12; Mt 27,50]. V-i ve smyslu

[1242] Výpověď-Vyprázdniti

zapuditi v Gn 3,28, pustiti z klece [Gn 8,7n], z vězení [Za 9,11], z ovčince [J 10,4] a pod.

Výpověď, výrok, rozhodnutí [Dt 21,5; Kaz 8,2], výnos [Est 1,20], zákon [Dn 2,15; 3,10; 4,3], ustanovení [Mj 7,11], rozkaz [Est 9,32, sr. v. 29], v. činiti' [Ž 9,9] = rozsouditi; v. dávat slyšeti' [Ž 76,9] = ohlásiti rozsudek. V hebr. textu je skoro pokaždé užito jiného výrazu.

Vypovědění u Ezd 7,26 = vyhnanství, exil.

Vypovědění, vypovídati, *Vyobcovati. [Iz 58,7; 66,5; J 16,2]. Nesnadný je překlad Ž 58,2. Vše záleží na tom, jak se chápe '-l-m [= umlknutí, ale také božstvo]. Karafiát překládá: »Právě-liž spravedlnost, [kteráž] se umlčela, vypovídáte?« Zeman: »Opravdu mluvíte mlčením spravedlnost?« Ale novější překladači chápou toto slovo jako označení 'mocných' [Heger: »Pronášíte, mocní, skutečné právo?«], kteří se stavějí na roveň Bohu [sr. Dt 6,7; 2S 14,17.20] a o jejichž spravedlnosti žalámista pochybuje. — Mt 12,20 překládá Žilka: »Dokud nedopomůže právu k vítězství.«

Vyprahllost, vyprahlý, vyprahnouti. Tak překládají Kral. 8 hebr. výrazů, jež znamenají něco suchem a žárem vysušeného, tedy step [Ž 105,41], poušť [Ž 107,35], Negeb [t. j. krajina na jih od Palestiny, Ž 126,4], něco žizničícího [Ž 63,2; 143,6; Iz 35,7], rozpukaného žárem [Jr 14,4], vypáleného [Jb 30,30], vyschlého [Nu 11,6; Ž 22,16], vychřadlého a křehkého [Ž 31,11].

Vypraviti se, ve smyslu vybavit se k boji [Gn 14,14; Nu 31,3], odebrati se, vydati se na cestu [2Kr 16,10; Mt 2,1n; Sk 25,5; Jk 4, 13]. Ve smyslu všechno vypovědění [Gn 24,33], vypočítati [Ž 40,6], rozhlásiti [Ž 106, 2]. Hebr. s-j-ch, které je u Iz 58,3 přeloženo slovesem v-i, znamená přemýšlet o něčem, rozjímati [Ž 143, 5], dělati si starosti: »Pokud jde o jeho současníky, kdo si dělal starosti?« Heger překládá: »Z pokolení jeho se nestaral nikdo, že od žijících na zemi oddělen byl, až na smrt poražen za naše hříchy.«

J 1,18 pokládají někteří vykladači za odpověď na otázku Sir 43,35: »Kdo jej [Boha] spatřil a vypravovati bude? a kdo jej zvelebí tak, jakž jest?« Vypraviti u J 1,18 znamená vysloviti, vypovědění, zjevení.

Vypravovati, často ve smyslu líčiti, oznámiti [Gn 20,8; 24,66 a j.], sdělit [Gn 40,9; 41, 8 a j.], povědět [Ž 2,7 a j.], zvěstovati [Ž 22, 23.32; 50,6; 71,17; Iz 43,21 a j.], přednésti [Ž 45,2 a j.], odříkávati [Ž 50,16 a j.], rozbirati uvažováním [Ž 71,24 a j.], mluvit o něčem [Ž 145,11] a pod.

V NZ-ě jde často o zvěstování [evangelia, Sk 17,18], o předkládání evangelia [Ga 2,2] o vydávání svědectví [Sk 28,23; sr. Sk 2,40; 23,11, kde užito téhož řeckého slovesa], o určitý druh kázání [náboženského proslovu Sk 24, 25; sr. Sk 17,2; 20,9, kde totéž řecké sloveso *dialegesthai* je přeloženo výrazem kázati, ve Sk 17,17 rozmlouvati, někde dokonce hádati se, Sk 18,4.19; Ju 9], hlásání [Žd 2,3] a pod.

Vyprázdniti, vyprazdňovati, prázdným učiniti [2Pa 24,11; Jr 48,12], vykliditi [Lv 14, 36], vyčistiti [Nu 4,13], ve stč. také zničiti, zrušiti. Ve SZ-ě je tak překládáno aspoň 10 různých hebr. výrazů, jež téměř všechny znamenají odstranění [Lv 26,10; 2Pa 34,33; Oz 2,17]; zničení [Ez 24,11], rozbítí v kusy [přivésti na nic Jb 15,4], vyrabování [Iz 24,1.3; Jr 51,2; Na 2,2], zánik [dát zaniknouti Za 13,2] a pod. Elifazovi, jednomu z Jobových přátel, se zdálo, že Job svými řečmi [sr. Jb 13,3.15n.22] rozbíjí v kusy základy pravé zbožnosti [Jb 15,4].

V NZ-ě je tak nejčastěji překládáno sloveso *katargein* = učiniti neúčinným, bezvýznamným, vyřaditi z oběhu, zrušiti. Podle Ef 2,15 Kristus sjednotil lidstvo [Židy a pohany] tím, že zničil [Kral. 'vyprázdnil'] v svém ukřižovaném těle příčinu nepřátelství, t. j. *Zákon příkazů s nařízeními. Svou smrtí vyřadil z platnosti Zákon a jednotlivé jeho rabínské výklady a tím otevřel Židům i pohanům cestu k Bohu. Míněn je tu především obřadní zákon židovský. Boží mravní a náboženské požadavky, vtělené v Zákon, Pavel svým kázáním, obracejícím se na víru, nevyřazuje z platnosti [R 3,31], jestliže se ovšem netvrdí, že Zákon ruší smlouvu, které Bůh dal právní platnost dřív, než byl vydán Zákon [Ga 3,17]. Víra v Boží zaslíbení je základem spásy, nikoli Zákon. Ale kázání evangelia 'staví Zákon teprve na nohy', t. j. přivádí jej ke skutečné platnosti, protože teprve vírou je získána schopnost k plnění Zákona, zákona víry [R 3,27] k poslušnosti víry [R 1,5; 16,26]. Tu ovšem je všechno chlušení vyloučeno [Kral. 'vyprázdněno', řecky *ekkleiein*, R 3,27], protože i to plnění Zákona je dar Boží.

Alle příchodem Krista a jeho smrti byla vyřazena z oběhu nejen ustanovení mojžíšovského zákona, nýbrž dočasně i moc nadzemských vládců tohoto aiónu, který propadá zániku [1K 2,6 Kral. 'hynou']. Dokonce i smrt ztratila svou moc [2Tm 1,10; Žd 2,14]. Na všech těchto místech je užito řeckého *katargein*. Při příchodu Kristově však všechny tyto démonické moci, jejichž účinnost byla podvázána, budou úplně zničeny [1K 15,24.26].

V Ga 5,11 odmítá Pavel tvrzení nějakého křesťana židovského původu, že přece apoštol sám káže také obřízku, t. j. prohlašuje obřízku nutnou ke spáse [sr. 1K 9,20; Sk 16,3]. Proč by byl potom ještě pronásledován? Pavel tu myslí na nepřátelství Židů pro tvrzení, že smrt Kristova na kříži byla nejen potupou, ale především zrušením závaznosti Mojžíšova ceremoniálního zákona [sr. Sk 6,14; Ga 3,13]. Kdyby Pavel kázal obřízku, odstranil [vyprázdnil] by *pohoršení kříže. Židé by se s jeho kázáním jakž takž smířili, kdyby vedle trpícího Mesiáše kázal také nutnost obřízky. Ale právě skutečnost, že je pronásledován, dokazuje nesmyslnost tvrzení Pavlova odpůrce.

Podle R 3,3 jsou Boží zaslíbení, daná Izraelovi, tak pevná, že je nemůže zmařit ani nevěra některých lidí z vyvoleného národa. Bůh zůstane věrným všemu tomu, co zaslíbil.

V 1K 1,17; 9,15 je tak přeloženo řecké sloveso *kenún* = zbaviti obsahu, zničití [*Marný. *Nadarmo. *Prázdný]. Pavel v 1K 9,15 prohlašuje, že je mu chloubou zvěstovati evangelium zcela zadarmo. O tuto chloubu by nechtěl být za nic připraven. 1K 1,17 překládá Hejčl: »Vždyť Kristus neposlal mne křtít, nýbrž kázat evangelium; [a to] nikoli učeně znějící řečí, aby nepozbyl své ceny kříž Kristův« a nestal se tak bezvýznamným. Učenými řečmi [filosofii] by zbavil kříž Kristův jeho přirozený cit urážejícího, ale právě proto zachraňujícího a působivého obsahu [1K 1,18-25].

Vyprositi, vyžádati [Lv 23,52], vymodlití si [1S 1,20]. Lv 22,31 navazuje snad na Jb 1. Petr a ostatní učedníci byli na čas vydáni zkouškám satanovým, ale Ježíšova přimluva u Otce způsobila, že ve zkouškách obstáli.

Vyprostítí. Tak překládají Kral. nejméně šest hebr. sloves, nejčastěji *násal* = vytáhnouti, vytrhnouti, zachrániti [Ž 33,19; Př 6,3; Iz 36, 14; Jr 7,10]. Hebr. *pálat* = uniknouti; přivésti do bezpečí, je užito v Ž 71,2; Iz 49,24n. Hebr. *jásá'* znamená pomoci, osvoboditi [Ž 18,4; Jr 8,20]. Hebr. *pádá* znamená dáti výkupné [*Výplata]. Podle 1S 14,45 dal lid výkupné za Jonatana, propadlého smrti ukvapenou přísahou Saulovou. V čem toto výkupné pozůstávalo, nevíme. Podobně znějící *páda'* [= osvoboditi] je tak přeloženo u Jb 33,24. Zajímavé je hebr. sloveso *gá'al* [= vykoupiti, zpět koupiti], kterého je užito v Ž 69,19. Vyjadřuje se jím navrácení majetku původnímu majiteli. Žalmista prosí Boha, aby pojal jeho duši právem příbuznosti, jako byla pojata Rut Bozem.

V Ž 22,22 tak Kral. překládají hebr. *'ána*, jež může znamenat odpověděti [Zeman: »Odpověděl jsi mi z rohů buvolů«,] ale také vyslyšeti. Žalmista prosí za vysvobození z tlamy lva, ale najednou si vzpomíná, že ho Bůh nejednou vyslyšel, když v úzkosti před rozdivočeným stádem volal o vyproštění. A tak se mění celá jeho nálada. Má, kdo mu může pomoci.

Vyprovoditi, doprovoditi, ale také opatřiti zásobami, potravinami, penězi a pod. [Sk 15,3; 1K 16,11; Tt 3,13; 3J 6].

Vypsati, plně, zřetelně napsati [Oz 8,12 v překladu Hegrově: »At' napsal jsem příkazů sebevice, platily jak (příkazy) cizincovy«,] vylíčiti [L 1,3]. V Ga 3,1 je užito řeckého slovesa *prografein*, jež označuje to, co se veřejnými vyhláškami uvádí ve známost, tedy veřejné vyhlášení. Někteří vykladači chápou toto sloveso ve smyslu „před očima vymalovati“ [Žilka: »Vždyť vám byl Kristus jakožto ukřižovaný dřív zrovna nakreslen před očima!« Podobně Škrabal]. Ale ani v lidové, ani v klasické řečtině není toto sloveso v tomto smyslu doloženo. Jest tedy překládati: »Jímž Ježíš Kristus byl na způsob veřejné vyhlášky postaven před oči jako ukřižovaný«. Kázání Pavlovo bylo slavnostním vyhlášením Boží proklamace.

Vyptati se, vyptávatí se, vyšetřovati, vyslyšati [Dt 19,18; Sd 8,14; Jb 29,16; L 23,14; Sk 24,8; 25,26], pátrati [Jb 10,6; Mt 2,8],

Vyprositi-Vyrýti [1243]

zjišťovati [Mt 2,7,16] a pod. ,V-i se na bohy' [Dt 12,30] = obracet se k nim o pomoc a radu.

Vypuditi, vyhnati [Ex 11,1; Dt 6,19; Jb 18,18 a j.], vyslati [Mt 9,38], vyvésti [Mk 1,12].

Vypulerovaný [Iz 49,2; Dn 10,6]. *Pulerovaný.

Výpustek, stč. = římsa. U Ez 43,13 jde snad o výšku oltáře, jak naznačuje souvislost.

Vypustiti *Vypouštěti.

Vypuštěný. Neftalím je v Gn 49,21 přirovnáván k v-é lani. Snad se tu myslí na jeho svobodu anebo krásu jako bojovníka.

Výr. *Sova. V Ž 102,7 jde o překlad hebr. *kós*, jež označuje kulticky nečistého ptáka, zdržujícího se na opuštěných místech, zvláště v olivových hájích, skalách, v houštinách a zříceninách. Snad jde o t. zv. malou sovu [*Athene glaux*]. U Iz 34,11 jde rovněž o kulticky nečistého ptáka, snad egyptskou sovu [*Buno ascalaphus*], žijící v jeskyních a zříceninách v Petře [*Sela, 2] a kolem Bersabé. Hebr. *jansuf*. Někteří badatelé myslí na volavku nebo zorava podle troubivého zvuku, který vydávají [hebr. *násaf* = troubiti]. U Sof 2,14 jde o překlad hebr. *kippód*. Je to snad volavka bukač [*Botaurus stellaris*], dlouhonohý a dlouhokrký brodivý pták. Jiní podle LXX a Vulgáty myslí na dikobraza nebo ježka.

Vyraziti prach [Mt 10,14; L 9,5; 10,11; Sk 13,51; 18,6]. *Prach.

Vyrazěti ze sna [Pís 2,7; 3,5; 8,4] = buditi.

Vyrazěti se z mysli [2Te 2,2] = pomásti se na mysl, dát si poplést hlavu, dát se zviklat ve [zdravém] smýšlení.

Vyrčení, stč. = rozkaz, výrok, rozsudek [Dt 17,11].

Výroční *Slavnost. *Svátek.

Vyrovnati, vyrovnávati cestu, stezku, v Ž 68,5 doslovně vysypati cestu, upravit cestu [tomu, který se projíždí pustinami. Sr. Karafiátův překlad]. Jde o navršení cest šterkem tak, aby byly vyvýšeny nad ostatní půdu [Iz 57,14; 62,10, sr. 49,11; Př 15,19]. Podle Iz 26,7 Hospodin uhlazuje stezku spravedlivých.

Vyrozumění. „Nesnadné k v-i“ [2Pt 3,16] = těžko, nesnadno srozumitelné.

Vyrozuměti, vyrozumívati, dobře srozuměti, cele pochopiti; porozuměti, seznati, zkoumati. Ve SZ-ě jsou tak překládána čtyři hebr. slovesa: *šama'* [= slyšeti, věnovati pozornost, 1Kr 5,8], *bîn* [= rozpoznati, pochopiti, Ž 19,13; 119,27], *rá'a* [= viděti, popatřiti na něco se snahou pomoci, Kaz 8,16], a *jáda'* [= znáti, porozuměti, Př 29,7; Jr 17,9].

Vyrýti, vyrýtý, vyrývati. Těchto sloves se užívá k označení práce rytcovy nebo řezbářovy, ať už jde o rytí jmen do drahokamů [Ex 28,9,36] nebo do pečetiček [Ex 39,14] anebo o vyrývání postav cherubinů do stěn [1Kr 6,35; 2Pa 3,7; Za 3,9], do kamene a dřeva. U Ab 2, 18 jde o rytinu, modlu, vyřezanou ze dřeva [na rozdíl od *slitiny, sr. Sk 17,29].

[1244] Vyřezati-Vysokost

Původně se psalo, t. j. písmo bylo vyrýváno na hliněné destičky nebo kameny [2K 3,7; sr. Ez 4,1]. Hebr. *chákak* [= rýti] zůstalo i později básnickým výrazem pro psaní [Iz 30,8]. Iz 49,16 nazvuje na tetování. Bůh praví, že si vytetoval jméno Sión na svých dlaních, aby je měl ustavičně před očima. Jr 17,1 praví, že hřích Judův [jeho modlářství] je vyryt na tabuli srdce, t. j. stal se nesmazatelným znamením Judovity. Job si přeje, aby jeho nářky byly vyryty do skály a dutiny tak vzniklé vyloženy olovem, aby přetrvaly věky [Jb 19,23n].

V Lv 19,28 jde o vřezy do kůže na znamení smutku nad zemřelým [sr. 21,5; Dt 14,1; Jr 16,6; 48,37]. Byly zakázány, protože souvisely s pohanskými kulty. *Řezání.

Vyřezati. *Vyrýti.

Vysaditi, zříditi háj [2Kr 21,3] = vztyčiti dřevěné koly na počest bohyně Astaroty [*Háj], osázeti, vysázeti [Iz 5,2; Jr 2,21; Ez 36,36].

Vysazování, vykládání, vyřezávání dřeva [Ex 31,5; 35,33].

Vysedlina [Iz 2,21] = rozsedlina.

Vysedlý, vystoupilý, vypuklý, strmicí ven. Ez 26,4.14 předpovídá Tyru, že bude proměněn ve v-dlou skálu, nehodící se k ničemu, leda jen k sušení rybářských sítí.

Vysednouti, vystoupiti, vyléztí, o očích. Zeman překládá Ž 73,7: »Z tuku se vyvalují jejich oči, překypující výplody srdce«.

Vyskakovati. Př 23,31 se praví v kral. překladu o vině, že »přímou vyskakuje«. V Poznámkách připojují Kral.: »Jakž vína dobrého obyčej. Hebrejsky: Chodí v přímotech«. Někteří vykladači myslí na kolování vinného poháru; jiní překládají: »Klouže hladce dolů [do hrdla]«. Sr. Pís 7,9.

Vyskýsti, [v Kašparově Konkordanci mylně odvozeno od ‚vyskytnouti‘] stě. = vystrčiti [Gn 38,28].

Vyskýtání, objevení. Karafiát překládá Jb 41,16: »Když se zdvihne, bojí se silnější«, Hrozný: »Před jeho výpadem děsí se hrdinové«.

Vyslýchati, vyslyšeti, vpytávati se, konati výslech [Dt 1,16], vyhověti žádosti [2S 14,16]. Ve SZ-ě jde většinou o vyslýchání modliteb, při čemž hebrejšтина užívá dvou sloves: *šama'* [= slyšeti] a *'aná* [= odpověděti]. Sz člověk byl přesvědčen, že Bůh nejen slyší křik [Ex 22,23; Neh 9,9], hlas [Dt 26,7; 33,7; 2S 22,7; 1Kr 17,22], modlitbu [1Kr 9,3; 2Pa 33,13; Jb 22,27], volání [Jb 27,9; Ž 4,4], pláč [Ž 6,9], ale také odpovídá [1Kr 18,37; Ž 3,5; 4,2; 13,4; 17,6; 20,2; 34,5; 55,3; 69,14.17n; 86,1.7; 99,6.8; 118,21; 119,26.145; 120,1; 147,7; Iz 41,17; Oz 14,8], a to v soulase se svým milosrdenstvím [Ž 69,14], pro svou pravdu [Ž 143,1], v čas milosti [Iz 49,8]. Bůh slyší a odpovídá na žádost ponížených [Ž 10,17], pokorných [Ž 6,10; 28,2.6], spravedlivých [Ž 34,18; Př 15,29], chudých [Ž 34,7; 69,34], v něho doufajících [1Pa 5,20], a to celou svou bytostí, takže

jeho slyšení je zároveň vyslyšením [*Slychán]. Podle Iz 65,24 Bůh vyslýchá dřív, než člověk ukončí svou modlitbu [sr. 2Kr 20,4n]. Ovšem, jsou případy, kdy Bůh na volání neodpovídá [1S 8,18; 2S 22,42; Jb 35,13; Ž 18,42; Př 1,28; 21,13; Jr 11,11; Ez 8,18; Mi 3,4].

V NZ-ě se mluví poměrně málo o vyslýchání modliteb zřejmě proto, že se skutečnost vyslýchání předpokládá [sr. Mt 6,7; L 1,13; J 9,31; 11,41n; Sk 10,31; Žd 5,7], jak je vidět i z Ježíšových podobenství [L 18,1nn] a z apoštolských výzev k modlitbám [Ř 12,12; Ef 6,18; Ko 4,2; 1Tm 2,1; Jk 5,14 a j.].

Vyslyšení. ‚Bez v.‘ [Sk 16,37] = bez vyšetření, soudu.

Vysoce, vysoko. Ř 12,16 překládá Žilka: »Nesmýšlejte vysoké věci, ale věnujte se skromným«. Pavel napomíná věřící, aby neusilovali o nějaké přednostní postavení ve sboru, ale spokojili se s podružnými úlohami [sr. Ř 11,20; Jk 2,3nn]. — Př 15,24 překládá Karafiát: »Cesta života vzhůru [jde] rozumněmu, aby se uchýlil od pekla dole«, a připojuje citát z Ko 3,1n. Snad by bylo možno připojit také F 3,20. — Podle Iz 7,11 vyzývá prorok Achaza, aby si vyzádal od Hospodina znamení buď dole v podsvětí nebo vysoko na nebi. — Žilka překládá Ef 6,12: »S duchovými silami zla v oblasti nebeské«.

Vysokomyslnost, vysokomyslný. Tak překládají Kral. ve SZ-ě aspoň pět různých hebr. výrazů, z nichž *gá'on*, *ga'vá* znamenají pýchu, domýšlivost, nadutost [Př 8,13; Jr 48,29; Iz 13,11], *rókés* = úklad, spiknutí [Zeman překládá Ž 31,21: »Skrýváš je v úkrytu své přítomnosti před zápletkami muže«]. Hebr. *ráam* [= vysoký] znamená ve 2S 22,28 vznešený, mocný, *gábó'h* v Ž 138,6 a Kaz 7,8 je povýšený, *r'chab néfeš* v Př 28,25 široká duše, t. j. pýchou nadmutá duše. Pýcha a nadutost jsou vlastnosti, jež se Bohu protíví. Povýšenost poznává zdaleka [Ž 138,6], upřeně se dívá na vysokomyslného, aby jej ponižil [2S 22,28: »A oči tvé jsou na vznešených, abys ponižil«. Kral. tento verš chápou jinak. V Poznámkách praví: »Neujímáš se o ně, nezastáváš jich, ani vysvobozuješ; nejsou hodni, aby na ně hleděti měl, leč aby pomsty uvodil«. Sr. Ž 18,28].

Ř 11,20 varuje Pavel křesťany původu pohanského, aby se nevynášeli nad nevěřícími Židy, ale raději se báli, aby se snad sami svou pýchou nepřipravili o spásu. 1Tm 6,17 pak vyzývá k napominání boháčů tohoto světa, aby nebyli domýšliví a neskládali své naděje v nejisté bohatství, ale aby bohatli krásnými skutky.

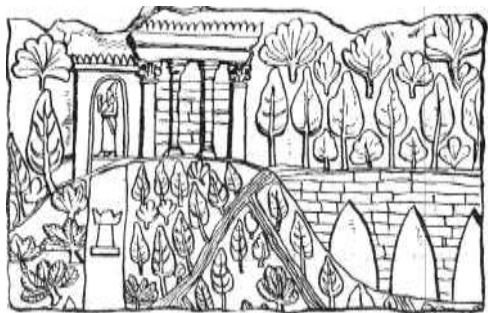
Vysokost, vysoký. Tak překládají Kral. nejméně 20 různých hebr. výrazů, označujících výšku [Gn 6,15; Ex 25,10.23; 1Kr 6,26; 7,23.32; 2Pa 3,4; Ez 1,18; 19,11; Am 2,9 a j.], vysoko položené místo [Dt 32,13; Kaz 12,5], bezpečné místo [Jb 5,11; Ž 18,34], vršky země [Am 4,13; Mi 1,3]; v přeneseném smyslu pýchu [Jb 41,25; Ž 18,28; 101,5; Př 6,17; 21,4; Iz 2,11.17], vysokomyslnost [Jb 21,22, nemyslí-li se tu na nebešťany] a pod. U Ez 32,5

jde snad o vysokou hromadu mrtvol, podle Köhlera o smetí, odpadky. ‚V-é umění‘ [Z 139, 6] = nepřístupné umění, nepochopitelné myšlenky [sr. Př 24,7].

V Ř. 8,39 jde o to, co je na nebeských výšinách, tedy o síly a moci, jež působí s výše na rozdíl od moci, jež působí z hlubin. Ve 2K 10,5 je tak označena lidská povýšenost, pýcha. Ve 2K 12,7 je v-i označena mimořádnost zjevení. Ef 3,18 lze snad pochopiti ze souvislosti s 1K 2,10, kde Pavel praví, že Duch Boží zkoumá i hlubokosti božské. Snad se tu navazuje také na staré mystické texty, ve kterých se praví, že zasvěcenec v okamžiku vytržení ducha vidí »šířku, hloubku, dálku i výšku« pravé svatyně, naplněné venkoncem božstvem. Pisatel Ef tu myslí na božskou vznešenost, jež naplňuje spolu s láskou Kristovou chrám křesťanské církve.

Výsost, 1. [hebr. *bámá*] je název posvátných míst, jež sloužila modloslužbě nebo bohoslužbě, po případě přímo název svatyně. Šlo obvykle o vyvýšená místa [Nu 22,41; 1K 11,7; 14,23] buď uprostřed města [1S 9,14, kde kral. ‚hora‘ je překladem hebr. *bámá*], nebo v jeho bezprostřední blízkosti [2K 17,9; 23,5.8], nebo dokonce i v údolích [Jr 7,31; sr. Ez 6,3]. Palestina byla plna v-i, jak o tom svědčí vykopávky; také Moabitě uctívali svá božstva na v-ech [Nu 21,28; 22,41; Joz 13,17, *Bamotbal; Iz 15,2 *Bamot; Jr 48,35]. O Assyřanech, kteří byli osazeni v Samaří, čteme, že uctívali svá božstva v domě v-i [2K 17,27.29]. Izraelci měli přísně nakázáno zničit všechny kananejské v-i [Nu 33,52; Dt 33,29, kde kral. ‚vyvýšenost‘ = výsost] už proto, že s modloslužbou na nich byla spojena mravní nevázanost [Jr 3,2; Oz 4,11nn; sr. 2Pa 21,11], ale kult na v-ech se mezi domorodým obyvatelstvem držel s takovou houževnatostí, že vnikl i do jahvismu, i když na v-ech byl uctíván Hospodin.

Velikost v-i se řídila tvarem a rozsahem půdy, na níž měla být zřízena. Tak na př. gázerská v. [*Gázer], objevená v letech 1902 až 08, se rozprostírala nad sítí jeskyň v skalní plo-

Assyrská výsost. Vlevo nahoře svatyně s dvěma posvátnými sloupy, pod ní oltář zápalů, vpravo na dlážděném prostranství tři neotesané posvátné sloupy (*masseby*), okolo posvátný háj. Podle Layardova Niniveh.

Výsost [1245]

šině asi 670 m² s 83 různě velkými prohlubněmi na odtok krve a úlitby božstvu [sr. Bič II., 18nn]. Při zřizování v-i byl nejdříve urovnán prostor a na něm postaven oltář [1K 12,31n], jež ovšem mohl být vytesán ze skály přímo na místě [sr. Sd 6,20n] a opatřen několika kamennými stupni jako na př. v moábském *Sela [řecky Petra]. K oltáři vedla někdy dlážděná posvátná silnice pro procesí kněží a lidu. Poblíž oltáře byl dřevěný sloup [^{„šérá}, *Háj], dále sloup nebo několik sloupů z netesaných kamenů, vysokých až 2 m [1K 14,23; Jr 17,2, *Sloup] a konečně i velké balvany podoby stolů. Někdy byl s takovou svatyní spojen dům v-i, jakási kaple k ochraně modly [1K 12,31; 2K 23,19; sr. 17,29.32] a snad i k jiným účelům. Kamenné lavky kolem svatyně, po případě výklenky ve skále [pokoj] umožňovaly účastníkům oběti sedět při slavnosti [1S 9,12n. 22], kterou vedli kněží, ustanovení pro v. [1K 12,32; 2K 17,32], aby na ní obětovali [1K 13,2; sr. 3,3; 11,7n].

Po způsobu Kananejců zřizovali v-i také Izraelci, jak je patrné z uvedených už sz-ch míst, zvláště v době, kdy Hospodin zavrhl Sílo a chrám nebyl dosud vystavěn [1K 3,2.4; 2Pa 1,3; sr. Ž 78,60n.67nn]. Když však byl vystavěn jeruzalemský chrám, nabyl časem takové převahy nad ostatními svatyněmi, že se samo sebou rozumělo, že Izrael má obětovati pouze na jediném oltáři. Tím bylo čeleno náboženským roztržkám a ovšem i modloslužbě. Ale už sám Šalomoun na přání svých pohanských žen zřídil v-i Astarotě, Chámosovi a Melchomovi [2K 23,13]. Jeroboám pak vystavěl v-i v Bethel, aby čelil vlivu jeruzalemského chrámu, a ustanovil tam kněžstvo [1K 12,31n; 13,33] s úmyslem, aby sloužilo Hospodinu; ale pohanské symboly vedly k modloslužbě [1K 12, 28-33; 13,2]. Tyto výsosti byly potírány proroky [1K 13,1n; Oz 10,8]. Rozklné v-i totiž byly nejen v Bethelu, nýbrž i v jiných městech samařských a judských [1K 13,32; 2K 17,32; 2Pa 34,3]. Zákrok Azův a Jozafatův proti v-em v Judstvu byl neúčinný [1K 15,14; 22, 43n; 2Pa 14,3; 15,17; 17,6]. Jehoram, syn Jozafatův, nadělal v-i na judských horách [2Pa 21,11]. Stejně si počínal Achas [2Pa 28,4. 25], jež obětoval cizím božstvům. V-i vyvrátil Ezechiáš [2K 18,4.22], avšak Manasses je opět obnovil [2K 21,3; 2Pa 33,3]. Joziaš je znovu zničil [2K 23,5.8.13]. Proroci museli vytrvale kázat proti v-em [Ez 6,3] poukazem na to, že pouze Sion je sídlem Hospodinovým, jeho svatyní a posvátnou horou [Iz 2,2n; 8,18; 18,7; 33,20; Jl 2,1; 3,17.21; Am 1,2; Mi 4,1n a j.]. Ž 78,58n prohlašuje v-i za příčinu, proč se Hospodin odvrátil od Izraele.

2. Hebr. *bámá* snad někdy může označovat prostě jakékoli návrší, horu, bez ohledu na nějaké kultišťe [2S 1,19.25; sr. Iz 58,14; Jr 26,18; Mi 1,3]. U Ez 36,2 se mluví o ‚v-ech věčných‘ patrně v tomtéž smyslu jako v Gn 49,26 a Dt 33,15, kde jde o hlavní pohoří palestinská. Ně-

[1246] Vystálý- Vysvoboditel

kteří vykladači však i zde vidí v-i ve smyslu kultickém.

3. V Ex 38,18 a 1Kr 7,15 jde o překlad hebr. *kómá* = výška. Podobně hebr. *rúm* označuje výšku u Dn 4,8,17. U Iz 25,12 jde doslovně o strmou výšku zdí.

4. Hebr. *máróm* označuje nebeské výšiny jako sídlo Boží a nebeských bytostí [2S 22,17; Jb 16,19; 25,2; 31,2; Ž 7,8; 18,17; 68,19; 93,4; 102,20; 144,7; 148,1; Iz 24,18,21; 32,15; 57,15; 58,4; Jr 25,30; Pl 1,13]. Podobně mluví Jb 22,12 o v-i nebeské. — Hebr. *“lijjá* [= svrchní komora, komnata na ploché střeše domu] je překládáno výrazem palác v Ž 104,3 a v. v Ž 104,13.

5. U Dn 7,18,22,25,27 svaté v-i Nejvyššího, aram. *‘eljón*.

6. Hebr. *madrégá* v Ez 38,20 označuje příkrou, strmou stezku ve skalách [podle Köhlera] nebo skalní rozsedlinu, k nimž je možno vystoupiti jen po skalních schodech jako po žebříku [podle Ewalda]. Sr. Pis 2,14, kde je totéž hebr. slovo přeloženo výrazem „příkrý“.

7. NZ výrazem výsost označuje nebeské výšiny, sídlo Boží i jeho nebeských služebníků [Mt 21,9; L 1,78; 2,14; 19,38; 24,49; Ef 4,8; Žd 1,3]. R 10,6 překládá doslovně Žilka: »Neříkej sám u sebe: Kdo vystoupí na nebe? — totiž aby strhl Krista dolů.« Smysl místa je ten, že k získání pravého ospravedlnění z víry není třeba nyní, když se všude hlásá evangelium, vystupovat na nebe, abychom přiměli Krista k novému vtělení, ježto dílo vykoupení je už dokonáno; není také třeba sestupovat do pekel, abychom přiměli Krista ke zmrtvýchvstání, protože už slavně vstal a slavně kraluje.

Vystálý, o víně, jež dlouho stálo na vinných kvasnicích, aby nabylo tmavé barvy a stalo se silnější, a pak bylo přečištěno filtrováním [Iz 25,6].

Vystavěti. *Stavení. *Stavěti. *Stavitel. ‚V-i místa pustá‘ [Mal 1,4] = zastavěti místa pustá, jež byla kdysi obydlena a nyní jsou opuštěna [sr. Iz 9,9n]. Karafiát překládá Za 9,16: »Když [budou jako] kamení [v] koruně, vystavené v zemi jeho«. Lid Boží bude podoben drahokamům, zasazeným v koruně, t. j. v zaslíbené zemi, v níž budou vynikat svou nádherou. Heger překládá: »Když v koruně drahokam se zjeví nad jeho zemí«.

Vystavěti, stč. = učiniti něčím [Dt 28,9; Jb 16,12; 17,6; Iz 51,4; Pl 3,12]. Zeman překládá Ž 21,7: »Vždyť jsi ho učinil požeňáním navždy«. ‚V-i svědky‘ [Iz 43,9; Sk 6,13] = vésti svědky. ‚K něčemu v-i‘ [Sk 17,31] == k něčemu určití [sr. Sk 10,42]. ‚V-i svou vlastní spravedlnost‘ [Ř 10,3] = stanoviti, postaviti svou vlastní spravedlnost. ‚Vystavovati se‘ [Jr 29,26] = vydávati se za někoho.

Vystíhati, vystihnouti, vystižení. *Stihnouti. *Stižitelnost. Kral. tak překládají ve SZ-ě pět hebr. výrazů, jež znamenají propátrati, probádati, vyšetřiti [Jb 28,27; Ž 145,3; Př 25,3; Iz 40,28], poznati, pochopiti [Ž 73,16],

rozřešiti, přijíti na kloub [Kaz 8,17], prohlédati [»Jak však přisná to bude prohlídka u Ezaua, a jaké slídění po skrytých pokladech jeho«, Abd 6 v překladu Hegrově], prozkoumati, určití míru, spořádati [Iz 40,13; sr. R 11,34; 2K 2,16].

V NZ-ě jsou tak překládána slovesa *ereunán* [exereunán] [= stopovati, vystopovati, vypátrati, vyzkoumati]. V 1Pt 1,10n se praví o prorocích, že pátrali po době, kdy se zjeví Kristus, aby ji mohli přibližně určití.

Výstraha [Př 24,32] = poučení, napomenutí.

Vystrčený v Př 25,26 je nepřesným překladem hebr. *m-v-t* — kolísati se, pohnouti se. Karafiát překládá: »Pramen zkažený [jest] spravedlivý, kterýž se pohne...« [sr. 10,30]. Spravedlivý, který ze strachu, slabosti nebo únavy zrazuje své zásady, ztrácí svůj charakter a uvádí v pohanu to, co zastával. Stává se neúčinným pramenem [sr. 10,11; Mt 10,33].

Vystrouhati [Lv 14,41], vyškrábati. Jde o vyčištění domu, v němž se ukázalo malomocenství. Okolí nakaženého místa bylo oškrábáno, ohoblováno až na zdravé zdívo nebo dřevo, pak se teprve opravilo a dům mohl být očištěn. C.

Výstřelek, stč. = mladý proutek na stromě, ratolest, výhon, výhonek. Kral. tak překládají sedm různých hebr. výrazů, nejčastěji *sémach* [Iz 4,2; Jr 23,5; 33,15; Za 3,8; 6,12] a *néser* [Iz 11,1; 60,21; Dn 11,7]. Mesiáš je přirovnáván k výhonkům z kořenů rodu Izaiova [Davidova], který byl sice osekán a po dlouhou dobu ukryt v zemi, najednou však vyrazil novým životem [sr. Jb 14,7nn; Iz 4,2; Jr 23,15; 33,15; Za 3,8; 6,12]. U Ez 34,29 jde o sad [hebr. *mattá*]; jež Kral. jinde překládají výrazem štípení, Iz 61,2; Ez 17,7; Mi 1,6], jež bude vynikat úrodností. U Iz 60,21 je Izrael přirovnáván k výhonku, který zasadil Bůh k své slávě. U Dn 11,7 je užito výrazu v. ve smyslu potomek. Podobně u Jb 31,8.

Vystríhati, varovati, dáti výstrahu [2Kr 6,10; Ez 33,8n].

Vystríhati se, míti se na pozoru, *Stříci se.

Vystrízvěti, stč. = vystřízlivěti [1S 1,14; 25,37].

Výstupek. 1. Vystoupení z řádu, překročení příkazu [Nu 5,6], vina, provinění [Ž 69,6], zlé počínání [Ž 99,8], vzpoura [Př 29,6], nezákonnost, přečin [2Pt 2,16]. V původních textech je užito jiného výrazu.

2. Místo, k němuž se vystupuje, jako na př. řečniště, kazatelna, schodiště [2Pa 6,13; Neh 9,4].

Vystupující z řádu, neukázněný [1Te 5,14; sr. 4,11nn].

Vysvědčiti, stč. svědectvím dotvrditi, dáti za pravdu [Jb 27,5], vydati svědectví [1J 5,9n].

Vysvětliti, uhodnouti [Sd 14,12], objasnití [Ex 18,20; Dt 1,5; Neh 8,8], přiněsti světlo [Ef 3,9].

Vysvoboditel, vysvoboditi, vysvobození. Ve SZ-ě jde hlavně o kořeny *n-s-l* a *j-š-‘*.

První označuje vytažení, vychvázení, vytržení, zachránění [na př. Gn 37,21n, kde je toto sloveso překládáno jednou výrazem vytrhnouti, podruhé vysvoboditi], druhý učiniti prostranným, uvolnití, osvoboditi, dáti bezpečnost [na př. 1S 4,3; Ž 55,17]. Také sloveso *m-l-t* [= vyklouznouti, zachrániti se] je v určitém tvaru překládáno vysvoboditi, na př. Jb 6,23; Kaz 8,8; Jr 48,6 a j. Jindy jde o sloveso *p-d-h* [= vyplatiti, vykoupiti. *Výplata], na př. Dt 7,8; Jb 6,23; Ž 78,42; 119,134, nebo o *ch-l-s* [= vytáhnouti, osvoboditi], na př. 2S 22,20; Ž 119, 153; 140,2 a j., nebo o *g-'l* = vykoupiti, což bylo povinností nejbližšího příbuzného [Ž 77, 16; 103,4]. Ojedinele je tak překládáno sloveso *š-p-t* [= souditi, odsouditi, dopomoci k právu, na př. 1S 24,16; 2S 18,31] a ještě tři jiná slovesa.

Bůh jako vysvoboditel je jedním z hlavních temat celého SZ-a. Svůj lid vysvobodil z Egypta [Ex 3,8; Dt 7,8], vzbuzoval vysvoboditele [Sd 3,9; 6,14n; 7,7; 1S 9,16; 2Kr 13,5; Neh 9,27], sám ustavičně vysvobozoval z rukou nejmocnějších nepřátel [2Kr 18,30nn; 20,6], byl vysvoboditelem jednotlivců [Ž 18, 3.49; 40,18; 118,14 a j.]. Hospodin ovšem ne-vysvobozuje mečem a kopím [1S 17,47, sr. Sd 7,7; Oz 1,7], nýbrž pro svou spravedlnost [Ž 31,2] a podle svých slitování [Neh 9,28]. Celé dějiny Izraele měly ukázat, že není vysvoboditele kromě Boha [Sd 10,14; Iz 46,6n; 63,1; Oz 13,4]. On vysvobozuje i toho, který není bez viny, čistotou rukou svého vyvoleného [Jb 22,30], který je poníženy očí, k němu volá [Ž 55,17], zamíloval si jej [Ž 91,14], očekává na něho [Ž 22,5; Př 20,22; Iz 25,9] a vzývá jeho jméno [Jl 2,23]. Často se myslí na vysvobození z ruky nepřátel [1S 9,16; 12,10; 2Kr 17,39; Ž 7,2], z úzkosti [1S 26,24; Ž 34,7; Př 11,8], z nebezpečí života [2S 4,9; Ž 69,2; 103, 4; 107,20; Jon 2,7], z násilí [Ž 72,14; 119,134], soužení [Ž 78,42], trápení [Ž 119,153], od lhářů [Ž 120,2] a pod., ale také od přestoupení [Ž 39,9; Ez 36,29]. *Vykoupiti. *Spasen, spasení. Ve SZ-ě se upíraly zraky proroků čím dál tím více k budoucímu, konečnému vysvobození Hospodinovu, zvláště v zajetí babylonském a po něm [Iz 35,9; 49,25; Ez 34,22; Dn 12,1; Jl 2,32; Abd 17; Za 10,6], a tak byla připravena půda pro nz zvěst.

Hebr. *n-s-l* odpovídá nz *ryesthai* [= vytrhnouti, 2K 1,10; 2Tm 4,17; 2Pt 2,7.9, zbavití, Mt 6,13, uchránití], které je překládáno slovesem vysvoboditi [z ruky nepřátel, protivníků u L 1,74; R 15,31; 2Tm 3,2; s kříže, Mt 27,43; ze smrtelného těla Ř 7,24; z protivenství, 2Tm 3,11; z každého zlého skutku, 2Tm 4,18; od budoucího hněvu Božího, 1Te 1,10]. V Ř 11,26 je výraz Vysvoboditel [řecky *ryomenos*] překladem hebr. *go'él* = Vykupitel, ten, který vykupuje své příbuzné z otroctví, zajetí a pod. Obsahově příbuzným slovem je řecké *exaireisthai* [= vyjmouti, vysvoboditi], jehož je užito o vysvobození z úzkosti [Sk 7,10], z otroctví [7,34], ale také o záchraně, po případě o vyvolení z lidu [Sk 26,17].

Vyšetření-Vyšívání [1247]

Řecké *sózein* [= zachrániti, zachovati, uzdraviti, spasiti] odpovídá *sz-mu j-š-'*. Žilka překládá J 12,27: »Nyní je má duše rozechvěna. Co mám říci? Otče, zachraň mne od této hodiny? Ne, vždyť jsem právě proto přišel k této hodině. Otče, oslav své jméno!« Ježíš nechce být uchráněn utrpení a smrti na kříži, aby mohl přinést spásu, záchranu druhým. Myslí se tu především na vysvobození z hříchů [Mt 1,21]. Kral. však sloveso *sózein* překládají většinou výrazem spasiti. *Spasen. Jen tam, kde jde o záchranu z ruky nepřátel [L 1,71] nebo o záchranu duše ze smrti, způsobenou činností věřícího člověka [Jk 5,20], mluví o vysvobození. Špatelná činnost je vyhrazena Ježíši Kristu. V Žd 2,15 je označena řeckým *apallassein* [= osvoboditi]. Kristus osvobodil ty, kteří jsou strachem před smrtí po celý život zotročeni.

Ve Sk 7,35 je Mojžíš označen jako vysvoboditel [řecky *lytrótēs*, *Vykoupiti] Izraele. Podle Žd 11,35 mnozí mučedníci, vedení silou víry, nepřijali osvobození [*apolytrósis*], protože toužili po lepším vzkříšení než je pouhý návrat k pozemskému životu. Myslí se tu na sedm bratří Eleazarových [2Mak 6,21n; 7,24], kterým král Antiochus nabídl osvobození, ustoupí-li od ustanovení otců.

V 1K 10,13 jde o překlad řeckého *ekbasis* [= východ, východisko, konec]. Pavel varuje před mravním a náboženským siláctvím, jež říká na př., že modla nic není [1K 8,4], a že tedy lze jísti i maso, zasvěcené božstvům. Ale *sz* příklady, jež uvádí Pavel, jsou výstrahou. Neboť lehkomyšlnou účastí na obětních hostinách se vydali věřící pokušení se strany démonů. Pavel však utěšuje věrností Boží, jež sice pokušení připustilo, ale učiní jim také konec, dá jim zmizet [tak překládá Bousset řecké *ekbasis*], aby nebyla nad lidskou sílu. Tím naléhavější však je napomenutí, aby se Korintští varovali pohanských obětních hostin. Ale sr. odlišný Součkův výklad tohoto místa [Výklad 1K, str. 109].

Kral. překládají také řecké *eleutherūn* [= osvoboditi] výrazem vysvoboditi. I tu jde o spasitelnou činnost Kristovu. Bez Krista je člověk otrokem hříchu. Jen poslušností a plným spolehnutím na Ježíšova slova lze poznat pravdu, t. j. Krista [J 14,6; 7,17], a tento poznatý Kristus [Pravda] člověka osvobozuje [J 8,32.36]. Myslí se tu na *svobodu od hříchu a smrti [Ř 6,18; 8,2], od otroctví zániku [Kral. „služba porušení“, Ř 8,21]. *Svoboda.

Vyšetření, vyšetřiti, probádání, probádati, doslovně z hebr. prochození, prochoditi [Nu 14,7.38].

Vyšívání. Izraelci rádi ozdobovali okraje oděvových látek ornamenty, vyšíváními barevným hedvábím, zlatými nebo stříbrnými nebo i jinými vlákny, jež se odlišovala od vláken ozdobované látky [Sd 5,30; Ž 45,14]. Bezeleel a Aholiab měli zvláštní nadání pro vyšívačské umění [Ex 35,30-35; 38,23]. Záclony u dveří

[1248] Vyšpehování-Vyučítí

a u sině stánku [Ex 26,36; 27,16] byly vyšívány. Také pás velekněžského roucha byl vyšíván [Ex 28,4,39; 39,27nn]. *Krumpéf.

Vyšpehování, vyšpehovati, o vyzvědačích, kteří proslídi zemi [Joz 2,3], město [2S 10, 3] a pod. V Ga 2,4 mluví Pavel o těch, kteří se vloudili mezi jerusalemské křesťany, aby mohli číhat [Kral. „vyšpehovat“] jako v záloze na svobodu křesťanského sboru v Antiochii a přivésti ji k pádu tvrzením, že obřízka je nutnou podmínkou skutečného členství v církvi [sr. 1Pa 19,3; 2K 11,13,15].

Vyťahovati se z kázně, vyhýbati se kázni, upustiti od kázně [Př 13,18].

Vytazovati se, stě. = doptávati se, dotazovati se [Kaz 7,10; Sk 12,19].

Vytínati, vytítí, vyhubiti [Ž 73,27], odstraniti [Ž 101,5], vyseknouti [Mt 3,10,19; 7,19; L 13,7,9]. Sr. Dt 20,19; J 15,2nn; Ř 11, 22. *Utítí, utnouti.

Vytírati, vytřítí [Jr 46,4; 51,11], vyčistiti, vyleštiti kopy a střely za účelem nastřelení, aby byly hotovy k boji [sr. Iz 49,2]. Č.

Vytkávati. *Vyšívány.

Vytknutý, vymknutý, vykloubený [Př 25, 19].

Vytrávití, stě. = strávití, vypásti, vyčerpati [Gn 43,2; 1S 9,7; Jr 5,17].

Vytrhnouti, vytrhovati, vychvátiti, vytáhnouti [Jb 36,15; Ž 18,20; 50,15; 81,8; 91, 15; 116,8, hebr. *ch-l-s*], vysvoboditi, zachrániti. Ve SZ-ě jde hlavně o překlad slovesa *n-s-l*, o němž vše podstatné bylo řečeno v hesle *Vysvoboditel. Na rozdíl od *j-š-'* jež označuje obojí: vysvobození a zabezpečení, znamená *n-s-l* akt vychvácení, vytažení a pod. Ruben chtěl vychvátiti Josefa z ruky bratří [Gn 37,21], Hospodin vychvátil Izraele z ruky Egyptských [Ex 18,9], všech jeho nepřátel [Sd 8,34; 1S 12, 11; Ezd 8,31]; vytrhuje ode všech protivníků [Ž 7,2], z rukou nešlechtníků [Jr 15,21], ze všech úzkostí [Ž 34,18], ze všech přístrachů [Ž 34,5], od zhouby [Ž 35,17], ze všeho soužení [Ž 54,9], ze smrti [Ž 56,14], z pekla [Př 23, 14] a pod., ale není nikoho, kdo by mohl v-i z ruky Boží [Dt 32,39; Oz 2,10].

V podobném smyslu nikdo není s to v-i toho, kdo patří Ježíši Kristu, kdo mu byl dán od Otce [J 6,39], z jeho ruky a tím z ruky Boží [J 10,28n]. Může si být jist věčným životem, protože Syn a Otec jsou jedno. Syn vytrhl věřící z tohoto přítomného věku zlého [Ga 1,4], Otec nás vytrhl z moci temnosti, že nás přenesl do království svého Syna [Ko 1,13]; Bůh, křísící mrtvé, vytrhuje od smrti své pracovníky [2K 1,10]. Tak jako vytrhl Lota ze Sodomy a Gomory, tak vytrhuje pobožné z pokušení [2Pt 2,7,9] i nebezpečí života [Sk 12,11].

Vytrhnouti se, vytrhovati se, vtrhovati, proniknouti [Ex 19,21], odloučiti se [Nu 16,1].

Vytržení, *Vtržen. Jde o stav, v němž činnost smyslů jest zastavena a duše se zdá být osvobozena od těla při nazírání nějakého mi-

mořádného zjevu. Jde o to, čemu moderní psychologie říká trans, extase. Podle Sk 10,10; 11,5 se octl v takovém transu Petr, podle Sk 22, 17 i Pavel. Ve 2K 12,1nn je trans popisován jako přenesení do duchovních oblastí [sr. Zj 4,1 n]; ve Zj 1,10 se Duch zmocnil pisatele této knihy tak, že byl schopen slyšet hlas Ježíše Krista. Ve SZ-ě šlo snad o trans v Nu 24,4,16. *Prorok. *Viděti, vidění.

Vytřítí střely. *Vytírati.

Výtylý, vytýti, tučný, tělnatý, otlý; vykrmený; ztučněti [Dt 32,15; Iz 10,16; Jr 5,8; 46,21], stelný [? Ž 144,14: »Náš skot ať je stelný«] a pod.

Vyučítí. Slovesem v. překládají Kral. ve SZ-ě hebr. slovesa, z nichž některá byla uvedena v heslech *Trest, *Učítí, *Učitel a *Vychován, vychovávatí. Jde tu především o hebr. *j-s-r* = držeti v kázni [Dt 4,36 11,19; Ž 16,7], dát se varovat, napomínat [Ž 2,10], naučiti [Ž 119, 108,171; Iz 28,26], dále o slovesa *j-r-h* = prstem ukázat [Dt 33,10; 2Kr 12,2; 2Pa 6,27; Jb 34,32; Ž 25,8; 27,11; 32,8; 119,33; Př 4,4; Iz 2,3; 28,9 Mí 4,2], *b-j-n* [v určitém tvaru = osvětlit, vysvětlit Neh 8,7; Dn 11,35], *ch-n-k* = zasvěcovat, cvičit, navykat [Př 22,6], *l-k-ch* = získati [Př 11,30]. Ve většině případů jde o sloveso *l-m-d* = popichovati, cvičiti, navykati, na př. Ž 25,4,9; 34,12; 51,15; 94,12; 119,7,12; Iz 40,14; 54,13; Oz 10,11. Hebr. *s-k-l* v Př 21,12 neznámá vyučovati, ale dávati pozor, pečlivě pozorovati: »Spravedlivý [Bůh] dává pozor na dům...« [sr. Př 22,12]. Luther chápe hebr. *s-k-l* ve smyslu vystříhati se. Pak podmětem není Bůh, ale spravedlivý člověk.

SZ je přesvědčen o vyučovatské a tím i vychovatelské činnosti Boží. Bůh vyučuje nejen svým ustanovením [Ž 119,12.26.64.68.124. 135] a právům [Ž 119,108], nýbrž přímo ukazuje na své cesty [Ž 25,4; 27,11; 119,33] a jednotlivcům dává poučení o správném způsobu života [Ž 32,8; sr. 25,8n.12; Iz 2,3; Mí 4,2]. Za blahoslaveného je prohlašován muž, kterého Bůh cvičí a ze svého zákona vyučuje [Ž 94,12]. Právě tím se liší člověk od zvířete, že je vyučován Bohem [Jb 35,11]. Za moudrého je prohlašován ten, kdo získává duše vyučováním [Př 11,30], kdo se dá poučovat od Boha a je tedy moudrý [Dn 12,3 v Karafiátově překladu: »Ale moudří skvíti se budou jako blesk oblohy«, i když za života za určitých okolností budou padati mečem [Dn 11,33,35].

Mojžíš byl vycvičen, vychován ve vsi egyptské moudrosti [Sk 7,22], Pavel byl vyučen u nohou Gamalielových přesně podle otcovského zákona [Sk 22,3], věřící v Krista prošli určitým vyučováním, katechesí, v níž museli být upevněni [L 1,4]; naučili se znát obsah zvěsti o Kristu [přijali učení o Kristu, o spáse v něm, Ef 4,20], byli v něm vyučeni podle pravdy, jak je v Ježíšovi. 1Tm 6,2nn napomíná vůdce sboru, aby učil a napomínal podle zdravých slov Pána Ježíše Krista. Ve 2Tm 2,25 nejde o vyučování, nýbrž o mírnou výchovu odpůrců; rovněž Tt 2,3n napomíná staré ženy,

aby rozumně vedly mladší ženy milovati své muže a děti.

V 1K 2,16 jde o sloveso *syμβιβαζειν* [= dohromady dáti, spojit; dokázati, poučiti, raditi, opravovati]. Pavel se tu opírá o Iz 40,13. Nikdo nepoznal myšlenky Páně tak, aby ho mohl poučovati. »Proto nemůže nikdo poučovati ani nás, křesťany, neboť naše myšlenky jsou myšlenky Kristovy, tedy Páně. Tímto citátem podává apoštol biblický důkaz toho, že duchovní člověk není — pokud jde o sám základ a smysl jeho víry — podroben soudu lidí neduchovních« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 39n].

Karafiát správně překládá 1K 8,3: »Jestliže kdo miluje Boha, ten jest poznán od něho« a odkazuje na Ž 1,6 a J 10,14.27. »V tomto Božím ‚poznání‘ je zahrnuto i jeho vyvolení« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 93]. Sr. Ga 4,9.

Podle Tt 2,12 spasitelná milost Boží vychovává [Kral. ‚vyučuje‘] věřící tak, že se odříkají bezbožnosti a světské žádostivosti a žijí rozvázně, spravedlivě a zbožně.

Vyučování. *Učení.

Vyučující. Tak překládají Kral. hebr. výraz *maskil*, který se vyskytuje v nadpiscích Ž 32,1; 42,1; 44,1; 45,1; 52,1; 74,1; 142,1. Význam tohoto výroku je nejasný. Sloveso *s-k-l* [*Vyučiti] může znamenat dávatí pozor, býti důmyslný, poučovati, uvažovati, ale připouští i výklad důmyslně, umělé hudby a zpěvu. Tentýž výraz překládají Kral. v Ž 47,8 slovem ‚rozumně‘ [‚zpívejte žalmy rozumně‘]. Jde tu spíše o označení holdovacího žalmu. Někteří vykladači tvrdí, že téhož výrazu je užito ve 2Pa 30,22 k označení chrámové hudby [‚levitů, holdujících důmyslně Hospodinu‘]. Viz *Zal-my; k ostatním výskytům viz *Vyučiti.

Vyvážiti, stč. = vážením [ze studnice] vyčerpati, obrazně vypítí, vysrkatí. Ž 75,9 překládá Zeman: »V ruce Hospodinově je kalich a pěni se vínem plným přísad a nalévá z něho. I jeho sseďlinu musí vysrkat všichni...« Podobně jest rozuměti Iz 51,17; Ez 23,34.

Vyvésti. Základní zkušeností, z níž Izrael vycházel ve všem svém náboženském myšlení a na niž znovu a znovu navazoval, bylo vyvedení vyvoleného lidu z Egypta [Gn 50,24; Ex 3,8,10; 6,6; 13,3; 20,2; Lv 11,45; Joz 24,6; Ž 78,52; 105,37.43; 136,11; Jr 7,22; 11,4.31; Ez 20,6.10; Žd 8,9 a j.]. Vyvésti v 1S 28,11 = vyvolati ducha. ‚V. při‘ = ke konci přivéstí [1Kr 8,49; Jr 51,10.36]. ‚V. soud‘ [Ž 9,5] = uplatniti něčí právo. ‚V. spravedlnost‘ [Ž 37,6] = dokázati, důvodně prokázati spravedlnost. ‚V. v duchu‘ [Ez 37,1] = přenéstí v duchu. ‚V. ven‘ [J 19,4.13] = předvésti. ‚V. život na světlo‘ [2Tm 1,10] = světlem způsobiti život. ‚V. do rozvážení‘ [Ž 66,12] = přivéstí k nadbytku [sr. Ž 23,5].

Vyvinouti se, vyšínouti se, vymknouti se [Gn 32,25; »Vyšínul se kloub kyčle Jákobova«. Žilka překládá Žd 12,13: »Aby, co je chromé, se nevymklo, nýbrž raději bylo vyléčeno«.

Vývoda, stč. vojvoda, vůdce vojska, vladař,

Vyučování-Vyvolení [1249]

kteří za času války vede vojsko. Kral. tak překládají 6 hebr. výrazů, jež všechny označují ty, kdo rozhodují, ať ve válce [Joz 10,24; Př 25,15] nebo v míru jako knížata lidu [Joz 13,21] nebo vůdcové [2S 5,2] a přední mluvčí [2S 6,21; 1Pa 28,4; 29,22; Dn 9,25] nebo místodržící v provincii [1Kr 20,24; Ezd 5,3.14; Neh 5,14n] nebo kmenoví náčelníci [1Pa 1,51; Za 9,7, sr. 12,5n, kde tentýž hebr. výraz *'alluf* je přeložen slovem vůdce]. Na 2S 5,2; Mi 5,2 navazuje Mt 2,6, když mluví o v-ovi, jenž vzejde z Betlema [sr. 2S 7,7]. Jsou to místa, jež byla Židy vztahována na Mesiáše.

Vyvoditi, stč. = vyváděti [2S 5,2; Jb 36,27; 38,22; Ž 25,15; 68,7; Iz 40,26; 43,17; J 10,3], přiváděti [Jb 12,22], vydávati [Iz 61,11]. Jb 28,10 lze také překládat s Hrozným: »Do skal proráží chodby«.

Vyvolení, -ý, vyvoliti. I. Ve Starém Zákoně. Hebr. kořene *b-ch-r* [= vybrati, voliti, dávatí přednost] je ve SZ-ě užíváno ve smyslu profánním i náboženském. Může označovat lidskou volbu [Joz 24,15; 2S 24,12, sr. Gn 13,11], lidský výběr [sr. Ex 18,25; 1S 17,40; 2S 10,9; 1Kr 18,23.25; Iz 40,20 a j., kde Kral. překládají výrazem vybrati; Sd 20,15n. 34; 1S 24,3 a j., kde jde o vybrané bojovníky, [elitní mužstvo] nebo Boží výběr. Bůh a izraelský lid vyvolil, vybral krále [2S 16,18]; Hospodin vybral Abrahama [Neh 9,7], Mojžíše [Ž 106,23], Arona [Ž 105,26], Davida [Ž 78,70; 89,4], Salomouna [1Pa 28,4n.10; 29,1], Izaiáše [Iz 49,7], Zorobábelu [Ag 2,24], Služebníka-Mesiáše [Iz 42,1] k určitým úkolům. [*Povolán, povolání.] Bůh vybírá lidi, kteří smějí zapalovat kadidlo [Nu 16,5.7], přebývat v jeho předsiních [Ž 65,5], být kněžími a levity [Dt 18,5; 21,5; 1S 2,28; 1Pa 15,2; 2Pa 29,11], zastávat úřad královský [Dt 17,15; 1S 10,24; 16,8nn; 2S 6,21; 1Kr 8,16; 2Pa 6,6]. Bůh volí své svaté město [1Kr 8,16; 2Kr 21,7; Za 3,2], vybírá posvátná kultická místa [Dt 12,5.11.14.18; 16,11.15; Joz 9,27; Neh 1,9 a j.], ale také to, co přivede strach a potupu na Izraele [Iz 66,4]. Opakem vyvolení je pohrdání, nešimavost, zavržení, zamítnutí, vyjádřené hebr. kořenem *m-'-s* [Nu 11,20; 14,31; Jb 8,20; 10,3; Ž 118,22; Iz 7,15n; 8,6; 41,9; Jr 7,29; 14,19 a j.].

Náboženského významu nabývají slova vyvolení, vyvoliti hlavně tam, kde jde o v-i Izraele za »zvláštní lid mimo všechny národy, kteříž jsou na zemi« [Dt 7,6; 14,2]. L. Köhler sice praví, že učení o v-i Izraele nemá ve SZ-ě tu úlohu, která se mu často přikládá [Theologie des Alten Testaments, 1936, str. 66], ale zapominá, že zvláště dva pojmy, jež se táhnou celým SZ-em, předpokládají v-i. Jsou to pojmy *smlouvy a *lásky [*Milovati]. Boží láska [hebr. *'ah^abá* je vyvolující láska. Hebr. kořen *'-h-b* právě tak jako *b-ch-r* znamená vybrati, dávatí přednost, míti v oblibě. Rozeznává-li Dt 21,15-17 ženu, kterou má muž v milosti, od ženy, kterou má ‚v nenávisti‘, neznamená to,

[1250] Vyvolení

že jednu miluje a druhou nenávidí, nýbrž že jedné dává přednost před druhou [sr. Gn 29, 30 n; 1S 1,5. V tom smyslu jest snad rozuměti také L 14,26]. Bůh vyvolil, t. j. dal přednost Izraeli před ostatními národy. Bůh vyvedl Izraele z Egypta právě tak jako Filistince z Kafter a Syrské z Kir [Am 9,7], ale Izraele nad to miloval, t. j. dával mu přednost mezi všemi národy. Tato přednost sejevila především v tom, že se Bůh svému vyvolenému zjevoval, t. j. dával se mu poznat [Ex 6,3; Ez 20,5], ale také, že mu dával cititi mimořádně svůj soud [Am 3,2; 9,9n]; neboť Boží vyvolení znamená současně Boží kázeň [Dt 8,5]. Začalo to už volbou mezi Abelem a Kainem [Gn 4,2nn], dále mezi Izákem a Izmaelem [Gn 17,19; Ř 9, 9nn], Jákobem a Ezauem [Mal 1,2n; Ř 9,13], Josefem a jeho bratřími. Bůh vyvolil Abrahama, aby z jeho potomků vytvořil svůj lid, jenž by byl požehnáním všem čeledím země [Gn 12,1nn]. Vyvolený lid jest jen prostředkem k uskutečnění vyšších plánů, jež má Hospodin s celým světem. Proto uzavřel smlouvu s Abrahamem, Izákem a Jákobem a vzhledl na syny Izraelské a „poznal je“ [Ex 2,23n, sr. Dt 9,24; Oz 13,5]. Při tom nutno mít na paměti, že slovesa „poznati“, „znáti“ v hebrejštině znamenají totéž, co milovati a vyvoliti. Pravi-li se v Ž 1,6, že Bůh zná cestu spravedlivých, znamená to, že nejen má před očima jejich cesty tak jako na mapě, nýbrž že se Bůh o spravedlivé stará docela osobně, že se o ně důvěrně zajímá [sr. Jb 32,10; Iz 43,1-4]. V tom smyslu jest rozuměti také Am 3,2, jenž mluví o tom, že Bůh toliko Izraele „poznal ze všeliké rodiny země“. Dt 10,15 jasně naznačuje, že „zalíbíti se“, „zamilovati si“ a „vyvoliti“ jsou souznačné pojmy, jež se navzájem doplňují a vykládají [sr. Ž 78, 68; 132,13]. Při tom nelze zapomenout na to, že vyvolenec, ať to byl jednotlivec nebo lid, nesl na sobě často těžký kříž, jak je patrné z výroků jednotlivých proroků i ze zpěvníku vyvoleného lidu [žalmů].

Izrael se cítil vyvoleným Božím [Iz 65,9.15. 22; sr. Ž 105,6,43; 106,5; 1Pa 16,13], který zvláště při bohoslužbách znovu prožíval Boží vyvolení [Ž 65,5].

Toto Boží vyvolení je sz-ím pisatelům něco nepochopitelného a nevysvětlitelného. Hebr. *rak*, jež Kral. u Am 3,2; Dt 10,15 překládají výrazem „toliko“, uvádí obyčejně něco, co je proti všemu očekávání: Hospodinu patří všechna země [Dt 10,14], přesto si zamiloval a vyvolil Izraele. Pisatel vyjadřuje nad tím úžas. Ví, že to nebylo pro nějakou mravní nebo náboženskou hodnotu Izraelovu [Dt 9,4n] nebo pro jeho početnost [Dt 7,7n], nýbrž prostě proto, že jej miloval [Dt 23,5]. Pravi-li se, že se tak stalo pro otce [Dt 4,37; 10,15] nebo pro přísahu, danou otcům [Dt 7,8] nebo Davidovi [2Kr 19, 34; Iz 37,35], je to jen odsunutí problému do minulosti, ne jeho řešení. Důvod vyvolení je pouze v Bohu. Bůh to učinil „pro sebe samého“ [2Kr 19,34; 20,6; sr. Iz 37,35; 43,25; 48,11;

Ez 20,41], „pro své jméno“ [Iz 48,9; Jr 14,7.21; Ez 20,9.22.44; sr. Ž 25,11; 31,4; 79,9; 106,8; 109,21; 143,11]. Hospodin vyvolil Izraele proto, že chtěl [Dt 32,10n; Oz 9,10; 11,1.3; Jr 31,9.20]; Izrael si toho nikterak nezasloužil [Ez 16,4nn.8]. Tím se liší Boží v-í od lidské lásky; jen Bůh věděl, co měl na Izraelovi. Jeho vyvolení bylo proti lidskému rozumu, neplynulo z podstaty Izraelovy, nýbrž pouze z podstaty Boží [sr. Jb 34,3; Iz 55,8n; Ř 11,33], z jeho svrchované, člověku nevystižitelné vůle. Bůh vyvolil Izraele za svůj lid, své dědictví [Ž 33,12], za svůj lid zvláštní [Ž 135,4], který má ostříhat přikázání, ustanovení a soudy Hospodinovy [Dt 7,6-14], má volit tu cestu, kterou mu Bůh ukazuje [Ž 25,12; 119,30], má se rozhodnout pro rázeň Boží [Př 1,29], pro sedění u prahu svatyně [Ž 84,11] a stát se tak prostředníkem zjevení Božího celému lidskému pokolení [Dt 14,2; 1Pa 16,13-24; sr. Iz 43,10. 20; 49,6]. Ale jeho v-í jde i nad tuto poslušnost a není na ní závislé [Lv 26,44n]. Bůh může Izraele zavrhnout pro jeho hříchy a nevěrnost tak, jako zavrhl Efraima [Ž 78,67], a Izrael si nesmí zakládat na tom, že byl vyveden z Egypta [Am 9,7], ale přesto zůstává Bůh svému v-í věrný. To je naděje pro „ostatky“ Izraelovy. I když pro hříchy Bůh zavrhuje, dává zaslíbení, že ještě znovu vyvolí Jerusalem [Za 1,17; 2,12; sr. Ž 105,42-47; Iz 41,8n; 44,1nn; 49, 7; Jr 33,24; Ez 20,5]. Právě tenkrát, když se lidu Božím zdá, že je zavržen, a kdy okolní národové jsou přesvědčeni, že Bůh svůj lid zamítl, ozývá se znovu ujištění o Božím v-í [Iz 14,1].

Celý SZ zdůrazňuje přesvědčení, že nikoli člověk vyvoluje Boha, nýbrž že Bůh vyvoluje svůj lid. Jen Joz 24,14-24 mluví o tom, že si Izrael vyvolil Boha, když předtím jeho otcové sloužili bohům cizím [v. 2; Sd 5,8; 10,14; sr. 1Kr 18,21]. Někteří vykladači pokládají výraz „vyvoliti“ ve v. 15. za sarkasmus, který se lidu samotnému musí zdát absurdním. Ale ať je tomu jakkoli, je to místo tak ojedinělé, že je nutno je posuzovat na pozadí celého sz-ího pojetí a chápat je jako přitakání člověka k Božím vyvolení, jež předcházelo. Je to vyznání a přísaha poslušnosti vůči Bohu, který se milostivě k vyvolenému lidu přiznává. Tak jest rozuměti i uvedeným už místům, kde se mluví o zvolení, vyvolení zákona, přikázání, bázně Boží a pod.

II. Nový Zákon mluví obecně o vyvolování předních míst o hostinách [L 14,7], o vybrání, v-í dobrého dílu, dobré stránky [L 10, 42], o volbě náhradníka za zemřelého Jidáše [Sk 1,24], o volbě 7 diakonů [Sk 6,5], jerusalemského poselstva do Antiochie [Sk 15,22.25], o volbě, určení Božím, aby Petr kázal evangelium i pohanům [Sk 15,7], o volbě pozdvižením ruky [2K 8,19], o vyvolení vdov [1Tm 5.9] a pod.

1. Ježíš jako vyvolený Boží. V souhlase se SZ-em [postava Služebníka Božího — Mesiáše] a židovskou apokalyptikou je Ježíš u L 9,35 a 23,35 označen jako vyvolený Syn,

Vyvolení [1251]

vyvolený Boží [Kral. u L 9,35 podle některých textů ‚Syn můj milý‘, u L 23,35 ‚ten Boží zvolený‘]. Pisatel evangelia zřejmě uvádí toto označení ve vztah k utrpení jako nutnému průchodisku k nebeské slávě L 24,26.46. Syn je vyvolený nejen v utrpení a přesto, že trpěl, nýbrž proto, že byl určen, aby trpěl. Tím, že trpěl bez jakéhokoli pokusu o sebezáchranu, dokázal své vyvolení. Také J 1,34 čte v některých rukopisech a překladech vyvolený Boží místo Syn Boží.

2. Vyvolení Izraelovo. Je přirozené, že se v době římské nadvlády v Palestině mluvilo mnoho o v-i Izraelovu a že jak Ježíš, tak i Pavel se touto myšlenkou mnoho zabývali. Ukazují na to podobenství Ježíšova z poslední doby jeho života Mt 21,28 — 22,14 [podobenství o synech, o vinařích a královské svatbě]. Ve všech třech podobenstvích se vlastně rozlišuje mezi povoláními a vyvoleními a ukazuje se, jak si tzv. ‚vyvolení‘ počínají. Izraelci jsou stavěni v protiklad k pohanům jako ‚spravedliví‘ proti hříšníkům. Pozvání v Mt 22,3.4.8 jsou Izraelci, kteří zájmy pozemské kladou nad účast při mesiášské svatbě [sr. 22,6 s 21,35]. Odpovědi Boží na toto počínání je soud a pozvání pohanů. Vyvoleními jsou pouze ti, kteří uposlechli, činí vůli Boží [Mt 21,31], dávají plody království Božího [Mt 21,43], mají svatební roucho [Mt 22,11]. Jinak řečeno: vyvolení se stává skutečností teprve v poslušnosti. Proto je mnoho povolaných, ale málo vyvolených [Mt 22,14]. Právě proto, že byl Izrael vyvolen, byl postaven před rozhodnutí. V-i není něco, proti čemu se nelze postavit, ale také nic, co by si Izrael mohl zasloužit.

Zvláště ap. Pavel jako bohoslovec vytvořil celou teorii o v-i Izraele [sr. Sk 13,17nn]. Ne všichni Izraelci jakožto potomci Abrahamovi jsou Izraelem. Bůh jako svrchovaný Pán provedl výběr už v době praotců. Ještě než se narodili synové Izákovi, tedy dřív, než mohli učinit co dobrého nebo zlého, Bůh vyvolil Jákoba s určením, že starší Ezau bude odstrčen, aby sloužil mladšímu [Ř 9,11; sr. Gn 25,23]. Pavlovi je tato skutečnost obrazem toho, jak Bůh ve své svrchovanosti odstrčil Izraele a vyvolil pohany, aby zůstal v platnosti plán Božího výběru nezávislý na skutcích [Žilkův překlad]. Tak jako Bůh podle Mal 1,2n potrestal potomky Ezauovy, může potrestat i Izraelce. Avšak v přítomném čase přece jen zůstal podle výběru Boží milosti nějaký zbytek [Kral. ‚Ostatkové‘] Izraele, t. j. ti, kteří uvěřili v Krista, zatím co ostatní byli zatvrzení [Ř 11,5n]. Jednou však celý Izrael bude zachráněn, protože zůstal milovaným Božím kvůli svým předkům [Ř 11,28]. Byl jednou vyvolen; propadl však neposlušnosti, aby byli zachráněni pohané. Až se to stane, dostane se i jemu milosrdenství, protože Boží milostivé dary a jeho povolání jsou neodvolatelné.

3. V-i apoštolů. Podle L 6,13 vyvolil Ježíš dvanáct apoštolů z většího počtu učedníků. Užívá se tu řeckého slovesa *eklegein*, kdežto při t. zv. vyvolení sedmdesáti se užívá slovesa

anadeiknynai = určit [L 10,1], čímž je snad naznačen rozdíl mezi vyvolením apoštolů a ustanovením jiných spolupracovníků. Přitom se zvláště J zabývá otázkou, jak mohl Ježíš vyvolit také Jidáše [J 6,70; 13,18n; 15,16.19]. I Jidášovi bylo sice dáno od Otce, aby se dostal mezi Ježíšovy učedníky [J 6,65], ale tím nezmizela jeho vlastní odpovědnost. Neboť v-y je přesazen do oblasti víry a poslušnosti. Ne-zůstane-li v této oblasti, proměňuje se jeho v-i v zavržení [J 6,63nn; 15,6]. Apoštolové byli vyvoleni k tomu, aby nesli ovoce a vykázali se poslušností [J 15,16n]. Jidáš byl vyvolen, a přece zůstal d'áblem [J 6,70], t. j. nevěřícím, který pozdvihl proti Ježíši Kristu paty [J 6,64; 13, 18]. Přesto však neporušil Kristovo dílo. Jeho v-i odpovídalo Boží vůli, dosvědčené Písmem [Ž 41,10], a Ježíš od samého počátku věděl, kdo ho zradí [J 6,64.70n; 13,11]. Ovšem, teprve po vyloučení Jidášově rozvíjí Ježíš plně smysl v-i. Jde o v-i ke službě a lásce [J 15,16nn], o v-i, vybrání ze světa, jež ovšem vyvolává nenávisť a utrpení. Sk 1,2 poznamenávají, že Ježíš vyvolil učedníky: skrze Ducha svatého. Ale většina překladatelů má za to, že skrze Ducha sv. byly dány učedníkům rozkazy. Viz Žilkův překlad!

Tak jako byli vybráni apoštolové, byl vybrán, vyvolen i Pavel s tím označením, že bude nosit jméno Kristovo před pohany i krále i před Izraelce [Sk 9,15].

4. V-i věřících a církve. V určitém slova smyslu jsou všichni věřící v-i Boží. Tak v Ř. 16,13 je Rufus nazýván vyvoleným v Pánu, což naznačuje příčinu jeho vyvolenosti. V Ko 3,12 jsou věřící označeni jako v-i, svatí a milí. Jsou " to patrně souznačné pojmy. Jejich vyvolenost se projevuje ve vzájemné lásce. Také ve 2Tm 2,10 a 1Pt 1,1 jsou věřící nazýváni vyvoleními. V Ř 8,33 jsou v-i ti, které Pavel předtím nazývá syny Božími [Ř 8,14] a kteří milují Boha [Ř 8, 28]. Tyto v-e nic nemůže odloučit od lásky Boží v Kristu Ježíši a nikdo na ně nemůže žalovat při posledním soudu. Boží v-i je tu totožné s Boží stvořitelkou mocí, v níž povolává to, čeho není, aby bylo [Ř 4,17]. Je to v-i v Kristu před ustanovením světa [Ef 1,4n], abychom se stali syny a tak byli svatí a neposkvrnění před Bohem v lásce, a to k chvále jeho milosti. Co tímto výrazem rozuměl později NZ, je patrné zvláště na 1Pt 1,1, jež se obrací na vyvolené přistěhovalce v diaspoře [viz Žilkův překlad!]. Byli vyvoleni podle Božího předzvěděni posvěcením Ducha k poslušnosti a k pokropení krví Ježíše Krista, t. j. k uskutečňování obětí Kristovy ve vlastním životě. Zde už jsou základy pozdějšího dogmatického učení o v-i, jež má své kořeny v Božím věčném úradku [*Předuložit]. Podle 1Pt 2,9 jsou věřící v Krista vyvolený rod, královské kněžstvo, národ svatý, získaný lid. Stali se tím vším proto, že jsou živým kamením na vyvoleném a vzácném kameni Ježíši Kristu [sr. Ef 1,6]. Byli vyvoleni k tomu, aby »zvěstovali mocné činy« toho, jenž

[1252] Vyvraceti

je povolal ze tmy v podivuhodné své světlo. Neboť proti těmto vyvoleným stojí nikoli zavržení, ale nevěřící [1Pt 2,7], kteří propadají Božímu soudu. Vyvolení tu jsou ne na to, aby se povyšovali nad druhými, ale aby sloužili těm, kteří zatím byli odloženi, určení k nevěře.

Poněvadž pak církev se skládá z vyvolených, může NZ mluvit také o vyvolené církvi a sborech. V 1Te 1,4 mluví Pavel o tom, že má povědomost o vyvolení sboru v Tesalonice, ježto se projevuje vírou, trpělivostí a mocí Ducha sv. Všecky sbory patří ke spoluvyvoleným [1Pt 5,13]. 2J 1,1 označuje sbor dokonce za vyvolenou paní a menší sbory za děti, vyvolené sestry [2J 1,13]. Při tom nutno mít na paměti, co Pavel zdůrazňuje v 1K 1,27nn. Sbory nebyly složeny z lidí, kteří by se mohli vykázat moudrostí, vlivem a urozeností. Ale to právě odpovídá Božímu v-i, aby vynikla Boží svrchovanost a aby se nikdo nemohl chlubit před ním přirozenými přednostmi a nároky [sr. Jk 2,5]. Právě Božím v-ím se dává člověku a sboru nový počátek nové existence v Kristu [2K 5,17].

Zvláštní pozornost je věnována v-ým Božím, t. j. věřícím v Krista tam, kde se mluví o utrpení posledních dnů. V podobenství Ježíšově o nespravedlivém soudci u L 18,2-8 jsou věřící vyzýváni, aby nepřestali volat k Bohu s naprostou důvěrou, poslušností a jistotou, že budou vyslyšeni, že se jim dostane práva a spravedlnosti. Vyvolenost lze právě poznat na této důvěře a poslušnosti. Ježíš však připojuje otázku: »Leč, až přijde Syn člověka, zdali nalezneme víru na zemi?«, aby burcoval ty, kteří se snad holedbají jistotou v-i. Možnost odpadnutí ani tu není vyloučena [sr. Mt 22,14]. A tak útešný výrok o tom, že Bůh dopomůže k právu, je ukončen vážným napomenutím.

Podle Mk 13,27 při svém druhém příchodu shromáždí Kristus své vyvolené „ode čtyř větrů, od končin země až do končin země“ [podle Schlattera je tu myšleno i na zmrtvýchvstalé] ve velkou církev, nového Izraele. Tento okamžik ovšem bude předcházet veliké soužení [Mk 13,19n; Mt 24,21 nn; sr. Zj 17,14], v němž by ani v-i Kristovi nemohli obstát, kdyby Bůh tyto dny nezkrátil ze zájmu o ně [Mk 13,20. 22]. Boží moc je nepřekonatelná [sr. J 10,28], ale i zde je v-i spojeno mlčky s výzvou ke svatě bázni, jež plně spoléhá na Boží milost.

Právě proto vyzývá 2Pt 1,10, aby své povolání a v-i upevňovali, t. j. aby vážně s ním počítali úsilím o mravní čistotu, bratrskou lásku a prohloubení ve známosti Ježíše Krista [2Pt 1,3nn].

Ve 2Te 2,13 je užito řeckého slovesa *haireisthai* [=zabrat pro sebe, vybrat si, pro něco se rozhodnout]. Škrabal podle některých rukopisů překládá: »Bůh [si] vás vyvolil jako prvotiny ke spáse posvěcením Ducha a vírou v pravdu«. Myslí se tu na to, že Tesaloničtí byli s Filipskými [F 4,15] v Makedonii a v Evropě první, kteří přijali křesťanství podle rozhodnutí

Božího. Ale většina rukopisů chápe text tak, že jde o Boží rozhodnutí, v-i „od počátku“, t. j. od věčnosti [sr. Ef 1,4n; 1Pt 1,2].

5. V-i po stránce dogmatické. Je příznačné, že v NZ-ě protikladem vyvolení není zavržení. Nejde tu o protiklad dvou tříd, z nichž jedna byla neodvolatelně vyvolena ke spáse, druhá k zahynutí. V-i musíme chápat na pozadí SZ-a, kde se jím rozumělo přednostní a vůdcovské, po případě misijní postavení. I když je v-i výrazem pro zdůvodnění a založení spásy ve věčnosti, nikdy tomu nelze rozumět tak, že spása je jakýmsi osudem, z něhož nelze uniknout. Mluví-li Písmo o v-i, vždy s ním spojuje osobní odpovědnost člověka a výzvu k rozhodnutí. Těžkost spočívá v tom, že si tvoříme absolutní pojem o svobodě člověka. Ve skutečnosti ve světě není absolutní svobody. Jestliže přisuzujeme absolutní svobodu Bohu, těžko můžeme přisoudit člověku jakoukoli svobodu. A naopak: přisoudíme-li svobodu člověku, těžko ve svém myšlení zajistíme patřičnou svobodu pro Boha. Řešení problému je spíše v tom, co okouší křesťan ve své víře než v logických pojmech. Při obrácení je si člověk vědom skutečnosti, že má možnost volby mezi Kristem a Antikristem, životem a smrtí [sr. Dt. 30,15-20]. Ale v témž člověku roste víc a více vědomí, že už to nejprvnější ponoukání, jež vedlo k rozhodnutí pro Krista, bylo dílem Ducha sv. Je čím dál tím bezpečněji přesvědčen o tom, že volil nikoli on, ale Bůh, a to nikoli podle nějaké zásluhy, nýbrž z pouhé milosti [1J 4,8-19]. Jistota spásy spočívá v přesvědčení, že jsem byl Bohem vyvolen. Ale z toho věřící člověk nikdy nesmí učinit logický závěr o zavržení druhých. Právě v-i jedněch je nadějí pro druhé. Můžeme tedy s prof. N. H. Snaithem říci, že o lidské volbě mluví člověk nově obrácený, ale jistota o Božím vyvolení je vyjadřovací způsob člověka posvěceného Duchem svatým.

Vyvraceti, vývratek, stč. = zvracet; co kdo ze sebe vydává, vyvrhne. Tak Jonáš byl vyvrácen velkou rybou [Jon 2,11], člověk vyvrací skývu chleba, která mu byla nabídnuta závistivcem [Př 23,8], přecpaný medem jej vyvrací [Př 25,16, při čemž snad med je obrazem všeho příjemného], v přeneseném smyslu země vyvrací neřestníky, t. j. stane se jím neobyva-

Část egyptské taneční scény, která ukazuje starověké obžerství a opilství. Z hrobu v Thebách.

telnou [Lv 18,25.28; 20,22], chamtivec vyvrátí nahltaný majetek [Jb 20,15], opojený mocí a pýchou zvrací, tj. nesnese tuto moc [Jr 25,27] a váli se ve svém vývrátku, takže je na posměch druhým [Jr 48,26]. Iz 19,14 praví, že Hospodin namíchal Egyptanům opojný nápoj, takže se nyní potácejí kolem vývratků své vlastní moudrosti, jež se jim soudem Božím stala osudnou. Iz 28,8 ukazuje, že také Juda propadl opojení, takže kníže, kněz, prorok i soudce se potácejí a jejich stoly jsou plny vývratků. U Ab 2,16 je tak přeloženo hebr. *kikálôn* = hanba.

2Pt 2,22 navazuje na Př 26,11, když odpadlíky a starokřesťanské bludaře, kteří po poznání pravdy propadli opět hýření, nemravnosti a hrabivosti, přirovnává ke psu, jenž se vrací k svému vývrátku, a k sotva umyté svini, která se znovu vyvaluje v louži.

Vyvrátit. Ve SZ-ě je tímto slovesem překládáno aspoň sedm hebr. výrazů, jež znamenají vykořenit [Dt 7,8], převrátit, zvrátit rozkotat.nč.rozbit[Př 12,7; Jon 3,4], přivést do zkázy [Jb 12,19; Př 13,6; 21,12], zničit [Ex 23,24], strhnout [Př 15,25]. Gn 49,6 jest překládat s Karafiátem: »V prchlivosti své zbilí muže a svévolně žily podřezali volům« [býkům]. Podobně překládá také Dr. Sicher. Měl-li se dobytek učinit neschopným k užívání, byly mu přeřezány šlachy zadních noh [sr. Joz 11,6.9; 2S 8,4, kde však se mluví o podřezání žil koňům!]. - K 2K 10,4 viz heslo *Ohrada.

Vyvrci, (nč. = vyvrhnouti), vyvržen. Ve smyslu zahnat, zapudit [Gn 21,10; Ga 4, 30; Př 22,10], vypudit [Ex 34,24], zavrhnout [Sd 10,16], odstranit [Ez 11,18], vytrhat [kamení Lv 14,40.43], vyklidit [1Kr 14,10], vyloučit [Dn 4,29n]. V hebr. je téměř po každé užito jiného výrazu.

V NZ-ě je tohoto slovesa užíváno především pro vymítání démonů, kteří se v člověku ubytovali [Mt 12,44]. *Vymítat. [Mt 9,33; 17,19; Mk 9,28; 16,9; sr. J 12,31], ale také vypuzení odněkud [Mt 21,39; Mk 12,8], o zavržení jména jako zlého [L 6,22, *vyloučit, *Vypovědět], o vyloučení ze společenství církve [1K 5,2.13], o odmítní kacíře po jedné nebo dvoji výstraze [Tt 3,10], o vyplivnutí z úst [Zj 3,16], o zavržení ven do temnosti [Mt 8,12], o odklizení toho, kdo zdržuje plné propuknutí nepravosti [2Te 2,7]. Ježíš ovšem nikoho, kdo k němu přijde, nevyvrhne, neodmítne [J 6, 37nn]. To by odporovalo vůli Boží a Ježíšovu poslání. Přesto ten, kdo nezůstane v něm, bude vyhozen ven jako suchá ratolest [J 15,6]. Ne-užitečná sůl se hodí jen k tomu, aby byla vyhozena na ulici a šlapána od lidí [Mt 5,13].

Vyvstati, zdvihnout se, zvednout se, vzniknout [Ex 26,16], vzchopit se, povstat [Sd 9,35].

Vyvýšen, -í, -ost, -ý, vyvýšiti (se), vyvýšovati (se). Hebrejščina má pro tyto výrazy mnoho slov, jež označují výšku, velikost, sílu, pevnost, přeneseně vznešenost, majestátnost, slávu, pýchu, zpupnost, u sloves pak učinit velikým, slavným, prohlašovat za znamenitého,

Vyvrátiti-Vyvýšen [1253]

postavit na vysokém a tudíž bezpečném místě a pod. Jen na několika místech jde o výrazy, jež se částečně vymykají z tohoto výřtu: v Dt 33,29 jde snad o kultická místa na horách [hebr. *bámá* = *výsost] nebo o pevnosti; také u Jb 13,12 jde snad o pevnosti, k nimž jsou přirovnávány slabé důvody Jobových přátel. J. Hrozný překládá: »Přísloví vaše jsou popelová pořekadla, hliněná opevnění jsou opevnění vaše«. U Ab 1,7 je tak přeloženo hebr. *s' 'éto*, jež snad zde znamená soudní rozsudek. Jiní však myslí, že i tu jde o pýchu. Iz 13,3 jest snad překládat: »Povolal jsem své hrdiny k hněvu, své hrdě jásající« [Orelí]. Kral. sami poznamenávají, že toto jásání není nad velikostí Boží, nýbrž nad vítěznou jistotou, kterou jim Bůh dal, nad vyvýšením, které jim Bůh poskytl. V Ex 18,11 je sloveso *zúd* = vzkypět, překypět; jednat násilně, pyšně, být zpupný. Slova „on je převyšil“ jsou vsuvkou Kral. Verš je možno přetlumočit takto: »Nyní jsem poznal, že větší jest Hospodin nade všechny bohy, právě tenkrát, když oni [Egyptští] byli zpupní proti nim [Izraelcům]«. Myslí se tu hlavně na přechod přes Rudé moře [Ex 14, 17nn; sr. 5,2].

Vyvýšenost, vznešenost Boží opěvuje a před ní se koří bible od počátku do konce. Je nazýván nejvyšším Bohem, který je vznešenější nad ostatní božstva [Ž 97,9]. Ale Izrael nikdy neměl mnohobožský pantheon. Ž 97,9 převzal pouze vyjadřovací způsob mnohobožského okolí; vyskytuje se v básnické řeči a nemá polytheistických důsledků [sr. Gn 14,18n; Nu 24, 16; Dt 32,8; 2S 22,14 a zvl. v žalmech, na př. 7,18; 21,8; 46,5; 50,14; 91,9 a j., Jr 17,12; Dn 4,14; Mi 6,6]. Chce pouze vyjádřit důstojnost, vznešenost, svrchovanost, všemohoucnost, nekonečnost, slávu a svatost Boží [Ex 15,7; Jb 40,5; Ž 47,10; 99,2; 113,4; Iz 2,11; 57,15]. Zvláště v kultu byla vynášena tato jeho vlastnost [Ž 95-97]. Jeho jméno je vyvýšené [Ž 148, 13; Iz 12,4] právě tak jako jeho milosrdenství, jež projevuje svou mocí nad těmi, kteří se ho bojí [Ž 103,11]. Jeho spravedlnost je výsostná, svrchovaná [Ž 71,11], jeho rameno, pravice, ruka se zdvíhají a jsou zdviženy k činům [Ex 14,8; Ž 89,14; 118,16; Iz 26,11; Mi 5,9], jeho vznešenost a svatost se projevuje v soudu a v spravedlnosti [Iz 5,16]. Když se pozdvihne, rozprchnou a rozptýlí se národové [Iz 33,3]. Hospodin je vyvýšen nad celým lidstvem [Ž 99, 2; 113,4], vyvýšil se nad nebesa [Ž 8,2].

Právě proto, že Bůh je vyvýšený, vznešený, jest povinností člověka vyvyšovat, hlasitě slavít, vynášet Boha a stavět jej na nejvyšší místo [Jb 36,24]. Sz věřící oslavuje, vyvyšuje Boha, protože pomohl a je Bohem otců [Ex 15,2], protože je spásonosnou skalou [2S 22,47; Ž 18,47], vyslýchá modlitby [Ž 34,4; 66,17], je milosrdný [Ž 107,32], činí předivné věci [Iz 25,1], vytahuje ze studny [Ž 30,2], z hnoje [Ž 113,7], je svatý [Ž 99,5.9]. Nabuchodonozor vyvyšoval Boha, protože skutkové jeho

[1254] Vyzáblost- Vyznání

jsou pravda, stezky jeho soud, a že snižuje ty, kdo chodí v pýše [Dn 4,34]. K chválení Hospodina byly zřízeny sbory zpěváků a hudebníků [1Pa 25,5]. Ale sz věřící ví, že všechno lidské vzdávání poct je nemohoucí. Bůh sám se musí vyvýšit, ukázat svou slávu a moc. Odtud modlitby, aby se Bůh vyvýšil [Ž 7,7; 57,6,12; 108,6], smíloval [Iz 30,18], a naděje, že se prokáže jako vznešený, když naplní Sion soudem a spravedlností [Iz 33,5].

Nebo Bůh přes svou vznešenost se snižuje k poníženým a chudým [Ž 138,6], žalosticím, zarmoucené pozdvihuje spásou [Jb 5,11], a svůj lid vyvyšuje, činí *slavným [Dt 26,19; 28,1; 1S 2,8; Jb 5,11; Ž 113,7], vyzdvihuje na bezpečné místo [2S 22,49; Ž 18,49; 27,6]; on vyvyšuje *roh svého pomazaného, spravedlivého, t. j. zvelebí jejich moc [1S 2,10; Ž 75,11; 89,25; 112,9]. Vyvýšit, spasit, požehnat a pást jsou v Ž 28,9 souznačné pojmy. Je-li někde nějaké obdaření slávou a mocí, pochází od Boha [1Kr 14,7]. Hospodin slibuje, že hora domu Hospodinova bude slavná, vyvýšená [Iz 2,2; sr. Za 14,10]. Někdy však Bůh vyvyšuje i pravici nepřátel lidu Božího [Z 89,43]. K Ez 31,4 viz heslo *Propast.

Na druhé straně však Bůh trestá každé sebezpyšování, každou pýchu, jež hraní až na sebezbožnění [Ez 28,2; sr. Iz 14,13; Ž 131,1; dále Ez 19,11; 31,5,14]. Bůh obyvatele vysokých míst snižuje, města povýšeného poníží [Iz 2,6,5; sr. 2,12nn]. Z tohoto základního pojetí plynou obecné pravdy v Př 4,8; 17,19; 18,12. I svůj lid Hospodin poníží, aby ve svém pokolení přitahoval pohany [Sof 3,10nn].

Zvláštní vyvýšení je zaslíbeno Služebniku Hospodinovu [Iz 52,13], který se však sám nebude povyšovat [Iz 42,2].

Kafarnaum bylo tím, že Ježíš z něho učinil přední místo svého působení, vyvýšeno až do nebe [Mt 11,23] a očekávalo, že při posledním soudu bude proto mít nějakou přednost. Ale Ježíš naopak prorokuje tomuto městu svržení až do pekla, protože si nedovedlo vážit této výsady [sr. Iz 14,13,15]. 'Vyvýšená milost Boží' [2K 9,14] = nesmírná milost Boží. Žd 1,4 překládá Žilka: »Jest o to vznešenější nad anděly, oč je převyšuje jméno, jež zdědil«. Myslí se tu na jméno Syn.

Vyzáblost, hubenost, vychřadlost, úbytek [Iz 10,16].

Vyzdvihnutí (se), vyzdvihování (se), vyzvednout [Gn 7,14; Ex 8,3; Za 5,9; Sk 1,9], postavit [Ex 26,30; Ezd 9,9; Ž 27,5; Sk 15,16], vztyčit [Gn 35,14; 71,20; povýšit, povyšovat [Ž 75,5; 92,11; 148,14; L 1,69], zvedat [1S 2,8; Ž 113,7], ustanovovat, zřizovat [Oz 8,4], zrušit, odstranit, odejmout [Ko 2,14; Zj 6,4], v. se = vstát, vydat se na pochod [Ez 10,17]. 'V-i korouhev' = zamávat korouhví, rozvinout ji [Ž 20,6; Iz 5,26; 11,12; 13,2; 49,22; 62,10; Jr 4,6; 6,1; 51,27], 'v-i válku' [Mí 3,5] = začít válku. *Vyvýšen, vyvýšit.

Vyznání (vyznávání), vyznati

(vyznávat, vyznávat se). 1. Slovo vyznávat atd., v Kralickém překladu SZ poměrně řídké, je Ž 38,19 překladem hebr. slova znamenajícího 'oznámit', Dt 17,6 v pův. textu místo 'vyznat' stojí 'ústa' jinak však jde obvykle o překlad některého tvaru nebo odvozeniny slova *j-d-h*. Toto sloveso, v hebr. textu mnohem četnější než je v českém 'vyznávat', bývá v Kralické bibli obvykle překládáno 'oslavovat', 'slavit', 'chválit', příslušné podst. jméno *tódá* je několikrát přeloženo 'díkůčinění'. To ukazuje, že v SZ vyznávání prvotně patřilo do bohoslužby, a to zvláště do bohoslužby děkovné, do chvalo zpěvů. Izraelec vyznával tím, že se v chrámu nebo jiném shromáždění připojoval k pospolitosti lidu Hospodinova, příznával se hlasitě a veřejně k jeho jménu, uznával s vděčností Boží milosrdenství, prokázané jemu osobně i celému Izraelovi. Vyznáním takového druhu bylo na př. i známé »Slyš, Izraeli...« [Dt 6,4-5], jímž zbožný Izraelec každodenně závazně prohlašoval svou oddanost jedinému Hospodinu, Bohu izraelskému, i když tato formule není nikde výslovně označena jako vyznání. Zvláštním podnětem k děkovnému a vyznávajícímu chvalo zpěvu byly případy, kdy se někomu dostalo vysvobození z nebezpečí, nemoci nebo jiné úzkosti. Vděčnost za takové vysvobození projevoval Izraelec děkovnou obětí, doprovázenou chvalo zpěvem. Mnohé děkovné žalmy jsou pravděpodobně takovým chvalo zpěvem, který měl původně místo v rituálu děkovné oběti. Zřetelné je to na př. u Ž 30, kde se třikrát vyskytuje slovo oslavovati = *j-d-h*. Ze Ž 44,9 lze poznat, že podnětem tohoto bohoslužebného oslavování bylo také, ano původně patrně nejčastěji, vysvobození, kterého se dostalo Izraeli jako celku. V Ž 52,11 a j. vidíme, že Hospodina za pomoc velebí čili mu vyznává [Kral.: oslavuje jej] král jako legitimní představitel Izraele. Individuální použití téhož motivu je zřejmé Ž 42, 6,12; 43,5, kde by bylo možno přeložit »chváliti« stejně dobře jako s Kralickými »vyznávati«. Přejít k jinému nebo aspoň obměněnému významu slova lze dobře sledovat v Ž 32,5. Jde tu vlastně také o modlitbu díky za vysvobození - vždyť žalm začíná blahoslavenstvím člověka, jemuž Bůh odpustil, a končí výzvou k prozpěvování Hospodinu — ale žalmista se soustřeďuje na to, aby si připomněl dobu úzkosti a trápení a aby vyslovil, že toto soužení nebylo nezasloužené, nýbrž bylo spravedlivým trestem za jeho hříchy. Na základě toho nabývá slovo *j-d-h* ve v. 5 významu 'doznávat', 'vyznávat' [vinu]. Původní význam 'chválit' nezmizel přitom beze zbytku: právě svým vyznáním hříchu žalmista uznává Boží spravedlnost a velebí jeho milosrdenství, jež je jeho jedinou nadějí. Přesto zde už zřetelně převládá význam doznávat. Oba motivy, chvála i vyznání, vyjádřené arci různými slovy, čteme vedle sebe Joz 7,19 a 1Pa 16,4. Jinde zcela převládá význam doznat; často tu bývá užito reflexivně-inverzní formy [t. zv. *hitpael*] slovesa *j-d-h*

[sr. Lv 16,21; 26,40; Nu 5,7; Ezd 10,1; Neh 9,2; Př 28,13; Dn 6,10; 9,4,20].

2. V LXX bývá *j-d-h* obvykle překládáno *exomologeisthai* = vyznávat, a to zpravidla i tam, kde v Kralické čteme chválit a pod. Je to obměna jednoduchého *homologein*, které je v obecné řečtině velmi hojné a znamená prvotně ‚říkat totéž‘, potom ‚souhlasit‘, ‚při- svědčit‘ nějakému tvrzení, odtud i ‚uznat‘ výtku nebo doznat‘ pochybení, ale také při svědčit vyslovenému přání = ‚slíbit‘, souhlasit s cizí vůlí = ‚podrobit se‘, ano někdy i ‚potvrdit‘ příjem peněz a pod. Také se tohoto slova někdy užívá na vyjádření věčné shody, asi tak jako v češtině říkáme ‚účet souhlasí‘ a pod. V obecné řečtině však zcela chybí význam ‚chválit‘, ‚děkovat‘; ten se do biblické řečtiny dostal vlivem hebr. *j-d-h*.

3. V NZ se slova *homologein* atd. někdy užívá ve významu ‚slíbit‘ [Mk 14,7; L 22,6], ‚přísáhnout‘ [Sk 7,17], jindy v sz smyslu ‚chválit‘, ‚oslovovat‘ [Mt 11,25; L 2,38; 10,21; Zđ 13,15]. Podstatné jméno *homologia* překládají Kraličtí 2K 9,13 slovem Jednomyslný [jednomyslná poddanost], chápou je tedy jako označení souhlasu, ač by bylo možno a snad radno chápat je i zde ve smyslu ‚vyznání‘ [sr. Škrabalův překlad: »že se podřizujete evangeliu Kristovu, které vyznáváte«]. Zpravidla se však v Kral. překládá výrazy ‚vyznání‘, ‚vyznat‘, ‚vyznávat‘. Někdy jde o citáty ze SZ, u nichž zřetelně proráží význam ‚chválit‘, ‚oslovovat‘ [R 14,11; 15,9].

Velmi důležité jsou výroky, kde se tímto pojmem označuje veřejné a zavazující přiznání k Ježíši Kristu vůči všemu neporozumění i odporu. Takové přiznání k své osobě Ježíš požaduje a slibuje, že na ně odpoví svým vlastním přiznáním, svědectvím, které v den konečného soudu vydá před svým Otcem ve prospěch vyznavače [Mt 10,32; L 12,8; Zj 3,5]. Záporné vyznání Ježíšovo o těch, kteří ho zapřeli, je vysloveno Mt 7,23 [sr. Mt 10,33; L 12,9]. Protiklad vyznání a zapření je vysloven i J 1,20. Přiznáním k cestě Ježíše Krista proti osočování protivníků je i vyznání Pavlovo před Felixem Sk 24, 14. Podobný smysl má i vyznání, že Ježíš je Kristus J 9,22; 12,42, že ho Bůh vzkřísil z mrtvých Ř 10,9-10. Nejde tu jen o souhlas s určitou věroučnou větou, nýbrž o veřejné a zavazující přihlášení k oddanosti Ježíšovi a k solidaritě jeho lidu. Základní příležitostí k takovému vyznání byl křest, při němž křtěnec na předložené otázky odpovídal vyznáním víry a slibem věrnosti a poslušnosti Ježíši Kristu. Na křest se asi myslí na př. 1Tm 6,12, ač ‚vyznáním před mnohými svědky‘ by mohlo být i povolání ke zvláštní službě v církvi [‚ordinace‘], o němž je zmínka 1Tm 4,14. Další slova [1Tm 6,13] ukazují, že závazným příkladem neohroženého vyznání je sám Ježíš Kristus, který se před svým soudcem Pontským Pilátem přiznal k svému mesiášskému [‚královskému‘, sr. J 18,33-37] poslání a tím ‚osvědčil‘ dobré vyznání na rozdíl od zapření svého učedníka Petra a od falešného svědectví protivníků.

Vyzpytovati-Vzácný [1255]

Vyznání víry v Ježíše Krista mělo ovšem také jistý pevný a přesně vymezený obsah: právě to, že Ježíš je Kristem J 9,22; 12,42, Pánem F 2,11, synem Božím 1J 4,15, který k nám přišel v našem lidském pozemském těle 1J 4,2; 2J 7. V tomto obsahovém, objektivním smyslu může být slova vyznávat užito také o vyslovení jiného než křesťanského přesvědčení [Sk 23,8 o farizejském vyznávání o vzkříšení a andělech]. Na to navázalo pozdější církevní užití slova vyznání na označení formulí, vyslovující cích základní obsah víry a užívaných při křtu i při jiné bohoslužbě. Jednu z takových formulí v pozdější úpravě známe jako t. z v. apoštolské vyznání víry. Tento význam byl připraven už užitím slova vyznání Zđ 3,1; 4, 14; 10,23. Jde zde zajisté předně o osobní věrnost Ježíšovi, o setrvání při něm uprostřed všech svodů a protivenství, zároveň však také o pevné a určité formulované přesvědčení o obsahu díla Božího a o osobě Kristově. Může se ovšem stát, že vyznání v tomto objektivním smyslu zůstane jen slovní, bez potvrzení ve skutečném životě, a zeje to tedy vyznání falešné a prázdné, jak proti tomu varuje Tt 1,16 [je třeba přeložit ‚vyznávají‘ místo Kral. ‚vypravují‘. K věci sr. 2Tm 3,5]. — K pravému vyznání patří i vědomí a přiznání vlastní lidské pomíjitelnosti a odkázanosti na Boží milost [Zđ 11,13] a odmítnutí falešných nároků, přesahujících hranice hříšného člověka [J 1,20]. Odsud je jen krok k významu ‚doznávat hříchy‘, který se vyskytuje nejen v SZ, nýbrž i v NZ: Mt 3,6; Mk 1,5; Sk 19,18; Jk 5,16; 1J 1,9.

Vyzpytovati, vyšetřit [Ž 139,23].

Vyzrazovati, zrazovat [Iz 16,3], vydávat [soudu], postavit před soud [Mk 13,11].

Vyzvídati, hledět se od někoho něco dovědět [Iz 45,11].

Vyždítí, nč. vyždímati vyžmu, stč. vyžieti, přič. vyžďal = vyždímat [Sd 6,38].

Vzácný [vzácnost, vzácen], stč. = příjemný, milý, oblíbený, Est 10,3; Př 15,26], řídký, nevidaný, drahocenný [1S 3,1. Zeman překládá Ž 45,10: »Královské dcery jsou mezi tvými skvosty«, dobrý [1S 29,6,9; Ž 52,11], vážený [Jb 22,8; Iz 9,15], uctívaný [Iz 3,5], vyhledávaný [Iz 62,12], vybraný; to, co se má vybrat [Př 22,1; sr. Kaz 7,1], mimořádný, neobvyčejný [2S 1,26], vysoce postavený [1Pa 17, 17] a pod. V hebrejštině je téměř po každé užito jiného výrazu. Př 12,26 lze překládat: »Spravedlivý je průvodcem svému bližnímu«, »ukazuje cestu svému bližnímu«. [Téhož slovesa je užito v 2S 22,33]. Syrský překlad: »Spravedlivý dává dobrou radu svému bližnímu« Je tu užito hebr. výrazu *túr*, jež znamená ‚Jít na výzvědy‘ LXX, Vulgáta překládají velmi odlišně, takže je vidět, že i jim byl hebr. text nesrozumitelný. Jb 13,12 překládá vhodněji Karafiát: »Přípovídky [Hrozný: Pří-sloví] vaše [jsou] přísloví [Hrozný: pořekadla]

[1256] Vzát-Vzdání

z popela«. U Iz 40,6 je výrazem *v-ost* přeloženo hebr. *chesed* = půvab, milost [nost].

V NZ-ě jde především o výrazy *dektos*, *apodektos*, *euprosdektos*, jež odpovídají kul-tickému *sz-mu rásá*. Ve SZ-ě jde o to, co je Bohu příjemné, přijatelné [o obětech Iz 56,7, o modlitbě Př 15,8 a pod.]. To je také původní význam našeho ‚vzácný‘ [souvisí se ‚vzít‘ co kdo rád bere, přijímá]. Ap. Pavel v tom smyslu nazývá službu sboru ve Filipách obětí vzácnou, vítanou, která je milá Bohu. Podobně 1Pt 2,5 prohlašuje za úkol církve Kristovy přinášet duchovní oběti milé, vzácné Bohu pro Ježíše Krista. Pavel v Ř 15,16 chápe svou misijní práci jako kněžskou službu, již se pohané mají stát libou, vzácnou obětí, posvěcenou Duchem sv. Kul-tická souvislost chybí snad ve 2K 8,12, 1Tm 2,3; 5,4, ale ani tu není vyloučena. Žilka překládá 2K 8,12: »Kde je ochota, je vítána podle míry, co kdo má; více se nežadá«. Podobně chybí jakýkoli kul-tický vztah u L 4,24 [Žilka: »Nikdo není vítaným prorokem v svém rodném městě«].

L 4,18nn navazuje na Iz 61,2. Jde tu o me-siášské milostivé [SZ], vzácné [NZ] léto Páně. Je to čas od Boha vyvolený, vybraný, kdy bude Bůh sám osobně přítomen, aby vyslyšel a spomáhal [sr. Iz 49,8nn; 58,6nn]. S Kristem přišel tento čas Božího vyvolení, jeho přízně a přítomnosti [sr. 2K 6,2, kde užito výrazu *euprosdektos* = vítaný, Kral. ‚příhodný‘].

Jiných řeckých výrazů je užito u L 14,8 [vzácnější, váženější], Sk 5,34 [vzácný = vážený], v Ř 16,7 [vzácní u apoštolů = vynikající mezi apoštolý], v Ef 1,6 [vzácné nás učinil = omilostnil]. 1K 8,8 překládá Žilka: »Jídlo nás ovšem nepřivede k Bohu«, Škrabal: »Po-krm nás Bohu nedoporučuje«.

Vzát. *Vzít.

Vzatek, vzatek, stč. = dar, úplatek; krádež [Ž 26,10].

Vzbuditi, **vzbuzovati**, stč. = buditi, povzbuzovat, popudit, dráždit, rozněcovat, probudit ze spánku, způsobit, aby něco povstalo. Pro všechny tyto významy má hebrejščina devět různých výrazů, z nichž jmenujeme na prvním místě ty, jejichž překlad se vyskytuje ojediněle v Kral. textu. Hebr. *k-j-s* znamená v určitém tvaru probudit ze spánku, obrazně ze smrti [Jb 14,12; sr. 2Kr 4,31; Iz 26,19; Dn 12,2], hebr. *ch-r-b* [= hořet] znamená v určitém tvaru roznítit [2Kr 23,26], hebr. *g-r-h* [= dráždit, rozčítit] v Př 15,18; 28,25 znamená vydráždit k prchlivosti, k sváru; hebr. *s-v-t* [= zlákat, svést] znamená v 1S 26,19 proti někomu popichovat. Hebr. *l-b-š* v 2Pa 24,20 znamená obléci. Tohoto slovesa je užito o povolání proroka, který byl oblečen Duchem Božím [sr. L 24,49]. Hebr. *n-s-'* [= zdvihnout] znamená u Ab 1,3 začít, hebr. *'-l-h* [= stoupat] je možno v Př 15,1 přeložit výrazem vyvolávat.

Na ostatních místech je převážně užito tvaru hebr. slovesa *k-v-m* [= vstát, způsobit,

aby něco stálo, vzniklo] a *'-v-r* [= být vzrušen, vzrušit]. Tak tvaru slovesa *k-v-m* je užito v obrazech v. simé [Gn 38,8; 2S 7,12; sr. Mt 3,9; 22,24; Mk 12,19; L 20,28], jméno [Dt 25,7; Rt 4,5] o zplodění potomka právem švagrovství [*Levirátiní sňatek], v. proroka, kněze, vysvoboditele, soudce, krále, pastýře [Dt 18,15, 18; Jr 29,15; Am 2,11; 1S 2,35; Sd 3,9; 2,16; Jr 30,9; Za 11,16; sr. Sk 3,22n; 7,37] = stvořit proroka, kněze atd. a způsobit, aby vystoupili], v. zlé [2S 12,11] = vyvolat zlé, dát vzniknout zlému, v. protivníka [1Kr 11,14] = způsobit, aby někdo vystoupil jako protivník, v. výstřelek [Jr 23,5; Ez 34,29] = dát vyhnat ratolest, v. království [Dt 2,44] = dát vznik království a pod.

Sloveso *'-v-r* znamená u Jb 3,8 dráždit, v 2Pa 21,16; 36,22; Ezd 1,5; Př 10,12; Ag 1,14, rozněcovat, u Za 9,13 mávat [Heger: »Jako oštěpem mávám, Síone, tvými syny«], u Jl 3,7 vyrušit, u Iz 41,2,25 zburcovat, u Iz 10,26 zamávat [důtkami], u Iz 14,9 štvát [stíny, Kral. ‚mrtvé‘], u Ez 23,22 poštvat ‚V. v spravedlnosti‘ [Iz 45,13] znamená způsobit, aby někdo vystoupil a jednal tak, jak je to správné, jak to Bůh chce. Jde tu o odpověď na nevyřčené námitky těch, kteří nebyli spokojeni s tím, že Bůh cizince [Kyra] vyvolil za nástroj k osvobození svého lidu. Stvořitel nebe a země [v. 12] má právo i moc vládnout dějinnými událostmi, jak chce. Právě Peršan Kyros má Jerusalema znova vybudovat a zajatce Hospodinovy propustit!

Na *sz-ním* pozadí lze pochopit nz obraty v. protivenství proti někomu [Sk 13,50] = nastojit pronásledování, v. k závidění [Ř 11,14] = vyvolat zářlivost, v. různice [Sk 24,5] = jítit nekld, v. někoho [Ř 9,17 o faraónovi] = stvořit, způsobit, aby se někdo objevil v dějinách. 2Pt 3,1 překládá Žilka: »V nich [listech] připomínkou probouzím jasnou rozmyslnost, abyste měli na paměti...«. Na ostatních dvou místech jde o vzkříšení z mrtvých [Sk 3,26; Ř 10,7].

Vzdálen, **vzdálení se**, **vzdálený**, **vzdá-liti (se)**. Jde celkem o významově srozumitelné výrazy. Být vzdálen = být daleko, nepřítomen [2K 5,6; 10,11; F 1,27; Ko 2,5]. O přikázání Božím se praví v Dt 30,11, že není skryté ani v-é od člověka. To znamená, že není něčím mimořádným, neobyčejným, záhadným [hebr. *niflá't* od slovesa *p-l-'* = být hádankou], aby nemohlo být pochopeno, a také není na nebi, jako něco nezjeveného. Bůh učinil vše, aby jeho přikázání byla srozumitelná a snadná [sr. Iz 45,19; Jr 23,28; Ř 10,6; 1J 5,3]. ‚V-it od sebe nepravost‘ [Jb 11,14] = odvrhnout ji. ‚V-it‘ v Ž 64,9 lze také překládat podivit se, [hlavou] zavrtět i uprchnout. U Iz 19,6 jde o překlad hebr. slovesa *z-n-ch* = zapáchat, o stojaté vodě: »Reky budou zapáchat«.

Vzdáli, **vzdálí**, stč. = v daleku, daleko [Nu 35,4; L 24,13; Sk 1,12].

Vzdání, **vzdávati** chválu, čest, slávu = chválit, uctívat, slavit [1Pa 16,28; Ž 27,6; 29,1; 96,7 a j.], v. království [1Kr 15,24] =

odevzdat vládu [sr. Mt 11,27; 28,18; L 10, 22].

Vzdechnouti, povzdechnuti, vzdychali Mk 7,34; 8,12].

Vzděláti (vzdělávati se), vzdělání. V staré češtině znamenala tato slova takřka totéž co *stavět, [*Vystavět. *Ustavět. *Sta-vení]. Slovo obou skupin se v Kral. biblí používá skoro stejnou měrou k překladu téhož podkladu v původních jazycích [hebr. *b-n-h*, řec. *oikodomein* a jejich odvozenin]. Jen ojediněle je vzdělát atd. překladem jiných hebr. slov [*‘-s-h* dělat, *n-t-n* báti, *k-v-n* upevnili, *k-v-m* vztyčili, *j-s-r* založili]. — Obě česká slova se liší leda tím, že ‚stavět‘ se méně hodí k přenesenému a obraznému užití než ‚vzdělát‘. Ani toto slovo však v mluvě Kral. biblí ještě nikterak neztratilo původní význam ‚stavět‘, jak se stalo v novočeštině. Svou vhodností k doslovnému i přenesenému významu se biblické ‚vzdělát, vzdělání‘ podobá novočeskému budovat, jež v Kral. biblí nenajdeme. — V tomto článku výběrem přihlídneme ke všem místům, kde se v biblí mluví o budování, ať už je v Kral. překladu užito kteréhokoli slova.

1. Stavění příbytků, měst, pevností, svatyní atd. patřilo od pradávna k nejdůležitějšímu podnikání, jimž se člověk z pouhého přírodního stavu propracovával k uvědomělému, organizovanému, civilisovanému životu. Nepřekvapuje proto, že i SZ často mluví o stavbách a že stavění připisuje velkou důležitost. Jde předně o stavby domů Gn 33,17; Dt 20,5; 2S 5,11; 1Kr 2,36; Jr 29,5,28 a j., měst Gn 4,17; 11,5; Nu 13,23; Dt 6,10; 1Kr 15,17,22; 16,24; Ž 51, 20; 69,36 a j., zdí Neh 2,17; 7,1, věží Iz 5,2; Pis 4,4 a pod. Důležitost stavění vede k tomu, že se tohoto pojmu často užívá v rozšířeném nebo obrazném smyslu. Stavba domu bývá obrazem založení rodu [Ex 1,21; Dt 25,9; Rt 4,11; 1S 2,35] nebo řádného uspořádání rodového života [Př 14,1; 24,3], ale také ustavení národa a jeho pokoje a blaha [2S 7,24; Jr 31,4; 42,10]. V tomto smyslu se obraz stavby [vzdělání] někdy doplňuje nebo střídá s obrazem štipen [setby], sr. Jr 1,10; 18,9; 42,10; Sof 1,13. Jeho přirozeným protikladem je boření [Jr 1,10; 24,6; 42,10; 45,4; Jb 12,14; 20,19; Kaz 3,3]. Obměnou téhož motivuje užití slova ‚vzdělávat se‘ o růstu osobního blahobytu Mal 3,15, v jiné obměně může vzdělát znamenat totéž co stvořit Gn 2,22 [o stvoření ženy]. Stavitelé, o nichž se mluví Ž 118,22, jsou asi velmocnější ředitelé dějinných událostí, přehlížející Pomazaného Izraelova, který je přesto Hospodinem určen za základ stavby nového věku. Ani stavba domů a měst není věci výhradně světskou, odtrženou od služby Hospodinu. Ukazuje to odsouzení zpupnosti bábelské Gn 11,5 i záповěď opětne výstavby města postiženého prokletím Dt 13,16; Joz 6,26. Zvláštní význam v SZ ovšem má stavba oltářů [Gn 8,20; 26,25; 35,7; Dt 27,6; Joz 22,10; 2S 24, 18; 1Kr 18,32 a j.] a chrámu čili domu Hospodina v Jerusalemě [2S 7,5,13; 1Kr 3,2; 5,5;

Vzdechnouti-Vzděláti [1257]

6,2; 8,17,19; 9,3 a j.]. Čteme také někdy o stavbě oltářů nebo svatyní božstvům cizím [1Kr 12,31; Jr 7,31; 19,5]. To vše je dobře srozumitelné v rámci názorů a obyčejů starého Východu : všude byl chrám vyvrcholením stavební činnosti a středem veškerého pospolitého života, všude vládlo přesvědčení, že řádná výstavba a fungování svatyně uvádí národ nebo město do správného poměru k božstvu a tím mu zaručuje trvání a blaho. Méně samozřejmé na tomto pozadí je však to, že Davidovi je zakázáno stavět chrám s výslovným odůvodněním, že on ani žádný jiný člověk nemůže ve skutečnosti postavit Hospodinu dům, v němž by přebýval [2S 7,5, sr. 1Kr 8,27; Iz 66,1] — naopak, Hospodin sám buduje dům Davidovi i všemu Izraelovi [2S 7,11,24]. V SZ se často objevuje tento důraz, že pravým stavitelem chrámu, Jerusalema, Izraele je toliko Hospodin sám [Lv 26,11; Ž 51,20; 68,29; 69,36; 102,17; 147,2]. Je tím vyjádřena jeho svrchovanost nad chrámem i svoboda od něho, jak je patrné v prorokově hrozbě, že Hospodin chrám zavrhne a zničí [Jr 7,12-15; 26,6]. Touto hrozbou zániku chrámu Jr jen vyostřuje obecně prorocké zvěstování soudu čili dne Hospodina [sr. Am 5,18; 6,1,7,11; Iz 2,12-3,26 aj.]. Spolu s ostatními proroky však Jr také zvěstuje, že po provedení božicího soudu Božího dojde zase k obnově Izraele, což vyjadřuje obrazem nové stavby čili nového vzdělání [Jr 1,10; 30,18; 31,38; 33,7]. Podobně už Am 9,11,14 mluví o opětne vzdělání stánku Davidova a o novém vystavění zpuštěných měst po zajetí. Tento motiv zboření a opětne vystavění chrámu, Jerusalema, Izraele se vlivem dějinných událostí stal středem zájmu sz prorocství, ať už bylo vyjádřeno ve výpravných [dějinných] spisech či ve vlastních knihách prorockých. Ezechiel má prorocké vidění budoucího dokonale obnoveného chrámu [Ez 40-48], druhá část knihy Iz na sklonku exilu zaslíbje opětne vystavění ‚starodávných pustin‘, t. j. od mnoha let zbořených měst judských, zejména Jerusalema [Iz 44,26; 54,12; 58,12; 60,10; 61,4, sr. Ez 36, 10,33; Ž 69,36]. O tom, jak byl skutečně znovu stavěn Jerusalema, jeho zdi, ale zejména chrám, vypravují knihy Ezd [zvl. 1,2-5; 3; 4; 5,2] a Neh [sr. zvl. 2,17; 7,1]. K novému stavění domu Hospodina povzbuzují a jeho význam vykládají některé soudobé knihy prorocké [Ag, zejm. 1,2-8,14; 2,4-10; Za 1,16; 6,12-15; 8,9; 9,16]. Ze všech těchto výpravných i prorockých oddílů je zřejmé, že nová stavba chrámu byla možností, která byla Izraelovi po uplynutí doby soudu a hněvu [sr. Iz 40,1-2] z milosti Boží darována jako příležitost k obnově věrnosti smlouvě a zákonu Hospodinovu [sr. zvl. Ezd 10; Neh 8-10]. Obnovou chrámu tedy začíná nové období vztahu Božího k Izraeli čili nový věk — nové postavení chrámu má povahu eschatologickou. Toto hledisko, v něž vyúsťují sz myšlenky o stavbě čili vzdělání, má ovšem také druhou stránku: teprve eschatologická.

[1258] **Vzděláti**

skutečnost v plném slova smyslu, totiž příchod nového věku, nového nebe a nové země, bude pravým uskutečněním toho, k čemu směřovalo a nač ukazovalo stavění chrámu. Tento obrat myšlenky v sobě skrývá kritiku každého pozemského chrámu, i obnoveného chrámu poexilního. Tato eschatologická kritika se spojuje s dávnými prorockými pohrůžkami soudu nad pozemskou svatyní i s poznáním, že Hospodin nebydlí v chrámech postavených člověkem [1Kř 8,27]. Tímto spojením vzniká v apokryfní apokalyptice představa, že Hospodin sám odstraní starý »dům« a přinese dům nový, jež sám postaví a v němž bude přebývat. [Sr. apokalyptu Henochovu 90,28-29]. Postavení nového chrámu samým Bohem se tak stává obrazem příchodu nového *věku plně vlády Hospodinovy.

2. V NZ se slova stavět [vzdělávat] někdy také užívá o stavbách v prostém technickém smyslu. Tak L 4,29 o hoře, na níž byl postaven Nazaret, L 7,5 o vystavění synagogy v Kafarnaum, Mt 23,29; L 11,47n o budování a udržování hrobů prorockých. Několikrát se motiv stavby objevuje v podobenstvích Ježíšových. Někdy patrně patří zcela do obrazové složky a má tedy jen technický význam [tak L 12,18; 14,28.30; 17,28], jindy se však nepochybně ozývá také význam budování v duchovním smyslu [Mt 7,24.26; 21,33; Mk 12,1; L 6,48]. Při tomto hlubším významu slova navazuje NZ předně na eschatologickou kritiku každé pozemské svatyně a na očekávání budoucího dokonalého chrámu, jenž bude zbudován samým Bohem. Výslovně je tato kritika naznačena v řeči Štěpánově Sk 7,47.49. Stejně jasně však vysvítá i z proroctví o zboření a opětném vystavění chrámu, které podle žaloby před synedriem pronesl sám Ježíš [Mk 14,58; 15,29; Mt 26,61; 27,40]. Byla to zajisté výpověď falešných svědků, zakládala se však na skutečném výroku Ježíšově, jak je patrné z toho, že obdobný výrok je zachycen i v podání čtvrtého evangelisty [J 2,19] a že jeho podstatu přejímá do své zvěsti Štěpán [Sk 6,14]. Falešnost žaloby spočívala v tom, že slovo o zboření chrámu prohlašovala za rouhavou hrozbu násilného zničení jerusalemské svatyně ozbrojeným zásahem. Ve skutečnosti Ježíšovo slovo sice mělo nepochybně vztah k očekávané dějinné katastrofě druhého chrámu [sr. Mk 13,1nn; Mt 24,1nn], ale jeho podstatou bylo proroctví nového věku, znázorněného obrazem nového chrámu, ač v novém věku nemělo být místa pro skutečný chrám a jeho bohoslužbu [sr. Zj 21,22]. Eschatologickou povahu tohoto proroctví jasně ukazuje J 2,21, když je vykládá jako poukaz na budoucí vzkříšení. Obdobný vztah ke vzkříšení je naznačen ve 2K 5,1, kde »stavění od Boha« označuje budoucí vzkříšení těla, které Bůh chystá každému věřícímu v Krista.

Zvláště důležitá je další stránka tohoto eschatologického pojetí stavby. Pravým chrá-

mem je pospolitost nového věku, lid Mesiášův. To je snad naznačeno už ve výroku, že Ježíš znovupostavením chrámu myslil na »chrám těla svého« [J 2,21], výslovně je to však řečeno 1K 3,16-17; 2K 6,16; Ef 2,21. Ve světle toho je třeba chápat známý výrok Ježíšův: »na té skále vzdělám [= zbuduji] svou církev« Mt 16,18. Nový lid Boží, jež Ježíš Kristus vytvoří svou smrtí a vzkříšením, bude stavbou eschatologického chrámu, který vystřídá chrám pozemský. Na tuto myšlenku navazuje apoštolské použití pojmu vzdělání [stavby] jako obrazu pro tvoření a soužití církevního obcenství [sr. už Sk 9,31]. Ježíš Kristus je jediným a nezbytným základem této stavby, na něž má být ve vnitřním souhlase s ním stavěna všechna další práce v církvi [1K 3,10-17]. S poněkud jiným důrazem je též obraz vysloven 1Pt 2,4-10: na úhelný kámen, Krista, mají bati stavěny živé kameny věřících, poslouchajících, svůj život ukáňujících lidí, kteří tímto svým vestavěním v Krista tvoří duchovní dům, pravý eschatologický chrám. Obdobnou myšlenku vyslovují i výroky Ko 2,7; Ef 2,20, spojující obraz stavby s obrazem růstu podobně jako v některých místech SZ, zejména u Jr.

V jiných výrocih apoštolských je obraz budování [„vzdělán“] zaostřen na vnitřní pouto, jimž je sjednocováno obcenství lidu Kristova. Jejím zřetelné a jasně zvěstování slova Kristova, označované pojmem proroctví [1K 14,3-5.12.17, sr. Ef 4,29], vůbec pak vnitřně zvládnuté a zharmonisované projevy duchovních obdarování ve sborových shromážděních [1K 14,26], v nehlubším pohledu pak láska [1K 8,1; Ef 4,16]. Láska vede k tomu, že nikdo bezohledně nenutí ani nesvádí bratra, aby »vybudovat své svědomí k jednání, které se protíví tomu, co sám ve své mysli nahlíží* [1K 8,10], láska se neptá po tom, co si smí dovolit, nýbrž po tom, co slouží budování bratrství v církvi [1K 10,23]. Podobné zařazení a podobný smysl mají výroky o „vzdělání“ v R 14,19; 15,2.

V pospolitosti církve mají apoštolé zvláštní postavení, které nemůže být beze zbytku srovnáno s postavením jiných údů a pracovníků. Pavel položil svou misijní zvěsti základ, na kterém druzí stavějí 1K 3,10, kdežto apoštol sám se řídí zásadou nestavět na cizím základě, t. j. nepracovat tam, kde už byl jinými ústy zvěstován Kristus [Ř 15,20]. Toto zvláštní postavení ovšem ukládá apoštolovi i zvláštní odpovědnost. Musí si na př. dávat bedlivý pozor, aby nebudil dojem, že chce znovu budovat to, co svou zvěstí dříve zbořil, totiž závaznost obřizky a Zákona a vyplývající z toho přehradu mezi Židy a pohany — tak napomíná Pavel Petra [Ga 2,18]. Všechna pravomoc a autorita apoštola je přece zaměřena nikoli k boření a roztrhování církve, nýbrž k jejímu budování v opravdovosti víry a svobodě lásky [2K 10,8; 12,19; 13,10; Ef 4,12].

Až posud se pojem „vzdělání“ jevil jako pojem po výtece »církevní«, jako označení toho, čím jsou údové církve spojováni v jednotný celek. Budování církve slovem a Duchem Kris-

točým se však nutně projevuje také osobním životem jednotlivých údů, z něhož jediné může vyrůstat obecnství v lásce. Pojem vzdělání má proto nutně také subjektivní stránku. Vyjadřuje také pokrok křesťanů ve víře a lásce, ve vzájemném pochopení a službě. Obraz budování se tu blíží obrazu růstu, který se ještě lépe hodí pro vystižení této subjektivní stránky života křesťanova. Tato stránka pojmu je dobře patrná Ote 5,11, kde výzva ke vzájemnému napominání je doplněna slovy »vzdělávejte jeden druhého«. Přihlédneme-li ještě k v. 14, nemůžeme to chápat jinak než jako výzvu, aby údové církve jeden druhému pomáhali k upevnění víry a k nalézání správné orientace v životních otázkách, čili k prohlubování osobního duchovního života. Vztah k obecnství přitom ovšem není zapomenut: vždyť napomenutí v. 14 směřuje k zařazení do obecného řádu a k trpělivému a ohleduplnému vztahu k bratřím. Podobně celá souvislost ukazuje, že ve Sk 20,32 Boží moc vzdělat učedníky znamená také, ano předně, moc uvést je v jednotu církve přes »vlky hltavé«, kteří ji ohrožují a na vzdory mdlobě mnohých jejích údů, i když ovšem v tomto pojmu je zahrnuto také stále hlubší pronikání do pravdy slova Božího. Ve výrazněji a jednostranněji individuálním a niterném smyslu je pojmu vzdělání užito teprve v pozdní složce nz sbírky, v epištole Judově 20. V pozdější církevní mluvě, zejména v nové době, však zcela převládla tato individuální náplň pojmu vzdělání, jimž se označuje prohlubování osobního náboženského života. Při četbě Písma je však třeba oprostít se od tohoto zúženého pojetí podobně jako od novodobého pojmu vzdělání, které snad má s biblickým některé společné kořeny, ale zcela jinou náplň [= soustavné osvojení vědomostí i ostatního kulturního bohatství]. Biblický, zejména nz pojem vzdělání je nerozlučně spjat se skutečností církve jako živého obecnství víry a lásky, v němž se všichni s pochopením a ochotou zařazují na příslušející jim místo v jednotě lidu Kristova a uplatňují ku prospěchu všech dare, jež jim byly svěřeny. S

Vzdělávat (se) *Vzdělat.

Vzdychání, vzdychati, vzlykot [Jb 3,24], vzdechy [Ž 102,21], tužby [Ž 38,10]; naříkat [Jk 5,9] a pod.

Vzebrati, stč. = oloupit, vydrancovat, pobrat [Gn 34,27; 1S 17,53; 2Kr 7,16; Iz 10, 13].

Vzejít, stč. = jít vzhůru, vystoupit [Iz 34,3], vyjít, vycházet [Gn 19,23; Sd 5,31; L 12,54], zazařit [Gn 32,31; Dt 33,2; Iz 58, 10; 60,1; Jon 4,8; Za 3,17; Mal 4,2; 2Pt 1,19 a j.], stoupnout [Ž 38,5; Iz 5,24, »rozplyne se v prach«], vzkličít [Gn 2,5; 41,6; Mt 13,5n; Mk 4,5.27; L 8,8]. »Na vrch vzejít« [Dt 8,23] = mít převahu, dosáhnout plného počtu, naplnit [počet hříchů].

Vzeptatí se, stč. = zeptat se, vyptat se [Dt 32,7; Jb 8,8], vypátrat [Mt 10,11], ora-kulem, věštbou zjistit [1Kr 22,5; 2Pa 18,4].

Vzetí, vydání [»církev... neměla se mnou

Vzdělávati-Vzkládání [1259]

společenství v účtu o příjmech a vydáních« [F 4,15 v překladu Žilkově]. K L 9,51 viz heslo *Vzít.

Vzezřítí, pohledět [Ž 31,8], sklonit se [L 1,48], vzhůru pohledět, vzhlédnout [Mk 7,34].

Vzhledati, vzhlédnouti, pozdvihnout oči [Gn 39,7], ohlížet se [J 13,22], mít ohled na něco, milostivě popatřit [Gn 4,4n; L 9,38], se zájmem hledět [Ex 2,24; 1S 1,11; Ž 13,4], obrátit se k někomu [Ž 69,17], vzhůru pohledět [Nu 21,9; Mt 14,19; L 9,16]. »Vzhlédnout se« [Jk 1,25] = zadívat, zahloubat se do něčeho.

Vzcházeti *Vzejít.

Vzchoditi, vycházet [Mt 5,45].

Vzítí. Užítí tohoto slovesa v Kral. překladu je celkem srozumitelné ze souvislosti, takže je nutno přihlédnout jen k některým obrátům: »kradmo být vzat« [Gn 40,15] = být ukraden, »vzít město« = dobýt, zmocnit se města [2S 12,28; Jr 50,2.24 a j.], vzít odplatu [1K 3,8.14; Ef 6,8; Ko 3,24n] = sklidit odplatu, »vzít odsouzení«, soud [L 20,47] = být odsouzen [Mk 12,40], »vzít odpuštění« [Sk 10,43; 26,18] = dosáhnout odpuštění, »v. příčinu« [A. 7,8] = použít jako podnětu, vzít podnět, »v. kříž« [Mt 10,38] = být ochoten umřít; »v. na se mdloby« [Mk 8,17] = sejmout je někomu a vzít na sebe; »v. moc, slávu« [Zj 5,12] = ujmout se jich. *Přijímání, přijít, přijmout. Věřící je si vědom, že nemá nic, co by nebyl nepřijal z ruky Boží [1K 4,7], co by mu nebylo darováno [sr. 1K 9,25; Jk 1,12]. »V. jho« [Mt 11,29] = být poslušen vůle Boží, jak ji zvěstoval Ježíš. Jeden bude vzat« [Mt 24,40n; L 17, 34nn] = jeden bude přijat do úzkého obecnství s Kristem, t. j. do království Kristova.

Zvláštního významu nabývá sloveso v. tam, kde se mluví o t. z v. nanebevzetí Kristově. Už ve SZ-ě se mluví o vzetí do nebe [2Kr 2,1.9.11], ale tam jde o proroka, který dosud nezemřel, kdežto u Mk 16,19; Sk 1,3.9 jde o nanebevzetí vzkříšeného Krista, který se po nějakou dobu ukazoval učedníkům [sr. 1Tm 3,16]. Jde tu o vyjádření víry — a to výrazy ptolemaiovské astronomie —, že Kristus se ujal vlády, že byl dosazen na trůn božské moci. Viz heslo *Vstoupit.

Vzkládání, vzkládati, vložiti ve smyslu nakládat, naložit, uvalit něco na někoho [Ex 7,4; Nu 12,11; Dt 7,15; 26,6; 1S 6,7; 1Kr 12,9; 2Pa 10,11; Neh 5,18; Iz 53,5; Ez 23,49; Sof 3,18; Mt 23,4; Zj 2,24]. Jb 34,23 chce nejspíše říci, že Bůh vše vidí na první pohled a že jeho soud je neomylný, takže člověk nemůže doufat v nový soud, při němž by uplatnil svoje námítky.

V ostatních případech jde o kladení rukou na člověka při žehnání [Gn 48,14nn] nebo na hlavu obětího zvířete [Ěx 29,10] na znamení, že je odevzdáno Bohu [Lv 4,15] spolu s vyznáním hříchů [Lv 5,5]. Při přenášení úřadu na nástupce byly rovněž kladeny ruce na jeho

[1260] Vzkříšení

hlavu [Nu 27,18,23; Dt 34,9]. Byla s tím spojena představa, že vložení rukou přecházely i duchovní dary s člověka na člověka. *Ruka. Ježíš vzkládal ruce na děti, když jim žehnal [Mk 10,13nn], na nemocné, když je uzdravoval [Mk 5,23; 6,5; 7,32; 8,25]. Z apoštolské doby máme šest případů, v nichž šlo o kladení rukou. Apoštolové vzkládali ruce na právě obrácené Samaritány s modlitbou, aby přijali Ducha sv. [Sk 8,17,19]. Činili tak jako vůdcové církve, kteří sami přijali Ducha sv. [Sk 2,4; sr. J 20,22]. V tomto případě vzkládání rukou se dalo nějakou dobu po křtu. Podle Sk 19,5n ap. Pavel pokřtí některé věřící a vzkládal na ně ruce, načež přijali Ducha sv. Žd 6,2 mluví o učení o křtu a vzkládání rukou. Ve Sk 13,3; 1Tm 5,14; 2Tm 1,6 jde o vzkládání rukou při zřízení k určitému úkolu. V 1Tm 5,22 jde snad o znovupřijetí člověka, jenž činil pokání.

Vzkládání rukou bylo podstatnou částí křtu ve starokřesťanské církvi. V 5. století bylo však na západě od křtu odděleno [vzkládání rukou bylo vyhrazeno biskupům], kdežto na východě se udrželo ve formě mazání olejem, jenž byl ovšem posvěcen biskupem. Už od dob Tertullianových se věřilo, že dar Ducha sv. je spojen se vzkládáním rukou, k němuž křest byl přípravou.

Vzkříšení, vzkříšení. *Křísit mrtvé [2Kr 4,31-36; Mt 9,25nn; 10,8; 11,5; Mk 5,41; 6,14; L 7,14; J 5,21; 11,17nn; 12,1.9.17; Žd 11,19]. Ve spojení s osobou Ježíšovou bylo křísení mrtvých znamením mesiášské doby a předjímku budoucího zmrtvýchvstání [sr. Mt 27,52]. *Smrt. Ve SZ-ě máme vlastně jen dva docela jednoznačné výroky o vzkříšení z mrtvých, nepočítáme-li mezi ně Jb 19,25n v reformačních překladech, jež přesně neodpovídají hebr. textu. Iz 26,19 prohlašuje, že spravedliví mrtví ožijou a jejich mrtvá těla vstanou, aby se mohli podílet na budoucím vysvobození Božím. Také Dn 12,3 mluví o procitnutí jedněch k věčnému životu, druhých k pohanění a věčné potupě. V době nz věřili Židé ve vzkříšení z mrtvých až na Saduceje, kteří prohlašovali, že tuto víru nelze opřít o Penta-teuch. Na rozšíření této víry působilo hlavně prohloubení apokalyptického přesvědčení, že Bůh jednou ospravedlní a odmění své věrné, kteří snášeli tak ukrutné utrpení od pohanů, zvláště v době Makkabejců. Poněvadž pak pro Izraelce skutečný život bez těla byl nepředstavitelný, věřilo se — někdy v hrubě fyzickém smyslu — ve vzkříšení těla. Mrtví spravedliví i nespravedliví vstanou z mrtvých, aby se podrobili poslednímu soudu.

1. Vzkříšení Kristovo. NZ stojí na přesvědčení, že Ježíš Kristus vstal z mrtvých, a to třetího dne po ukřižování, t. j. v neděli ráno. [Mt 28,1; Mk 16,1; L 24,1; J 20,1]. Vypravování v evangeliích byla ovšem napsána 30 až 60 let po události. Starší je svědectví Pavlovo v 1K 15. Nejdůležitějším dosvědčením

této události je sama existence církve a její rychlý vzrůst po nepředstavitelném ztroskotání všech nadějí v Ježíšově potupné smrti [sr. Sk 2,23n.32; 3,14n; 4,10]. To, že se prvotní církev shromažďovala od samého počátku k „lámání chleba“, jež by bylo nesnesitelně smutnou památkou, kdyby nebyla za ní jistota Kristova vzkříšení, je dalším dokladem jedinečné skutečnosti, kterou učedníci prožili [L 24,13nn.35]. Bylo to naplnění sz prorocství [„podle písem“ 1K 15,4], jež předpovídalo nejen jeho utrpení a smrt, ale i jeho zmrtvýchvstání jako neodlučitelnou součást Božího spásitelského plánu [L 24,46; Sk 2,25-36]. Podle evangelií Ježíš sám předpověděl nejen svou smrt, ale i své zmrtvýchvstání [Mt 16,21; 17,9,23; 20,19. Mk 8,31; 9,31; 10,34; 14,28; L 9,22]. Nz pisatelé se ovšem nepokoušeli popisovat ani vysvětlovat zmrtvýchvstání Kristovo, jež na základě svého očitého svědectví zvěstovali jako skutečnost. Také jim to bylo něco, co se vymyká lidskému chápání. Evangelisté předpokládají, že Ježíš Kristus vstal v těle [L 24,39-43; J 20,6n.27], jež ovšem mělo mimořádné schopnosti [J 20,26]. Mluví o prázdném hrobě. Židé ovšem rozšířili pomluvu, že učedníci ukradli mrtvé tělo Ježíšovo [Mt 28,13], ale je těžko představitelné ukrytí mrtvého těla, zvláště v době, kdy odpůrci Ježíšovi se snažili popřít zvěst učedníků o Kristově zmrtvýchvstání. NZ zdůrazňuje, že v-i Kristovo bylo činem Božím [Sk 2,24.32; 5,30; 10,40; 13,30.37; Ř 4,24n; 8,11; 10,9; 1K 6,14; 15,15; 2K 4,14; Ga 1,1; Ef 1,20; Ko 2,12; 1Te 1,10; Žd 13,20; 1Pt 1,21 aj.], a to spásitelným činem Božím [Ř 4,25; 8,33n; F 3,9nn], zaručujícím konečné vítězství nad hříchem, smrtí a ďáblem [Ř 6,9; 1K 15,26]. Bůh se přiznal k Ukřižovanému tím, že jej vzkřísil a tak jej oslavil [F 2,9-11]. U J je vzkříšení připisováno vlastní síle Kristově [2,19.21; 10,17n; sr. Ř 6,4.9; 7,4; 8,34; 1K 15,4.12]. I Pavel patrně předpokládá prázdný hrob [1K 15,4, sr. Ř 6,4, kde se mluví o pohřbení], ale podle jeho slov vzkříšené tělo Kristovo bylo zvláštního druhu, tělo duchovní, ne přírodní, pozemské [sr. 1K 15,42nn]. Vzkříšený Kristus se ukázal ovšem jen věřícím [Sk 10,41]. Teprve při druhém příchodu jej uzří všeliké tělo [Zj 1,7]. Jinými slovy: vzkříšení Kristovo je počátkem eschatologického konečného vítězství Božího [1K 15,20-28], znamením toho, že vykoupění, které přinesl Kristus, zahrnuje nejen „duchovní“ prvky světa, nýbrž celé stvoření po všech jeho stránkách [Ř 8,22n].

Všecky otázky, souvisící s prázdným hrobem a se zjevováním Vzkříšeného učedníkům, s tělem Kristovým a s případnou odlišností vzkříšení a nanebevstoupení jsou obšírně prohořovány ve spise J. B. Součka: Utrpení Páně podle evangelií, 1951. Sr. také Součkův exkurs o Vzkříšení Kristově ve Výkladu 1K, str. 161n.

2. Vzkříšení věřících s Kristem. Naděje na vzkříšení věřících je založena, na skutečnosti Kristova vzkříšení. Kristus totiž je NZ-em pokládán za reprezentanta celého lidstva, v němž byla v zásadě přemožena smrt.

»Jakož v Adamovi všichni umírají, tak i v Kristu všichni budou oživeni« [1K 15,21n v překladu Žilkově]. Kristus je ‚posledním Adamem‘ [1K 15,45], který potřel hlavu hada [Gn 3,15]. A ti, kteříž jsou ‚v Kristu‘, mají podíl na novém lidství posledního Adama [sr. 2K 5,17; 1Pt 1, 3]. Ve svém křtu zemřeli s Kristem [sr. L 12, 50; Mk 10,38n, kde Ježíš označuje svou smrt jako křest, jímž projdou i jeho učedníci], aby spolu s ním vstali, aby se podíleli na jeho životě [R 6,3nn; Ef 2,1,5n; sr. 2K 4,10nn; Ko 2, 12nn]. Neboť křest podle nz názoru je exodem nového Izraele z domu otroctví [sr. 1K 10,1n], je vtělením do těla Kristova, novým zrozením, přechodem z hříchu do spravedlnosti. Pro takto pokřtěného ztratila smrt svou nadvládu. Žije věčným životem přesto, že musí projít ještě tělesnou smrtí, jež však je pouhým spánkem [1Te 4,13nn]. Žije Bohu v Kristu Ježíši [R 6, 11] a Kristus žije v něm [Ga 2,20]. Má už nyní věčný život [J 5,24]. Ovšem, takový křest předpokládá víru; i nový život v Kristu je možný jen u víře [2K 5,7; sr. Ga 2,20]. Jinak i křest je pouhým obřadem. Vzkříšení a ospravedlnění, a tedy víra, jsou dvěma póly jedné události. Vírou byli věřící přeneseni do docela nové situace. Celé toto pojetí je čistě eschatologické: věřící už nyní mají věčný život, ale jen u víře. Přešli ze smrti do života [1J 3,14], protože už nyní mají ‚závdavek‘ Ducha [2K 5,5], jenž je první splátkou konečné spásy [1J 4,13; sr. R 8,11]. A tak smrt pro věřícího je ziskem, protože ‚být s Kristem‘ je něco mnohem lepšího [F 1,21,23] než život na této zemi, i když pro Krista.

3. Všeobecné vzkříšení z mrtvých. Přes jistotu, že se věřící již nyní podílejí na věčném životě, že byli přeneseni ze smrti do života, označuje NZ tvrzení, že ‚se již stalo vzkříšení‘, za blud [2Tm 2,18; sr. R 8,11]; F 3,10n, kde Pavel mluví o budoucím v-i]. NZ očekává všeobecné vzkříšení [Mk 12,26; L 20,37; 1K 15,15-52; 2K 4,14]. Toto očekávání bylo vnitřně připraveno některými eschatologickými výroky SZ-a [Iz 26,19; Dn 12,2; sr. Iz 53,10 a zvl. Ez 37,1-14.a, jak bylo už řečeno, apokalyptickou literaturou, jež se rozvinula ne bez vlivu parsismu [náboženství Zarathustrova]. Ale teprve vzkříšení Ježíše Krista dalo pevný základ této víře. On byl první ze vzkříšených [Sk 26,23; 1K 15,20n; Ko 1,18]; podle J 6, 39n.44.54 slíbil věřícím, že je vzkřísí, ‚v nejposlednější den‘. J 5,29 rozeznává vzkříšení k životu a v-i k soudu [sr. R 14,9; 2K 5,10], při čemž podle Zj 20,5n v-i k životu je prvním aktem všeobecného v-i [sr. L 14,14] a počátkem t. zv. *tisíciletého království. 1K 15,23 jasně dovozuje, že oživení nenastane najednou, nýbrž postupně v určitém pořádku: Kristus je první, později ti, kteří jsou Kristovi při jeho příchodu, pak teprve bude konec. Někteří vykladači se kloní k názoru, že tento ‚konec‘ označuje nikoli konec světa, nýbrž zbytek mrtvých. Podle 1Te 4,16a se zdá, že spojení vzkříšených a dosud žijících věřících s Kristem se stane před posledním soudem. Jinak je tomu podle R 2,16;

Vzkříšení-Vzývající [1261]

1K 4,5; 2K 5,10; 2Te 1,9n. Je vidět, že nz představy jsou značně plynulé, a že tedy, nechtějí být chápány jako přesný popis budoucího bytí, nýbrž jako výraz jistoty že Bůh, který se přiznal k Ukřížovanému jeho vzkříšením, má ve své ruce i budoucí život všech věřících i všeho světa.

Vzkříšení Ježíšovo *Vzkřísit.

Vzložiti. *Vzkládat.

Vznesen, vznesen být, vznešený. *Vyvýšeny.

Vznést, vyzdvihnout [Gn 7,17; Ez 11,1. 24], pozdvihnout [Ž 10,12], v. na někoho, stč. = oznámit někomu, dát někomu na rozsouzení [Ex 18,22; Dt 1,17].

Vznítí, znít [1S 4,5; Ž 77,19].

Vztáhnouti, natáhnout [Rt 3,9; Ez 16,8a.j.], napřáhnout [Ex 8,16; 1S 14,27a j.], vzpínat, rozprostírat [ruce v modlitbě Ž 68, 32; 143,6]. ‚Vztáhnout pravidlo‘ [Za 1,6] = napnout míru.

Vztáhnoutí rámě, ruku, ruce. *Rámě. *Ruka.

Vztekle, vzteklost, vzteklý. Ve smyslu bláznivě jako šílenec ve 2Kr 9,20 [sr. Dt 28,28; Za 12,4; kde jde o totéž hebr. slovo], ve smyslu hněvivé zuřivosti 2Kr 19,27n; Ž 55,4; 138,7; Iz 25,4; 37,28; hněv, běsnění, výbuch Ž 7,7; Jr 48,30. Podle Geseniova slovníku jde v Ez 21,31 o hloupé lidi. Sr. Ž 94,8; Jr 10,8, kde je užito téhož hebr. výrazu. Tato místa také ukazují, v jakém smyslu mluví Ez 21,31 o hloupých lidech. Ju 13 užívá výrazu v-y v přeneseném smyslu o divokých vodách.

Vztékait se, stč. = vztekat se, bláznit [Iz 37,29].

Vzývající, vzývání, vzývati. Ve stč. má sloveso v. původně smysl slovesa nazývat, jmenovat. Tento význam stojí také v pozadí obratu »vzývat jméno Hospodinovo«, doslovně z hebrejštiny »volat ve jménu Hospodinovu«. Izraelec se liší od ostatních náboženských polyspolitostí tím, že při své modlitbě jmenuje, ohlašuje jméno Hospodinovo, dovolává se jeho jména. Také Kral. na některých místech překládají onen zmíněný obrat slovy ‚ohlašovat jméno Hospodinovo‘, na př. Ž 105,1. Sr. Gn 4,26; 13,4; 21,33; 26,25; Ž 79,6; 80,19; 116,4; Iz 64,7; Jr 10,25; Jl 2,32; Sof 3,9; Za 13,ba.a. Původní význam obratu ‚v-ti jméno Hospodinovo‘ je patrný zvláště tam, kde se mluví o tom, že se toto jméno vzývalo nad někým [Dt 28,10; 1Kr 8,43; 2Pa 6,33; 7,14; Iz 63,19; Jr 14,9; Am 9,12; sr. Sk 15,17; Jk 2,7]. Ten, nad nímž je jmenováno jméno Hospodinovo, stává se majetkem Božím, protože se mu Bůh takto zjevuje a dává se mu poznat. Současně se takový člověk stává pod Boží ochranu. Je to obrat převzatý z právní oblasti. Tak na př. ve 2S 12, 28 čteme doslovně: »Abych já se nezmocnil města a nebylo mé jméno jmenováno nad ním«. Dobyté město se stalo majetkem toho, kdo nad ním vyřkl své jméno [Sr. Ž 49,12. Podle Iz 4,1 ve vylidněném Jerusalemě se

[1262] **Vždy-Xerxes**

sedm žen chopí jednoho muže s prosbou [doslovně z hebrejštiny] : »Toliko ať tvé jméno je vysloveno nad námi«, aby chom měly manžela za majitele a tudíž ochránce. V tom smyslu jest rozumět nářku lidu Božího u Iz 63,19, že ačkoli je Božím majetkem, je s ním jednáno tak, jako by nad ním nikdy nebylo jmenováno Boží jméno, t. j. jako by stál bez ochránce [sr. Jr 25, 29; Dn 9,18]. Podle Dt 28,10 uzří pohané, že jméno Hospodinovo vyzýváno jest nad Izraelem, t. j. že Izrael stojí pod Boží ochranou, je lidem svatým, zasvěceným Bohu, a tudíž nedotknutelným [sr. 1Kr 8,43; Jr 14,9].

Časem však se obrat ‚v-ti jméno Hospodinovo‘ stal označením modlitby ve smyslu apelovat na Boha, dovolávat se ho, odvolat se na něho [na př. Ž 14,4; 31,18; 50,15; 80,19; 86,5n; Iz 12,4; 55,6; Jr 3,19; 29,12; Jl 2,32 a j.]. »Studnice vyzývajícího« [Sd 15,19], t. j. Samsona, který tam vyzýval Hospodina.

NZ navazuje na sz pojetí, když se mluví o vyzývání jména Páně nad pohany [Sk 15,17; sr. Am 9,12], jména Ježíšova nad věřícími

[Jk 2,7]. Snad se tu myslí na křest. Jinak jde o označení modlitby, jež se dovolává Boha nebo Ježíše Krista jako Pána [Sk 2,21, sr. Jl 2; 32 a R 10,13; Sk 9,14.21; 22,16; R 10,12nn-1K 1,2; 2Tm 2,19.22]. Zajímavý je Kral. překlad 1Pt 1,17, kde řecké *epikaleisthai*, jež se někdy tlumočeno výrazem ‚v-ti‘, je překládáno slovesem ‚nazývat‘. Žilka překládá: »A vyzýváte-li jakožto Otce toho, jenž...« Formula »kteříž vyzývají jméno Pána našeho Jezukrista, [1K 1,2] je nz označením křesťanů, kteří se dovolávají v modlitbě Krista jako mesiášského Spasitele.

Vždy, vždycky, stč. = pořád ještě, stáli, každým způsobem, každého času, ustavičně, odedávna, přece. Podle souvislosti a smyslu nutno vybrat některý z těchto významů, na př. v 1 S 15,30 »přece však nyní mne cti před staršími lidu«, v 1Kr 11,22 »však přece mne pro-pust‘«, v Ž 62,2 »přece jen k Bohu se má mlče-livě«, v Tt 1,12 »Krétenští jsou odjakživa lháři«, a pod. Někde Kral. sami slůvko ‚vždy‘ vkládají do textu k většímu zdůraznění myšlenky.

Vždyť, stč. = avšak, přes to však [2S 14-17; Iz 27,6; 63,8].